

Onlineveiligheid van kinderen

MINDERJARIGEN BESCHERMEN EN
EMPOWEREN IN EEN DIGITALE WERELD

VERSLAG VAN DE MEDEVOORZITTERS VAN HET SPECIAAL

PANEL VOOR DE ONLINEVEILIGHEID VAN KINDEREN

Prof. dr. Jörg M. Fegert en dr. Maria Melchior

Dit document mag niet als officieel standpunt van de Europese Commissie worden beschouwd.

Luxemburg: Bureau voor publicaties van de Europese Unie, 2026

© Europese Unie, 2026

De voorwaarden voor het hergebruik van documenten van de Commissie zijn vastgelegd in Besluit 2011/833/EU van de Commissie van 12 december 2011 betreffende het hergebruik van documenten van de Commissie (PB L 330 van 14.12.2011, blz. 39, ELI: <http://data.europa.eu/eli/dec/2011/833/oj>). Tenzij anders vermeld, is hergebruik van dit document toegestaan krachtens een Creative Commons Attribution 4.0 International (CC BY 4.0)-licentie (<https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>). Dit betekent dat hergebruik is toegestaan, mits de bron correct wordt aangegeven en eventuele wijzigingen worden vermeld.

Voor het gebruik of de reproductie van onderdelen die niet het eigendom zijn van de Europese Unie, kan het nodig zijn rechtstreeks om toestemming van de respectieve houders van het recht te verzoeken.

Inhoud

VOORWOORD

→ 04

VOORWOORD

Veilig opgroeien in een wereld met sociale media+

→ 07

HOOFDSTUK 1

Een ontwikkelingsbenadering van de onlineveiligheid van kinderen

→ 32

HOOFDSTUK 2

Bewijs voor de risico's waarmee minderjarigen online worden geconfronteerd

→ 58

HOOFDSTUK 3

Bescherming van minderjarigen in een snel veranderende omgeving op sociale media+

→ 85

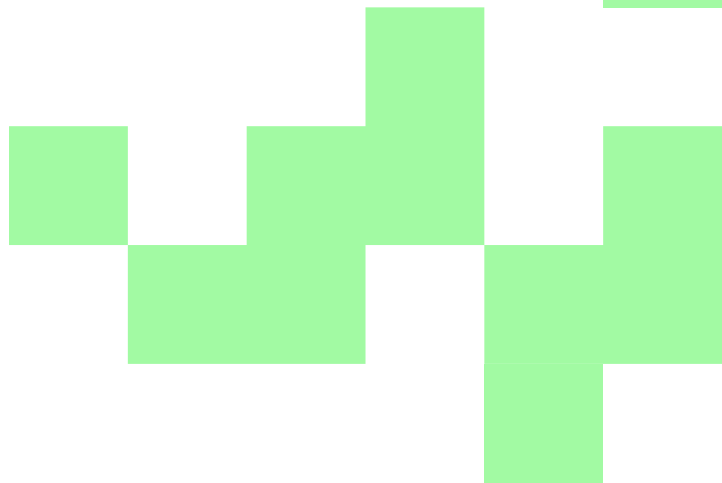
HOOFDSTUK 4

Minderjarigen goed hun weg laten vinden in de digitale wereld

→ 129

DANKBETUIGINGEN

→ 154

Voorwoord

In maart 2026 heeft Ursula von der Leyen, voorzitter van de Europese Commissie, twee bijzondere adviseurs — prof. dr. Jörg M. Fegert en dr. Maria Melchior — de taak gegeven om samen het speciaal panel voor de onlineveiligheid van kinderen en mogelijke leeftijdsgrenzen voor sociale media voor te stellen. De twee medevoorzitters kregen de opdracht een verslag op te stellen over de resultaten van het panel en advies te geven over de beste manier waarop Europa de onlinewereld veiliger kan maken voor kinderen.

De oprichting van het panel werd aangekondigd in de toespraak over de Staat van de Unie van 2025 door de voorzitter van de Commissie. Het panel heeft vervolgens vooraanstaande academici, beroepsbeoefenaars, vertegenwoordigers van jongeren en ouders en andere specialisten op verschillende vakgebieden uit heel Europa bijeengebracht om de impact van sociale media op minderjarigen te beoordelen.

Het speciaal panel is driemaal bijeengekomen, met telkens andere specialisten. De eerste bijeenkomst vond plaats op 5 maart 2026. Toen werd er gekeken naar het bestaande wetenschappelijke bewijs met betrekking tot de impact van sociale media — en de digitale omgeving meer in het algemeen — op kinderen en adolescenten.

Op 16 april 2026 kwam het speciaal panel voor de tweede keer bijeen en besprak het de bestaande EU-wetgeving en -instrumenten en nationale beleidsmaatregelen voor de onlineveiligheid van kinderen.

“En bij al dit werk zullen we ons laten leiden door de noodzaak om ouders mondiger te maken en een veiliger Europa voor onze kinderen op te bouwen. Want als het gaat om de onlineveiligheid van onze kinderen, gelooft Europa in ouders, niet in winsten.”

— VOORZITTER VAN DE EUROPESE
COMMISSIE URSULA VON DER LEYEN,
TOESPRAAK OVER DE STAAT VAN DE UNIE
VAN 2025

De derde bijeenkomst van het speciaal panel vond plaats op 16 juni 2026 en was gericht op nationaal beleid en mogelijke aanbevelingen om kinderen en adolescenten in de digitale wereld te beschermen en de middelen te geven om beter voor zichzelf op te komen.

DE BELANGRIJKSTE ONDERWERPEN DIE TIJDENS DE

BIJEENKOMSTEN WERDEN BESPROKEN, WAREN ONDER MEER:

- // De positieve en negatieve effecten van de invoering van specifieke leeftijdsgrenzen voor sociale media en andere digitale diensten
- // Op maat gesneden benaderingen om minderjarigen te beschermen en te empoweren, op basis van leeftijdsgroep, sociaal-economische achtergrond en leeftijdsspecifieke risico's
- // Veiligheid door ontwerp/door standaardinstellingen en de verantwoordelijkheid van aanbieders van sociale media en andere digitale diensten
- // Onderwijs- en voorlichtingsmaatregelen ter bevordering van een verantwoord internetgebruik door kinderen, adolescenten, ouders, verzorgers, leerkrachten en opleiders
- // Manieren om ouders en opleiders te ondersteunen en kinderen en adolescenten te helpen om de kansen van de digitale wereld te benutten

De analyse en aanbevelingen van dit verslag zijn gebaseerd op cruciale bijdragen van een gevarieerde groep specialisten die waren uitgenodigd voor elke panelbijeenkomst en talrijke aanvullende bijeenkomsten met vertegenwoordigers van de lidstaten, met name de bijeenkomsten die georganiseerd werden door het Ierse voorzitterschap van de Raad van de EU en Luxemburg (ministeriële bijeenkomst D9+), derde landen (waaronder Australië en Brazilië), het Europees Parlement en zijn leden (in het bijzonder de interfractiewerkgroep Rechten van het kind), het bedrijfsleven, het maatschappelijk middenveld, denktanks en andere organisaties, waaronder het Bureau van de Hoge Commissaris van de VN voor de mensenrechten en het Europees Comité voor gegevensbescherming.

Op basis van deze gesprekken en het verzamelde bewijsmateriaal hebben de medevoorzitters aanbevelingen opgesteld. Zij zijn de enige verantwoordelijken voor de aanbevelingen, maar hun werk is grotendeels te danken aan de inbreng van andere gerenommeerde deskundigen en vertegenwoordigers van ouders en jongeren, en aan de expertise die de Europese Commissie heeft bijgedragen.

Het verslag is bedoeld om informatie te verschaffen voor toekomstige maatregelen die de Europese Commissie en de EU-lidstaten kunnen voorstellen om de onlineveiligheid van kinderen te verbeteren. Deze onafhankelijke analytische beoordeling bevat aanbevelingen en biedt inspiratie voor kinderen, adolescenten, ouders, verzorgers, leerkrachten, opleiders en aanbieders van sociale media en andere digitale diensten over de manier waarop minderjarigen online beter kunnen worden beschermd en steviger in hun schoenen kunnen staan.

REIKWIJDTE EN TERMINOLOGIE

De belangrijkste taak die voorzitter Von der Leyen het speciaal panel heeft gegeven, was om de onlineveiligheid van kinderen en mogelijke leeftijdsgrenzen voor sociale media te bespreken. Hoewel de reikwijdte van dit verslag aansluit op die opdracht, is het door het verloop van de besprekingen tijdens de bijeenkomsten van het speciaal panel en andere politieke ontwikkelingen (bijvoorbeeld de oproep van de leiders van de G7 van 17 juni 2026 over een veiligere digitale omgeving voor minderjarigen) duidelijk geworden dat de medevoorzitters de in dit verslag gebruikte terminologie nader moeten toelichten.

Onverminderd internationale, EU- of nationale rechtshandelingen worden in dit verslag de volgende termen en bijbehorende definities gebruikt:

Sociale media en andere digitale diensten (kort gezegd sociale media+)

In dit verslag worden de termen “sociale media+” en “sociale media en andere digitale diensten” gebruikt om diensten waar minderjarigen toegang toe kunnen hebben en die voor een bepaalde leeftijd ongeschikte en/of risicovolle inhoud en/of functies bevatten (bijvoorbeeld verslavende en schadelijke functies, waaronder eindeloos scrollen, automatisch afspelen, aanbevelingsalgoritmen en blijvende meldingen) ruim te definiëren. Onder aanbieders van sociale media en andere digitale diensten vallen ook onlineplatforms die fungeren als tussenplatforms voor inhoud van derden, zoals sociale media, en appstores. AI-systemen die risico's inhouden voor de veiligheid en ontwikkeling van minderjarigen, waaronder AI-chatbots, videospellen die kinderen blootstellen aan schadelijke handelspraktijken of gevaarlijke contacten, en videoplatforms die minderjarigen kunnen bezoeken terwijl de inhoud ervan niet geschikt is voor hun leeftijd, zijn hier andere voorbeelden van.

Minderjarigen, kinderen en adolescenten

Onverminderd het wettelijk gedefinieerde gebruik van de term “kinderen” (bijvoorbeeld in het Verdrag van de Verenigde Naties inzake de rechten van het kind) wordt in dit verslag gepleit voor een ontwikkelingsbewuste benadering van de onlinebescherming van minderjarigen, waarmee de specifieke risico's en kwetsbaarheden voor verschillende leeftijdsgroepen worden aangepakt. Voor deze analyse gebruiken de auteurs de term “minderjarigen” om te verwijzen naar alle kinderen en adolescenten jonger dan 18 jaar (de leeftijd waarop iemand meerderjarig wordt). De term “adolescenten” is van toepassing op alle minderjarigen van 13 tot 18 jaar. De term “kinderen” verwijst naar alle minderjarigen jonger dan 13 jaar. In dit verslag wordt de term “rechten van het kind” gebruikt om te verwijzen naar de rechten van alle kinderen jonger dan 18 jaar, zoals gedefinieerd in wetteksten. De term “onlineveiligheid van kinderen”, zoals genoemd in het mandaat van het speciaal panel, wordt gebruikt als overkoepelende term voor de bescherming en empowerment van minderjarigen in de digitale wereld.

VOORWOORD

Veilig opgroeien in een wereld met sociale media+

De snelle ontwikkeling van digitale technologieën heeft geleid tot een radicale verandering in de manier waarop kinderen en adolescenten opgroeien en in contact staan met hun leeftijdsgenoten, ouders, leerkrachten en de wereld om hen heen. Tegelijkertijd blijven activiteiten in de offlinewereld cruciaal om te kunnen leren, betekenisvolle relaties op te bouwen en ervaringen op te doen die bepalend zijn voor de ontwikkeling van minderjarigen.

De wereld van sociale media+ biedt kinderen en adolescenten **tal van mogelijkheden** om te leren, contacten te leggen, deel te nemen aan activiteiten en creatief te zijn. Minderjarigen moeten echter de juiste kennis hebben en kunnen opkomen voor zichzelf om die kansen aan te grijpen en zich volop te ontplooiën.

Ondanks deze voordelen **brengen sociale media+ ook een aantal risico's met zich mee** voor de gezonde ontwikkeling en het welzijn van minderjarigen. Hierbij kan het bijvoorbeeld gaan over overmatig gebruik door verslavende functies, de vervanging van activiteiten die bevorderlijk zijn voor de ontwikkeling, blootstelling aan schadelijke inhoud en ongepaste contacten online. Deze risico's worden alleen maar groter door de opkomst van nieuwe technologieën en vragen om gedurfde, maar zorgvuldige keuzes om kinderen en adolescenten online te beschermen.

Het wijdverbreide gebruik van sociale media en andere digitale diensten **heeft geleid tot grote zorgen bij beleidsmakers en ouders over de gevaren waarmee kinderen en adolescenten online te maken krijgen**. Hoewel er kritiek is geuit op leeftijdsgrenzen voor sociale media en andere digitale diensten, kunnen dergelijke grenzen **een noodzakelijke voorzorgsmaatregel zijn** totdat kan worden aangetoond dat kinderen en adolescenten veilig gebruik kunnen maken van sociale media+ of totdat er veilige alternatieven beschikbaar zijn.

Leeftijdsgrenzen zijn niet bedoeld om ouders en verzorgers of kinderen en adolescenten zelf in de eerste plaats verantwoordelijk te maken voor de veiligheid van minderjarigen online. Ook zijn ze niet bedoeld om aanbieders er “gemakkelijk mee weg te laten komen”. **Aanbieders van sociale media en andere digitale diensten blijven de hoofdverantwoordelijkheid dragen voor de veiligheid van de diensten die zij ontwikkelen en aanbieden.**

De bewijslast moet bij de aanbieders liggen, niet bij de toezichthouders, ouders en kinderen. **Totdat aanbieders kunnen aantonen dat hun diensten zodanig zijn ontworpen dat ze veilig zijn, moeten sociale media en andere digitale diensten in de EU beperkt toegankelijk zijn voor kinderen jonger dan 13 jaar.** Bovenop de EU-brede beperkingen kunnen de lidstaten bij wijze van voorzorgsmaatregel verdere leeftijdsgrenzen invoeren voor adolescenten (boven de 13 jaar).

Leeftijdsgrenzen uit voorzorg zijn onmiddellijke maatregelen om de langetermijndoelstelling te bereiken, namelijk ervoor zorgen dat sociale media+ veilig zijn voor minderjarigen door een cultuuromslag te bevorderen. Uit de eerste gegevens van landen die een algemene leeftijdsdrempel voor toegang tot sociale media hebben ingevoerd, blijkt dat de meeste minderjarigen een manier vinden om het beleid te omzeilen. Tegelijkertijd hebben sommige minderjarigen afscheid genomen van risicovolle sociale media en andere digitale diensten en meer tijd gemaakt voor offlineactiviteiten (zoals sport en sociale contacten). Dit toont aan dat een geleidelijke normverandering voor het gebruik van sociale media+ onder minderjarigen mogelijk is en moet worden erkend.

Maar verandering vergt tijd. Zo heeft het meer dan een generatie geduurd om de maatschappelijke houding ten aanzien van het wettelijk verbod op lijfstraffen in het onderwijs te veranderen (bijvoorbeeld in Duitsland en Zweden). Het verbod op lijfstraffen maakte duidelijk wat er verwacht werd van ouders, verzorgers, leerkrachten en opleiders, en maakte dat omstanders sneller ingrepen om ervoor te zorgen dat minderjarigen zonder geweld werden opgevoed. Het succes van deze maatregel blijkt uit de positieve trends en de voortdurende evaluatie sinds zijn invoering.

Voor doeltreffende leeftijdsgrenzen zou ook een maatschappelijke mentaliteitsverandering nodig zijn. Voortdurende evaluatie en monitoring op de lange termijn kunnen beleidsmakers helpen volgen of de gewoonten van minderjarigen en hun ouders, verzorgers en opleiders mettertijd zullen veranderen.

Kinderen en adolescenten die opgroeien in de huidige wereld van sociale media+, moeten een gezond en gelukkig leven kunnen leiden en gebruik kunnen maken van de mogelijkheden die sociale media en andere digitale diensten te bieden hebben. **De rechten die kinderen offline hebben, gelden ook online** — zoals het recht om veilig te zijn en te worden beschermd tegen alle vormen van economische uitbuiting en criminaliteit (met name seksueel geweld) en het recht op toegang tot informatie, op onderwijs en op vrije tijd.

Kinderen hebben het recht om op te groeien in een veilige omgeving die hun ontwikkeling bevordert, zowel online als offline. Hoewel we minderjarigen offline moeten blijven steunen, moeten we ook erkennen dat de onlineomgeving een steeds belangrijker onderdeel van het dagelijks leven van minderjarigen is geworden. Daarom moet bescherming standaard worden gewaarborgd op alle sociale media en andere digitale diensten.

“Al decennia maken we de echte wereld veiliger voor kinderen. We moeten nu hetzelfde doen in de digitale wereld. De kansen die technologie biedt, mogen niet ten koste gaan van hun veiligheid, gezondheid of geluk.”

— VOORZITTER VAN DE EUROPESE COMMISSIE URSULA VON DER LEYEN

De rechten van kinderen moeten de grondslag vormen voor maatregelen voor hun onlineveiligheid. Mogelijke leeftijdsgrenzen moeten de rechten van het kind volledig eerbiedigen, evenredig zijn en worden afgewogen tegen de belangen van het kind. De middelen die daarvoor worden gebruikt, moeten gelijke tred houden met de technologische ontwikkelingen.

Hoewel aanbieders van sociale media en andere digitale diensten in de eerste plaats verantwoordelijk blijven voor de veiligheid van hun diensten, met name voor minderjarigen, is er een **ecosysteem van actoren nodig om kinderen en adolescenten op sociale media+ te beschermen en te empoweren**. Dat ecosysteem bestaat onder meer uit toezichthouders die de nodige maatregelen nemen, aanbieders die veilige en op de leeftijd afgestemde diensten aanbieden en ouders, verzorgers, leerkrachten en opleiders die een sleutelrol spelen bij het controleren en begeleiden van het internetgebruik van minderjarigen. Minderjarigen blijven zich ontwikkelen en de sociale media+ veranderen snel. **Daarom hangt het succes van het ecosysteem af van de onderling samenhangende acties van alle actoren** die dezelfde visie moeten delen: kinderen en adolescenten moeten veilig kunnen opgroeien in een digitale wereld.

Figuur 1: Ecosysteem voor het online beschermen en empoweren van minderjarigen

Politiek momentum om de onlineveiligheid van kinderen te verbeteren

De afgelopen maanden is gebleken dat de onlineveiligheid van kinderen wereldwijd een politieke prioriteit wordt. De **invoering, toepassing en voortdurende evaluatie van een “social media delay” (uitstel**

van het gebruik van sociale media) door Australië hebben de rest van de wereld waardevolle lessen opgeleverd. Andere landen, zoals het Verenigd Koninkrijk en Canada, hebben dit voorbeeld gevolgd en wetgevingsvoorstellen op de planning staan, en Indonesië heeft al een verbod aangenomen.

Uit een recent verslag blijkt dat 92 % van de Europeanen van mening is dat een betere bescherming van kinderen en jongeren online een prioriteit voor de EU moet zijn^a.

De Europese leiders zijn ook begonnen deze kwestie aan te pakken. De Jutland-verklaring^b van september 2025, de resolutie van het Europees Parlement waarin wordt voorgesteld om in de hele EU een digitale minimumleeftijd in te voeren^c, de oprichting van het speciaal panel voor de onlineveiligheid van kinderen door voorzitter Von der Leyen en de recente conclusies van de Europese Raad^d zijn duidelijke tekenen dat er steeds meer politiek momentum is om concrete stappen te zetten en de toenemende risico's aan te pakken waarmee kinderen online worden geconfronteerd.

In juni 2026 hebben de G7 (Canada, Frankrijk, Duitsland, Italië, Japan, het Verenigd Koninkrijk, de Verenigde Staten en de Europese Unie) voor het eerst op het hoogste politieke niveau overeenstemming bereikt over gemeenschappelijke beginselen om minderjarigen te beschermen tegen digitale diensten die risico's met zich meebrengen^e.

Bovendien **werken verschillende EU-lidstaten aan wetgeving om een minimumleeftijd vast te stellen voor toegang tot sociale media en andere digitale diensten** die kinderen en adolescenten kunnen blootstellen aan gevaren. Zo stelt Frankrijk momenteel een leeftijdsgrens van 15 jaar voor, op basis van een zwarte lijst van diensten waarvoor beperkingen gelden. Griekenland overweegt een leeftijdsgrens van 15 jaar voor online socialenetwerkdiensten. Denemarken overweegt een verbod voor minderjarigen jonger dan 16 jaar, met de mogelijkheid om de leeftijd te verlagen met toestemming van de ouders. Zweden denkt na over een verbod tot het jaar waarin het kind 15 jaar wordt, met vrijstellingen voor verschillende soorten diensten. Vele andere landen, waaronder Portugal, Spanje, Duitsland en Polen, overwegen wetgeving over dit onderwerp vast te stellen.

In deze context is er een reëel risico dat de Europese eengemaakte markt voor digitale diensten wordt versnipperd. In dat licht vinden veel lidstaten het wenselijk dat de kwestie op EU-niveau wordt aangepakt. Er moet worden erkend dat de lidstaten verschillende culturele en nationale contexten hebben op het gebied van onderwijs, digitale geletterdheid en de bescherming van minderjarigen. Versnippering kan ertoe leiden dat er verschillende beschermingsniveaus voor minderjarigen ontstaan binnen de EU. Dat zou ook betekenen dat toezichthouders praktische moeilijkheden kunnen ondervinden bij de handhaving en aanbieders te maken kunnen krijgen met hogere nalevingskosten. Dit kan een domino-effect hebben op de ontwikkeling van veiligere sociale media en andere digitale diensten en op de doeltreffendheid van de wetgeving voor onlineveiligheid.

De EU heeft al concrete maatregelen genomen om minderjarigen te beschermen. In recente besluiten van de Europese Commissie is alleen maar verder benadrukt dat de dreigingen waarmee kinderen en

a. Europese Commissie (2026). [Digitaal decennium – Eurobarometerverslag – februari – maart 2026](#).

b. Deens voorzitterschap, Raad van de Europese Unie (2026). [De Jutland-verklaring over het vormgeven van een veilige online wereld voor minderjarigen](#).

c. Europees Parlement (2025). [Bescherming van minderjarigen online – Resolutie van het Europees Parlement van 26 november 2025 inzake de bescherming van minderjarigen online \(2025/2060\(INI\)\)](#).

d. Europese Raad (2026). [Conclusies van de Europese Raad](#), 19 maart 2026.

e. G7 (2026). [Oproep van de leiders voor een veiligere digitale ruimte voor minderjarigen](#).

adolescenten online te maken kunnen krijgen, moeten worden aangepakt met concrete onderbouwing. Duidelijke voorbeelden zijn de voorlopige bevindingen met betrekking tot Meta en TikTok, die niet zouden voldoen aan de hoge normen voor de bescherming van minderjarigen online van de digitaledienstenverordening en niet zouden voorzien in gemakkelijk toegankelijke mechanismen om inhoud die verband houdt met seksueel misbruik van kinderen te melden. Bovendien vormden recente baanbrekende beslissingen van Amerikaanse rechtbanken een historisch keerpunt in het debat over de aansprakelijkheid van platforms.

Een korte geschiedenis van de bescherming van minderjarigen online

Al zolang het internet bestaat, wordt er gewerkt aan de bescherming van kinderen en adolescenten online — dat gebeurde dus al voor sociale media, smartphones en AI opkwamen. De basis voor de huidige regels voor de bescherming van minderjarigen online werd gelegd in de jaren 1990 en begin jaren 2000, met wetgeving die het mogelijk moest maken om diensten te verlenen, bedrijfsactiviteiten uit te voeren en informatie uit te wisselen over de grenzen heen. Hoewel die regels niet uitsluitend waren opgesteld om kinderen en adolescenten online te beschermen, liggen ze wel ten grondslag aan veel van de beginselen van de huidige wetgeving op drie gebieden.

Ten eerste zijn met de regelgeving over media en digitale diensten op de interne markt gemeenschappelijke regels voor televisiediensten in heel Europa ingevoerd, inclusief beschermingsmaatregelen tegen inhoud die schadelijk kan zijn voor minderjarigen. Het eerste geharmoniseerde kader voor onlinediensten of “diensten van de informatiemaatschappij” (in het kader van de richtlijn inzake elektronische handel) ondersteunde ook de ontwikkeling van landsgrensoverschrijdende onlinediensten binnen de EU.

Het tweede gebied betreft regels voor gegevensbescherming en privacy, die voor het eerst werden vastgelegd in de gemeenschappelijke normen van de richtlijn gegevensbescherming van 1995 voor het verzamelen en gebruiken van persoonsgegevens in alle lidstaten.

Het derde gebied is consumentenbescherming. Met gemeenschappelijke EU-regels worden misleidende en agressieve handelspraktijken aangepakt. In de regels wordt erkend dat kwetsbare consumenten aanvullende bescherming nodig hebben, een belangrijk beginsel in de digitale omgeving. Dat geldt ook wanneer kinderen en adolescenten worden blootgesteld aan handelspraktijken die een andere invloed op hen kunnen hebben dan op volwassenen.

Digitale technologie werd in de loop der tijd een steeds groter onderdeel van het dagelijks leven. De EU is deze rechtskaders daarom blijven actualiseren om in te spelen op nieuwe uitdagingen. Met de algemene verordening gegevensbescherming (AVG) zijn specifieke maatregelen ingevoerd om de persoonsgegevens van kinderen te beschermen, zoals het vragen van online toestemming. De richtlijn audiovisuele mediadiensten is uitgebreid, zodat nieuwe vormen van audiovisuele inhoud en videoplatforms er ook onder vallen. Tot slot zijn in de digitaledienstenverordening regels vastgesteld voor onlinetussenhandelsdiensten, onder meer met het specifieke doel minderjarigen te beschermen.

Deze ontwikkeling weerspiegelt een bredere trend: digitale technologieën passen niet meer in één enkele regelgevings- of juridische categorie. Op sociale media en bij andere digitale diensten worden elementen van media, communicatie, handel en gegevensverwerking met elkaar gecombineerd, vaak binnen hetzelfde platform. Een doeltreffende aanpak van de bescherming van minderjarigen online moet daarom alomvattend zijn en gebruikmaken van instrumenten op verschillende gebieden van het

EU-recht, waaronder platformregelgeving, gegevensbescherming, consumentenbescherming en regelgeving op het gebied van audiovisuele media.

Door de snelle ontwikkeling en uitrol van AI nemen de risico's voor minderjarigen online ook snel toe. Tegelijkertijd blijven sociale media en andere digitale diensten zich voortdurend ontwikkelen om de aandacht van gebruikers te trekken en vast te houden in de huidige aandachtseconomie. De hulp van toezichthouders om de bescherming van minderjarigen te versterken en ervoor te zorgen dat zij veilig hun weg kunnen vinden in de wereld van sociale media+, is nu harder nodig dan ooit tevoren.

Gegevens over de onlinerisico's en -kansen voor minderjarigen

De snelle technologische veranderingen hebben kinderen ongekennde mogelijkheden gegeven om met elkaar in contact te staan, hun creativiteit te uiten en informatie en steun te vinden. Kinderen zijn echter geen volwassenen, en op sociale media+ worden ze op verschillende leeftijden blootgesteld aan uiteenlopende risico's voor hun lichamelijke en geestelijke gezondheid en ontwikkeling. Ook sociaal-economische en individuele factoren, zoals gezinsachtergrond en gender, en het ontwerp van sociale media en andere digitale diensten spelen mee.

Degelijk bewijs over hoe risico's en schade verband houden met sociale media en andere digitale diensten is van cruciaal belang om passende maatregelen te kunnen nemen voor de bescherming en empowerment van minderjarigen online. Hoe schadelijk specifieke kenmerken, functies of formats van sociale media+ zijn, kan verschillen naargelang de sociale en persoonlijke omstandigheden van een kind of adolescent. Minderjarigen die tot raciale, etnische en religieuze minderheden behoren, die lid zijn van de lhbtq+-gemeenschap, die speciale onderwijsbehoeften hebben of met bestaande geestelijke gezondheidsproblemen kampen, kunnen bijzonder kwetsbaar zijn voor negatieve online-ervaringen. Die kwetsbaarheid wordt uiteraard vergroot door sociale media en andere digitale diensten met schadelijke, manipulatieve of verslavende inhoud of ontwerpen. Het onderzoek en de verzameling van bewijs moeten mee veranderen met deze kenmerken.

Sociale media en andere digitale diensten kunnen grote risico's voor de lichamelijke en geestelijke gezondheid van minderjarigen met zich meebrengen. Wat de lichamelijke gezondheid betreft: overmatige schermtijd komt in de plaats van sporten en spelen in de buitenlucht en kan gevolgen hebben voor de gezondheid, de conditie en de slaap van kinderen. Het gebruik van sociale media+ en digitale apparaten op jonge leeftijd verdringt de fysieke verkenning van de buitenwereld en persoonlijke sociale interacties. Dit kan van invloed zijn op de sociaal-emotionele ontwikkeling en kinderen mogelijk vatbaarder maken voor geestelijke gezondheidsproblemen. Langdurig gebruik van digitale apparaten kan ook lichamelijke problemen veroorzaken zoals spier- en skeletaandoeningen en digitale oogvermoeidheid.

Het gebruik van sociale media en andere digitale diensten brengt voor kinderen aanzienlijke risico's voor de geestelijke gezondheid met zich mee. De gevaren van sociale media+ die rechtstreekse gevolgen hebben voor de geestelijke gezondheid van kinderen, kunnen ook bestaande geestelijke gezondheidsproblemen, waaronder depressie en angst, verergeren. Ook hier zijn sociale en individuele factoren bepalend voor de risico's waaraan kinderen en adolescenten worden blootgesteld.

Over het algemeen wordt een hoog gebruik van sociale media en andere digitale diensten bij kinderen en adolescenten in verband gebracht met slaap- en concentratieproblemen en een hogere mate van depressie en angstgevoelens. Verslavende functies versterken deze effecten door de neiging te creëren

om voortdurend updates te checken, *fear of missing out* (FOMO) te veroorzaken en aan te zetten tot meer sociale vergelijking. Dat kan het gevoel van eigenwaarde van minderjarigen aantasten en leiden tot meer stress. Algoritmische versterking en aanbevelingssystemen kunnen de verspreiding van desinformatie en haatzaaiende uitlatingen in de hand werken. Met name kwetsbare groepen ondervinden hiervan grote nadelige gevolgen.

De kans dat minderjarigen online criminele en illegale inhoud tegenkomen, is aanzienlijk. Zowel volwassenen als minderjarigen maken doelbewust gebruik van sociale media en andere digitale diensten, waaronder gamingplatforms, om in contact te komen met kinderen en adolescenten. Risico's zijn onder meer blootstelling aan (materiaal van) seksueel misbruik van kinderen, kinderlokkerij, cyberpesten, radicalisering en aangezet worden tot illegale, gewelddadige of terroristische daden. Het wijdverbreide gebruik van AI-tools vormt een ernstige bedreiging voor kinderen en adolescenten omdat er kunstmatig materiaal van seksueel misbruik van kinderen mee kan worden gemaakt (bijvoorbeeld deepfakes). Dit misbruik heeft drastische gevolgen voor de ontwikkeling en de geestelijke en lichamelijke gezondheid van minderjarigen en kan hen, in de ernstigste gevallen, het leven kosten.

Aanbieders van sociale media en andere digitale diensten blijven in de eerste plaats verantwoordelijk voor de veiligheid van minderjarigen op hun diensten. Daarnaast spelen ouders en verzorgers een belangrijke rol bij het toezicht op de tijd die kinderen en adolescenten online doorbrengen en bij het begeleiden van minderjarigen bij de omgang met de risico's waarmee zij op sociale media+ worden geconfronteerd. Het blijft van cruciaal belang dat op elke leeftijd voor voldoende offlineactiviteiten en persoonlijke interactie wordt gezorgd.

Ondanks de vele mogelijke nadelen **biedt de wereld van sociale media+ kinderen en adolescenten ook veel kansen.** Als minderjarigen leren hoe ze veilig online kunnen communiceren en over sterke digitale vaardigheden beschikken, kan het gebruik van sociale media en andere digitale diensten bevorderlijk zijn voor hun welzijn en sociale verbondenheid, ondersteunende netwerken van leeftijdsgenoten bieden en mogelijkheden geven voor zelfexpressie, maatschappelijke betrokkenheid en onafhankelijk leren. Het is aangetoond dat gerichte initiatieven voor digitale vaardigheden, zoals het EU-initiatief "Better Internet for Kids", centra voor een veiliger internet en het opnemen van mediageletterdheid in de nationale onderwijs- en opleidingscurricula, kritisch denken kunnen bevorderen, minderjarigen weerbaarder kunnen maken tegen desinformatie en hen beter in staat kunnen stellen om veilig gebruik te maken van het internet.

Sociale media en andere digitale diensten die veilig zijn door ontwerp, kunnen bijdragen tot de empowerment en participatie van kinderen en adolescenten online door de verwerving van digitale vaardigheden te ondersteunen en de mediageletterdheid te verbeteren. Digitaal onderwijs dat is afgestemd op de leeftijdsgroep en wordt gegeven door scholen met de steun van ouders en verzorgers, kan minderjarigen ook de juiste tools in handen geven om de kansen van de onlinewereld te benutten en om te gaan met mogelijke risico's en nadelen.

De noodzaak om leeftijdsspecifieke risico's aan te pakken

Ouders krijgen het steeds moeilijker om toezicht te houden op de onlineactiviteiten van hun kinderen naarmate ze opgroeien en onafhankelijker worden. De invloed van leeftijdsgenoten wordt steeds groter. Tijdens de adolescentie worden minderjarigen steeds autonomer in hun onlinegebruik. Ze begrijpen beter welke risico's ze online kunnen tegenkomen en hoe ze deze kunnen aanpakken. Een 3-jarige en een 16-jarige hebben uiteraard verschillende behoeften. Daarom is het **belangrijk om de onlineveiligheid**

van kinderen aan te pakken op een manier die rekening houdt met de ontwikkeling, een benadering die we in dit verslag hebben toegepast, **door onderscheid te maken tussen verschillende leeftijdsgroepen:**

Kinderen jonger dan 3 jaar hebben als passieve onlinegebruikers voornamelijk te maken met relationele risico's en "technoferentie"^f. De risico's zijn grotendeels te wijten aan het feit dat verzorgers directe interactie vervangen door schermtijd om kleine kinderen te kalmeren of af te leiden. Dat kan van invloed zijn op de aandachtsspanne, taalverwerving en sociaal-emotionele ontwikkeling van kinderen.

Tussen 3 en 5 jaar zijn kinderen, als nieuwe onafhankelijke gebruikers waarop toezicht moet worden gehouden, steeds kwetsbaarder voor de risico's van onlineomgevingen en een langere schermtijd. Sociale media en andere digitale diensten die optimaal zijn ingesteld op het geven van onmiddellijke voldoening, herhaalde beloningen en voortdurende externe stimulering, sluiten in de basis niet aan bij de capaciteiten van kinderen die in ontwikkeling zijn en kunnen hun ontwikkeling op lange termijn schaden.

Tussen 6 en 9 jaar neemt het gebruik van sociale media en andere digitale diensten door kinderen aanzienlijk toe. Er is tegelijkertijd sprake van externe feedback uit de onlinewereld (bijvoorbeeld likes, scores en leaderboards) en het ontstaan van een gevoel van eigenwaarde dat gebaseerd is op de ontwikkeling van vaardigheden in de echte wereld. Dit kan ertoe leiden dat kinderen zich meer zorgen gaan maken over hun prestaties en zich vaker met leeftijdsgenoten gaan vergelijken, waardoor ze kwetsbaarder worden voor cyberpesten, haatzaaiende uitlatingen en intimidatie door leeftijdsgenoten.

Tussen 10 en 12 jaar moeten kinderen toegang hebben tot sociale media+ om er op sociaal vlak bij te horen. Op deze leeftijd is er sterke overlap tussen de zaken waar kinderen gevoelig voor zijn in deze ontwikkelingsfase en de versterkende functies van platforms. Algoritmische aanbevelingssystemen leiden tot meer sociale vergelijking en blootstelling aan schadelijke of illegale inhoud (waaronder materiaal van seksueel misbruik van kinderen, extremistische propaganda en desinformatie) en aan een verslavende opzet die de symptomen van depressie en angstgevoelens kan verergeren. Uit recent prospectief onderzoek blijkt dat de aanschaf van een eerste smartphone voor de leeftijd van 12 (in plaats van 13) in verband kan worden gebracht met een hoger risico op depressie en andere geestelijke gezondheidsproblemen na één jaar^g. Dit voorbeeld benadrukt dat kinderen onder de 13 jaar over het algemeen bijzonder kwetsbaar zijn.

Tussen 13 en 15 jaar maken adolescenten de overstap van een gecontroleerd naar een steeds autonoom gebruik van sociale media en andere digitale diensten. Op deze leeftijd worden traditionele vormen van toezicht door verzorgers en opleiders op school steeds minder doeltreffend. Risico's worden in toenemende mate bepaald door de structuren van sociale media en andere digitale diensten, in plaats van door individueel gedrag. Een belangrijke uitdaging zijn de algoritmische systemen die op weinig transparante wijze bepalen wat iemand te zien krijgt en het gedrag beïnvloeden.

De overgang naar autonomie is een normaal onderdeel van opgroeien in de huidige onlinewereld, zoals dat ook offline het geval is. De vraag is dus niet hoe we de groeiende autonomie van adolescenten tegen kunnen gaan, maar hoe we hen zo min mogelijk kunnen blootstellen aan schade in deze ontwikkelingsfase, waarin ze het kwetsbaarst zijn. Doeltreffende bescherming vereist een ontwikkelingsbewuste, meerlagige aanpak waarin regelgeving op het gebied van sociale media en andere digitale diensten, educatieve maatregelen en steun voor zelfregulering en kritisch mediagebruik worden gecombineerd.

^f. Onderbrekingen van de interactie tussen ouders en kinderen door technologie.

^g. Children's Hospital of Philadelphia (2026). [Age Limits Alone Won't Fix Smartphone Risks, Suggests Children's Hospital of Philadelphia Study](#). Geraadpleegd op 12 juli 2026.

Tot slot gaan adolescenten **tussen 16 en 18 jaar** door een fase van duidelijke identiteitsvorming en grotere autonomie. Door de verdere ontwikkeling van hun vaardigheden zijn ze beter in staat om onlineriesico's te begrijpen en ermee om te gaan. De neurobiologische ontwikkeling is dan echter verre van voltooid en de risico's op verslaving, angstgevoelens en geestelijke gezondheidsproblemen worden groter door het gebruik van sociale media en andere digitale diensten. Adolescenten van deze leeftijd moeten de nodige vaardigheden verwerven (bijvoorbeeld kritisch denken en evalueren) om veilig hun weg te kunnen vinden in de digitale wereld en de voordelen ervan volop te benutten.

Zes leidende beginselen voor het online beschermen en empoweren van minderjarigen

Omdat sociale media+ zowel risico's als kansen voor kinderen en adolescenten opleveren, is er behoefte aan een alomvattend beleidskader dat minderjarigen online beschermt én zelfstandiger maakt. De onderstaande **zes leidende beginselen van de medevoorzitters hebben sturing gegeven aan het werk van het speciaal panel** en komen ook naar voren in de structuur van dit verslag. Maatregelen moeten worden gebaseerd op solide bewijs en een analyse van de uitdagingen en kansen voor kinderen op het internet. Om resultaten te boeken is het van cruciaal belang dat de maatregelen doeltreffend worden uitgevoerd en geëvalueerd.

BEGINSEL 1

Ontwikkelingsbewuste aanpak (zie hoofdstuk 1)

Er moet worden gezorgd voor regelgeving die past bij de leeftijdsgroep en gedifferentieerde begeleiding. Omdat de ontwikkeling van kinderen en adolescenten in fasen verloopt, moeten er beschermingsmaatregelen worden opgesteld en uitgevoerd die de leeftijdsspecifieke risico's aanpakken. Waar mogelijk moeten die maatregelen rekening houden met de persoonlijke en sociale omstandigheden van kinderen, die hun blootstelling aan risico's kunnen vergroten.

BEGINSEL 2

Gelijkheid en diversiteit (zie hoofdstuk 2)

Er moet worden erkend dat de onlineriesico's en -nadelen niet gelijk zijn voor verschillende leeftijdsgroepen en sociaal-economische groepen. Gender, seksualiteit, raciale, etnische en religieuze achtergrond, speciale onderwijsbehoeften en reeds bestaande geestelijke gezondheidsproblemen zijn allemaal bepalend voor de kwetsbaarheid van minderjarigen op het internet. Deze factoren zijn ook van invloed op de middelen en vaardigheden die ouders en verzorgers nodig hebben om kinderen en adolescenten te ondersteunen bij het verkrijgen van meer autonomie.

BEGINSEL 3**Bescherming van minderjarigen (zie hoofdstuk 3)**

Kinderen en adolescenten moeten kunnen profiteren van veilige sociale media+. Bij het ontwerp van sociale media en andere digitale diensten moet de bescherming van minderjarigen tegen schadelijke inhoud, verslavende kenmerken, digitale verwaarlozing^h en onlinemisdrijven (bijvoorbeeld seksueel misbruik) worden ingebouwd. Minderjarigen moeten gemakkelijk schadelijke inhoud of kenmerken kunnen melden. Aanbieders moeten prioriteit geven aan dergelijke meldingen en schadelijke inhoud of kenmerken onmiddellijk verwijderen.

BEGINSEL 4**Verantwoordingsplicht van digitale diensten en consumentenrechten (zie hoofdstuk 3)**

Aanbieders van sociale media en andere digitale diensten moeten in de eerste plaats de verantwoordelijkheid op zich nemen om ervoor te zorgen dat de toegang tot en het gebruik van onlineruimten veilig is voor minderjarigen. Maatregelen voor de “veiligheid door ontwerp” van digitale diensten moeten worden gestimuleerd en op inhoud gebaseerde regelgeving moet snel kunnen worden gehandhaafd. De bewijslast moet bij de aanbieders van sociale media en andere digitale diensten liggen. Zij moeten aantonen dat kenmerken van hun diensten niet schadelijk zijn voordat ze kinderen en adolescenten er toegang toe geven.

BEGINSEL 5**Empowerment en mediaonderwijs (zie hoofdstuk 4)**

Er moet voor worden gezorgd dat ouders, verzorgers, leerkrachten en opleiders kinderen en adolescenten kunnen ondersteunen bij de geleidelijke overgang naar een veilig en autonoom internetgebruik. Er moeten voldoende mogelijkheden (bijvoorbeeld opleidingen op het gebied van digitale en mediageletterdheid) en adequate infrastructuur worden geboden waarmee ouders stil kunnen staan bij hun eigen activiteiten en de online-interacties van minderjarigen kunnen begeleiden. De maatregelen moeten worden afgestemd op de rol van verzorgers en opleiders, die verandert naarmate kinderen en adolescenten volwassen worden.

h. Er is sprake van digitale verwaarlozing als een verzorger het herhaaldelijk nalaat om aandacht te geven, te reageren, toezicht te houden of bescherming te bieden op een manier die past bij de ontwikkelingsfase, doordat digitale technologieën essentiële zorgtaken verstoren, vervangen of ondermijnen.

BEGINSEL 6

Kinderrechten en -participatie (zie hoofdstuk 4)

Het recht van kinderen op veilige participatie, interactie en cocreatie moet worden gewaarborgd, zowel online als offline. De rechten van het kind, in de zin van de internationale kadersⁱ, moeten altijd ten grondslag liggen aan maatregelen ter bescherming van kinderen. Leeftijdsgrenzen moeten de rechten van het kind eerbiedigen, evenredig en van beperkte duur zijn en worden afgewogen tegen de belangen van het kind. Ook moet er worden geïnvesteerd in offlineactiviteiten voor minderjarigen van alle leeftijden en moeten die worden gestimuleerd.

Bijzondere adviseurs van de voorzitter en medevoorzitters van het speciaal panel voor de onlineveiligheid van kinderen

Prof. Dr. Jörg M. Fegert

Medisch directeur van de afdeling
kinder- en jeugdpsychiatrie,
psychosomatiek en psychotherapie
bij het Universitair Ziekenhuis Ulm

Dr. Maria Melchior

Onderzoeksdirecteur van
het Franse nationale instituut
voor gezondheid en medisch
onderzoek (Inserm)

- i. Met name het Verdrag van de Verenigde Naties inzake de rechten van het kind en de algemene opmerkingen van het Comité voor de rechten van het kind, het Handvest van de grondrechten van de Europese Unie en de EU-strategie voor de rechten van het kind.

ZES LEIDENDE BEGINSELEN

Voor het online beschermen en empoweren van minderjarigen

ONLINEVEILIGHEID VAN KINDEREN

ANALYSE VAN DE SITUATIE

ONTWIKKELINGSBEWUSTE AANPAK

Zorgen voor regelgeving die past bij de leeftijd en gedifferentieerde begeleiding

GELIJKHEID EN DIVERSITEIT

Erkennen van ongelijkheden wat betreft risico's, blootstelling en digitale schade voor alle groepen

BESCHERMING VAN MINDERJARIGEN

Beschermen tegen schadelijke inhoud, verslavend ontwerp, digitale verwaarlozing, misdrijven (bv. seksueel misbruik, pesten)

VERANTWOORDINGSPLICHT VAN DIGITALE DIENSTEN EN CONSUMENTENRECHTEN

Toezen op "veiligheid door ontwerp" en op inhoud gebaseerde regelgeving

EMPOWERMENT EN MEDIAONDERWIJS

Ouders en verzorgers helpen bij de ondersteuning van de digitale vaardigheden en mediageletterdheid van minderjarigen voor een verantwoord gebruik

KINDERRECHTEN EN -PARTICIPATIE

Waarborgen van het recht op veilige participatie en cocreatie online

MAATREGELEN

EVALUATIE

Belangrijkste aanbevelingen voor het online beschermen en empoweren van minderjarigen

De aanbevelingen van dit verslag bouwen voort op de ontwikkelingsbewuste aanpak, weerspiegelen de zes leidende beginselen en hebben als overkoepelende doelstelling om een evenwicht te vinden tussen de noodzaak om kinderen en adolescenten online te beschermen en hun recht om deel te nemen aan en gebruik te maken van de mogelijkheden van sociale media+.

Aanbevelingen over een op de leeftijd afgestemd gebruik van sociale media en andere digitale diensten

0 - 2 JAAR

Vermijd schermen en sociale media+

Het vermijden van overmatig schermgebruik tijdens de vroege kinderjaren betekent geen absoluut verbod. Het betekent dat er rekening wordt gehouden met de ontwikkelingsbehoeften van kinderen op het gebied van binding, sensorische ontwikkeling en vroege taalverwerving. Ouders en verzorgers moeten prioriteit geven aan persoonlijke interacties en zich bewust zijn van hun eigen gebruik van digitale apparaten om een positief rolmodel te kunnen zijn en “technoferentie” te voorkomen. Deze aanpak is in overeenstemming met de aanbevelingen van de Wereldgezondheidsorganisatie om verstoringen van de neurobiologische en cognitieve ontwikkeling en emotionele binding van kinderen en fysieke problemen (bijvoorbeeld gevolgen voor het gezichtsvermogen) te voorkomen.

3 - 12 JAAR

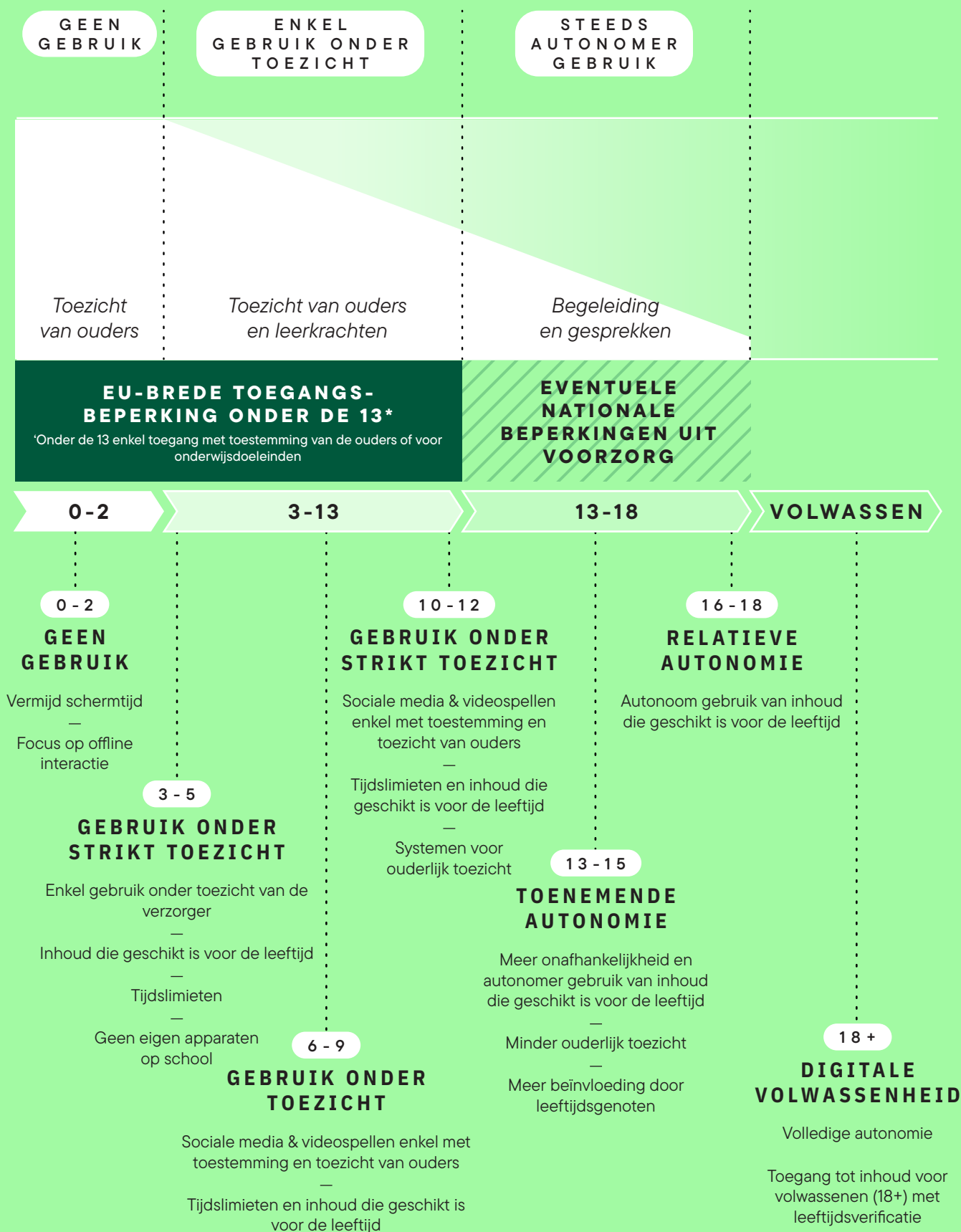
Gecontroleerd gebruik van op de leeftijd afgestemde sociale media+ en apparaten

Kinderen zouden niet zonder toezicht gebruik mogen maken van apparaten met internettoegang. Scholen moeten faciliteiten bieden voor gecontroleerd en beperkt gebruik van apparaten voor educatieve doeleinden, ter ondersteuning van de digitale en mediageletterdheid, de emotionele veerkracht en het vermogen om kritisch na te denken over risico's. Ouders en verzorgers moeten toezicht houden op kinderen en ze ondersteunen om geleidelijk digitaal autonoom te worden met op de leeftijd afgestemde sociale media en andere digitale diensten. Zij moeten ook regelmatig met kinderen in gesprek gaan over de mogelijke voordelen en risico's van online-interacties. Zowel verzorgers als opleiders moeten kinderen op deze leeftijd blijven aanmoedigen om deel te nemen aan offlineactiviteiten.

13-18 JAAR**Steeds autonomer gebruik van sociale media+ die aansluiten bij de leeftijd**

Van 13 tot 18 jaar mogen adolescenten alleen toegang hebben tot sociale media en andere digitale diensten die een standaard veilige versie hebben, die passen bij de leeftijd en die actief belangrijke veiligheidsfuncties hebben geïntroduceerd (bijvoorbeeld niet eindeloos kunnen scrollen en beperkte aanbevelingen krijgen). Totdat deze standaard veilige sociale media en andere digitale diensten zijn ontwikkeld, blijft individueel en op de leeftijd afgestemd ouderlijk toezicht van essentieel belang. Toezichthouders kunnen aanvullende voorzorgsmaatregelen overwegen. Adolescenten boven de 16 jaar worden digitaal steeds zelfstandiger, maar de risico's in verband met blootstelling aan schadelijke online-inhoud blijven ook voor hen bestaan. Daarom moeten ouders en verzorgers met hun kinderen blijven praten over hun online-ervaringen. Adolescenten moeten bevoorrechte toegang hebben tot ondersteunende diensten en klachtendiensten en gebruik kunnen maken van netwerken voor onderlinge ondersteuning die een verantwoord gebruik van sociale media en andere digitale diensten stimuleren.

Passend gebruik van sociale media+ door minderjarigen

Aanbevelingen om kinderen en adolescenten online te beschermen

// Een geharmoniseerde EU-brede beperking van de toegang tot sociale media en andere digitale diensten voor kinderen jonger dan 13 jaar voorstellen.

Een geharmoniseerde EU-brede beperking van de toegang tot sociale media en andere digitale diensten, waaronder AI-chatbots, voor kinderen jonger dan 13 jaar is noodzakelijk. Een geharmoniseerde toegangsbeperking zou het makkelijker maken om evenredige leeftijdscontroles uit te voeren die de rechten eerbiedigen. Ook kan de beperking stimuleren dat er vereisten op het gebied van veiligheid door ontwerp worden vastgesteld voor aanbieders van sociale media en andere digitale diensten. Kinderen jonger dan 13 jaar moeten — met een tijdslimiet — toegang hebben tot sociale media+ die passen bij hun leeftijd en uitsluitend met toestemming en toezicht van de ouders of in een onderwijscontext kunnen worden gebruikt. Vanaf de leeftijd van 13 jaar moeten adolescenten steeds autonomer gebruik kunnen maken van veilige sociale media en andere digitale diensten die geschikt zijn voor hun leeftijd.

Geharmoniseerde regels voor een EU-brede minimumleeftijd van 13 jaar zouden bijdragen tot de goede werking van de eengemaakte markt doordat er één enkel nalevingskader voor aanbieders zou zijn. Dergelijke regels zouden de handhaving en het toezicht door toezichthouders op zowel nationaal als EU-niveau vergemakkelijken. Ze zouden ook zorgen voor een gelijk niveau van onlinebescherming voor alle minderjarigen in de hele EU, ongeacht de sociaal- economische, culturele en nationale context.

// Doeltreffende systemen voor leeftijdscontrole invoeren om veiligheid door ontwerp en op de leeftijd afgestemde benaderingen te kunnen ondersteunen voor de bescherming en empowerment van minderjarigen online.

Methoden voor leeftijdsbevestiging (zowel leeftijdsverificatie als leeftijdsschatting) moeten evenredig zijn en voldoen aan minimumvereisten, met name met betrekking tot de grondrechten van gebruikers, inclusief de rechten van kinderen en de daarmee verband houdende waarborgen. Elke methode die wordt gebruikt om de leeftijd te controleren, moet voldoen aan de hoogste normen op het gebied van privacy en gegevensbescherming en mag niet leiden tot de verwerking van identiteitsdocumenten en biometrische gegevens om de leeftijd te schatten. Er moeten technische normen zoals zero-knowledge proof worden gebruikt om ervoor te zorgen dat zowel het platform dat nodig is om de leeftijd te beoordelen als de aanbieder van leeftijdsverificatie geen informatie ontvangt die kan leiden tot het volgen of identificeren van de gebruiker.

Leeftijdsbevestigingsmethoden moeten nauwkeurig zijn bij het bepalen van de leeftijd of leeftijdsgroep en moeten in reële omstandigheden gemakkelijk en betrouwbaar zijn in gebruik. De methoden moeten robuust zijn om omzeiling en cyberdreigingen te voorkomen, inclusief (en niet-discriminerend) zijn en in gelijke mate beschikbaar zijn voor iedereen die ze moet gebruiken. Aanbieders van sociale media en andere digitale diensten moeten voldoen aan de verplichting om te voorkomen dat minderjarigen in aanraking komen met risicovolle diensten of gebruikers die zich voordoen als kinderen en adolescenten.

// De regels inzake belangrijke veiligheidskenmerken bij het ontwerp van sociale media en andere digitale diensten uitbreiden en harmoniseren.

Er moeten veiligheidskenmerken en op de leeftijd afgestemde waarborgen worden ingebouwd in de ontwerpen van sociale media en andere digitale diensten (bijvoorbeeld potentiële beperkingen op eindeloos

scrollen, automatisch afspelen, pushmeldingen en bedenkelijke gepersonaliseerde aanbevelingsfuncties). Om verslavende ontwerpen, donkere patronen, ongevraagde contacten en konijnenholen te vermijden, moeten beschermende standaardinstellingen integraal deel gaan uitmaken van sociale media en andere digitale diensten. Het uitbreiden en harmoniseren van de regels inzake belangrijke veiligheidskenmerken zou zorgen voor zekerheid en uniformiteit op sociale media+. Vanwege de snelle ontwikkeling van de technologie moeten alle regels inzake belangrijke veiligheidskenmerken aanpasbaar zijn, zodat nieuwe schadelijke kenmerken structureel kunnen worden aangepakt.

// De bewijslast verschuiven naar aanbieders van sociale media en andere digitale diensten: zij moeten aantonen dat hun producten en diensten veilig zijn voor minderjarigen.

Er moeten specifieke leeftijdsgrenzen gelden totdat aanbieders van sociale media en andere digitale diensten belangrijke kenmerken van een veilig ontwerp invoeren. Aanbieders mogen minderjarigen geen toegang geven tot hun diensten totdat zij hebben aangetoond dat hun diensten veilig en leeftijdsge-schikt zijn en dus voldoen aan de EU- en nationale maatregelen. Wanneer er een standaard veilige versie is, mogen functies die ongeschikt zijn voor bepaalde leeftijden (functies voor volwassenen) alleen worden geactiveerd na een doeltreffende leeftijdsbevestiging.

// Versterken van de handhavings- en beoordelingscapaciteit.

Gezien de vele regels die nu van toepassing zijn op de onlineveiligheid van kinderen (de digitale dien-stenverordening, de AVG, de AI-verordening enz.) moeten de toezichthoudende autoriteiten de samen-werking en de uitwisseling van informatie tussen verschillende rechtskaders intensiveren. Dit is van cru-ciaal belang om inconsistenties te voorkomen en te zorgen voor een samenhangende, voorspelbare en doeltreffende juridische omgeving die geworteld is in de bescherming van de grondrechten. De Euro-pese Commissie moet mechanismen onderzoeken die naadloze samenwerking tussen toezichthouden-de autoriteiten mogelijk maken om bestaande handhavingsstructuren ten volle te benutten. Bovendien moet worden beoordeeld of er extra middelen en herstructureringen nodig zijn voor toezichthouders die verantwoordelijk zijn voor handhaving en evaluatie. Er moeten maatregelen worden overwogen om het maatschappelijk middenveld een grotere rol te geven bij de handhaving en zijn bijdrage aan de handha-vingscapaciteit te vergroten, onder meer via bestaande structuren. De handhavingsacties moeten elkaar aanvullen en niet met elkaar in strijd zijn.

// Snel maatregelen nemen om ervoor te zorgen dat aanbieders van sociale media en andere digitale diensten de duidelijke verplichting hebben om online seksueel misbruik van kinderen, ook in interpersoonlijke communicatie, te voorkomen, op te sporen, te melden en te blokkeren.

De lacune die momenteel bestaat op het gebied van de veiligheid van kinderen door het verstrijken van de tijdelijke verordening tot vaststelling van regels ter voorkoming en bestrijding van seksueel misbruik van kinderen, moet snel worden verholpen. De medewetgevers van de EU moeten de voorgestelde lan-getermijnverordening ter voorkoming en bestrijding van seksueel misbruik van kinderen snel vaststellen. Meer dan 80 % van de onderzoeken naar seksueel misbruik van kinderen begint met meldingen van aan-bieders van sociale media en andere digitale diensten. Kinderen zijn vaak te bang om misbruik te melden. Het opsporen van materiaal van seksueel misbruik van kinderen, ook in interpersoonlijke communicatie, is vaak de enige manier om het een halt toe te roepen.

// De lidstaten kunnen voor gebruikers vanaf 13 jaar uit voorzorg aanvullende toegangsbeperkingen voor sociale media en andere digitale diensten invoeren.

Deze extra toegangsbeperkingen uit voorzorg moeten een aanvulling vormen op de EU-brede toegangsbeperking voor sociale media en andere digitale diensten voor kinderen onder de 13 jaar. Adolescenten kunnen alleen toegang krijgen tot sociale media+ die veilig zijn wat betreft inhoud en ontwerp, geschikt zijn voor hun leeftijd en ontworpen zijn met oog voor hun rechten en behoeften. De lidstaten hebben uiteenlopende historische en nationale contexten en kunnen de voorkeur geven aan een leeftijdsdrempel die hoger ligt dan 13 jaar. Alle aanvullende nationale toegangsbeperkingen uit voorzorg moeten voortdurend worden geëvalueerd en mogelijk opnieuw worden beoordeeld wanneer sociale media en andere digitale diensten standaard veilig zijn gemaakt voor kinderen en adolescenten.

// De handhaving van de regels inzake de toegang tot gegevens en de analyse ervan door onderzoekers versterken.

De gedelegeerde handeling van juli 2025 over artikel 40 van de digitaaldienstenverordening biedt erkenning aan onderzoekers in principe een nieuw traject om toegang te krijgen tot gegevens van onlineplatforms. Die gegevens kunnen worden gebruikt om onderzoek te verrichten dat bijdraagt tot het opsporen, in kaart brengen en begrijpen van systeemrisico's en tot het beoordelen van risicobeperkende maatregelen die de onlineveiligheid van kinderen bevorderen.

Of dit traject zijn belofte waarmaakt, hangt ten eerste af van de naleving door aanbieders van sociale media en andere digitale diensten en de doeltreffende handhaving door toezichthouders. Ook is het afhankelijk van de omvang van de diensten en de kwaliteit en continuïteit van de verstrekte gegevens. De Commissie moet de operationele prestaties van de vereisten voor de toegang tot en analyse van gegevens op grond van artikel 40 evalueren na de eerste ervaringen van onderzoekers in het kader van de gedelegeerde handeling. Dat is belangrijk om ervoor te zorgen dat onlineplatforms gevolg geven aan verzoeken om toegang tot gegevens voor nalevings-, risicobeoordelings- en onderzoeksdoeleinden.

Verplichtingen inzake gegevenstoegang zijn niet alleen een belangrijk onderdeel van de transparantie-toolbox van de digitaaldienstenverordening, maar maken ook deel uit van de ruimere verantwoordelijkheden van aanbieders van sociale media en andere digitale diensten op het gebied van risicobeperking. Kleinere platforms moeten ook worden gestimuleerd om onderzoekers toegang te verlenen tot gegevens, gezien de risico's die deze platforms inhouden voor minderjarigen en de rol van onafhankelijk toezicht bij het aanpakken van deze risico's. Het gebruik van de FAIR-principes^j voor het beheer van wetenschappelijke gegevens moet de norm zijn bij de uitvoering van artikel 40.

j. De FAIR-principes voor het beheer van wetenschappelijke gegevens werden in 2016 geïntroduceerd in een artikel in het tijdschrift *Scientific Data*. De principes zijn bedoeld om de infrastructuur ter ondersteuning van het hergebruik van wetenschappelijke gegevens te verbeteren door ervoor te zorgen dat machines en personen gegevens gemakkelijker kunnen vinden en gebruiken. Zie: Wilkinson, M.D., et al. (2016). [The FAIR Guiding Principles for scientific data management and stewardship](#). *Scientific Data*, 3.

Aanbevelingen om kinderen en adolescenten online te empoweren

// Minderjarigen meer veilige mogelijkheden bieden om actief deel te nemen aan het vormgeven van sociale media+.

Kinderen en adolescenten moeten zinvolle mogelijkheden krijgen voor het actief helpen vormgeven van wetgeving, beleid en educatieve initiatieven ter bevordering van de veiligheid en empowerment van kinderen online. Het gebruik van de instrumenten voor kinder- en jongerenparticipatie moet hiervoor worden uitgebreid. Meer in het bijzonder moeten kinderen worden betrokken bij het gezamenlijk ontwerp van veiligheidsbeleid, opleidingsprogramma's, evaluaties en richtsnoeren. De maatregelen moeten voortdurend worden gemonitord en geëvalueerd om het effect ervan op de veiligheid en de rechten van kinderen te beoordelen.

Participatieprocessen moeten ervoor zorgen dat kinderen duidelijke informatie krijgen, begrijpen hoe hun bijdragen zullen worden gebruikt en feedback ontvangen over de resultaten. Er moeten bijzondere inspanningen worden geleverd om kinderen uit kansarme, gemarginaliseerde en kwetsbare groepen deel te laten nemen. Alle activiteiten waarbij kinderen betrokken zijn, moeten gepaard gaan met passende beschermingsmaatregelen.

// De klachtenmechanismen en consumentenrechten voor kinderen en adolescenten verbeteren.

Aanbieders van sociale media en andere digitale diensten moeten meldingen en klachten van kinderen en adolescenten met prioriteit behandelen bij procedures voor inhoudsmoderatie. De verplichtingen van aanbieders uit hoofde van bestaande kaders moeten worden aangescherpt zodat er voldoende middelen worden uitgetrokken voor hulplijnen en klachtenmechanismen. Deze mechanismen moeten leeftijdsgepast, gebruiksvriendelijk, toegankelijk, privacyvriendelijk en doeltreffend zijn.

// Acties op het gebied van digitaal onderwijs en digitale geletterdheid voor minderjarigen, ouders, verzorgers, leerkrachten en opleiders gangbaar maken.

Digitaal onderwijs en digitale geletterdheid moeten op elk onderwijsniveau worden behandeld, als essentiële basisvaardigheden voor minderjarigen, ouders en leerkrachten. In het digitaal onderwijs moet ook digitaal welzijn worden geïntegreerd voor iedereen.

Onderwijs moet kinderen en adolescenten leren om online-informatie en -bronnen kritisch te beoordelen en manipulatietechnieken zoals desinformatie, deepfakes en gerichte reclame te herkennen. Het moet er ook voor zorgen dat minderjarigen, ouders en leerkrachten begrijpen hoe digitale inhoud wordt gemaakt en gedeeld en hoe algoritmen bepalen wat gebruikers te zien krijgen en ervaren op sociale media+.

Gestructureerde voorlichting over onlineveiligheid moet voor praktische vaardigheden zorgen op het gebied van de bescherming van persoonsgegevens, het beheer van privacyinstellingen, het behoud van veilige digitale identiteiten en de herkenning van risico's, met name op sociale media, in berichten-diensten en in game-omgevingen. Die vaardigheden moeten geleidelijk worden ontwikkeld: eerst worden basisgewoonten op het gebied van veiligheid aangeleerd, vervolgens wordt er toegewerkt naar een diepgaander inzicht in digitale voetafdrukken, toestemming en platformrisico's. Gezond schermgebruik moet worden aangepakt door middel van richtsnoeren over balans, aandachtsbeheer en het herkennen van buitensporig of schadelijk gebruik.

// Meer mogelijkheden en adequate infrastructuur tot stand brengen om offlineactiviteiten te ondersteunen.

De lidstaten en lokale overheden moeten ervoor zorgen dat betaalbare sport, kunst, jeugdclubs, bibliotheken en gemeenschapsruimten beschikbaar blijven en toegankelijker worden om gezonde offline-interactie aan te moedigen en aantrekkelijke alternatieven voor overmatig schermgebruik bij minderjarigen te creëren. Dit betekent onder meer dat er moet worden geïnvesteerd in veilige, inclusieve omgevingen die passend zijn voor de leeftijdsgroep en waarin minderjarigen contacten kunnen leggen, kunnen leren, kunnen spelen en goede banden kunnen opbouwen binnen hun gemeenschap.

// De cocreatie van richtsnoeren voor ouders bevorderen.

De EU en de lidstaten moeten samen met ouderverenigingen de ontwikkeling van richtsnoeren voor ouders bevorderen. De richtsnoeren zouden duidelijk en toegankelijk advies kunnen bevatten, zodat ouders en verzorgers minderjarigen beter kunnen helpen om veilig, verantwoordelijk en positief met sociale media+ om te gaan. De richtsnoeren moeten praktisch advies verstrekken over belangrijke gebieden, waaronder onlineveiligheid en -privacy, digitaal welzijn, ethisch en verantwoord gebruik en toegang tot ondersteuning.

// Zorgen voor voldoende overheidsfinanciering en gemeenschappelijke normen voor maatschappelijke organisaties en collegiaal advies.

De EU en de lidstaten moeten ervoor zorgen dat de centra voor een veiliger internet en vergelijkbare maatschappelijke organisaties voldoende financiële middelen blijven ontvangen en dat hun werkzaamheden gebaseerd worden op gemeenschappelijke normen die door deskundigen zijn ontwikkeld. Dat is van vitaal belang voor de voortzetting en de verdere ontwikkeling van hun activiteiten, waaronder voorlichtingen, opleidingen en ondersteunende diensten. Overheidsfinanciering is cruciaal om onafhankelijkheid en cohesie te waarborgen.

De financiering moet ook de verdere ontwikkeling van collegiaal advies, hulplijnen, meldpunten, onderwijsmiddelen, voorlichtingscampagnes en activiteiten voor capaciteitsopbouw ondersteunen. Er moeten extra investeringen worden gedaan om de zichtbaarheid, de toegankelijkheid en het bereik van die faciliteiten te vergroten, ook onder kwetsbare minderjarigen, en om initiatieven ter bevordering van veiligere sociale media+ te ondersteunen.

// Langetermijnfinanciering beschikbaar stellen voor grootschalig Europees longitudinaal onderzoek en steun blijven verlenen aan gerandomiseerd gecontroleerd onderzoek.

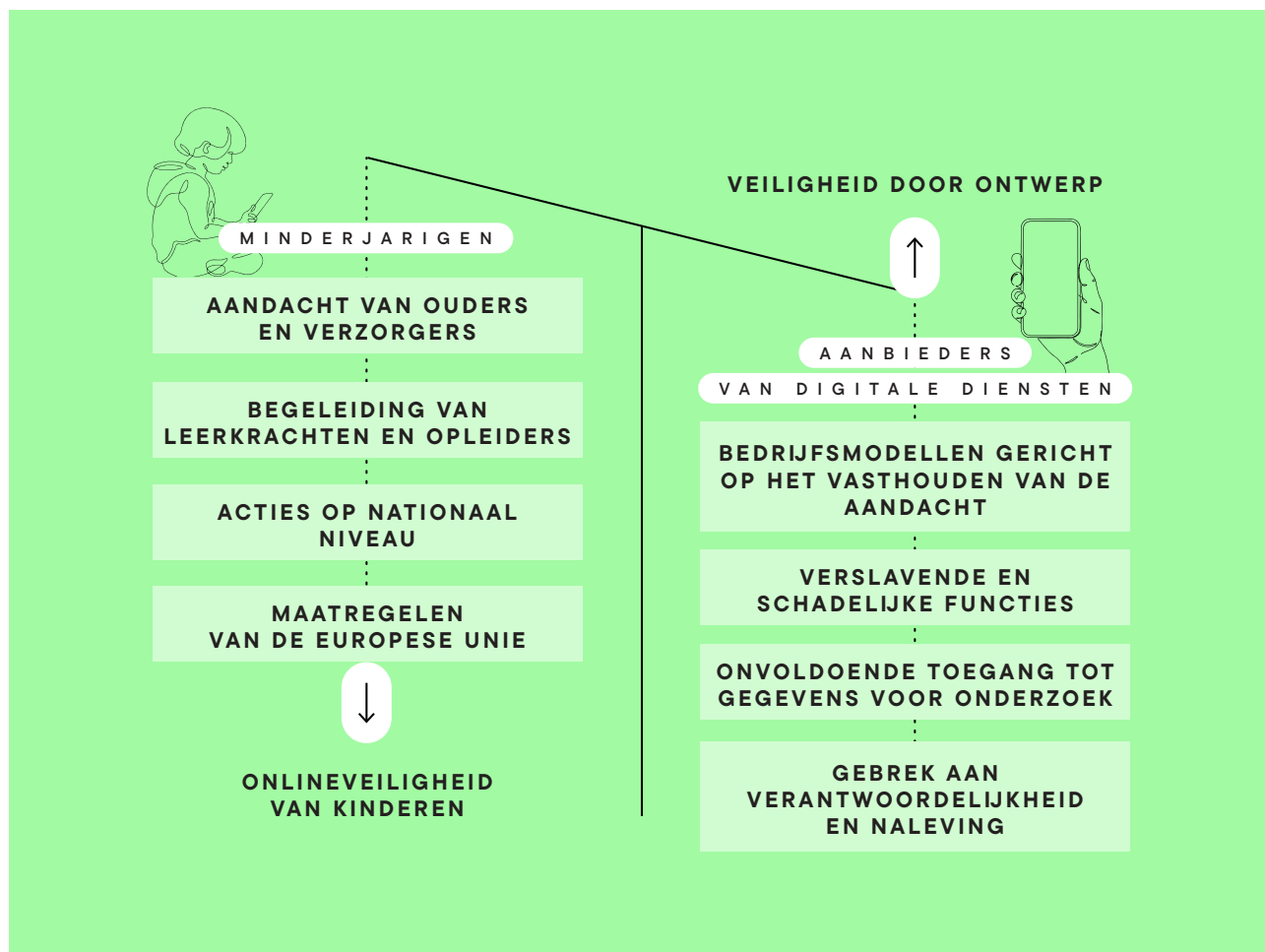
Verschillende voorbeelden, zoals het Noord-Amerikaanse onderzoek naar de cognitieve ontwikkeling van het brein van adolescenten (North American Adolescent Brain Cognitive Development (ABCD) Study)^k, zouden als inspiratiebron kunnen dienen voor grootschalig Europees longitudinaal onderzoek in

k. De ABCD Study is het grootste langetermijnonderzoek naar hersenontwikkeling en de gezondheid van kinderen in de Verenigde Staten. De studie kijkt naar de gedragsontwikkeling van meer dan 11 000 kinderen, die gevolgd worden vanaf hun negende of tiende levensjaar en tijdens de adolescentie, totdat ze jongvolwassen zijn. De verzamelde gegevens zullen het mogelijk maken basisnormen voor de ontwikkeling van de hersenen van adolescenten vast te stellen en de invloed van geslacht, gender, slaap, lichaamsbeweging en schermtijd op de ontwikkeling van adolescenten te onderzoeken. De bevindingen zullen ook helpen om inzicht te krijgen in de ontwikkeling van geestelijke gezondheidsproblemen tijdens de adolescentie en het verband daarvan met drugsmisbruik.

verband met de onlineveiligheid van kinderen. Het is belangrijk dat er resultaten van een grootschalig Europees longitudinaal onderzoek (dat een periode van tien jaar of langer bestrijkt) beschikbaar zijn ter ondersteuning van een ontwikkelingsbewuste en neurobiologische benadering van de onlineveiligheid van kinderen. Dat zou helpen om lacunes aan te pakken in de grotendeels onderling samenhangende bevindingen in de Europese context met betrekking tot de gevolgen van het gebruik van sociale media en andere digitale diensten voor de ontwikkeling, de lichamelijke en geestelijke gezondheid van minderjarigen en hun blootstelling aan negatieve online-ervaringen.

Gerandomiseerde gecontroleerde onderzoeken zijn ook van groot belang om de empirische onderbouwing van beleid te versterken. De financiering van onderzoek moet uitdrukkelijk ontwikkelingsbewuste en psychopathologische benaderingen ondersteunen waarbij wordt gekeken naar de vatbaarheid van minderjarigen voor onlinerisico's en de beïnvloeding daarvan door sociale en individuele factoren in de kindertijd en de adolescentie.

Figuur 2: Het ecosysteem in evenwicht brengen: veiligheid door ontwerp op sociale media+

Onlineveiligheid

TIPS VOOR KINDEREN EN TIENERS

Ken je rechten – vergeet niet dat je het recht hebt om online beschermd en gerespecteerd te worden.

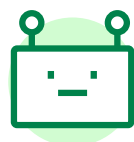
Wees online vriendelijk voor anderen – sociale media en games moeten voor iedereen een aangename ervaring zijn. Behandel anderen met respect, zoals je ook zelf behandeld zou willen worden.

Denk na voor je post – foto's, video's en opmerkingen kunnen voor altijd online blijven staan. Deel alleen dingen waarvan je het niet erg zou vinden als anderen die jaren later nog kunnen zien.

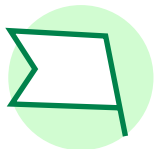
Bescherm je gegevens – deel online geen persoonlijke gegevens zoals je volledige naam, adres, school, telefoonnummer, wachtwoorden en live locatie.

Vergeet niet dat AI een tool is, geen echte persoon – AI kan fouten maken en onjuiste informatie en neppe beelden, video's, stemmen en berichten genereren.

Doe een check voordat je iets vertrouwt of deelt – niet alles wat je online ziet is waar. Kijk altijd kritisch naar informatie, met name verrassende verhalen, video's of berichten, en zoek betrouwbare bronnen voordat je informatie deelt.

Herken gevaar – denk twee keer na over vreemde verzoeken van “vrienden van vrienden”, een aanbod dat te mooi is om waar te zijn of berichten die je onder druk proberen te zetten en je vragen snel een beslissing te nemen.

Accepteer geen foto's of chatverzoeken van mensen die je niet kent – als je twijfelt aan iemands leeftijd of identiteit, vraag dan een volwassene om te controleren wie het is (of zeg dat je vader/moeder naast je staat en let op de reactie).

Gebruik privacy- en beveiligingsinstellingen – houd je accounts privé, gebruik sterke wachtwoorden en schakel waar mogelijk extra beveiligingsfuncties in.

Deel geen privébeelden – deel nooit intieme foto's of video's, ook niet als je onder druk wordt gezet (vooral als je jonger bent dan 18 jaar). Zodra je de beelden deelt, heb je er geen controle meer over.

Blokkeer, meld en bewaar bewijsmateriaal – als iemand je online pest, oplicht, bedreigt of ongemakkelijk laat voelen, moet je diegene blokkeren, een melding doen en screenshots of berichten bewaren.

Praat met een volwassene die je vertrouwt als iets niet goed voelt – je stelt je niet aan en hulp vragen brengt je niet in de problemen.

Help het internet veiliger te maken – leer hoe apps, games, websites, algoritmen en AI werken en help anderen te beschermen.

Laat je stem horen – blijf betrokken en werk mee aan de toekomst van de digitale wereld.

Onlineveiligheid

TIPS VOOR OUDERS EN VERZORGERS

Help uw kind bij een gezond schermgebruik – beperk de schermtijd, van helemaal geen schermtijd voor kinderen van 0 tot 2 jaar tot een schermtijd die past bij de leeftijd voor kinderen tot 10 of 12 jaar, onder uw toezicht. Ook met adolescenten van 13 tot 18 jaar moet u het hebben over een beperkte schermtijd, zodat ze voldoende tijd hebben om te studeren en offline af te spreken met vrienden.

Controleer of apps en games aansluiten bij de leeftijd van uw kind.

Jongere kinderen (tot 12 jaar) **mogen alleen consoles en apparaten gebruiken met een volwassene erbij.**

Sta niet toe dat er apparaten worden gebruikt in de badkamer, in de slaapkamer of tijdens de maaltijd.

Let op de toon van de gesprekken van uw kinderen online en tijdens het gamen en wees op uw hoede bij “rode vlaggen”.

Breng samen tijd online door – vraag uw kind om zijn of haar favoriete content met u te bekijken.

Lever geen kritiek op wat uw kind leuk vindt – help uw kind om een eigen oordeel te vormen (zo krijgt u ook een idee van wat het algoritme aan uw kind voorstelt).

Moedig uw kind aan om met u te praten als het zich zorgen maakt over iets online – verzeker uw kind dat je hem of haar zal helpen, niets zal verwijten, niet zal straffen en het apparaat niet zal afpakken.

Blijf praten over onlineveiligheid als uw kind ouder wordt, ook tussen de 16 en 18 jaar en daarna.

Vermijd sharenting – denk zorgvuldig na voordat u foto's of video's van uw kinderen of tieners online deelt. Onbekenden en AI kunnen die informatie op veel manieren gebruiken.

Stel een voorbeeld – blijf niet vastgeklemd zitten aan uw apparaat wanneer uw kinderen in de buurt zijn. Geef hun de aandacht die ze verdienen en mis geen belangrijke momenten en gesprekken met uw kind.

Lijst van alle aanbevelingen van de medevoorzitters per hoofdstuk

HOOFDSTUK 1

Een ontwikkelingsbewuste aanpak van de onlineveiligheid van kinderen

- // Stel op de leeftijd afgestemde maatregelen voor de bescherming van kinderen online op en pas deze toe
- // Zorg voor veilige onlineruimten voor minderjarigen
- // Empower minderjarigen en de mensen om hen heen
- // 0-2 jaar - Maak verzorgers bewuster van het belang van directe, menselijke interactie voor de ontwikkeling vanaf de vroege kinderjaren
- // 0-2 jaar - Vermijd het gebruik van sociale media en andere digitale diensten en beperk de schermtijd zoveel mogelijk, met name voor kinderen jonger dan 3 jaar
- // 0-2 jaar - Beperk het delen van gegevens van kinderen via socialemediaprofielen
- // 3-12 jaar - Zorg ervoor dat kinderen internet gestructureerd en onder toezicht gebruiken
- // 3-12 jaar - Bied kinderen en de mensen om hen heen kwalitatief onderwijs aan over digitale middelen en digitaal welzijn
- // 13-18 jaar - Zorg ervoor dat adolescenten internet steeds autonomer leren gebruiken

HOOFDSTUK 2

Gegevens over de risico's waarmee minderjarigen online worden geconfronteerd

- // Verzamel meer gegevens over gebieden die te weinig zijn onderzocht om empirisch onderbouwde beleidsvorming te versterken
- // Sociale media en andere digitale diensten moeten actief gebruikmaken van onafhankelijke academische expertise bij het ontwerp van strategieën en instrumenten voor risicobeperking
- // Stel langetermijnfinanciering beschikbaar voor grootschalig Europees longitudinaal onderzoek en blijf steun verlenen aan gerandomiseerd gecontroleerd onderzoek
- // Investeer in beveiligde, gedeelde Europese onderzoeksinfrastructuur om veilige toegang tot gegevens van minderjarigen mogelijk te maken
- // Versterk de handhaving van de regels over de toegang tot gegevens en de analyse ervan door onderzoekers

HOOFDSTUK 3

Bescherming van minderjarigen in een snel veranderende omgeving op sociale media+

- // Stel een geharmoniseerde EU-brede beperking van de toegang tot sociale media en andere digitale diensten voor minderjarigen jonger dan 13 jaar voor
- // Voer doeltreffende systemen voor leeftijdsbevestiging in om leeftijden te kunnen controleren en veiligheid door ontwerp en op de leeftijd afgestemde

benaderingen te kunnen ondersteunen voor de onlinebescherming en -empowerment van minderjarigen

- // Breid de regels inzake belangrijke veiligheidskenmerken bij het ontwerp van sociale media en andere digitale diensten uit en harmoniseer deze regels
- // Verschuif de bewijslast naar aanbieders van sociale media en andere digitale diensten: zij moeten aantonen dat hun producten en diensten veilig zijn voor minderjarigen
- // Versterk de handhavings- en beoordelingscapaciteit
- // Neem snel maatregelen om ervoor te zorgen dat aanbieders van sociale media en andere digitale diensten de duidelijke verplichting hebben om online seksueel misbruik van kinderen, ook in interpersoonlijke communicatie, te voorkomen, op te sporen, te melden en te blokkeren
- // De lidstaten kunnen voor gebruikers vanaf 13 jaar uit voorzorg aanvullende toegangsbeperkingen voor sociale media en andere digitale diensten invoeren
- // Versterk het beleid inzake consumentenbescherming om minderjarigen online te beschermen
- // Monitor en evalueer het effect van de uitgevoerde maatregelen voortdurend
- // Bij de verwerking van gegevens van kinderen in het kader van de AVG moeten sociale media en andere digitale diensten ervoor zorgen dat de belangen van kinderen vooropstaan
- // Zorg voor een doeltreffende uitvoering van de richtlijn productaansprakelijkheid

HOOFDSTUK 4

Minderjarigen goed hun weg laten vinden in de digitale wereld

- // Bied minderjarigen meer veilige mogelijkheden om actief deel te nemen aan het vormgeven van de socialemedia+-omgeving

- // Versterk de klachtenmechanismen en consumentenrechten voor kinderen en adolescenten
- // Financier en bevorder de oprichting en het gebruik van op de EU-waarden gebaseerde sociale media en andere digitale diensten waar minderjarigen veilig met elkaar kunnen communiceren
- // Maak acties op het gebied van digitaal onderwijs en digitale geletterdheid gangbaar voor minderjarigen, ouders en verzorgers, leerkrachten en opleiders
- // Breng meer mogelijkheden en adequate infrastructuur tot stand om offlineactiviteiten te ondersteunen
- // Bevorder de cocreatie van richtsnoeren voor ouders
- // Zorg ervoor dat ouders en verzorgers voortdurend worden ondersteund met geavanceerde en actuele controle- en toezichttools
- // Zorg voor voldoende overheidsfinanciering en gemeenschappelijke normen voor maatschappelijke organisaties en collegiaal advies
- // Zorg ervoor dat verslavingen en andere psychische aandoeningen in verband met het gebruik van sociale media en andere digitale diensten in het gezondheidsstelsel kunnen worden gediagnosticeerd en behandeld
- // Zorg ervoor dat digitale en mediageletterdheid worden opgenomen in lerarenopleidingen en ouders bij die geletterdheid worden betrokken
- // Bevorder AI-geletterdheid als integraal onderdeel van digitaal onderwijs
- // Scholen moeten gestructureerde mogelijkheden bieden om de geestelijke gezondheid en het digitale welzijn te verbeteren
- // Bij onderwijsmaatregelen moet bijzondere aandacht worden besteed aan kwetsbare groepen
- // Investeer in veilige, preventieve, robuuste en betrouwbare digitale onderwijsinfrastructuur

01

Een ontwikkelingsbenadering van de onlineveiligheid van kinderen

De kindertijd als afzonderlijke, beschermde levensfase

De erkenning van de kindertijd als een afzonderlijke levensfase is een relatief recente ontwikkeling. Gedurende een groot deel van de geschiedenis werden kinderen niet beschouwd als fundamenteel verschillend van volwassenen.

In premoderne en vroegindustriële samenlevingen hing deze opvatting nauw samen met materiële omstandigheden, met name de “economische noodzaak” van kinderarbeid. De karakterisering van kinderen als “kleine volwassenen”⁰¹ verhulde hun specifieke behoeften en kwetsbaarheden, wat de totstandkoming van kaders voor kinderbescherming belemmerde.

Met de opkomst van moderne wetenschappelijke disciplines, zoals ontwikkelingsgeneeskunde en -psychologie, vond een paradigmaverschuiving plaats. Er is aangetoond dat de cognitieve, emotionele en sociale ontwikkeling van kinderen eigen trajecten volgen. Mede dankzij deze vooruitgang kon de kindertijd worden geherdefinieerd als een afzonderlijke en kwetsbare levensfase⁰².

Dit idee werd versterkt door inzichten uit de kinder- en adolescentenpsychiatrie, waarin werd gewezen op de langetermijnevolgen van tegenspoed in het vroege leven. Geleidelijk aan raakte het idee ingeburgerd dat de kindertijd en adolescentie afzonderlijke levensfasen zijn die bescherming en ondersteuning⁰³ vereisen.

De ontwikkeling van kinderen in fasen

In de loop van de 20e eeuw legde dit groeiende bewustzijn de basis voor moderne kaders voor de bescherming van kinderen en jongeren. Aanvankelijk waren deze kaders gericht op de bescherming van kinderen in de fysieke wereld.

Een belangrijk voorbeeld is het VN-Verdrag inzake de rechten van het kind. Op grond van het verdrag worden kinderen jonger dan 18 jaar^a als een homogene groep behandeld.

Ondanks de snelle ontwikkeling van digitale technologieën en diensten, zoals sociale media en andere digitale diensten, en de manieren waarop deze het leven van kinderen hebben veranderd, berusten veel benaderingen van kinderbescherming nog steeds impliciet – of expliciet – op het idee dat “kinderen” een homogene groep vormen.

Deze aanname is misleidend. Uit de ontwikkelingswetenschap blijkt dat de ontwikkeling van kinderen verloopt in kwalitatief verschillende fasen, die elk worden gekenmerkt door unieke cognitieve, emotionele en sociale vermogens. Deze vermogens bepalen hoe kinderen hun omgeving, ook online, waarnemen, ermee omgaan en erin communiceren.

De noodzaak van op de leeftijd afgestemde bescherming

De blootstelling van kinderen aan de wereld van sociale media+ begint vroeg in het leven en neemt in de kindertijd gestaag toe in intensiteit, complexiteit en personalisering⁰⁴. Uit een studie blijkt dat kinderen jonger dan 2 jaar gemiddeld 49 minuten per dag naar een scherm kijken. Tegen de leeftijd van 8 jaar is dit meer dan verdrievoudigd tot ongeveer 3 uur per dag⁰⁵. Uit gegevens blijkt dat digitale technologieën een diepgaand en structurerend effect hebben op de ontwikkeling van kinderen en deel uitmaken van de complexe omgeving waarin kinderen en adolescenten leren, een zelfbeeld ontwikkelen en met anderen omgaan.

Simpel gezegd, de ontwikkeling van kinderen beïnvloedt hun interacties online en wordt er tegelijkertijd door beïnvloed. Als zodanig kan de digitale wereld niet worden beschouwd als iets dat losstaat van de ontwikkeling van kinderen, maar moet deze juist worden gezien als een essentieel onderdeel daarvan, met name in latere ontwikkelingsfasen⁰⁶. Deze interactie tussen kinderen en de digitale wereld maakt duidelijk dat er op de leeftijd afgestemde maatregelen nodig zijn om kinderen te beschermen en hen te leren hoe ze veilig en vol vertrouwen het internet kunnen gebruiken.

“Bij een op de ontwikkeling afgestemde bescherming wordt erkend dat de cognitieve controle, de emotionele regulatie en het risicobewustzijn van kinderen nog in ontwikkeling zijn.”

— PROF. DR. EVA MÖHLER
VOORZITTER EN MEDISCH DIRECTEUR
KINDER- EN ADOLESCENTENPSYCHIATRIE,
UNIVERSITAIR ZIEKENHUIS SAARLAND

a. In het verdrag wordt een kind gedefinieerd als “ieder mens jonger dan achttien jaar”, tenzij de meerderjarigheid op grond van het toepasselijke recht eerder wordt bereikt. Zie: Verenigde Naties (1989). [Verdrag inzake de rechten van het kind](#). Deel 1, artikel 1.

Belangrijkste uitdagingen voor op de leeftijd afgestemde bescherming

DE NEIGING OM “KINDEREN” ALS ÉÉN GROEP TE BESCHOUWEN

Bij bestaande benaderingen van de onlineveiligheid van kinderen wordt er vaak van uitgegaan dat kinderen één groep met uniforme behoeften vormen. Dit idee moet worden bijgesteld. Tegenwoordig wordt aangenomen dat de ontwikkeling van kinderen verloopt in fasen die bepalend zijn voor de manier waarop kinderen (van 0 tot 12 jaar) en adolescenten (van 13 tot 18 jaar) met de onlinewereld omgaan en voor hun kwetsbaarheid voor diverse risico's.

Sociale factoren, gender en seksualiteit, sociaal-economische achtergrond, ras, etnische afkomst, religie, migratieachtergrond en speciale onderwijsbehoeften hebben ook een belangrijke invloed op de interacties en kwetsbaarheden van kinderen en adolescenten online⁰⁷.

DE DISCREPANTIE TUSSEN DE VERMOGENS VAN MINDERJARIGEN EN SOCIALE MEDIA+

Digitale diensten, waaronder sociale media, leveren een snelle en constante informatiestroom met behulp van sterk geoptimaliseerde architecturen voor een grotere betrokkenheid, waaronder algoritmische aanbevelingssystemen en de mogelijkheid tot eindeloos scrollen. Deze functies zijn speciaal ontworpen om maximaal de aandacht van de gebruiker te trekken⁰⁸.

De vermogens van kinderen en adolescenten ontwikkelen zich ondertussen geleidelijk en zijn tot ver in de adolescentie nog niet volledig ontwikkeld⁰⁹. Als gevolg hiervan worden minderjarigen steeds vaker blootgesteld aan sociale media+ en inhoud waarmee zij nog niet goed kunnen omgaan en die ernstige schade kunnen veroorzaken.

DE TOENEMENDE AUTONOMIE VAN MINDERJARIGEN ALS ONLINEGEBRUIKERS

Zoals hierboven al aangegeven en in de volgende delen uitgebreider besproken, bepalen de veranderende vaardigheden van kinderen en adolescenten tijdens hun ontwikkeling (mede) in hoeverre zij in staat zijn om zich op verschillende leeftijden veilig en met vertrouwen online te bewegen.

Naarmate kinderen ouder worden, evolueren zij van volledig afhankelijkheid van ouders en verzorgers naar gedeeltelijke en uiteindelijk volledige zelfstandigheid als volwassenen. Het ontwerp van sociale media en andere digitale diensten heeft een steeds grotere invloed op de ontwikkeling van minderjarigen. Naarmate kinderen opgroeien en onafhankelijker worden, worden de mogelijkheden van hun ondersteunende netwerk (ouders en verzorgers, leerkrachten en opleiders) om minderjarigen online te beschermen, in de gaten te houden en te begeleiden steeds beperkter.

AANBEVELINGEN

Stel op de leeftijd afgestemde maatregelen voor de bescherming van kinderen online op en pas deze toe

De gefaseerde ontwikkeling van kinderen en adolescenten vraagt om het ontwerpen en implementeren van beschermingsmaatregelen die zijn afgestemd op de doorlopende ontwikkeling van hun vaardigheden en die inspelen op de risico's waaraan zij op verschillende leeftijden worden blootgesteld. Bij deze maatregelen moet waar mogelijk rekening worden gehouden met de persoonlijke en sociale omstandigheden van minderjarigen.

Zorg voor veilige onlineruimten voor minderjarigen

Het is in de eerste plaats de verantwoordelijkheid van aanbieders van sociale media en andere digitale diensten om ervoor te zorgen dat hun diensten veilig zijn voor alle kinderen en adolescenten. Dit omvat de invoering van bepaalde kenmerken voor een veilig ontwerp. Aanbieders moeten de primaire verantwoordelijkheid op zich nemen om ervoor te zorgen dat de toegang tot en het gebruik van hun diensten veilig zijn voor minderjarigen.

Empower minderjarigen en de mensen om hen heen

Om doeltreffend te zijn, moet bij maatregelen die bedoeld zijn om kinderen en adolescenten online te beschermen en te empoweren rekening worden gehouden met hun veranderende behoeften en vermogens. De maatregelen moeten tevens worden afgestemd op het ondersteunen van de veranderende rol van ouders, verzorgers, leerkrachten en opleiders (mensen in de ondersteunende omgeving) bij de bescherming van minderjarigen en bij het toezicht op en de begeleiding van hun gebruik van sociale media en andere digitale diensten naarmate zij opgroeien.

Leeftijdsspecifieke uitdagingen

In het vorige deel werden drie belangrijke uitdagingen en bijbehorende aanbevelingen besproken die bedoeld zijn om het ontwerp en de implementatie van een ontwikkelingsbenadering van de onlineveiligheid van kinderen te sturen.

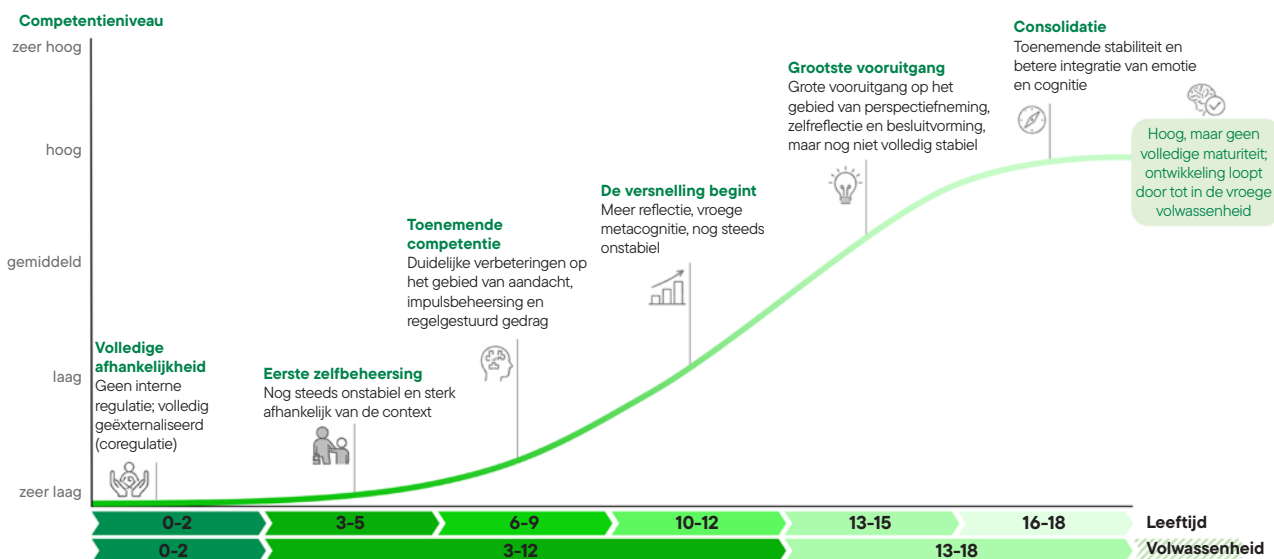
Op basis hiervan wordt in de volgende delen ingegaan op de verschillende kenmerken en kwetsbaarheden die bepalend zijn voor de ontwikkeling van minderjarigen tijdens drie primaire ontwikkelingsfasen: 0-2 jaar (vroege kindertijd); 3-12 jaar (kindertijd); en 13-18 jaar (adolescentie).

Deze primaire fasen omvatten zowel de zich ontwikkelende vermogens van minderjarigen als de veranderende rol van mensen in hun ondersteunende omgeving bij het beschermen en empoweren van kinderen en adolescenten online:

- // **0-2 jaar:** de vroege kindertijd als een ontwikkelingsfase waarin speciale bescherming nodig is;
- // **3-12 jaar:** de kindertijd als een ontwikkelingsfase waarin toezicht nodig is;
- // **13-18 jaar:** de adolescentie als de fase waarin de autonomie toeneemt.

Figuur 1 – De gefaseerde ontwikkeling van kerncompetenties

Zelfregulatie, oordeelsvermogen en kritisch denken

“Alle personen jonger dan 18 jaar hebben specifieke rechten op bescherming en op het beleven van ervaringen die bij hun leeftijd passen.”

— MIE OEHLenschLAGER,
ONAFHANKELIJK ONDERZOEKER
OP HET GEBIED VAN AI, ETHIEK
EN OVERHEIDSBELEID

In dit verslag wordt ingegaan op de risico's voor minderjarigen online en worden aanbevelingen gedaan om deze risico's aan te pakken vertrekkend vanuit deze drie primaire ontwikkelingsfasen, die in het kader van deze analyse worden gedefinieerd als vroege kindertijd, kindertijd en adolescentie.

In dit eerste hoofdstuk wordt het eerste van zes leidende beginselen geschetst die de auteurs voorstellen om richting te geven aan maatregelen die bedoeld zijn om kinderen en adolescenten in de digitale wereld te beschermen en te empoweren: de noodzaak van een ontwikkelingsbenadering van de onlineveiligheid van kinderen.

Om ervoor te zorgen dat de kenmerken en unieke kwetsbaarheden van minderjarigen in verschillende fasen van hun ontwikkeling grondig worden onderzocht, worden de primaire fasen van hun ontwikkeling onderverdeeld in secundaire fasen (0-2 jaar, 3-5 jaar, 6-9 jaar, 10-12 jaar, 13-15 jaar en 16-18 jaar), die in dit hoofdstuk uitvoerig worden besproken.

Sommige van de aanbevelingen die voor elke primaire fase worden gepresenteerd, gelden niet uitsluitend voor de desbetreffende fase, maar zijn, zoals aangegeven, van toepassing op alle fasen.

0-2 jaar: Vroege kindertijd als een ontwikkelingsfase waarin speciale bescherming nodig is

De vroege kindertijd, met name van 0 tot 2 jaar, is een fase waarin kinderen het meest afhankelijk zijn en die van fundamenteel belang is voor hun ontwikkeling. In deze periode worden de bouwstenen voor emotionele veiligheid, sociale verbondenheid, taalverwerving en zelfregulatie gelegd.

Kernprocessen, zoals het ontstaan van hechting, coregulatie en het onderscheid leren maken tussen het zelf en de omgeving, komen tot stand door herhaalde interacties met responsieve verzorgers. Zelfregulatie is nog niet intern tot stand gekomen, maar ontwikkelt zich geleidelijk via coregulatie.

In die zin vormt vroege coregulatie ook de ontwikkelingsbasis voor latere autonomie en zelfstandig functioneren. De geleidelijke internalisering van emotionele regulatie, communicatie en sociale interactie komt tot stand door herhaalde relationele ervaringen, in plaats van geïsoleerde blootstelling aan digitale prikkels.

De ontwikkeling in deze fase is fundamenteel relationeel. Het vermogen tot zelfregulatie, de emotionele stabiliteit en de vroege cognitieve structuren worden extern ondersteund voordat ze worden geïnternaliseerd.

LEEFTIJDSSPECIFIEKE UITDAGINGEN

De noodzaak van directe, menselijke interactie

Een belangrijke uitdaging in deze fase is ervoor te zorgen dat kleine kinderen voldoende directe menselijke interactie hebben. Een afname van de kwaliteit van de interactie kan van invloed zijn op hechtingsprocessen en kan de vroege taalontwikkeling en de ontwikkeling van fundamentele communicatieve vermogens belemmeren, wat rechtstreeks van invloed is op het verloop van de ontwikkeling.

Het waarborgen van consistente, emotioneel afgestemde interactie is een kernvoorwaarde voor veilige ontwikkeling in steeds meer gedigitaliseerde omgevingen. In deze fase zijn kleine kinderen bijna volledig afhankelijk van externe regulatie.

De neurofysiologische systemen die een rol spelen bij stressregulatie, arousalregulatie en slaap-waakcycli zijn nog niet volledig ontwikkeld en zijn zeer gevoelig voor invloeden uit de omgeving. Dit leidt tot een verhoogde kwetsbaarheid voor overstimulering en tot verstoringen van de slaap- en stressregulatie.

In deze fase is leren meer op interactie dan op inhoud gebaseerd. Bij kleine kinderen verloopt betekenisverwerving via belichaamde, wederzijdse interactie met ouders en verzorgers, niet via passieve blootstelling aan scherm inhoud.

De vroege taalverwerving en de ontwikkeling van de communicatie zijn fundamenteel afhankelijk van herhaalde, op elkaar afgestemde interactie met ouders en verzorgers. Responsieve verbale interactie, gedeelde aandacht en emotioneel afgestemde communicatie zijn essentiële voorwaarden voor de ontwikkeling in deze fase.

Risico's van blootstelling aan schermen

Uit onderzoek blijkt dat er op deze leeftijd een verband bestaat tussen meer schermtijd en een kortere slaapduur, verstoorde stresspatronen en lagere niveaus van interactie tussen verzorger en kind en van taalkundige input¹⁰. Deze kwetsbaarheden kunnen worden onderverdeeld in biologische, psychologische en ontwikkelingsdimensies.

Biologisch gezien zijn kleine kinderen zeer gevoelig voor overstimulering vanwege hun nog niet volledig ontwikkelde zelfregulatiemechanismen¹¹. Psychologisch gezien hangt de ontwikkeling af van consistente en responsieve interactie, waardoor kleine kinderen gevoelig zijn voor verstoringen in aandacht en communicatie. Ontwikkelingsrisico's houden verband met het ontstaan van hechting en van zelfregulatie.

In deze fase is een verband vastgesteld tussen de toename van de schermtijd en de prevalentie van sociaal-emotionele problemen, gedragsproblemen en een vertraagde ontwikkeling van het vermogen tot zelfregulatie¹². Deze verbanden werken vaak in twee richtingen, aangezien kleine kinderen met problemen op het gebied van zelfregulatie ook meer tijd achter een scherm doorbrengen.

Digitale blootstelling onder begeleiding van een verzorger

Van 0 tot 2 jaar verloopt de blootstelling aan sociale media+ volledig onder begeleiding van een verzorger. Kleine kinderen hebben in principe geen controle over toegang, schermtijd of inhoud. Het gebruik van sociale media en andere digitale diensten wordt voornamelijk bepaald door de praktijken van ouders en verzorgers, routines en situationele behoeften, zoals kalmering of afleiding¹³.

In de vroege kindertijd ontstaan digitale risico's in theorie niet zozeer door directe interactie met inhoud, maar eerder door de manier waarop sociale media en andere digitale diensten de structuur van de zorgomgeving wijzigen. Een centraal begrip is "technoferentie"^b. Op deze leeftijd kunnen zelfs korte verschuivingen in de aandacht van verzorgers de responsiviteit, gezamenlijke aandacht en verbale interactie verminderen¹⁴.

Schermggebruik door verzorgers in het bijzijn van kleine kinderen is in verband gebracht met minder gunstige ontwikkelingsresultaten. Dit is niet in de eerste plaats vanwege de inhoud, maar vanwege de herstructurering van de interactieruimte¹⁵. In die zin is het digitale risico in de vroege kindertijd vaak eerder relationeel dan individueel.

Uit onderzoek naar commerciële beïnvloeding van gezinnen blijkt dat kleine kinderen steeds vaker het voorwerp van visibiliteit, monetisering en gegevensextractie kunnen worden lang voordat zij deze processen zelf kunnen begrijpen of beïnvloeden. Dit onderstreept de noodzaak van sterke externe beschermende kaders tijdens de vroege kindertijd.

De digitalisering van de vroege kindertijd

Een opkomend en steeds relevanter aspect betreft de digitalisering van de omgeving van kinderen in de vroege kindertijd die verder gaat dan traditionele interacties via een scherm. Steeds meer speelgoed, waaronder poppen en interactieve speelgoedartikelen, wordt uitgerust met digitale functies en in toeneemende mate met artificiële intelligentie (AI).

b. "Technoferentie" wordt gedefinieerd als de verstoring van de interactie tussen ouders en kinderen door technologie. Zie: Zhang et al. (2025). [Parental Technoference and Child Problematic Media Use: Meta-Analysis](#).

Deze ontwikkeling van een sociale media+-omgeving is bijzonder relevant, omdat kinderen speelgoed met AI-functies en apparaten met spraakfuncties mogelijk niet alleen als voorwerpen zien, maar als responsieve sociale partners. Tijdens de vroege kindertijd zijn hechting, coregulatie, taalverwerving en symbolisch spel afhankelijk van op elkaar afgestemde menselijke interactie.

Deze systemen geven aanleiding tot specifieke ontwikkelingsgerelateerde zorgen. Speelgoed met AI-functies en apparaten met spraakfuncties kunnen weliswaar responsiviteit simuleren, maar bieden niet de echte wederkerigheid, emotionele afstemming of relationele verantwoordelijkheid die kenmerkend is voor menselijke relaties.

Speelgoed met AI-functies is vaak ook voorzien van microfoons, camera's of spraakverwerkingsfuncties of kan worden gepersonaliseerd via een app. Dit brengt risico's in verband met privacy en gegevensbescherming met zich mee op een leeftijd waarop kinderen niet in staat zijn om te begrijpen wat gegevensverwerking is, ermee in te stemmen of er bezwaar tegen te maken.

Verdringing van directe menselijke interactie

De interacties van kinderen met de digitale wereld geven aanleiding tot bezorgdheid over mogelijke verdringing of verstoring van interactionele leerprocessen, alsook over nieuwe vormen van afhankelijkheid en overstimulering. In bestaand onderzoek en bestaande regelgevingskaders wordt nog onvoldoende aandacht besteed aan deze afhankelijkheden.

Het gebruik van sociale media en andere digitale diensten door ouders en verzorgers kan ten koste gaan van de tijd die wordt besteed aan face-to-face-interactie met kinderen, vrij spel, lichaamsbeweging en slaap – allemaal essentieel voor de vroege ontwikkeling¹⁶. In zijn ernstigste vormen kan de verdringing van interacties met een verzorger gelijkstaan aan “digitale verwaarlozing”^c.

De problemen die samenhangen met het verdringen van face-to-face-interacties tussen verzorgers en kinderen reiken verder dan onmiddellijke overstimulering of afleiding; zij kunnen ook langetermijneffecten hebben op de ontwikkeling van autonomie, fantasiespel, communicatie en het ontstaan van intrinsieke sociale en emotionele vermogens.

Een zeer restrictieve benadering van digitale blootstelling

Ondanks deze uitdagingen zijn niet alle vormen van gebruik van sociale media en andere digitale diensten in de vroege kindertijd per definitie schadelijk. Onder bepaalde voorwaarden – met name wanneer ouders en verzorgers ervoor zorgen dat de inhoud geschikt is voor de leeftijd (weinig prikkels, rustig tempo, enz.) en dat het kind actief wordt begeleid door een verzorger – kunnen sociale media+ bepaalde aspecten van het vroege leren ondersteunen.

Uit gegevens blijkt dat gezamenlijke omgang met sociale media en andere digitale diensten (gezamenlijk gebruik) het leerproces ten goede kan komen, vooral wanneer dit gepaard gaat met mondelinge interactie en ondersteuning¹⁷. Deze effecten lijken echter beperkt en contextafhankelijk.

c. Aansluitend bij bestaande vormen van emotionele verwaarlozing en verwaarlozing door onvoldoende toezicht (Dubowitz et al., 1993; Hildyard & Wolfe, 2002) breidt digitale verwaarlozing deze begrippen uit naar digitale omgevingen. Wanneer ouders in het bijzijn van hun kinderen veel tijd achter een scherm doorbrengen, nemen de interactie en de responsiviteit van de ouders af. Dit kan de taalontwikkeling van kinderen belemmeren. Deze verdringing kan bij kinderen ook gevoelens van afwijzing en emotionele afstand veroorzaken, waardoor hun risico op depressie, angst en agressie toeneemt.

Het behoud van relationele interactie met kleine kinderen is niet alleen van belang om schade te voorkomen, maar ook om een gezonde sociaal-emotionele, taalkundige en cognitieve ontwikkeling mogelijk te maken. Veilige hechting, responsieve communicatie en het voorbeeldgedrag van verzorgers zijn centrale beschermende factoren in de steeds meer gedigitaliseerde omgevingen van kleine kinderen.

Al deze bevindingen samen pleiten voor een zeer restrictieve aanpak van het gebruik van sociale media en andere digitale diensten in de vroege kindertijd, in overeenstemming met de richtsnoeren van voor-
aanstaande pediatrische instanties¹⁸. Dergelijke aanbevelingen worden wellicht niet universeel gesteund, maar bieden belangrijke normatieve richtsnoeren die zijn afgestemd op de ontwikkelingsbehoeften van deze leeftijdsgroep.

Online-interacties met een centrale rol voor de verzorger

Bij het waarborgen van de onlineveiligheid van kinderen in de vroege kindertijd moet de verzorger een centrale rol spelen. Aangezien kleine kinderen geen autonome gebruikers zijn, ligt de verantwoordelijkheid voor hun blootstelling aan digitale omgevingen in de eerste plaats bij de ouders en verzorgers.

Niet alle ouders zijn even goed in staat om begeleiding te bieden. De sociaal-economische status van de ouders, hun geestelijke gezondheid en hun gebruik van sociale media+ hebben een aanzienlijke invloed op de blootstelling van kinderen [zoals nader besproken in hoofdstuk 2]. Er is een verband vastgesteld tussen enerzijds ouders die meer stress ervaren en meer tijd achter een scherm doorbrengen en anderzijds een langer en minder gestructureerd gebruik van digitale diensten bij zeer kleine kinderen¹⁹. Daarom wordt schermgebruik sterk afgeraden voor deze leeftijdsgroep.

CONCLUSIES

Bij het waarborgen van de onlineveiligheid in de vroege kindertijd gaat het niet in de eerste plaats om het reguleren van het gedrag van kleine kinderen, maar om het structureren van de zorgomgevingen en de contexten waarin interacties plaatsvinden. Bescherming hangt af van het behoud van de voorwaarden die nodig zijn voor hechting, coregulatie en de ontwikkeling van zelfregulatie. Deze voorwaarden vormen de basis voor latere ontwikkelingsfasen.

Inzichten uit bestaande leeftijdsclassificatiesystemen (bijvoorbeeld voor films en games) kunnen hierbij als leidraad dienen. Inhoud die voor deze leeftijdsgroep is bedoeld, moet strikt beperkt blijven tot weinig stimulerende, trage en niet-verhalende formats die de omgang met zorgverleners bevorderen. Dit omvat eenvoudige visuele of auditieve prikkels in een context van gezamenlijk gebruik.

Snel verlopende, sterk stimulerende of emotioneel prikkelende inhoud – waaronder snelle scènewisselingen, intense audiovisuele effecten of emotioneel geladen verhaallijnen – moet vanuit ontwikkelingsoogpunt als ongeschikt worden beschouwd. Blootstelling aan elke vorm van gewelddadige, angstaanjagende of complexe verhalende inhoud is op deze leeftijd duidelijk ongeschikt.

AANBEVELINGEN (0-2 JAAR)

Maak verzorgers bewuster van het belang van directe, menselijke interactie voor de ontwikkeling vanaf de vroege kinderjaren

Empower ouders en verzorgers door middel van voorlichtingscampagnes en pedagogische programma's over het belang van de vroege kindertijd voor de ontwikkeling van kinderen. Informeer verzorgers over de risico's voor kleine kinderen die verband houden met "technoferentie", bijvoorbeeld het gebruik van sociale media en andere digitale diensten door verzorgers zelf. Moedig verzorgers aan om stil te staan bij de directe en indirecte effecten van hun online interacties op minderjarigen van alle leeftijden, met name kleine kinderen.

De risico's van "digitale verwaarlozing" moeten binnen kaders voor kinderbescherming worden erkend. Ouders, scholen en sociale diensten moeten worden geïnformeerd over hoe zij de signalen van digitale verwaarlozing bij kinderen – al vanaf de vroege kinderjaren – en bij adolescenten kunnen herkennen.

Vermijd schermen en sociale media+ voor kinderen jonger dan 3 jaar

Tijdens de eerste 1 000 levensdagen houden de ontwikkelingsbehoeften van kinderen voornamelijk verband met hechting, coregulatie, zintuiglijke ontwikkeling en vroege taalverwerving. Het vermijden van blootstelling aan sociale media en andere digitale diensten en schermen tijdens de vroege kindertijd impliceert echter geen absoluut verbod.

Onder bepaalde voorwaarden kunnen sociale media en andere digitale diensten in beperkte mate en in een relationele context worden gebruikt bij de omgang met kleine kinderen, bijvoorbeeld als onderdeel van gezamenlijke activiteiten (zoals familiefoto's bekijken of videobellen met familieleden). Het gebruik van schermen als middel om kleine kinderen gedurende langere tijd rustig te houden of bezig te houden, moet echter strikt worden vermeden.

Als algemene regel moeten ouders en verzorgers voorrang geven aan face-to-face-interacties met kinderen en adolescenten (vanaf de vroege kindertijd) om de gezonde cognitieve, lichamelijke en emotionele ontwikkeling van minderjarigen te ondersteunen.

Beperk het delen van gegevens van kinderen via socialemedia profielen

De systematische documentatie en openbare verspreiding van gegevens over kinderen (waaronder beelden en video's), met name kinderen jonger dan 3 jaar, via socialemediaprofielen (bijvoorbeeld via "sharenting" en "family influencing") moeten door middel van regelgeving worden aangepakt. Kinderen zijn op deze leeftijd niet in staat toestemming te geven voor hun digitale representatie, noch om de commerciële context waarin hun gegevens worden gebruikt en de toekomstige gevolgen daarvan te begrijpen.

Aanbieders van sociale media en andere digitale diensten mogen het creëren of verspreiden van inhoud waarin kinderen voorkomen niet stimuleren door middel van monetiseringsstructuren, algoritmische versterking of ontwerpkenmerken die erop gericht zijn de betrokkenheid te verhogen. Er moeten afdwingbare verplichtingen met betrekking tot sociale media en andere digitale diensten worden ingevoerd in plaats van alleen maar te vertrouwen op de vrijwillige verantwoordelijkheid van verzorgers. Verzorgers moeten duidelijke informatie krijgen over de langetermijngevolgen van vroege digitale zichtbaarheid voor de privacy, de waardigheid en het recht op informatiele zelfbeschikking van kinderen.

3-12 jaar: De kindertijd als een ontwikkelingsfase waarin toezicht nodig is

3-5 JAAR: DE FASE VAN ONTWIKKELING ONDER STRIKT TOEZICHT

Tussen de leeftijd van 3 en 5 jaar komen kinderen in een ontwikkelingsfase terecht die wordt gekenmerkt door doelgerichte activiteiten binnen een context die voortdurend van buitenaf wordt gestructureerd. Kinderen beginnen doelgericht te handelen, symbolisch te denken en een coherenter zelfbeeld te ontwikkelen.

Wat de neurologische ontwikkeling betreft, wordt deze fase gekenmerkt door de voortdurende ontwikkeling van systemen die een rol spelen bij aandachtsfuncties, executieve functies en emotionele regulatie. Deze systemen zijn nog niet volledig ontwikkeld en blijven gevoelig voor prikkels van buitenaf²⁰. Beloningsgerelateerde systemen zijn echter al actief. Kinderen ontwikkelen in toenemende mate intrinsieke motivatie, een door nieuwsgierigheid gedreven verkenningsdrang en vroege vormen van autonoom, doelgericht gedrag.

De ontwikkeling in deze fase hangt sterk af van mogelijkheden voor fantasiespel, activiteiten op eigen initiatief en relationele ervaringen die de ontwikkeling van competenties ondersteunen. Dit omvat de vorming van een narratief zelf, wat bijvoorbeeld tot uiting komt in taal en rollenspel.

Kinderen van deze leeftijd kunnen activiteiten gedurende een beperkte tijd volhouden, maar hun vermogen om hun aandacht, impulsen en emoties te reguleren, is nog steeds sterk afhankelijk van externe ondersteuning in de vorm van taal, imitatie en begeleiding door verzorgers. Deze fase kan daarom worden beschouwd als een overgang van coregulatie naar begeleide zelfregulatie.

LEEFTIJDSSPECIFIEKE UITDAGINGEN

Gevoeligheid voor directe voldoening

Deze kloof tussen enerzijds de voortdurende ontwikkeling van de systemen van kinderen die een rol spelen bij aandachtsfuncties, executieve functies en emotionele regulatie en anderzijds reeds actieve beloningssystemen leidt tot een onevenwicht. Kinderen van deze leeftijd reageren zeer sterk op opvallende stimuli en onmiddellijke beloningen, maar beschikken over een beperkte remmende controle en uitsteltolerantie.

Dit maakt kinderen van 3 tot 5 jaar bijzonder kwetsbaar voor sociale media+ die zijn geoptimaliseerd voor onmiddellijke voldoening, herhaalde beloning en voortdurende stimulering van buitenaf. Experimenteel onderzoek wijst erop dat digitale omgevingen de ontwikkeling van frustratietolerantie, doorzettingsvermogen en intrinsieke motivatie kunnen belemmeren²¹.

Deze fase in de ontwikkeling leidt tot een specifiek kwetsbaarheidsprofiel. De conditionering van beloningssystemen via snelle feedback, herhaling en periodieke versterking bij online-interacties van kinderen kan ertoe leiden dat ze directe voldoening verwachten en gebruikspatronen beïnvloeden²².

Een te grote afhankelijkheid van externe beloningssystemen kan ook van invloed zijn op de ontwikkeling van intrinsieke motivatie. Het gebruik door kinderen van digitale technologieën die worden gekenmerkt door onder meer continue bekrachtiging en onmiddellijke feedback, houdt het risico in dat hun gedrag verschuift naar extern gereguleerde betrokkenheidspatronen in plaats van intrinsiek gemotiveerd verkennen en leren.

Dit is met name relevant tijdens ontwikkelingsfasen waarin de autonomie en competenties zich nog aan het ontwikkelen zijn. Uit onderzoek blijkt dat deze kwetsbaarheden sterk worden beïnvloed door contextuele factoren, zoals de gezinsomgeving, ouderlijke begeleiding en sociaal-economische omstandigheden²³.

Risico's van blootstelling aan schermen

Een hogere mate van blootstelling aan schermen in deze fase wordt in verband gebracht met een minder goede zelfregulatie bij kinderen, met name wat betreft aandachtsfuncties en impulsbeheersing²⁴. Zoals hierboven besproken, kan het gebruik van sociale media en andere digitale diensten ten koste gaan van activiteiten die essentieel zijn voor de ontwikkeling, zoals vrij spel, lichaamsbeweging, slaap en face-to-face-interactie.²⁵

Deze effecten zijn echter contextafhankelijk en worden mede bepaald door de kwaliteit van de inhoud, gezamenlijk gebruik, het tijdstip en de sociale omgeving, en niet alleen door factoren zoals schermtijd²⁶. Er zijn aanwijzingen dat online-interacties op deze leeftijd het leerproces kunnen ondersteunen als de inhoud interactief en leeftijdsgeschikt is en de interacties plaatsvinden onder actieve begeleiding van een verzorger²⁷.

De beschikbaarheid van veilige offlinealternatieven

De onlineveiligheid van kinderen kan niet volledig worden begrepen zonder rekening te houden met de bredere context van hun dagelijks leven. In situaties waarin kinderen slechts beperkte educatieve, recreatieve en sociale mogelijkheden hebben, met name in landelijke gebieden of achtergestelde regio's, kunnen sociale media+ de standaardomgeving voor interactie worden.

Hierdoor kunnen kinderen aan schadelijke invloeden worden blootgesteld en kan hun ontwikkeling negatief worden beïnvloed. Om de mogelijk schadelijke gevolgen van het gebruik van sociale media en andere digitale diensten voor de ontwikkeling van kinderen te beperken, moeten ouders en verzorgers vanaf de vroege kinderjaren zorgen voor veilige offlinealternatieven. Naast verzorgers zijn ook structurele en omgevingsfactoren buiten de digitale wereld bepalend voor de blootstellingspatronen en de daarmee samenhangende risico's. Daarbij gaat het onder meer om de toegang tot veilige openbare ruimten, buitenschoolse activiteiten en ondersteunende sociale voorzieningen.

Verminderd vermogen van verzorgers om begeleiding te bieden

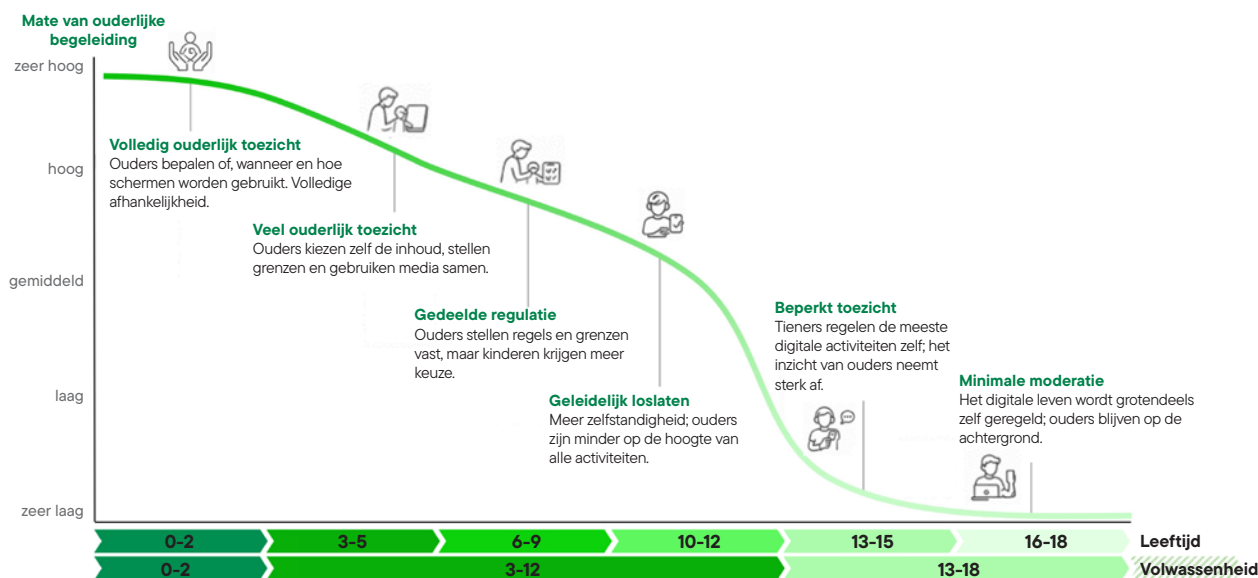
Tussen de leeftijd van 3 en 5 jaar blijft begeleiding door verzorgers een centraal regulatiemechanisme, maar ondergaat deze een kwalitatieve verandering. Ouders en verzorgers gaan over van directe controle naar begeleiding onder toezicht, gezamenlijk gebruik en hulp bij interpretaties.

Doordat kinderen steeds vaker uit eigen beweging activiteiten ondernemen, neemt de doeltreffendheid van louter externe controle af, aangezien de invloed van ouders moet concurreren met digitale systemen die een sterke aantrekkingskracht uitoefenen. Bestaande tools voor ouderlijk toezicht bieden vaak onvoldoende ondersteuning voor deze verschuiving, bijvoorbeeld omdat ze versnipperd zijn over verschillende sociale media+ en niet gebruiksvriendelijk genoeg zijn²⁸.

Er is aangetoond dat actieve begeleiding – het bespreken van inhoud, het structureren van het gebruik en het geven van uitleg – het leren ondersteunt en risico's beperkt. Zonder een dergelijke betrokkenheid kunnen zuiver restrictieve strategieën minder doeltreffend blijken²⁹. De mate waarin verzorgers begeleiding kunnen bieden, wordt ook beperkt door factoren zoals digitale geletterdheid, sociaal-economische middelen, ouderlijke stress en het gebruik van digitale diensten door verzorgers zelf³⁰.

Figuur 2 – De afname van ouderlijke begeleiding in de loop van de ontwikkeling

Naarmate kinderen opgroeien, neemt het directe ouderlijke toezicht vanzelf af, net als de digitale afhankelijkheid van kinderen.

CONCLUSIES

Deze fase vormt een cruciale overgang voor de onlineveiligheid van kinderen. Kinderen ondergaan digitale blootstelling niet langer alleen passief, maar nemen steeds actiever deel aan de digitale wereld, terwijl zij nog niet in staat zijn tot stabiele zelfregulatie. De blootstelling neemt toe, terwijl de interne regulatie nog niet volledig ontwikkeld is.

Tegelijkertijd begint de verantwoordelijkheid te verschuiven van louter ouderlijk toezicht naar een meer gedecentraliseerd systeem waarbij zowel gezinnen als onderwijsinstellingen betrokken zijn. Vanuit beleidsoogpunt betekent dit dat ouderlijk toezicht een minder grote, maar niettemin belangrijke rol speelt.

De belangrijkste uitdaging op deze leeftijd bestaat er niet alleen in de blootstelling te beperken, maar ook te voorkomen dat schadelijke gebruikspatronen zich al op jonge leeftijd bestendigen.

Maatregelen voor de bescherming van kinderen online moeten voor deze leeftijdsgroep gestructureerde ondersteuning vanuit de omgeving en vanuit instellingen omvatten. Dit houdt onder meer in dat het ontwerp van apps en digitale inhoud die voor jonge kinderen bedoeld zijn geschikt moet zijn voor hun leeftijd, waarbij met name aandacht moet worden besteed aan op beloning gebaseerde en aandacht-trekkende mechanismen.

Aangezien kinderen vanaf deze leeftijd langzaam maar zeker steeds vaker op eigen initiatief activiteiten ondernemen, moet digitale educatie worden geïntegreerd in voor- en vroegschoolse educatie. Gezien de voortdurende toezichthoudende rol van verzorgers moeten de praktijken op het gebied van ouderlijke begeleiding en gezamenlijk gebruik worden versterkt, met name in kwetsbare contexten.

In de huidige regelgevingskaders wordt deze ontwikkelingsfase vaak over het hoofd gezien en wordt gefocust op zeer kleine kinderen of op adolescenten. Daardoor wordt er nog steeds onvoldoende aandacht besteed aan de specifieke kwetsbaarheden van kinderen van 3 tot 5 jaar. Bij de onlineveiligheid van kinderen op deze leeftijd moet de nadruk liggen op het creëren van omgevingen die de zich ontwikkelende zelfregulatie van kinderen ondersteunen in plaats van ondermijnen, en die verzorgers in staat stellen toezicht te houden op de onlineactiviteiten van kinderen.

6-9 JAAR: DE FASE VAN ONTWIKKELING ONDER TOEZICHT

Tussen de leeftijd van 6 en 9 jaar komen kinderen in een ontwikkelingsfase terecht die wordt gekenmerkt door toenemende cognitieve competentie, gestructureerd doelgericht gedrag en het ontstaan van op competentie gebaseerde zelfevaluatie. Kinderen zijn nu in staat zich consequenter bezig te houden met activiteiten waarbij regels gelden, hun aandacht gedurende langere tijd vast te houden en vastgestelde doelen na te streven.

Een centrale ontwikkelingstaak is de vorming van een op competenties gebaseerd zelfbeeld, waarbij het gevoel van eigenwaarde steeds sterker gekoppeld raakt aan prestaties en feedback. Tijdens deze fase worden de ontwikkeling van competenties en zelfeffectiviteit steeds belangrijker voor een gezonde psychologische ontwikkeling. Kinderen ontwikkelen een stabielere zelfregulatie, leren geleidelijk beter om te gaan met frustratie en leren vol te houden bij uitdagende taken.

Kinderen beginnen ook voldoening te halen uit het beheersen van vaardigheden en uit een innerlijk ervaren gevoel van competentie, in plaats van alleen uit onmiddellijke externe beloningen. Vanaf het moment dat kinderen naar school gaan, gaan gestructureerde beoordelingssystemen en vergelijkingen met leeftijdsgenoten een centrale rol spelen; deze zijn bepalend voor de manier waarop kinderen hun vaardigheden beoordelen op basis van externe maatstaven.

Neurobiologisch gezien wordt deze fase gekenmerkt door een toenemende efficiëntie en specialisatie van hersennetwerken, met name in gebieden die verband houden met executieve functies. De belonings- en stresssystemen blijven echter gevoelig, waardoor een situatie ontstaat waarin kinderen beter in staat zijn tot zelfregulatie maar nog steeds reageren op externe bekrachtiging.

LEEFTIJDSSPECIFIEKE UITDAGINGEN

Grotere gevoeligheid voor externe beoordeling

Sociale media+ grijpen rechtstreeks in op deze processen. Sociale media en andere digitale diensten die kwantificeerbare feedback geven, zoals scores, ranglijsten en prestaties, sluiten nauw aan bij zelfevaluatie op basis van competenties.

Dit kan de motivatie en zelfperceptie beïnvloeden doordat externe maatstaven voor succes³¹ worden opgelegd in plaats van dat er innerlijke gevoelens van beheersing en nieuwsgierigheid en leerprocessen worden ervaren. Op deze leeftijd blijven aandachtssystemen gevoelig voor zeer stimulerende omgevingen, die een belemmering kunnen zijn voor de volgehouden aandacht die nodig is om te leren³².

Risico op vroege verslaving

Tussen 6 en 9 jaar worden de gewoonten van kinderen stabiel, doordat hun patronen in het gebruik van sociale media+, aandacht en motivatie in de loop van de tijd consistent worden. Op deze leeftijd kan op beloning gebaseerde bekrachtiging, vooral bij het gamen, bijdragen aan het ontstaan van gewoontepatronen in het gebruik³³. Deze kwetsbaarheden worden beïnvloed door contextuele factoren, zoals de gezinsomgeving, ouderlijke begeleiding en sociaal-economische omstandigheden³⁴.

Tijdens deze jaren neemt de toegang van kinderen tot sociale media en andere digitale diensten aanzienlijk toe. Zodra kinderen naar school gaan en vaker met leeftijdsgenoten omgaan, krijgen zij frequenter en met minder toezicht toegang tot sociale media+. Dit gaat gepaard met een geleidelijke afname van het directe ouderlijke toezicht, hoewel toezicht door verzorgers van vitaal belang blijft.

Op deze leeftijd verschuift ouderlijke begeleiding steeds meer naar monitoring, advies en het stellen van regels. De doeltreffendheid daarvan neemt echter af naarmate kinderen steeds meer zelfstandig toegang krijgen tot sociale media en andere digitale diensten en deze steeds complexer worden³⁵. De verantwoordelijkheid voor het vormgeven van de digitale omgevingen van kinderen raakt meer gespreid onder aanbieders van sociale media en andere digitale diensten, verzorgers en opleiders.

Risico's van blootstelling aan schermen

Net als in eerdere fasen bestaat het risico dat het onlinegebruik van kinderen ten koste gaat van activiteiten in de "echte wereld" die cruciaal zijn voor hun ontwikkeling, waaronder lichaamsbeweging, slaap en face-to-face-interacties³⁶. Een vaak aangehaald voorbeeld is de smartphonevrije basisschool als bewust tegenwicht tegen het steeds digitalere leven van kinderen. Onderzoek wijst uit dat het beperken van het smartphonegebruik tijdens de schooldag niet alleen de concentratie en schoolprestaties van kinderen ten goede kan komen, maar ook de sociale interactie kan versterken.

Uit besprekingen van onderzoek blijkt dat smartphonevrije omgevingen het sociale welzijn kunnen bevorderen en conflicten, zoals cyberpesten, kunnen verminderen³⁷. Uit maatregelen op systeemniveau, bijvoorbeeld in landen als Nederland, blijkt eveneens dat het beperken van het smartphonegebruik bijdraagt aan een rustigere en gunstigere leeromgeving³⁸. Uit studies blijkt keer op keer dat smartphones in de klas een belangrijke bron van afleiding kunnen vormen en de aandacht van kinderen kunnen verstoren³⁹.

Onder de juiste omstandigheden kan onlinegebruik op deze leeftijd echter het leerproces en de cognitieve betrokkenheid van kinderen ondersteunen, vooral wanneer het gestructureerd is en aansluit bij hun ontwikkelingsniveau⁴⁹. Adaptieve begeleidingssystemen en educatieve apps kunnen geïndividualiseerde leertrajecten ondersteunen, uitleg bieden en de afhankelijkheid van ondersteuning door verzorgers verminderen. Dit kan bijdragen aan inclusief onderwijs.

CONCLUSIES

De onlineveiligheid van kinderen in deze fase vereist een meerlagige aanpak. Dit betekent dat er duidelijke normen nodig zijn voor op de leeftijd afgestemd ontwerpen van sociale media en andere digitale diensten, met name wat betreft externe-feedbacksystemen en beloningsmechanismen die van invloed zijn op de ontwikkeling van het zelfbeeld, de zelfregulatie en de intrinsieke motivatie van kinderen. Bijzondere aandacht moet uitgaan naar bekrachtigingslussen en monetiseringsfuncties die van invloed zijn op de aandacht en intrinsieke motivatie.

Digitaal onderwijs voor kinderen moet binnen de schoolsystemen worden versterkt, waarbij de nadruk niet alleen op technische vaardigheden ligt, maar ook op aandacht, zelfregulatie en kritisch gebruik. Er is behoefte aan gestructureerde kaders voor onlinegebruik die een evenwicht bieden tussen digitale betrokkenheid en offlineactiviteiten.

Een smartphonevrije basisschool kan worden beschouwd als een voor de ontwikkeling geschikte, beschermende leeromgeving. Hierdoor ontstaan ruimten waarin kinderen essentiële sociale vaardigheden kunnen ontwikkelen, zoals face-to-facecommunicatie, conflictoplossing en samenwerking. Deze vaardigheden vormen de basis voor een meer doordacht en verantwoord onlinegebruik in latere fasen.

Dergelijke maatregelen mogen niet worden opgevat als een verbod op digitale technologieën, maar moeten worden gezien als een pedagogisch ingebed onlinegebruik onder toezicht dat de analoge ervaringen van kinderen versterkt en hen tevens geleidelijk voorbereidt op mediageletterdheid op sociale media+. Deze maatregelen vervangen de rol van ouders of verzorgers niet: hun geïnformeerde begeleiding blijft een centraal onderdeel van doeltreffende bescherming.

10-12 JAAR: DE FASE VAN ONTWIKKELING ONDER AFNEMEND TOEZICHT

De leeftijd van 10 tot 12 jaar vormt een cruciale fase in de ontwikkeling van kinderen, die wordt gekenmerkt door een heroriëntatie van het zelf ten opzichte van anderen. Het zelfbeeld wordt meer gedifferentieerd, maar ook instabieler naarmate kinderen hun identiteit steeds meer opbouwen door vergelijking met leeftijdsgenoten, sociale positionering en de mate waarin zij zich geaccepteerd voelen. Tegelijkertijd wordt externe feedback een belangrijk richtinggevend principe van zelfevaluatie.

Relaties met leeftijdsgenoten worden veel belangrijker. Leeftijdsgenoten fungeren steeds meer als centrale referentiepunten voor normen, waarden en gedragingen. Processen van sociale beïnvloeding, zoals conformiteitsdruk, sociale vergelijking en impliciete groepsnormen, zijn van grote invloed op het zelfbeeld en het gedrag van kinderen.

Netwerken van leeftijdsgenoten vervullen belangrijke ondersteunende functies. Zij bieden emotionele bevestiging, sociale oriëntatie en mogelijkheden om ontwikkelingsgerelateerde uitdagingen samen het hoofd te bieden. Afhankelijk van de context en de heersende groepsnormen kan steun van leeftijdsgenoten zowel een bron van veerkracht zijn als de risicodynamiek versterken.

LEEFTIJDSSPECIFIEKE UITDAGINGEN

Voortdurende onlinetoegang

Naarmate kinderen ouder worden, verplaatsen deze processen tussen leeftijdsgenoten zich steeds meer naar digitale omgevingen. Sociale media en andere digitale diensten maken voortdurende, laagdrempelige en vaak grenzeloze interactie tussen kinderen en hun leeftijdsgenoten mogelijk. Hierdoor kunnen sociale verbondenheid en het gevoel erbij te horen ook buiten fysieke contexten tot stand worden gebracht en in stand worden gehouden.

Voor veel kinderen van deze leeftijd wordt toegang tot sociale media en andere digitale diensten al een voorwaarde voor sociale participatie. Net als in de vorige fase kan het gebruik van sociale media+ ten koste gaan van cruciale ontwikkelingsactiviteiten, zoals lichaamsbeweging, slaap en offline-interactie⁴¹.

Versterkte sociale vergelijking

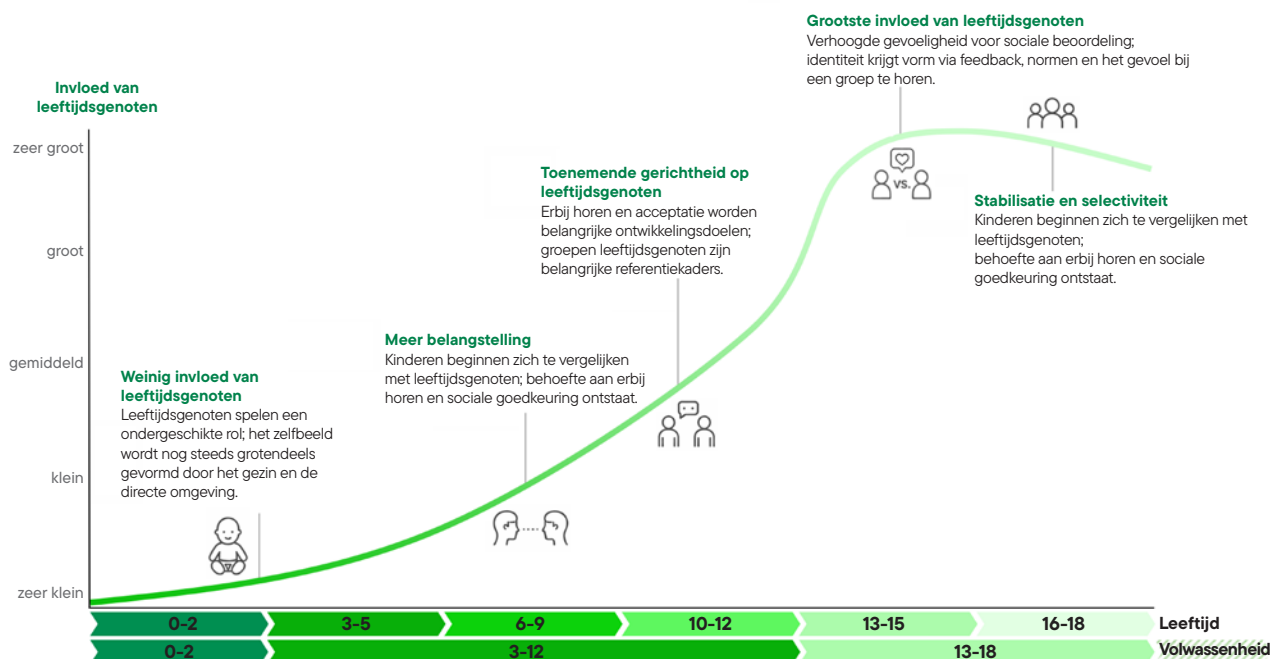
De structurele kenmerken van sociale media en andere digitale diensten, met name het permanente karakter, de zichtbaarheid en de schaalbaarheid van interacties, versterken de invloed van leeftijdsgenoten. Algoritmisches gestructureerde omgevingen kunnen deze dynamiek bovendien versterken door voortdurend voorrang te geven aan emotioneel geladen, sociaal lonende of zeer engagerende inhoud.

Op deze leeftijd gaan kinderen zichzelf steeds vaker beoordelen op uiterlijk, populariteit, sociale competentie en andere criteria. Zij beginnen ook bewust aan zelfpresentatie te doen en met hun identiteit te experimenteren, vooral in digitale omgevingen.

Een ander mechanisme betreft de internalisering van normen en gedragingen. Blootstelling aan inhoud waarin risicovol gedrag of schadelijke normen worden getoond, kan de kans op imitatie vergroten, vooral in een fase waarin normatieve kaders nog in ontwikkeling zijn⁴². Ernstigere risico's, zoals dwang of uitbuiting, komen minder vaak voor maar kunnen schadelijker zijn.

Figuur 3 – De toenemende invloed van leeftijdsgenoten in de loop van de ontwikkeling

Naarmate kinderen opgroeien, neemt de invloed van leeftijdsgenoten toe. Deze invloed bereikt een piek tijdens de adolescentie, wanneer erbij horen, sociale beoordeling en identiteitsuiting centraal komen te staan.

De invloed van algoritmen op identiteitsvorming

In een ontwikkelingsfase die wordt gekenmerkt door een beginnende identiteitsvorming en een sterkere gerichtheid op leeftijdsgenoten, kan algoritmische versterking ook bijdragen aan het beïnvloeden van meningsvorming, sociale oriëntatie en zelfevaluatie op manieren die kinderen nog niet volledig kunnen herkennen of weerstaan.

Sociale media+ bieden tools om de eigen identiteit vorm te geven en de indruk die men op anderen maakt te sturen⁴³. De online-identiteit wordt niet alleen ervaren, maar ook voortdurend getoond en beoordeeld, waardoor een nieuwe ontwikkelingscontext ontstaat. Voor kinderen van deze leeftijd wordt zichtbaarheid op sociale media een belangrijk aspect van hun status onder leeftijdsgenoten⁴⁴.

Kinderen interageren steeds vaker met gepersonaliseerde informatieomgevingen waarin inhoud wordt geselecteerd op basis van de verwachte betrokkenheid, en niet op basis van de geschiktheid voor hun ontwikkeling. Dit kan bestaande interesses en kwetsbaarheden versterken en ertoe leiden dat ze minder diverse inhoud te zien krijgen. Zo ontstaan feedbacklussen van aandacht en bekrachtiging⁴⁵.

Tegelijkertijd blijft de identiteitsvorming instabiel. Dit maakt kinderen op deze leeftijd bijzonder vatbaar voor invloeden van buitenaf, zoals geïdealiseerde voorstellingen en op uiterlijk gebaseerde normen, met name op visueel georiënteerde sociale media+.

Risico's voor de geestelijke gezondheid

Omdat de gevoeligheid voor sociale beoordeling sterk toeneemt, schommelen het zelfbeeld en het emotionele welzijn van kinderen. In deze fase ontstaan interpersoonlijke onlineriesico's, zoals cyberpesten, uitsluiting en negatieve interacties tussen leeftijdsgenoten. Door de verhoogde gevoeligheid voor sociale beoordeling en het permanente karakter van digitale communicatie kunnen dergelijke ervaringen sterke emotionele effecten hebben.

Wat het gebruik van smartphones betreft, blijkt uit prospectief longitudinaal onderzoek dat er een verband kan zijn tussen het bezit van een smartphone op 12-jarige leeftijd en psychische problemen en slaapttekort op 13-jarige leeftijd. Anderzijds zijn er aanwijzingen dat er geen statistisch verband is tussen het bezit van een smartphone op 13-jarige leeftijd en een depressie op 14-jarige leeftijd. Deze resultaten worden ook beïnvloed door de gebruiksduur. Dit wijst erop dat kinderen op 13-jarige leeftijd emotioneel beter voorbereid zijn op het bezit van een smartphone, op het gebruik van sociale media en andere digitale diensten en op de omgang met de mogelijk negatieve gevolgen daarvan voor hun mentale gezondheid⁴⁶.

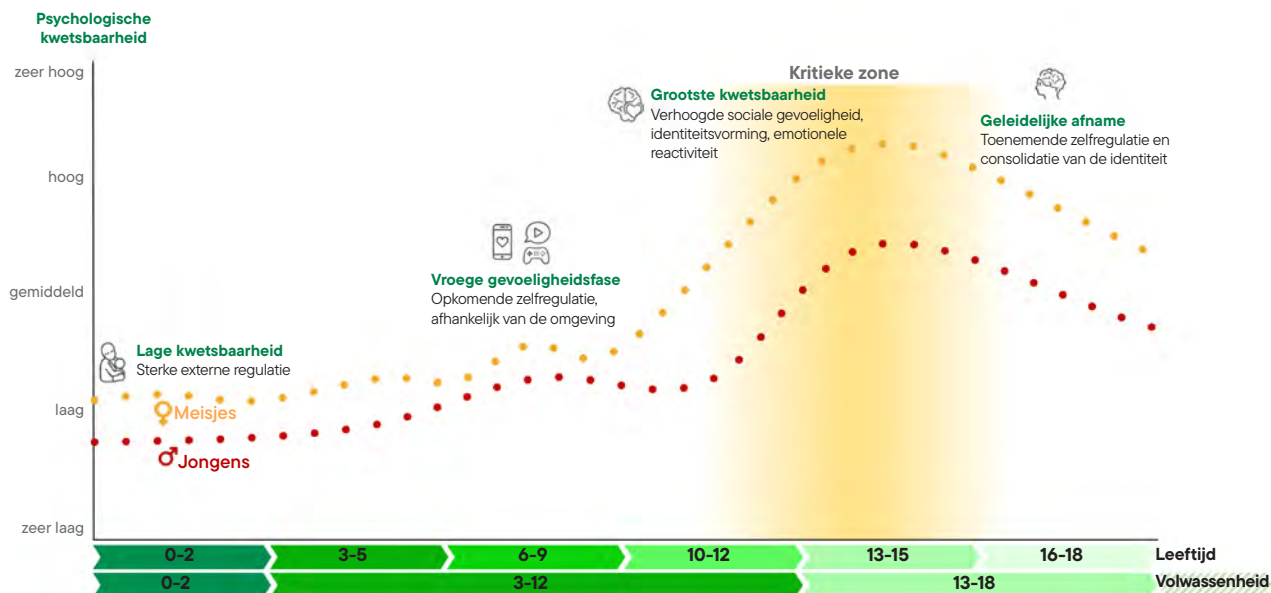
Voor veel kinderen is de periode van 10 tot 12 jaar een vroege fase in de ontwikkeling van internaliserende problemen, zoals symptomen van angst en depressie. Deze problemen en het gebruik van sociale media en andere digitale diensten beïnvloeden elkaar vaak wederzijds⁴⁷. De dynamiek is niet gelijk verdeeld. Er zijn aanwijzingen dat meisjes bijzonder kwetsbaar zijn voor vergelijkingen op basis van uiterlijk en voor sociale beoordeling op socialemediaplatforms.

De blootstelling aan risico's wordt ook bepaald door de specifieke architectuur van sociale media en andere digitale diensten. Met name blootstelling aan geïdealiseerde en op uiterlijk gerichte inhoud is in verband gebracht met ontevredenheid over het eigen lichaam en met een negatief zelfbeeld, vooral bij meisjes⁴⁸. Op deze leeftijd beïnvloeden individuele kwetsbaarheden – zoals ADHD, angst of sociale moeilijkheden – en sociale media+ elkaar op complexere manieren, waarbij problematische gebruikspatronen

vaak worden versterkt⁴⁹. Het effect van sociale media+ op de mentale en lichamelijke gezondheid van kinderen en de sociale en individuele risicofactoren worden nader besproken in hoofdstuk 2.

Figuur 4 – Psychologische kwetsbaarheid in de loop van de ontwikkeling

Gevoeligheid voor psychische problemen en digitale risico's

CONCLUSIES

De leeftijd van 10 tot 12 jaar vormt een kritieke fase waarin ontwikkelingsgerelateerde gevoeligheid, afnemend toezicht en het gebruik van digitale diensten samenkomen. Digitale risico's vloeien voort uit de wisselwerking tussen deze factoren, en niet zozeer uit individueel gebruik. Deze fase vormt dan ook een belangrijk keerpunt voor de onlineveiligheid van kinderen. De voornaamste uitdaging ligt in de convergentie van ontwikkelingsgerelateerde gevoeligheid en versterkingsmechanismen, die het risico op een instabiel zelfbeeld en problematisch gebruik vergroten.

Dit vereist een overgang van oudergerichte benaderingen naar structureel georiënteerde en aan de ontwikkeling aangepaste regelgeving. De toegang tot digitale apparaten moet in deze fase zorgvuldig worden gereguleerd. Het gebruik ervan dient voornamelijk plaats te vinden met toestemming en onder toezicht van de ouders of binnen een gestructureerde onderwijscontext (bijvoorbeeld met begeleide educatieve apps op school), in plaats van via persoonlijk bezit van apparaten zonder enige beperking. Deze aanpak helpt om vroege digitale betrokkenheid in evenwicht te brengen met het creëren van de nodige beschermende grenzen.

Institutionele maatregelen, met name op scholen, moeten digitale vaardigheden, digitale geletterdheid, emotionele veerkracht en kritisch gebruik bevorderen. Toezicht door verzorgers blijft essentieel, vooral bij gebruik in de vrije tijd. De doeltreffendheid daarvan wordt echter steeds meer beperkt door de groeiende autonomie van kinderen en door de complexiteit van sociale media en andere digitale diensten.

AANBEVELINGEN (3-12 JAAR)

Zorg voor gecontroleerd gebruik van op de leeftijd afgestemde sociale media+ en apparaten.

Vanaf de leeftijd van 3 jaar moeten online-interacties van kinderen worden beperkt, onder toezicht plaatsvinden en op een gestructureerde manier geleidelijk worden aangepast aan de zich ontwikkelende vermogens van kinderen. Het gebruik van digitale apparaten zonder toestemming en toezicht van de ouders moet worden vermeden. Verzorgers moeten voorrang blijven geven aan face-to-face-interacties en offlineactiviteiten en erop toezien dat kinderen voldoende slapen. In onderwijsomgevingen moet het gebruik door kinderen en adolescenten van door de school verstrekte digitale apparaten een welomschreven educatief doel hebben. Basisscholen moeten grotendeels vrij zijn van digitale apparaten om de ontwikkeling, de sociale interacties en het leerproces van kinderen te beschermen.

Bied kinderen en de mensen om hen heen kwalitatief onderwijs aan over digitale middelen en digitaal welzijn

Kinderen en adolescenten moeten gedurende hun hele schooltijd vanaf jonge leeftijd toegang hebben tot kwalitatief hoogwaardig onderwijs op het gebied van digitale en mediageletterdheid (met inbegrip van AI-geletterdheid). Minderjarigen zouden kunnen worden geraadpleegd over het ontwerp van onderwijs op het gebied van digitale en mediageletterdheid. Het onderwijs moet kinderen en adolescenten de kennis en vaardigheden bijbrengen die zij nodig hebben om de risico's te begrijpen en zich veilig online te bewegen.

Zelfregulatievaardigheden moeten vanaf de allereerste levensjaren als een prioriteit worden beschouwd, en niet alleen bij kinderen in de schoolgaande leeftijd. Scholen moeten ervoor zorgen dat kinderen en adolescenten naast informatie over welzijn ook hoogwaardige voorlichting over geestelijke gezondheid krijgen. Er moeten relevante middelen en deskundigen ter beschikking worden gesteld om kinderen ondersteuning te bieden en om verzorgers en opleiders (mensen in hun ondersteunende omgeving) te ondersteunen bij hun toezichthoudende rol. De mensen in de ondersteunende omgeving moeten in staat zijn om vroege signalen van digitale verwaarlozing, schadelijk gebruik en onlinemisbruik te herkennen, en moeten weten waar zij ondersteuning kunnen krijgen.

13-18: de adolescentie als de fase waarin de autonomie toeneemt**13-15 JAAR: DE EERSTE FASE VAN DE GROEIENDE AUTONOMIE**

De adolescentie tussen 13 en 15 jaar vormt de centrale fase in de identiteitsvorming van minderjarigen en wordt gekenmerkt door instabiliteit, het zoeken naar samenhang tussen sociale contexten en een verhoogde verkenningsdrang. Relaties met leeftijdsgenoten worden het belangrijkste referentiepunt voor zelfbeoordeling en het gevoel erbij te horen. De cognitieve vermogens nemen toe, waardoor geavanceerder abstract denken, het innemen van standpunten en zelfreflectie mogelijk worden.

Ook het vermogen om beslissingen te nemen en het vermogen tot zelfregulatie gaan erop vooruit, maar blijven contextafhankelijk, met name in emotioneel of sociaal geladen situaties. De identiteitsontwikkeling vindt steeds meer plaats binnen digitaal gemedieerde omgevingen waarin zelfpresentatie, feedback en sociale beoordeling voortdurend aanwezig, zichtbaar en schaalbaar zijn⁵⁰.

Neurobiologisch gezien wordt de adolescentie gekenmerkt door een onevenwicht tussen enerzijds zeer actieve emotionele en beloningssystemen en anderzijds cognitieve controlesystemen die nog in ontwikkeling zijn. Terwijl limbische processen^d de emotionele reactiviteit en gevoeligheid voor sociale feedback versterken, ontwikkelt de prefrontale cortex (die verantwoordelijk is voor impulsbeheersing en zelfregulatie) zich geleidelijker. Emotionele ervaringen worden verder versterkt door hormonale veranderingen.

Dit leidt tot een fase in de ontwikkeling waarin adolescenten sterker reageren, gevoeliger zijn voor sociale beoordeling en meer geneigd zijn risico's te nemen, vooral in contacten met leeftijdsgenoten. Het vermogen tot zelfregulatie neemt toe, maar wordt vaak overtroffen door de intensiteit van sociaal-emotionele verwerkingen⁵¹.

Psychologisch gezien wordt deze fase gekenmerkt door een intensievere identiteitsvorming, emotionele wisselvalligheid en een afhankelijkheid van externe bevestiging. Het zelfbeeld wordt instabiel en afhankelijk van sociale feedback, terwijl adolescenten steeds vaker aan bewuste zelfpresentatie doen. Sociale media+ bieden mogelijkheden, zoals bewerkbaarheid, zichtbaarheid en kwantificeerbare feedback, die deze processen faciliteren⁵².

LEEFTIJDSSPECIFIEKE UITDAGINGEN

Risico's voor de geestelijke gezondheid

In deze fase worden sociale media en andere digitale diensten gebruikt voor het reguleren en omgaan met emoties. Dit kan op korte termijn voordelen bieden, maar kan ook de afhankelijkheid van externe regulatie versterken⁵³. Er is een mogelijk verband tussen enerzijds het gebruik van sociale media+ door adolescenten als een strategie om hun stemming te reguleren en anderzijds een hogere prevalentie van depressie⁵⁴.

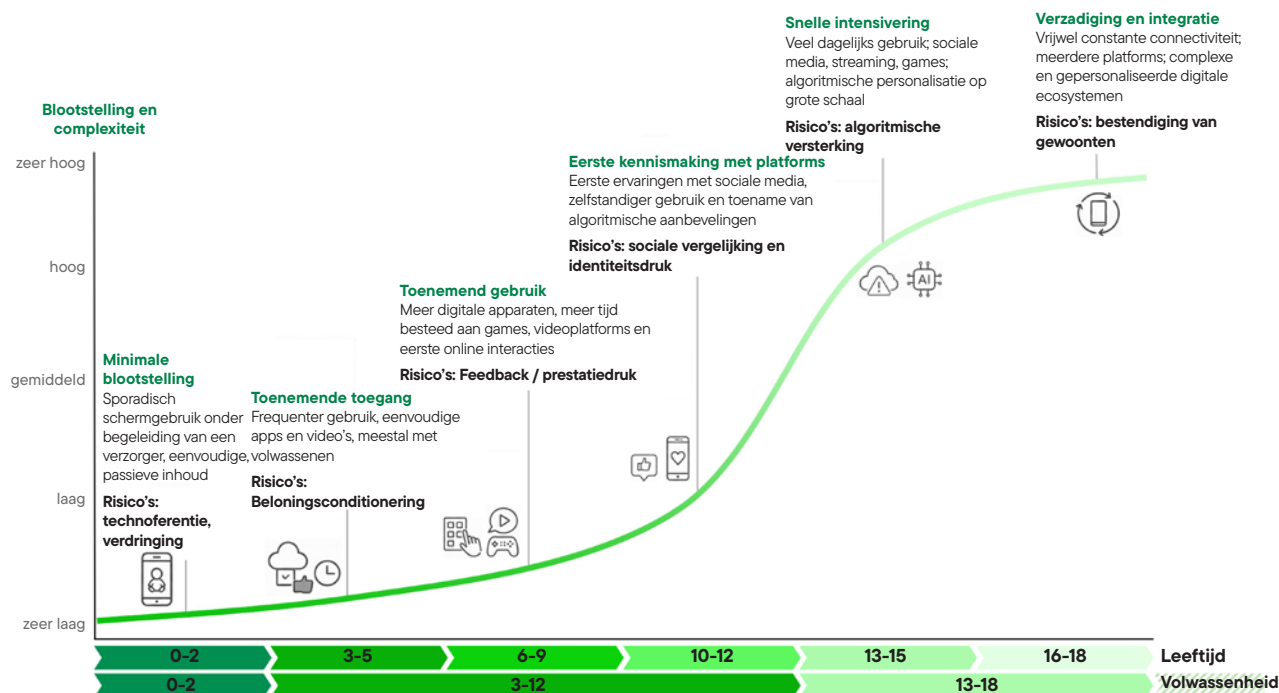
Van 13 tot 15 jaar zijn adolescenten het kwetsbaarst voor psychische problemen als gevolg van de wisselwerking tussen veranderingen in hun ontwikkeling en omgevingsinvloeden. Deze fase wordt geassocieerd met een hogere prevalentie van internaliserende stoornissen, zoals depressie en angst⁵⁵. Een grotere gevoeligheid voor sociale vergelijking, feedback en uitsluiting creëert specifieke kwetsbaarheden op sociale media+. De druk die samenhangt met zelfpresentatie en instabiliteit van de identiteit kan bijdragen tot een minder helder zelfbeeld.

Risicogedrag bereikt een hoogtepunt en wordt sterk beïnvloed door de dynamiek tussen leeftijdsgenoten. Dit kan worden versterkt door digitale zichtbaarheid en feedback. Er is een wisselwerking tussen enerzijds individuele en contextuele factoren – zoals reeds bestaande psychische problemen en stress binnen het gezin – en anderzijds sociale media+, waardoor kwetsbaarheden in de loop van de tijd vaak worden versterkt⁵⁶. Uit longitudinaal onderzoek blijkt dat deze risico's niet voor iedereen gelijk zijn. Bij adolescente meisjes worden bijzonder sterke en langdurige negatieve effecten waargenomen.

d. Het limbisch systeem is een geheel van hersenstructuren die betrokken zijn bij motivatie, beloning en de verwerking van emoties.

Figuur 5 – Digitale blootstelling en complexiteit in de loop van de ontwikkeling

Het gebruik, de intensiteit en de complexiteit van sociale media+ nemen toe

Risico's in verband met AI, sociale media en andere digitale diensten

Digitale risico's tijdens de adolescentie worden versterkt door de combinatie van autonoom gebruik, ontwikkelingsgerelateerde gevoeligheid en algoritmisch gestructureerde omgevingen. Een bijzonder belangrijk AI-specifiek risico in deze levensfase betreft conversatiebots en zogenaamde AI-metgezellen. Adolescenten kunnen dergelijke systemen niet alleen gebruiken voor vermaak of om informatie op te zoeken, maar ook voor persoonlijke, emotionele of crisisgerelateerde gesprekken.

Deze systemen zijn vaak zo ontworpen dat ze bevestiging geven, conflict uit de weg gaan en op elk moment beschikbaar zijn. Dit kan een vorm van laagdrempelige ondersteuning bieden, maar brengt ook het risico van eenzijdige gehechtheid en emotionele afhankelijkheid met zich mee. Deze systemen kunnen leiden tot een verminderde blootstelling aan de ambiguïteit, onenigheid en wederzijdse verantwoordelijkheid die kenmerkend zijn voor menselijke relaties.

Als dergelijke systemen toegankelijk zijn zonder betrouwbare leeftijdsverificatie of adequate waarborgen, ontstaan extra risico's op het vlak van seksueel getinte communicatie, manipulatie, grooming en crisisgerelateerde inhoud. AI-metgezellen zijn meer dan alleen maar een vorm van digitale inhoud: zij zijn een nieuw soort sociaal-emotionele omgeving die specifieke aandacht vereist vanuit ontwikkelings- en regelgevingsperspectief.

Een centraal mechanisme is algoritmische versterking. Aanbevelingssystemen geven voorrang aan inhoud die de betrokkenheid maximaliseert en versterken daarbij vaak emotioneel geladen en identiteitsrelevante inhoud. Dit kan de perceptie en het gedrag op langere termijn beïnvloeden door bestaande kwetsbaarheden te versterken⁵². Veel sociale media en andere digitale diensten stimuleren voortdurende sociale beoordeling, waardoor adolescenten continu aan feedback en vergelijkingen worden blootgesteld. Dit kan de emotionele instabiliteit en de afhankelijkheid van externe bevestiging vergroten.

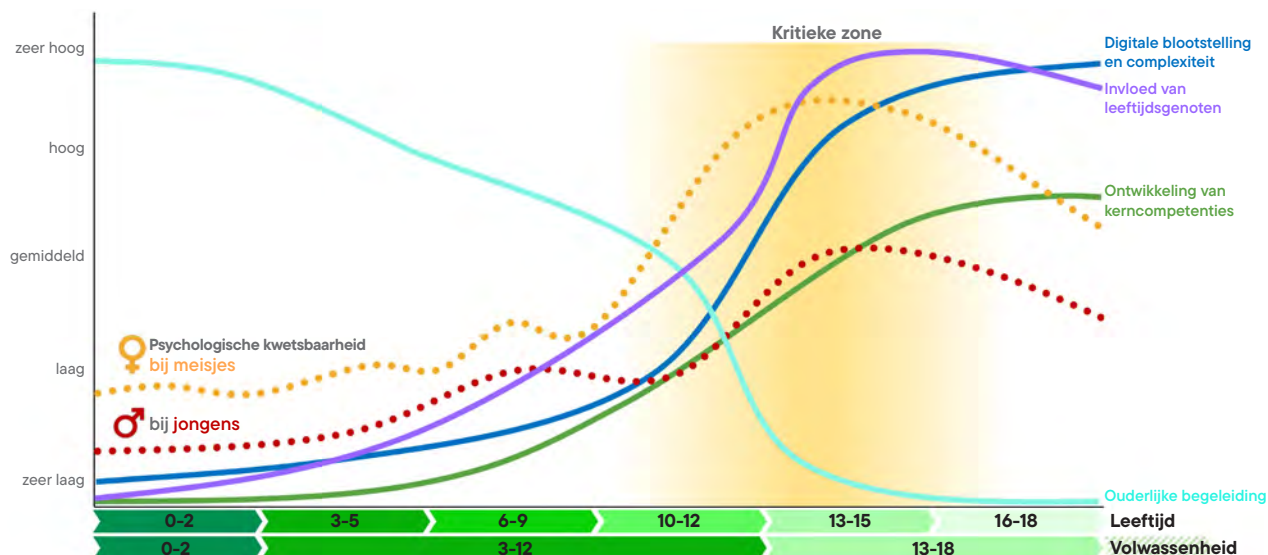
Verslavingsrisico's

Ontwerpkenmerken zoals variabele beloningen, eindeloos scrollen en constante beschikbaarheid dragen bij tot problematisch of dwangmatig gebruik en staan in wisselwerking met de verhoogde beloningsgevoeligheid van adolescenten⁵⁸. Het gebruik van sociale media en andere digitale diensten wordt ook in verband gebracht met een verstoorde slaap, een verminderd welzijn en emotionele stress, hoewel de effecten over het algemeen klein zijn en door de context worden afgezwakt⁵⁹.

Belangrijk is dat deze risico's niet bij alle diensten gelijk zijn en ook niet deterministisch zijn. Zij vloeien voort uit de wisselwerking tussen ontwikkelingsgerelateerde kwetsbaarheden en digitale kenmerken. Dit onderstreept de noodzaak om verder te kijken dan vereenvoudigde modellen van het effect van digitale diensten⁶⁰.

Figuur 6 – Een ontwikkelingskloof tussen digitale blootstelling, kwetsbaarheid en regulatievermogen

De verschillende lijnen laten zien dat de digitale blootstelling snel toeneemt, terwijl de ouderlijke begeleiding afneemt en het regulatievermogen zich langzamer ontwikkelt. Deze ontwikkeling valt samen met een piek in de psychologische kwetsbaarheid tijdens de adolescentie.

CONCLUSIES

Vanaf de leeftijd van 13 jaar maken adolescenten de overgang van onlinegebruik onder toezicht naar begeleid onlinegebruik. Adolescenten hebben meer vrijheid om de mogelijkheden te verkennen die de onlinewereld biedt om contacten te leggen, te leren en hun creativiteit te ontplooiën. Sociale media en andere digitale diensten bieden adolescenten de kans om hun passies en interesses te ontwikkelen en met anderen te delen.

De overgang naar autonomie is een normaal onderdeel van opgroeien in de huidige onlinewereld, zoals dat ook offline het geval is. De vraag is niet hoe adolescenten in deze overgang kunnen worden tegenghouden, maar hoe hun blootstelling aan mogelijke schade tijdens een fase waarin hun ontwikkelingsgerelateerde kwetsbaarheid piekt, kan worden beperkt. Deze kwetsbaarheid wordt gekenmerkt door het samenvallen van identiteitsvorming, een verhoogde sociaal-emotionele gevoeligheid en algoritmisch gestructureerde omgevingen.

Digitale risico's vloeien niet alleen voort uit de blootstelling op zich, maar ook uit de intensiteit en structuur ervan binnen sociale media+ die zijn ontworpen om de betrokkenheid te maximaliseren op een leeftijd waarop mensen extra kwetsbaar zijn. Deze factoren maken van de adolescentie een centrale levensfase voor zowel onderzoek als regelgeving.

Op deze leeftijd worden traditionele vormen van toezicht door verzorgers en opleiders steeds minder effectief en moeilijker uit te oefenen. Risico's worden in toenemende mate bepaald door de structuur van sociale media en andere digitale diensten, en niet uitsluitend door individueel gedrag. Een belangrijke uitdaging zijn de algoritmische systemen die op weinig transparante wijze bepalen wat iemand te zien krijgt en het gedrag beïnvloeden.

In regelgevingsbenaderingen moet een evenwicht worden gevonden tussen bescherming en de behoefte van adolescenten aan online-autonomie en -participatie. Doeltreffende bescherming vereist een meerlagige benadering waarbij rekening wordt gehouden met de ontwikkelingsfase en waarbij regelgeving op het gebied van sociale media+ wordt gecombineerd met educatieve maatregelen en ondersteuning voor zelfregulatie en kritisch gebruik van digitale diensten.

Uit recent onderzoek blijkt dat een algeheel verbod op het gebruik van sociale media+ wellicht minder effectief is dan vaak wordt aangenomen. Dergelijke maatregelen zijn bedoeld om de blootstelling en de daarmee samenhangende risico's te beperken, maar het bewijs voor de doeltreffendheid ervan, met name bij adolescenten, is momenteel beperkt. Al te restrictieve benaderingen kunnen worden omzeild of ertoe leiden dat risico's zich verplaatsen naar minder geregleerde omgevingen.

Tegen deze achtergrond is een op leeftijdsgroepen gebaseerd model van geregleerde participatie – waarbij privacyvriendelijke leeftijdsverificatie, veiligheid door ontwerp en media-educatie worden gecombineerd – voorgesteld als een alternatief dat beter aansluit bij de ontwikkelingsfase van kinderen. Bij deze benadering worden beschermingsmaatregelen afgestemd op de zich ontwikkelende vermogens van kinderen en worden veiligheid, participatie en kinderrechten met elkaar in evenwicht gebracht binnen een geïntegreerd kader voor de onlineveiligheid van kinderen.

16-18 JAAR: DE TWEEDE FASE VAN DE GROEIENDE AUTONOMIE

De late adolescentie is een fase waarin de identiteit zich verder consolideert en de autonomie toeneemt. Rollen, waarden en zelfbeelden die eerder werden verkend, beginnen stabiel te worden, waardoor coherenter en innerlijk geïntegreerde zelfrepresentaties ontstaan. Tegelijkertijd gaan de cognitieve vermogens erop vooruit. Hieronder vallen abstract redeneren, langetermijnplanning en reflectieve besluitvorming.

Deze ontwikkelingen ondersteunen een meer autonome deelname aan sociale, educatieve en economische systemen. Sociale media en andere digitale diensten zijn niet langer te verkennen omgevingen, maar zijn volledig ingebed in het dagelijks leven en geven vorm aan communicatie, participatie en zelfexpressie⁶¹. Neurobiologisch gezien nadert het brein zijn functionele volwassenheid, met name in de prefrontale cortex. Dit leidt tot een betere zelfbeheersing, planning en besluitvorming.

Emotionele en cognitieve systemen raken sterker geïntegreerd, wat een stabielere emotieregulatie en een beter inzicht in langetermijngevolgen mogelijk maakt. De ontwikkeling is echter nog niet voltooid; het proces van volwassenwording gaat door tot in de vroege volwassenheid⁶². Dit resulteert in een stabiel profiel, in combinatie met een blijvende gevoeligheid voor zeer stimulerende omgevingen.

LEEFTIJDSSPECIFIEKE UITDAGINGEN

Padafhankelijkheid

Ondanks de toenemende maturiteit van kinderen op deze leeftijd, blijven er kwetsbaarheden bestaan. Psychische problemen die eerder zijn ontstaan, kunnen aanhouden, vooral wanneer de onderliggende oorzaken niet worden aangepakt⁶³. Dit onderstreept de noodzaak om minderjarigen niet alleen tijdens de adolescentie maar al vanaf de vroegste leeftijd tegen mogelijke schade te beschermen.

De zelfregulatie is weliswaar verbeterd, maar blijft contextafhankelijk en kan onder druk komen te staan door digitale omgevingen die een sterke aantrekkingskracht uitoefenen. Bovendien leidt de consolidatie van gedragspatronen tot padafhankelijkheid, waardoor ingesleten gewoonten moeilijker te veranderen zijn. Digitale risico's hebben op deze leeftijd minder te maken met het ontstaan van nieuwe patronen en meer met de bestendiging en versterking van bestaande patronen.

Risico's van problematisch gebruik

Vaste gebruikspatronen, waaronder problematisch en overmatig gebruik of verslaving, worden in stand gehouden en versterkt door functies van sociale media en andere digitale diensten (zoals gepersonaliseerde aanbevelingen, een continue stroom van inhoud en op beloningen gebaseerde mechanismen om gebruikers betrokken te houden)⁶⁴. Algoritmische systemen blijven bepalen waaraan gebruikers worden blootgesteld en blijven hun gedrag beïnvloeden, vaak zonder dat zij zich daarvan bewust zijn⁶⁵. Ten slotte worden kwetsbaarheden nog steeds beïnvloed door structurele ongelijkheden, zoals de gezinsomgeving en de toegang tot hulpmiddelen⁶⁶.

Het gebruik van sociale media+ wordt nog steeds in verband gebracht met gevolgen zoals een verstoorde slaap, emotionele stress en sociale vergelijking. De effecten worden echter in toenemende mate bepaald door langetermijnpatronen, in plaats van door acute ontwikkelingsgerelateerde gevoeligheid⁶⁷. Risico's in verband met het gebruik van gegevens, commerciële beïnvloeding en deelname aan digitale economieën worden relevanter naarmate adolescenten actiever gebruikmaken van sociale media+.

CONCLUSIES

De late adolescentie vormt een uitdaging voor de onlineveiligheid van kinderen, omdat deze fase de overgang markeert van beschermde minderjarige naar zelfstandige volwassene. De belangrijkste uitdaging op deze leeftijd is om zowel rekening te houden met de toenemende autonomie van adolescenten als met de kwetsbaarheden die in deze ontwikkelingsfase nog steeds bestaan.

Een andere belangrijke kwestie is dat er een discrepantie ontstaat. Jongeren van 16 tot 18 jaar worden vaak behandeld als volledig autonome gebruikers, ondanks het feit dat hun ontwikkelingsproces nog niet is voltooid. Dit onderstreept de noodzaak van regelgevingsbenaderingen die verder gaan dan rigide leeftijdsgrenzen en waarbij rekening wordt gehouden met geleidelijke ontwikkelingsovergangen.

Doeltreffende bescherming in deze fase moet niet alleen betrekking hebben op toegang en inhoud, maar ook op de structurele omstandigheden die bepalend zijn voor het gedrag op lange termijn, zoals het ontwerp van sociale media en andere digitale diensten, algoritmische systemen en gegevenspraktijken. Adolescenten moeten in deze fase van groeiende autonomie worden ondersteund bij het ontwikkelen van duurzame en doordachte gewoonten met betrekking tot het gebruik van sociale media+, met inbegrip van zelfregulatie en kritisch bewustzijn van digitale omgevingen.

Risico's worden steeds meer cumulatief en worden eerder bepaald door ingesleten gewoonten en structurele invloeden dan door directe ontwikkelingsgerelateerde gevoeligheid. De onlineveiligheid van kinderen moet daarom ook in deze fase worden gewaarborgd om de overgang naar autonome deelname goed te laten verlopen terwijl er nog steeds ontwikkelingsgerelateerde kwetsbaarheden bestaan. De maatregelen moeten de ontwikkeling bevorderen van duurzame omgangsgewoonten die adolescenten begeleiden bij hun overgang naar volwassenheid.

AANBEVELINGEN (13-18 JAAR)

Zorg voor een steeds autonomer gebruik van sociale media+ die passen bij de leeftijd

Vanaf de leeftijd van 13 jaar kunnen adolescenten de overgang beginnen te maken van gebruik van sociale media+ onder toezicht naar autonoom gebruik ervan. Ouders en verzorgers, leerkrachten en opleiders blijven een belangrijke rol spelen bij het begeleiden van de online-interacties van adolescenten. Mensen in de ondersteunende omgeving van adolescenten moeten face-to-face contacten en offlineactiviteiten blijven stimuleren en er mede op toezien dat adolescenten voldoende slapen. In onderwijsomgevingen moet het gebruik van digitale apparaten een welomschreven educatief doel hebben.

Conclusie

In dit hoofdstuk zijn de bepalende kenmerken en de risico's van het onlinegebruik van sociale media+ door kinderen onderzocht in drie belangrijke ontwikkelingsfasen: de vroege kindertijd (0-2 jaar), de kindertijd (3-12 jaar) en de adolescentie (13-18 jaar). Er werden overkoepelende aanbevelingen gedaan om aanbieders van sociale media en andere digitale diensten, regelgevende instanties, verzorgers en opleiders te begeleiden bij het hanteren van een op de leeftijd afgestemde benadering van de onlineveiligheid van kinderen, overeenkomstig hun respectieve bevoegdheden en verantwoordelijkheden.

Op basis van een analyse van de beschikbare gegevens met betrekking tot de risico's voor de gezondheid en het welzijn van minderjarigen tijdens deze ontwikkelingsfasen werd een gefaseerde aanpak geschetst om de online-interacties van kinderen en adolescenten in goede banen te leiden, met drie belangrijke fasen:

- // 0-2 jaar: de vroege kindertijd als een ontwikkelingsfase waarin speciale bescherming nodig is;
- // 3-12 jaar: de kindertijd als een ontwikkelingsfase waarin toezicht nodig is;
- // 13-18 jaar: de adolescentie als de fase waarin de autonomie toeneemt.

In hoofdstuk 3 worden de bestaande kaders en instrumenten voor de bescherming van kinderen online nader besproken. In hoofdstuk 4 worden maatregelen beschreven die erop gericht zijn minderjarigen online te empoweren en de mensen in hun ondersteunende omgeving in staat te stellen het gebruik van sociale media+ door kinderen en adolescenten te begeleiden. In het volgende hoofdstuk wordt nader ingegaan op de risico's waaraan kinderen online worden blootgesteld in verschillende fasen van hun ontwikkeling en op het verband met diverse sociale en individuele factoren.

02

Bewijs voor de risico's waarmee minderjarigen online worden geconfronteerd

Zoals in hoofdstuk 1 al aangegeven, kan de onlineveiligheid van kinderen niet uitsluitend vanuit een ontwikkelingsperspectief worden benaderd. Factoren zoals sociaal-economische achtergrond en gender hebben een belangrijke invloed op de patronen van onlinegebruik door kinderen en adolescenten en op hun gevoeligheid voor de daarmee samenhangende risico's⁶⁸. Ook seksualiteit, ras, etnische afkomst, religie, migratieachtergrond en speciale onderwijsbehoeften zijn van invloed op de mate waarin minderjarigen aan schade worden blootgesteld.

In dit hoofdstuk wordt het tweede van de zes leidende beginselen behandeld die door de medevoorzitters zijn voorgesteld als kader voor het aansturen van maatregelen: gelijkheid en diversiteit. Er wordt uiteengezet hoe ongelijkheden tussen leeftijdsgroepen en sociaal-economische groepen wat betreft risico's en blootstelling aan gevaren online samenhangen met de behoeften van minderjarigen tijdens hun ontwikkeling. Ook wordt onderzocht in welke mate minderjarigen online worden blootgesteld aan diverse risico's (zoals illegale inhoud en schadelijke ontwerpkenmerken van sociale media en andere digitale diensten) die van invloed zijn op hun lichamelijke en geestelijke gezondheid.

Momenteel **bestaat er aanzienlijk meer bewijs (bijvoorbeeld met betrekking tot cyberpesten en schadelijke inhoud) voor een mogelijk negatief verband tussen sociale media en geestelijke gezondheid** dan voor de positieve effecten ervan. Veel van het bewijs met betrekking tot de mogelijke schadelijke gevolgen van sociale media voor de gezondheid en het welzijn van minderjarigen is correlatief van aard, waardoor geen causale conclusies kunnen worden getrokken. Niettemin biedt het voldoende aanwijzingen om maatregelen ter bescherming van minderjarigen online te rechtvaardigen.

Hoewel op bepaalde gebieden bewijs beschikbaar is, bemoeilijken sommige lacunes in de gegevens een alomvattende analyse waarin sociale en individuele risicofactoren vanuit een ontwikkelingsperspectief kunnen worden meegenomen. Meer in het algemeen vormen het gebrek aan transparantie en de beperkte toegang tot gegevens van sociale media een belemmering voor onderzoek naar de positieve en negatieve effecten van het gebruik van sociale media door minderjarigen⁶⁹.

Meer longitudinale studies en EU-brede datasets zouden kunnen helpen om een beter en gedetailleerder inzicht te krijgen in de gevolgen van de risico's waarmee kinderen en adolescenten op verschillende sociale media+ worden geconfronteerd. Elk gedetailleerd onderzoek met betrekking tot minderjarigen vereist zorgvuldigheid in termen van de onderzoeksethiek⁷⁰.

Een deel van het verzamelde bewijs heeft ook geleid tot enkele misvattingen in het publieke debat. Een voorbeeld hiervan is de bewering dat sociale media “brain rot” (breinrot, of mentale afstomping) veroorzaken. In sommige rapporten wordt gesuggereerd dat overmatig gebruik van sociale media de grijze stof in menselijke hersenen kan doen afnemen⁷¹. Dergelijke uitspraken zijn te simplistisch en zijn niet gebaseerd op medisch bewijs.

Dit hoofdstuk heeft tot doel de huidige empirische onderbouwing te presenteren en te versterken. **Solide bewijs voor de manier waarop risico's en schade samenhangen met verschillende digitale diensten, en dus niet alleen met sociale media, is essentieel om passende maatregelen te kunnen nemen** die minderjarigen online beschermen en empoweren. In hoofdstuk 4 wordt ingegaan op de mogelijkheden voor kinderen en adolescenten in de digitale wereld.

Sociale en individuele risicofactoren

GENDER EN SEKSUALITEIT

Risico's voor meisjes en jongens

Jonge vrouwen en meisjes worden online in het bijzonder blootgesteld aan een aantal genderspecifieke gevaren. Het gaat onder meer om pesterijen van seksistische en vrouwonvriendelijke aard en een on-evenredige blootstelling aan schadelijke ervaringen van seksuele aard⁷², zoals het zonder toestemming online delen van intieme foto's en seksueel expliciete deepfakes⁷³.

Meer in het algemeen wijst onderzoek erop dat meisjes vaker dan jongens te maken krijgen met cyberpesten⁷⁴. Uit één studie bleek dat maar liefst 63 % van de meisjes in Europa aangeeft ooit te maken te hebben gehad met een of andere vorm van online intimidatie op sociale media⁷⁵.

Er zijn aanwijzingen dat de **schade waaraan jonge vrouwen en meisjes online worden blootgesteld, verandert naargelang hun leeftijd**. Meisjes van 13 tot 15 jaar lopen mogelijk meer kans om uitgesloten te worden van groepschats of om te worden geconfronteerd met bodyshaming, roddels en publieke vernedering⁷⁶. Jonge vrouwen van 11 tot 18 jaar kunnen dan weer vaker te maken krijgen met seksueel getint of controlerend misbruik, waaronder dwang, deepfakes en grooming. Meisjes van deze leeftijd lopen een bijzonder risico, maar ook jongens worden aan deze gevaren blootgesteld.

De toenemende aanwezigheid van artificiële intelligentie (AI) en de integratie ervan in onlineapps en -diensten vergroten de risico's⁷⁷. Zo kunnen deepfakes bijvoorbeeld kwaadwillig worden gebruikt om anderen te cyberpesten⁷⁸. Sinds het ontstaan van deepfakes neemt de productie ervan toe. Deepfakes kunnen worden gebruikt om online seksueel misbruik te plegen⁷⁹. Zij hebben een nieuwe dimensie van schade geïntroduceerd, in die zin dat zij niet alleen iemands reputatie kunnen schaden, maar net als andere vormen van cyberpesten ook psychologische trauma's kunnen veroorzaken.

Meisjes worden mogelijk meer blootgesteld aan de schadelijke gevolgen van sociale vergelijking online en lopen mogelijk een groter risico om een negatief beeld van hun eigen lichaam te ontwikkelen⁸⁰. Onderzoek wijst erop dat groepsdruk rond schoonheidsidealen kan worden versterkt door onlinegebruik⁸¹.

Meisjes kunnen daardoor ook meer geneigd zijn om zich aan te sluiten bij onlinegemeenschappen die eetstoornissen aanmoedigen of om deze te promoten⁸². Er zijn aanwijzingen dat er een verband bestaat tussen online-interacties van adolescente meisjes om zichzelf te presenteren, onder meer via sociale media, en negatieve gevolgen voor de geestelijke gezondheid, zoals depressie en angstgevoelens⁸³. Meisjes tussen 10 en 12 jaar lopen mogelijk een bijzonder risico.

Over het algemeen brengen meisjes meer tijd door op sociale media en met onlinechatfuncties dan jongens⁸⁴. In sommige studies wordt matig tot intensief gebruik van digitale diensten door meisjes in verband gebracht met een hogere prevalentie van psychische problemen en een lager welzijn⁸⁵.

Jongens besteden daarentegen doorgaans meer tijd aan online gamen. Uit een aantal studies is gebleken dat er een verband bestaat tussen online gamen en psychische problemen, zoals depressie en angstgevoelens. Mogelijk bestaat er echter een sterker verband tussen het gebruik van sociale media en psychische problemen dan tussen gamen en psychische problemen⁸⁶. Voor jongens is het risico op seksueel grensoverschrijdend gedrag online groter dan in de echte wereld. Hun kwetsbaarheid in deze omgevingen wordt vaak onderschat⁸⁷.

Ten slotte kunnen meisjes en jongens op verschillende manieren omgaan met online gevaren. In het geval van cyberpesten zijn jonge mannen mogelijk eerder geneigd hun toevlucht te nemen tot vermijdingsgedrag als copingmechanisme vanwege normen die jonge mannen aanmoedigen om problemen zelf op te lossen in plaats van hulp te zoeken bij mensen in hun ondersteunende omgeving⁸⁸. Zowel bij meisjes als bij jongens wordt in studies een verband gelegd tussen enerzijds een intensiever gebruik van sociale media en anderzijds een slechtere geestelijke gezondheid en een lager welzijn⁸⁹.

Lhbtq+-gemeenschappen

Seksueel diverse kinderen en adolescenten krijgen online vaker te maken met haat⁹⁰ en geweld, waaronder cyberpesten⁹¹ en seksuele intimidatie⁹². Digitale diensten kunnen ertoe leiden dat jonge lhbtq+-gebruikers in grotere mate worden blootgesteld aan grooming, seksueel geweld en het risico om zonder hun toestemming te worden “geout”⁹³.

63 % van de mensen die tot de lhbtq+-gemeenschap behoren geeft aan te maken hebben gehad met gewelddadige online-inhoud en desinformatie gericht tegen de lhbtq+-gemeenschap⁹⁴. Er zijn aanwijzingen dat adolescenten uit de lhbtq+-gemeenschap mogelijk vaker gebruikmaken van onlineomgevingen om hun seksualiteit en identiteit te verkennen, informatie over seksuele gezondheid te zoeken of steun te zoeken bij of contacten te leggen met anderen uit de lhbtq+-gemeenschap zonder zich bloot te stellen aan de risico's van fysieke ontmoetingen⁹⁵.

Hierdoor kunnen lhbtq+-kinderen en -adolescenten online meer worden blootgesteld aan risico's en schade. Hoewel er veel argumenten zijn die wijzen op het potentieel van onlineomgevingen om seksueel diverse kinderen en adolescenten de kans te bieden contact te leggen met en steun te vinden bij anderen uit de lhbtq+-gemeenschap, wijst onderzoek erop dat interacties in de echte wereld wellicht nog steeds effectiever zijn voor het bieden van steun dan interacties online⁹⁶.

SOCIAAL-ECONOMISCHE ACHTERGROND

Adolescenten uit kansarme sociaal-economische milieus hebben vaker negatieve ervaringen online, zoals cyberpesten⁹⁷ en hebben een grotere kans op overmatig gebruik van digitale apparaten, verslaving aan sociale media⁹⁸ en problematisch gebruik⁹⁹. Sociaal-economische factoren, zoals een lager gezinsinkomen, kunnen er eveneens toe leiden dat schadelijke online-ervaringen vaker voorkomen bij kinderen en adolescenten¹⁰⁰.

De familiale achtergrond is van grote invloed op de mate waarin minderjarigen online aan risico's worden blootgesteld. Kinderen en adolescenten van wie de ouders nauwelijks of niet digitaal geletterd zijn, kunnen online aan grotere risico's worden blootgesteld¹⁰¹. Er zijn aanwijzingen dat minderjarigen uit minder

bevoorrechte sociaal-economische milieus doorgaans niet digitaal geletterd genoeg zijn om zich veilig online te kunnen bewegen en dat zij online mogelijk deelnemen aan risicovoller gedrag¹⁰².

Meer bevoorrechte gezinnen daarentegen zijn mogelijk beter toegerust en beschikken over meer middelen om hun kinderen en adolescenten op positieve manieren te begeleiden in hun omgang met digitale technologieën¹⁰³ en om de negatieve effecten ervan aan te pakken. Op die manier kan problematisch gebruik van digitale diensten, met inbegrip van sociale media, bestaande ongelijkheden op het gebied van de gezondheid, schoolbetrokkenheid en prestaties van adolescenten en jongvolwassenen nog groter maken.

Hoewel wonen in een stedelijk of landelijk gebied mogelijk niet direct van invloed is op de blootstelling van minderjarigen aan onlineriesico's, nemen kinderen en adolescenten die op het platteland wonen wellicht vaker hun toevlucht tot vermijdingsgedrag als copingmechanisme, wat sterker in verband wordt gebracht met negatieve gevolgen voor de geestelijke gezondheid. Dit onderstreept de noodzaak om programma's te ontwikkelen die sociale ongelijkheden aanpakken, ook in landelijke en achtergestelde gebieden, om de kans te verkleinen dat minderjarigen online schade ondervinden¹⁰⁴.

RAS EN ETNISCHE AFKOMST, GODSDIENST

EN MIGRATIEACHTERGROND

Adolescenten die tot raciale minderheden behoren, lopen een groter risico op schadelijke online-ervaringen, zoals cyberpesten, rassendiscriminatie en intimidatie¹⁰⁵. Uit gegevens uit Europa blijkt dat haatzaaiende uitlatingen online vaak gericht zijn tegen mensen vanwege hun raciale of etnische afkomst, religie, nationaliteit of migratieachtergrond. Zwarten, Roma, joden en moslims behoren tot de groepen die het vaakst het doelwit zijn¹⁰⁶. Bovendien behoren racisme, religieuze haat, haat op grond van seksuele gerichtheid en seksisme tot de meest voorkomende vormen van haatzaaiende uitlatingen online¹⁰⁷.

Uit gegevens afkomstig uit de Europese Unie blijkt voorts dat deze online-ervaringen een weerspiegeling zijn van bredere patronen van discriminatie waarmee minderheidsgemeenschappen worden geconfronteerd. Volgens het Bureau van de Europese Unie voor de grondrechten (FRA) gaf bijna de helft (47 %) van de ondervraagde moslims in 13 EU-lidstaten aan in de afgelopen vijf jaar te maken te hebben gehad met rassendiscriminatie. Het gaat hierbij onder meer om intimidatie en discriminatie in het onderwijs, op de arbeidsmarkt en in de openbare ruimte. Velen meldden ook dat ze online werden geconfronteerd met vijandigheid jegens moslims¹⁰⁸. Evenzo bleek uit de enquête van het FRA onder mensen van Afrikaanse afkomst dat bijna de helft van de respondenten te maken had gehad met rassendiscriminatie, waarbij onlineomgevingen werden genoemd als een belangrijke context waarin racistisch misbruik voorkomt¹⁰⁹.

Haatzaaiende uitlatingen online lijken steeds meer te worden genormaliseerd en gebagatelliseerd. De Europese Commissie tegen Racisme en Onverdraagzaamheid (ECRI) van de Raad van Europa heeft gewezen op de toename van haatzaaiende uitlatingen in heel Europa. Zij merkt op dat etnische afkomst en religie tot de meest voorkomende risicofactoren voor onlinehaat behoren en waarschuwt dat xenofobie, antimoslim, antisemitische en antizwarte retoriek steeds meer genormaliseerd raakt in digitale omgevingen¹¹⁰.

Daarnaast zijn er aanwijzingen dat mensen met een minderheidsachtergrond mogelijk disproportioneel worden getroffen door beperkingen en verwijderingsmaatregelen van systemen voor inhoudsmoderatie, als gevolg van vooroordelen in de algoritmen die in deze systemen worden gebruikt¹¹¹. Dit weerspiegelt bredere bezorgdheid over etnische en gendervooroordelen in spraakdetectie- en voorspellingsmodellen die door aanbieders van digitale diensten worden gebruikt om automatisch te scannen op schadelijke online-inhoud¹¹².

KINDEREN MET SPECIALE ONDERWIJSBEHOEFTE

Uit gegevens blijkt dat jongeren met speciale onderwijsbehoeften en een handicap online vaker te maken krijgen met schadelijke ervaringen¹¹³, zoals haatzaaiende uitlatingen, cyberpesten, cyberbedreigingen, intimidatie, blootstelling aan seksuele inhoud en grooming¹¹⁴.

Factoren zoals communicatiebarrières en emotionele geletterdheid kunnen bestaande kwetsbaarheden van kinderen en adolescenten met een handicap in onlineomgevingen vergroten¹¹⁵. Sociaal isolement en gevoelens van kwetsbaarheid bij minderjarigen met een handicap verhogen het risico om slachtoffer te worden aanzienlijk¹¹⁶.

Uit gegevens blijkt dat kinderen en adolescenten met een handicap zich wellicht meer op hun gemak voelen om zich uit te drukken in een onlineomgeving¹¹⁷. Verder zijn minderjarigen met een handicap in grotere mate online actief om hun interesses en hobby's te delen, samen met anderen games te spelen en op zoek te gaan naar gezondheidsinformatie en emotionele steun, ondanks hun grotere blootstelling aan schadelijke online-ervaringen¹¹⁸.

Ook wijst onderzoek erop dat er bij kinderen en adolescenten met neurologische ontwikkelingsstoornissen, waaronder ADHD (aandachtstekort-hyperactiviteitsstoornis), vaker sprake is van problematisch onlinegebruik¹¹⁹. Daarnaast lopen minderjarigen met kenmerken van een autismespectrumstoornis, een verstandelijke beperking of een ontwikkelingsstoornis steeds vaker het risico het doelwit te worden van onlinepesterijen¹²⁰. Langdurig schermgebruik kan ook in verband worden gebracht met een toename van ADHD-symptomen¹²¹.

Het is belangrijk op te merken dat er een wisselwerking is tussen sociale en individuele risicofactoren voor kinderen en adolescenten online. Zo lopen minderjarigen met een handicap mogelijk een groter risico om online te worden geconfronteerd met haatzaaiende uitlatingen die gericht zijn tegen hun gender, seksualiteit, ras of godsdienst¹²². Dit toont aan dat bij het ontwerpen van maatregelen ter bevordering van de onlineveiligheid van kinderen rekening moet worden gehouden met de wisselwerking tussen diverse sociale en individuele factoren en met de manier waarop deze factoren de blootstelling van bepaalde sociale groepen aan schade verergeren.

RISICO'S VOOR DE GEESTELIJKE GEZONDHEID

Volgens gegevens van de Wereldgezondheidsorganisatie kampt wereldwijd één op de zeven 10- tot 19-jarigen met een psychisch probleem¹²³. Op Europees niveau bleek uit de Eurobarometer-enquête van 2023 over geestelijke gezondheid dat 59 % van de jongeren te maken heeft gehad met een emotioneel of psychosociaal probleem, zoals gevoelens van depressie of angst¹²⁴.

Bij adolescenten behoren depressie, angststoornissen en gedragsstoornissen tot de belangrijkste ziekteoorzaken¹²⁵. Wereldwijd is zelfdoding een van de belangrijkste doodsoorzaken onder jongeren¹²⁶ (zie hieronder: Opzettelijke zelfbeschadiging en suïcidaliteit). Op bevolkingsniveau lopen kwetsbare groepen, waaronder mensen die tot de lhbtq+-gemeenschap behoren en mensen met een migratie- of vluchtelingenachtergrond, het grootste risico¹²⁷.

Er zijn aanwijzingen dat meisjes bijzonder kwetsbaar zijn, bijvoorbeeld voor vergelijkingen op basis van uiterlijk en voor sociale beoordeling op socialemediaplatforms. Bij veel minderjarigen vormt de leeftijd van 10 tot 12 jaar een vroege fase in de ontwikkeling van internaliserende problemen, zoals symptomen

van angst en depressie. Psychische problemen kunnen voortduren tot in de adolescentie – de periode waarin men het meest kwetsbaar is – als de onderliggende oorzaken niet worden aangepakt.

Mentale problemen hebben niet alleen ernstige rechtstreekse gevolgen voor het welzijn en de ontwikkeling van kinderen en adolescenten. Zij zijn ook van invloed op de aanwezigheid en prestaties van minderjarigen op school en, op latere leeftijd, op hun kansen op de arbeidsmarkt¹²⁸. Uit gegevens blijkt dat het gebruik van digitale diensten, met name sociale media, brede gevolgen heeft voor de gezondheid en ontwikkeling van kinderen en adolescenten.

Eén studie gaf aan dat overmatig gebruik van sociale media, dat wil zeggen meer dan drie uur per dag, negatieve gevolgen kan hebben voor de geestelijke gezondheid, met name gevoelens van depressie en angst¹²⁹. Ook uit de resultaten van het PISA-onderzoek van 2022 dat 22 EU-lidstaten bestreek, bleek dat de geschatte waarschijnlijkheid dat 15-jarigen te maken krijgen met een slechte geestelijke gezondheid toeneemt naarmate zij meer tijd online doorbrengen¹³⁰.

AANWIJZINGEN VOOR EEN WEDERKERIG VERBAND TUSSEN

PSYCHISCHE PROBLEMEN EN HET GEBRUIK VAN DIGITALE DIENSTEN

De relatie tussen enerzijds de interactie van kinderen en adolescenten met de wereld van sociale media+ en anderzijds psychische problemen is complex. Wat sociale media betreft, blijkt uit gegevens dat er een wederkerig verband bestaat tussen de online-interacties van minderjarigen en de prevalentie van psychische problemen¹³¹. Dit wil zeggen dat de interactie van kinderen en adolescenten online psychische problemen, zoals depressies, niet alleen kan veroorzaken maar ook kan verergeren¹³².

Uit beschikbare gegevens blijkt dat negatieve online-ervaringen zeer vaak voorkomen bij adolescenten die al met psychische problemen kampen¹³³. Adolescenten die sociale angst ervaren, kunnen extra geneigd zijn om meer tijd op sociale media door te brengen of problematische gebruikspatronen te ontwikkelen¹³⁴. Mensen met sociale angst zoeken soms hun toevlucht tot sociale media om positieve onlinerelaties op te bouwen en zo de angst voor face-to-facecontacten te verminderen, wat vermijdingsgedrag in de hand werkt.

Ook de blootstelling van minderjarigen aan inhoud die niet geschikt is voor hun leeftijd – zoals inhoud waarin fysieke zelfbeschadiging, eetstoornissen en zelfdoding worden afgebeeld of aangemoedigd – zal waarschijnlijk reeds bestaande problemen verergeren.

Voor adolescenten die sociale media gebruiken, kunnen persoonlijkheidskenmerken (bijv. introversie of extraversie) en de kwaliteit van hun offline-netwerken beschermende factoren of net risicofactoren vormen. Onderzoek wijst erop dat het

“Kijk breder en diepgaander naar de verschillende betrokken technologieën. [...] Alleen op sociale media focussen is veel te beperkt, aangezien andere technologieën, zoals generatieve AI (GenAI), vergelijkbare of zelfs grotere risico's voor minderjarigen met zich meebrengen.”

— JUDITH SIMON,
HOGLERAAR ETHIEK IN
DE INFORMATIE-TECHNOLOGIE,
UNIVERSITEIT VAN HAMBURG

gebruik van sociale media door extraverte adolescenten met een goed zelfbeeld en kwalitatief goede offlinevriendschappen hun offlinerelaties kan versterken en de onlinesteun kan vergroten.

Introverte adolescenten met een laag zelfbeeld en zwakkere sociale netwerken offline kunnen daarentegen meer geneigd zijn om online nieuwe vrienden te zoeken. Dit kan het risico vergroten dat zij aan ongewenste contacten of ongewenste inhoud worden blootgesteld¹³⁵.

AI-TOOLS EN -METGEZELLEN OP SOCIALE MEDIA+

Recente technologische ontwikkelingen hebben het gebruik van generatieve AI, chatbots op basis van grote taalmodellen en AI-metgezellen door kinderen en adolescenten in een stroomversnelling gebracht. Deze verschuiving gaat gepaard met toenemende bezorgdheid over de gevolgen van deze technologieën voor de geestelijke gezondheid en het welzijn van minderjarigen. Daarom hebben de medevoorzitters ervoor gekozen om in dit verslag de brede term sociale media+ te gebruiken.

In tegenstelling tot eerdere digitale tools ter bevordering van de geestelijke gezondheid, zoals apps en virtual-realitytools, die moeite hadden om gebruikers aan boord te houden, worden AI-chatbots nu al door miljoenen kinderen en adolescenten gebruikt voor informatie (onder meer over psychische problemen), interactie en emotionele steun. Uit de eerste gegevens blijkt dat er voordelen zijn, zoals het potentieel van AI-conversatiebots om depressiesymptomen te helpen verminderen¹³⁶.

Onderzoek wijst eveneens op mogelijke voordelen van AI-gestuurde interfaces voor inclusief onderwijs aan leerlingen met visuele, lichamelijke en cognitieve beperkingen¹³⁷. De invloed van AI-tools op het onderwijs en de ontwikkeling van vaardigheden van minderjarigen moet echter uitgebreider worden onderzocht om inzicht te krijgen in de mogelijke voordelen en risico's¹³⁸.

In mediaberichtgeving en vroeg onderzoek duiken verontrustende signalen op met betrekking tot mogelijke AI-gerelateerde “psychotische” symptomen, parasociale gehechtheid, afhankelijkheidspatronen¹³⁹ en aanzetting tot zelfdoding¹⁴⁰. Er zijn aanwijzingen dat minderjarigen AI-metgezellen vaak als menselijk ervaren¹⁴¹. Mogelijk bieden deze systemen echter geen echte empathische ondersteuning en kunnen ze risico's inhouden voor de geestelijke gezondheid van minderjarigen¹⁴².

Jonge kinderen kunnen bijzonder vatbaar zijn voor het ontwikkelen van een emotionele band met AI-metgezellen, die zij mogelijk als responsieve sociale partners beschouwen. Adolescenten die deze tools gebruiken voor persoonlijke en emotionele contacten lopen ook het risico dat zij er gehecht aan raken en afhankelijk van worden.

Uit een recente Europese studie blijkt dat meer dan 86 % van de Ierse, Franse, Duitse en Zweedse tieners AI-tools gebruikt. Meer dan de helft van hen maakt gebruik van AI-tools om intieme onderwerpen te bespreken en persoonlijke problemen op te lossen¹⁴³. Uit deze studie bleek dat adolescenten die AI-tools gebruiken meer kans hebben om last te hebben van angstsymptomen.

AI-systemen kunnen misbruik maken van de kwetsbare punten van minderjarigen, zoals hun natuurlijke nieuwsgierigheid, hun verlangen naar beloning, hun gevoeligheid voor druk en hun wens om directe voldoening te ervaren. Zij kunnen ook het effect van manipulatieve ontwerpstechnieken, zoals “nudging” (subtiel gedragsbeïnvloeding) versterken¹⁴⁴.

Algoritmische en maatschappelijke vooroordelen die vervat zitten in AI-trainingsgegevens kunnen ook desinformatie, misinformatie en stereotypen in de hand werken die minderjarigen al vanaf jonge leeftijd kunnen internaliseren¹⁴⁵. De gevolgen van uitbuiting met behulp van AI, zoals verslavingsgedrag, een verminderd cognitief en concentratievermogen, zwakke schoolprestaties en sociale problemen, kunnen voor kinderen en adolescenten ernstig zijn en lang duren.

Kinderen van 6 tot 12 jaar lopen mogelijk een verhoogd risico op het ontwikkelen van vroeg verslavingsgedrag, dat kan voortduren tot in de vroege adolescentie en daarna. Er is verder onderzoek nodig, niet alleen naar de mogelijkheden die AI-tools kinderen en adolescenten bieden, maar ook om te begrijpen hoe schade kan worden opgespoord en hoe ervoor kan worden gezorgd dat menselijk toezicht een essentieel onderdeel blijft van door AI ondersteunde hulp.

Bovendien worden AI-gestuurde functies (bijvoorbeeld binnen spelomgevingen, zoals AI-gestuurde personages, het genereren van gepersonaliseerde inhoud en chatbots in games) niet volledig geregeld door het bestaande wetgevingskader om minderjarigen online afdoende te beschermen.¹⁴⁶

EENZAAMHEID ALS OORZAAK OF GEVOLG VAN SOCIALEMEDIAGEBRUIK

Voor kinderen en adolescenten kan eenzaamheid zowel een oorzaak als een gevolg van het gebruik van sociale media zijn¹⁴⁷. In gevallen waarin eenzaamheid als oorzaak kan worden beschouwd, kunnen gevoelens van isolement aanzetten tot intensiever gebruik van sociale media¹⁴⁸ om nieuwe vriendschappen te sluiten. Eenzaamheid in het echte leven kan ook aanleiding geven tot bepaald gedrag, zoals online een onrealistisch beeld ophangen van zichzelf, wat op zijn beurt gevoelens van eenzaamheid verder kan versterken¹⁴⁹.

Meer in het algemeen kunnen schadelijke online-ervaringen ertoe leiden dat minderjarigen zich terugtrekken uit sociale activiteiten, van school gaan, hun vertrouwen in anderen verliezen en terughoudender worden om deel te nemen aan onlineactiviteiten die hun welzijn bevorderen (zoals contact met vrienden of diensten)¹⁵⁰. Het is belangrijk te erkennen dat schadelijke online-ervaringen, zoals cyberpesten, vaak samengaan met schadelijke situaties in de fysieke wereld.

PASSIEF VERSUS ACTIEF GEBRUIK

Het ontwerp van sociale media+ is een andere belangrijke factor die bepaalt hoe deze diensten de geestelijke gezondheid van kinderen en adolescenten beïnvloeden. Geautomatiseerde trajecten die voor commerciële doeleinden zijn geoptimaliseerd, kunnen ertoe leiden dat minderjarigen een ogenschijnlijk eindeloze stroom schadelijke inhoud voorgeschoteld krijgen, variërend van schokkende beelden van zelfbeschadiging en eetstoornissen tot seksuele beelden¹⁵¹.

Uit onderzoek blijkt dat de manier waarop kinderen en adolescenten omgaan met sociale media van invloed is op de effecten ervan op hun geestelijke gezondheid en welzijn. Passief gebruik, zoals browsen en scrollen, kan gepaard gaan met meer depressiesymptomen, stress en gevoelens van eenzaamheid¹⁵².

Actief gebruik, zoals berichten plaatsen, reageren op berichten, berichten sturen en likes geven, hangt daarentegen doorgaans samen met een hoger welzijn, een grotere tevredenheid met het leven (vooral

bij meisjes) en een sterkere perceptie van sociale steun. Sommige bevindingen met betrekking tot actief en passief gebruik en de prevalentie van depressie zijn echter niet eenduidig¹⁵³.

ZORGEN OVER LICHAAMSBEELD EN EETGEDRAG

Socialemediaplatforms geven kinderen en adolescenten toegang tot een breed scala aan inhoud over eetgedrag, waaronder zowel gezonde als ongezonde gewoonten. Kanalen die eetstoornissen promoten, zijn bijzonder zorgwekkend en kunnen disfunctioneel eetgedrag in de hand werken, wat het herstel belemmert¹⁵⁴.

Sommige van deze kanalen gebruiken voortdurend nieuwe hashtags om detectie en blokkering door socialemediaplatforms te omzeilen en zo slankheid, een negatief zelfbeeld en perfectionisme te promoten. Dit wordt in verband gebracht met eetstoornissen die met name tienermeisjes treffen¹⁵⁵ en die al vanaf de leeftijd van 10 jaar kunnen optreden.

De grootschalige verspreiding en normalisering van onlineberichten over het “perfecte lichaam” en van beelden die een slankheidsideaal uitdragen, vaak via sterk op foto’s gerichte activiteiten op sociale media, kunnen verder bijdragen tot ontevredenheid over het eigen uiterlijk en tot lichaamsschaamte bij kinderen en adolescenten.

Deze blootstelling kan leiden tot sterkere zelfobjectivering, zorgen over het lichaamsbeeld en zelfs een verlangen naar cosmetische chirurgie. Adolescenten, en vooral tienermeisjes, lopen een bijzonder risico om een negatief lichaamsbeeld te ontwikkelen dat in stand wordt gehouden door geïdealiseerde lichaamsnormen die op sociale media worden voorgesteld¹⁵⁶.

DESINFORMATIE EN MISINFORMATIE

Minderjarigen kiezen sociale media en onlineplatforms doorgaans boven traditionele media als bronnen van nieuws en informatie¹⁵⁷. Daardoor worden zij blootgesteld aan een breed scala aan desinformatie en misinformatie online.

Ongeveer de helft van de achtjarigen geeft aan wekelijks met misinformatie in aanraking te komen¹⁵⁸. Hoe ouder kinderen zijn, hoe vaker zij aangeven dat zij te maken hebben gehad met misinformatie¹⁵⁹. Uit een enquête in de Verenigde Staten bleek dat meer dan een derde van de tieners ooit al eens is misleid door nepinhoud online¹⁶⁰.

Kinderen en jongeren zijn wellicht niet eens bekend met de begrippen misinformatie en desinformatie, wat leidt tot onderrapportage en onvoldoende bewustzijn van de daaraan verbonden risico’s. Dit wijst op de kloof tussen de cognitieve en emotionele vermogens van kinderen en de risico’s waaraan zij online worden blootgesteld. Ongeveer 70 % van de jongeren in de EU gaf aan er vertrouwen in te hebben online desinformatie te kunnen herkennen¹⁶¹, maar hun antwoorden worden beïnvloed door hun begrip van wat desinformatie precies inhoudt en door andere factoren (zoals gender en sociaal-economische achtergrond).

Door de opkomst van steeds geavanceerdere technologieën waarmee misinformatie en desinformatie kunnen worden gecreëerd en verspreid, waaronder AI-tools¹⁶², wordt het voor gebruikers, en met name voor minderjarigen, steeds moeilijker om onbetrouwbare informatie te onderscheiden van betrouwbare informatie.

Minderjarigen kunnen niet alleen rechtstreeks schade ondervinden van misinformatie en desinformatie, maar kunnen dergelijke informatie ook onder hun leeftijdsgenoten¹⁶³ verspreiden, bijvoorbeeld om populairder te worden of bevestiging te krijgen¹⁶⁴. Een bijzonder zorgwekkende trend is dat adolescenten sociale media steeds vaker gebruiken om informatie te zoeken over persoonlijke en (geestelijke) gezondheidskwesties, ondanks de grote hoeveelheid misinformatie die online over deze onderwerpen circuleert¹⁶⁵.

Uit een mediaonderzoek in 2021 bleek dat bijna 90 % van de gebruikers op een bepaald socialemediaplatform in de eerste 35 minuten misinformatie over COVID-19-vaccins te zien kreeg¹⁶⁶. Deze bevindingen onderstrepen de noodzaak van beschermende maatregelen om de verspreiding van misinformatie en desinformatie online tegen te gaan.

In de cycli ter beoordeling en mitigatie van de risico's die verbonden zijn aan zeer grote online-platforms (VLOP's) en zeer grote onlinezoekmachines (VLOSE's) in het kader van de Europese digitaaldienstenverordening wezen zowel aanbieders als het maatschappelijk middenveld op systeemrisico's voor de volksgezondheid die voortvloeien uit de grootschalige verspreiding van medische desinformatie en misinformatie. Aanbieders van onlinemarktplaatsen wezen eveneens op systeemrisico's die voortvloeien uit de verkoop van legale maar schadelijke stoffen en illegale, niet-conforme of niet-gereguleerde medische producten op hun marktplaatsen. Inhoud met betrekking tot zelfbeschadiging, eetstoornissen en risicovolle gezondheidspraktijken is een ander punt van zorg.

Dit onderstreept hoe belangrijk het is om kinderen en adolescenten, maar ook verzorgers en opleiders, van jongs af aan digitale vaardigheden en digitale geletterdheid bij te brengen. Overheidsdiensten, waaronder gezondheidsdiensten, moeten nagaan hoe zij correcte en leeftijds geschikte informatie en begeleiding over geestelijke, lichamelijke en seksuele gezondheid en andere gezondheidsgelateerde onderwerpen online toegankelijk kunnen maken¹⁶⁷ voor kinderen, adolescenten en verzorgers.

OPZETTELIJKE ZELFBESCHADIGING EN SUÏCIDALITEIT

De prevalentie van opzettelijke zelfbeschadiging onder adolescenten is moeilijk vast te stellen vanwege de beperkte gegevens over ziekenhuisbezoeken, maar er zijn aanwijzingen dat het aantal gevallen toeneemt¹⁶⁸. Volgens de Wereldgezondheidsorganisatie (WHO) was suïcide in 2021 wereldwijd de op twee na belangrijkste doodsoorzaak onder 15- tot 29-jarigen. Met name vrouwen in deze leeftijdsgroep zijn bijzonder kwetsbaar¹⁶⁹.

Het gebruik van sociale media+ om toegang te krijgen tot inhoud over opzettelijke zelfbeschadiging en dergelijke inhoud te delen, vormt een maatschappelijk probleem. Dergelijke activiteiten dragen bij aan de normalisering van zelfbeschadigend gedrag en verhogen de ongevoeligheid daarvoor. Uit onderzoek blijkt dat blootstelling aan inhoud op sociale media die verband houdt met zelfbeschadiging of zelfdoding kan leiden tot zogenaamde “besmettingseffecten” of Werther-effecten¹⁷⁰. Het bekijken van inhoud over zelfdoding en zelfbeschadiging op sociale media kan er door algoritmische versterking bovendien toe leiden dat de persoon in kwestie in de toekomst meer vergelijkbare inhoud te zien krijgt¹⁷¹.

Adolescenten kunnen inhoud over zelfbeschadiging op sociale media plaatsen om het gevoel te krijgen erbij te horen of om bevestiging of steun te zoeken. De ontvangen feedback kan echter moeilijk te verwerken zijn. Hoewel deze feedback positieve steun kan bieden, kan hij ook onbedoeld zelfbeschadigend of suïcidaal gedrag versterken¹⁷². De relatie tussen de invloed van sociale media en suïcidaliteit is complex, met indirecte en veelzijdige verbanden [zie het kader over de zaak-White Tiger].

Onlinevictimisatie, met inbegrip van cyberpesten, en het feit dat dit het gevoel van isolement bij kinderen en adolescenten kan versterken, is in verband gebracht met een hogere prevalentie van suïcidale gedachten en opzettelijke zelfbeschadiging¹⁷³. De rol van sociale media+ in deze contexten moet zorgvuldig worden bekeken om negatieve gevolgen te beperken en kwetsbare kinderen, adolescenten en de mensen in hun ondersteunende omgeving effectief te ondersteunen.

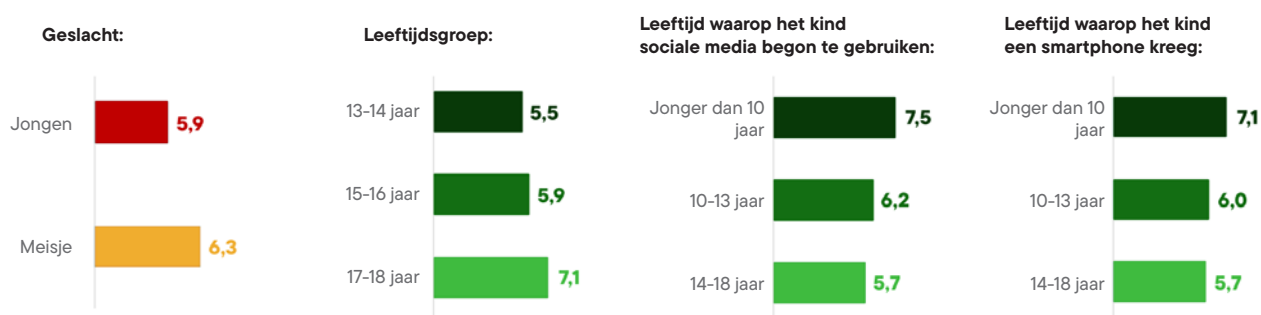
Risico's voor de lichamelijke gezondheid

De meeste effecten van sociale media en andere digitale diensten op de lichamelijke gezondheid houden verband met het schermgebruik van minderjarigen in het algemeen, en niet zozeer met specifieke vormen van gebruik, zoals sociale media. Net als bij sociale media heeft schermtijd niet noodzakelijk uitsluitend negatieve gevolgen. Veel hangt af van de specifieke activiteit die wordt uitgevoerd. De belangrijkste onderzoeksthema's op dit gebied zijn onder meer de gevolgen van schermtijd voor het gezichtsvermogen, de hersenontwikkeling, het alcoholgebruik en de slaap van kinderen en adolescenten¹⁷⁴.

Uit Eurobarometer-gegevens over de invloed van overmatige schermtijd en sociale media op de geestelijke gezondheid van adolescenten blijkt dat 13- tot 18-jarigen op een doorsnee schooldag gemiddeld 4,5 uur achter een scherm doorbrengen. In het weekend loopt dit op tot gemiddeld 6,1 uur per dag, waarbij bijna de helft van de adolescenten (46 %) meer dan 6 uur achter een scherm doorbrengt. In het weekend brengt 14 % van de adolescenten dagelijks meer dan 10 uur achter een scherm door.

Figuur 1: Adolescenten brengen in het weekend meer tijd achter een scherm door

Vraag: Hoeveel tijd breng je in totaal achter een scherm door (smartphone, computer, tablet, tv, spelconsole)?^a

Bron: Europese Commissie (2026). De invloed van overmatige schermtijd en sociale media op de geestelijke gezondheid van adolescenten – juni 2026 – Eurobarometer-enquête.

a. Opmerking: De cijfers geven het gemiddelde aantal uren schermgebruik per dag (in het weekend) weer.

ZICHT EN LICHAAMELIJKE GEZONDHEID

Het is bekend dat langdurig schermgebruik het risico op rugpijn, hoofdpijn¹⁷⁵ en digitale oogvermoeidheid (ook wel “computer vision syndrome” genoemd) verhoogt. Het risico op het optreden van deze symptomen neemt toe bij langdurig schermgebruik, een niet-gecorrigeerde oogafwijking, kleine tekst, een lage resolutie, een onaangepaste schermhoogte of kijkafstand, en onvoldoende verlichting¹⁷⁶.

Kinderen zijn bijzonder kwetsbaar voor oogproblemen als gevolg van langdurig schermgebruik, omdat velen van hen niet-gediagnosticeerde visuele aandoeningen hebben of onvoldoende betrouwbare oogonderzoeken ondergaan¹⁷⁷.

Overmatig gebruik van sociale media+ kan ook ten koste gaan van andere activiteiten, doordat kinderen en adolescenten niet toekomen aan offline-activiteiten, zoals lichaamsbeweging en offline spelen, die essentieel zijn voor hun ontwikkeling en gezondheid.

“De meeste risico’s die tijdens het speciaal panel voor de onlineveiligheid van kinderen zijn besproken, zoals buitensporige schermtijd en het gebruik van AI-metgezellen, zijn niet alleen relevant voor kinderen en jongeren, maar voor mensen van alle leeftijden.”

— ALBERTO MONGE ROFFARELLO,
ASSISTENT-HOOGLERaar DIGITAAL
WELZIJN EN ETHISCH AI-ONTWERP,
POLITECNICO DI TORINO

SLAAP

Andere veelvoorkomende risico’s van het gebruik van sociale media voor de lichamelijke gezondheid zijn minder lichaamsbeweging, minder tijd in de open lucht en minder slaap¹⁷⁸. Voldoende slaap is essentieel voor de ontwikkeling van kinderen en adolescenten, hun emotieregulatie, geheugenconsolidatie, hersenrijping en de afgifte van groeihormonen¹⁷⁹. Toch voldoet een groot deel van de adolescenten niet aan de slaapadviezen voor hun leeftijd¹⁸⁰.

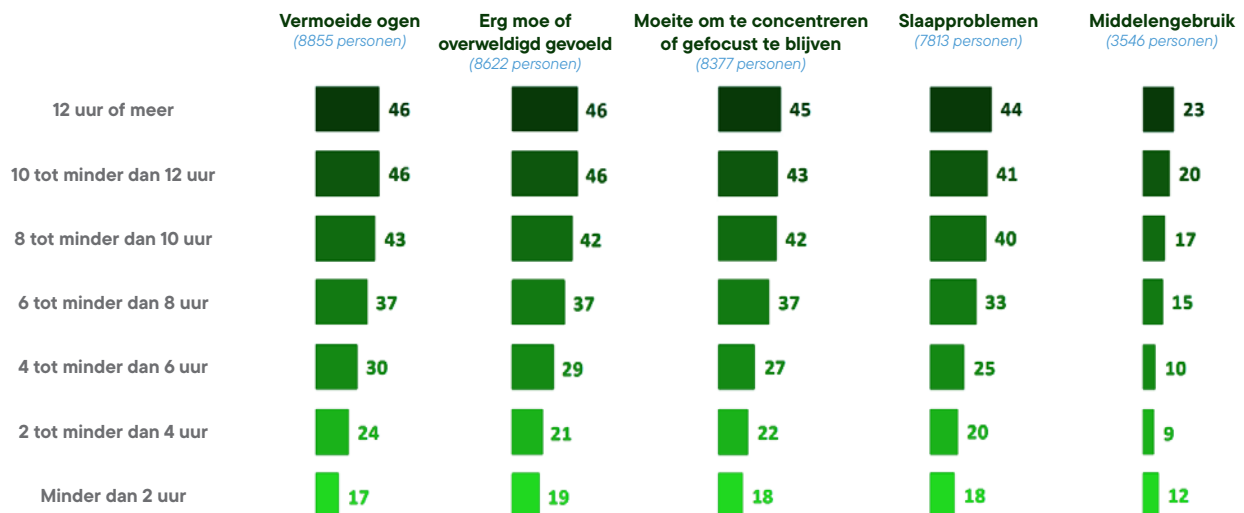
Er zijn aanwijzingen dat schermgebruik door kinderen en adolescenten ertoe kan bijdragen dat zij minder lang slapen en dat hun slaapkwaliteit afneemt doordat schermgebruik ten koste gaat van de slaaptijd, psychologische stimulatie veroorzaakt en de aanmaak van melatonine onderdrukt (met name door de emissie van blauw licht)¹⁸¹. Schermtijd kan ook ten koste gaan van de tijd die buiten wordt doorgebracht, wat een negatief effect heeft op de slaap¹⁸² en de algehele lichamelijke en geestelijke gezondheid van minderjarigen.

Uit enquêtes blijkt dat adolescenten ’s nachts veel online actief zijn. Er bestaan leeftijdsspecifieke patronen. Kinderen jonger dan 5 jaar worden grotendeels beschermd door ouderlijk toezicht. Kinderen van 6 tot 12 jaar hebben langer nodig om in slaap te vallen en hebben een slechtere slaapkwaliteit. 13- tot 15-jarigen melden dat het langer duurt voordat zij in slaap vallen, dat hun slaapkwaliteit afneemt en dat de cognitieve prikkeling vóór het slapen toeneemt¹⁸³.

Algemene maatregelen om de schermtijd te verminderen (bijvoorbeeld het beperken van het schermgebruik vóór bedtijd, na 21.00 uur) blijken een positief effect te hebben op de slaapduur¹⁸⁴ en de alertheid de volgende dag¹⁸⁵. Onderzoek naar de effecten van veelvuldig schermgebruik op de ontwikkeling van de hersenen van minderjarigen is grotendeels correlatief en kan geen oorzakelijk verband aantonen.

Figuur 2: Toename van symptomen bij adolescenten naarmate hun schermtijd toeneemt

Vraag: Welke van de volgende situaties, indien van toepassing, heb je de afgelopen 30 dagen meegemaakt?

Bron: Europese Commissie (2026). De invloed van overmatige schermtijd en sociale media op de geestelijke gezondheid van adolescenten – juni 2026 – Eurobarometer-enquête.

VERSLAVEND ONTWERP EN DONKERE PATRONEN

Volgens gegevens van de WHO gaf meer dan een derde van de adolescenten aan online voortdurend in contact te staan met vrienden. Een op de tien adolescenten vertoont tekenen van problematisch gedrag op sociale media, dat wordt gekenmerkt door verslavingsachtige symptomen¹⁸⁶.

Recentelijk is de focus van onderzoek binnen de verslavingsgeneeskunde verschoven van individuele factoren die leiden tot of kenmerkend zijn voor verslavingsgedrag online naar het ontwerp van sociale media en andere digitale diensten die dergelijk gedrag in de hand werken. Kinderen tussen 6 en 12 jaar lopen mogelijk een bijzonder risico op het ontwikkelen van vroeg verslavingsgedrag als gevolg van hun gebruik van sociale media+. Deze risico's blijven bestaan, vooral tot in de vroege adolescentie.

Verslavende ontwerptechnieken en donkere patronen¹⁸⁷ die in sommige sociale media+ worden toegepast, verstoren of beperken (al dan niet opzettelijk) het vermogen van gebruikers om autonome en weloverwogen keuzes te maken of beslissingen te nemen. Verslavende functies zijn onder meer het automatisch afspelen van inhoud, eindeloos scrollen, gamificatie en “pull-to-refresh”-functies (omlaag trekken om nieuwe inhoud te laden). Voorbeelden van donkere patronen zijn valse afteltimers, webinterfaces die zijn ontworpen om consumenten naar aankopen, abonnementen of andere keuzes te sturen, en verborgen informatie¹⁸⁸.

- b. Opmerking: De cijfers geven weer welk percentage (%) van de respondenten problemen heeft gemeld, uitgesplitst naar de tijd die zij (in het weekend) achter een scherm doorbrengen.

Uit onderzoek blijkt dat ook andere functies, zoals de “like”-functie en “pushmeldingen”, dwangmatig gedrag kunnen stimuleren¹⁸⁹. Uit studies is eveneens naar voren gekomen dat platforms die gericht zijn op het maximaliseren van de betrokkenheid overwegend negatieve effecten hebben op adolescenten¹⁹⁰. Adolescenten zijn, vanwege hun ontwikkelingskenmerken en het belang van acceptatie door leeftijdsgenoten voor hun identiteitsvorming, bijzonder vatbaar voor deze overtuigingstechnieken¹⁹¹. Jongvolwassenen en volwassenen met reeds bestaande welzijnsproblemen zijn ook bijzonder kwetsbaar¹⁹².

Uit de “geschiktheidscontrole inzake digitale rechtvaardigheid 2024” van de Europese Commissie¹⁹³ bleek dat mensen online zeer vaak te maken krijgen met bepaalde functies zoals donkere patronen. Tot 97 % van de populairste websites en apps die door consumenten in de EU worden gebruikt, bleek ten minste één donker patroon toe te passen. Ook bleek dat 31 % van de consumenten online meer tijd en geld besteedde als gevolg van verslavende ontwerpen.

Om systemische verandering tot stand te brengen, moet de aandacht worden verlegd van individuele verantwoordelijkheid naar het aanpakken van de bredere gevolgen van de ontwerpstrategieën van sociale media+. Onderzoekers bestuderen de datagedreven businessmodellen van socialemediaplatforms, die betrokkenheid voor winstdoeleinden vooropstellen, en bespreken alternatieve modellen waarin ethisch ontwerp centraal staat¹⁹⁴.

In bredere zin gaat dit gepaard met oproepen om bij het ontwerpen en beheren van digitale omgevingen de belangen van kinderen voorop te stellen¹⁹⁵ ter bevordering van hun digitale welzijn.

ALCOHOL- EN MIDDELENMISBRUIK

De afgelopen tien jaar is in onderzoek het verband tussen het gebruik van sociale media en alcoholgebruik onder adolescenten vastgesteld en bestudeerd¹⁹⁶. Alcohol is zeer aanwezig op sociale media, maar tussen digitale diensten bestaan belangrijke verschillen wat betreft de zichtbaarheid van alcohol en de beeldvorming daarover¹⁹⁷. Positieve beeldvorming rond alcohol op sociale media beïnvloedt attitudes en waargenomen normen¹⁹⁸. Blootstelling aan en het delen van alcoholgerelateerde inhoud hangen samen met een toename van het alcoholgebruik, waardoor een continue wederzijdse versterking ontstaat¹⁹⁹.

Individuele verschillen, zoals karaktereigenschappen, sociale context en ontwikkelingsfase, zijn van invloed op deze relatie. De gezinsomgeving kan deze effecten temperen, waarbij negatieve socialisatie van alcohol door ouders en leeftijdsgenoten de invloed van online alcoholgerelateerde inhoud afzwakt²⁰⁰. Prioriteiten van toekomstig onderzoek zijn onder meer het uitbreiden van studies die verder gaan dan WEIRD-steekproeven^g, het in kaart brengen van de dynamiek in de tijd en het onderzoeken hoe verschillende soorten inhoud (positieve beeldvorming, reclame en preventieboodschappen) van invloed zijn op het drinkgedrag van adolescenten.

Wat middelenmisbruik betreft, blijkt dat inhoud die het gebruik van middelen aanmoedigt of actief in beeld brengt, op grote schaal beschikbaar is op sociale media. Dit kan van invloed zijn op attitudes, gedragingen en risicopercepties met betrekking tot middelengebruik, in het bijzonder bij kinderen en adolescenten²⁰¹. Net als bij alcohol wijst onderzoek erop dat er een verband bestaat tussen drugsgerelateerde inhoud op sociale media en een grotere kans op cannabisgebruik en het gebruik van meerdere middelen²⁰².

c. Demografische gegevens van de WEIRD-steekproef (Western, Educated, Industrialized, Rich, and Democratic).

BLOOTSTELLING AAN CRIMINALITEIT EN ILLEGALE INHOUD ONLINE

Volgens Europol worden kinderen en adolescenten online blootgesteld aan verschillende vormen van criminaliteit, waaronder grooming, seksueel misbruik van kinderen, radicalisering en rekrutering voor geweldpleging en terrorisme²⁰³. Deze risico's nemen toe naarmate minderjarigen vaker gebruikmaken van onlineomgevingen²⁰⁴ en worden blootgesteld aan schadelijke of aanstootgevende inhoud, zoals pornografie, vanaf zeer jonge leeftijd²⁰⁵.

Uit gegevens uit Duitsland blijkt dat online seksuele benadering en seksueel misbruik van kinderen de laatste jaren aanzienlijk vaker voorkomen onder jonge mensen. Dit kan te wijten zijn aan de toegenomen blootstelling aan digitale omgevingen, in combinatie met de sterke groei van sociale media in de afgelopen decennia. Deze bevindingen onderstrepen de dringende behoefte aan gerichte preventie om de onlinerisico's voor kinderen en adolescenten aan te pakken²⁰⁶.

MATERIAAL VAN SEKSUEEL MISBRUIK VAN KINDEREN

De afgelopen decennia zijn sociale media+ een centrale rol gaan spelen bij de verspreiding van materiaal van seksueel misbruik van kinderen, evenals bij de productie, de verspreiding en het gebruik ervan. In 2025 werd 63 % van alle door de Internet Watch Foundation ontdekte webpagina's met seksueel misbruik van kinderen gehost in een EU-lidstaat.

Volgens gegevens uit 2025 van het Amerikaanse National Center for Missing & Exploited Children (NCMEC) neemt online grooming in alarmerend tempo toe: het aantal meldingen is in de afgelopen drie jaar met 158 % gestegen. Daders maken systematisch gebruik van sociale media, berichtenapps en spelplatforms om contact te leggen met minderjarigen en hen te groomen. Deze onlinecontacten leiden vaak tot uitbuiting in de fysieke wereld, wat wijst op een sterk verband tussen online grooming en het plegen van daarmee samenhangende misdrijven in de fysieke wereld.

Technologische ontwikkelingen, waaronder generatieve AI, vergroten de risico's en versnellen de schaalvergroting van mogelijk misbruik. De opkomst van AI heeft geleid tot een exponentiële toename van door AI gegenereerd materiaal van seksueel misbruik van kinderen: van 5 000 gemelde gevallen in 2023 tot 1,3 miljoen in 2025²⁰⁷.

Alleen al tussen 2024 en 2025 nam het aantal door AI gegenereerde video's van seksueel misbruik van kinderen met meer dan een factor 26 toe. 65 % daarvan werd aangemerkt als materiaal van categorie A, de ernstigste vorm van misbruik. Deze gegevens onderstrepen de bedreiging die sociale media+ en generatieve AI vormen door de snelle verspreiding van materiaal van seksueel misbruik van kinderen mogelijk te maken.

Het bekijken van realistisch synthetisch materiaal kan bestaande seksuele interesses versterken. Volgens een enquête uit 2021 van Protect Children Finland gaf 44 % van de 5 171 respondenten aan dat het bekijken van materiaal van seksueel misbruik van kinderen hen had doen overwegen contact te zoeken met minderjarigen, waarbij 37 % aangaf daadwerkelijk contact te hebben gezocht²⁰⁸.

Meisjes kunnen bijzonder blootgesteld zijn aan gevaar. In 2025 was op 97 % van de door de Internet Watch Foundation geïdentificeerde, door AI gegenereerde beelden van seksueel misbruik van kinderen een meisje afgebeeld²⁰⁹. Adolescente meisjes tussen 12 en 18 jaar kunnen bijzonder kwetsbaar zijn.

Online seksuele uitbuiting houdt ook nauw verband met mensenhandel. Digitale diensten kunnen het gemakkelijker maken om slachtoffers te benaderen, er controle over uit te oefenen en eraan te verdienen,

zoals bij grootschalige operaties waarbij misbruik live wordt gestreamd. Deze vorm van uitbuiting is wereldwijd een van de snelst groeiende, wat mogelijk wordt gemaakt door anonimiteit. De slachtoffers lijden ernstige en langdurige schade.

Zij melden langdurige psychologische gevolgen, waaronder angst, schaamte en een voortdurende angst om te worden herkend²¹⁰. Doordat het materiaal online blijft circuleren, duurt het slachtofferschap in feite onbeperkt voort: de schade houdt niet op wanneer het oorspronkelijke misbruik is beëindigd.

Uit een interne studie van het Gemeenschappelijk Centrum voor onderzoek (JRC) van de Europese Commissie bleek dat socialemediaplatforms niet de belangrijkste hosts van materiaal van seksueel misbruik van kinderen zijn, maar wel kunnen worden gebruikt om dergelijk materiaal te verspreiden, vaak via links naar externe websites of versleutelde kanalen.

Algoritmische systemen die in socialemediaplatforms zijn geïntegreerd, kunnen inhoud die verband houdt met materiaal van seksueel misbruik van kinderen versterken, waardoor deze gemakkelijker vindbaar en toegankelijk wordt voor gebruikers, met inbegrip van ouders en minderjarigen.

Andere op socialemediaplatforms aanwezige inhoud waarop minderjarigen te zien zijn, kan, hoewel deze niet noodzakelijk materiaal van seksueel misbruik van kinderen vormt, door ouders worden misbruikt en de risico's voor kinderen en adolescenten vergroten. Blootstelling aan materiaal van seksueel misbruik van kinderen kan bij minderjarigen emotionele en psychologische schade, angst, depressie en trauma veroorzaken.

Voor kinderen en adolescenten die al seksueel misbruik hebben meegemaakt, kunnen onlineomgevingen het risico op herhaald slachtofferschap (revictimisatie) vergroten²¹¹. Doordat materiaal van seksueel misbruik van kinderen beschikbaar blijft en blijft circuleren, kan het misbruik lang na het oorspronkelijke strafbare feit steeds opnieuw worden beleefd²¹². Anders dan bij veel vormen van offlinevictimisatie kan digitaal materiaal onbeperkt worden gekopieerd, opnieuw verspreid en geraadpleegd. Hierdoor vormt het een voortdurende bron van leed en onzekerheid voor slachtoffers, die zich er vaak van bewust blijven dat foto's of video's van hun misbruik blijven circuleren.

Er zijn ook aanwijzingen dat overlevenden van seksueel misbruik in hun kindertijd bijzonder kwetsbaar kunnen zijn voor schadelijke online-ervaringen²¹³. Seksueel misbruik in de kindertijd is in verband gebracht met een grotere betrokkenheid bij risicovol onlinegedrag, een grotere blootstelling aan seksuele inhoud online, hogere percentages van victimisatie door cyberpesten en een verhoogd risico op via het internet geïnitieerde revictimisatie²¹⁴. Deze kwetsbaarheden kunnen een weerspiegeling zijn van de langetermijneffecten van trauma op de psychosociale ontwikkeling en het seksuele zelfbeeld, en niet uitsluitend van individueel gedrag²¹⁵.

Herhaalde onlineblootstelling aan seksueel getint of aan uitbuiting gerelateerd materiaal kan daarom traumagerelateerde symptomen versterken, het herstel belemmeren en de kans op verdere victimisatie vergroten. Tegelijkertijd kan blootstelling aan materiaal van seksueel misbruik van kinderen bijdragen aan de normalisering van uitbuitend seksueel gedrag onder minderjarigen, waardoor het risico toeneemt dat kwetsbare kinderen het doelwit worden van verder misbruik of dwang. Het voorkomen van de verspreiding van materiaal van seksueel misbruik van kinderen is niet alleen essentieel om lopend misbruik een halt toe te roepen, maar ook om het risico op herhaald slachtofferschap te verminderen en het langetermijnherstel van getroffen kinderen en adolescenten te ondersteunen²¹⁶.

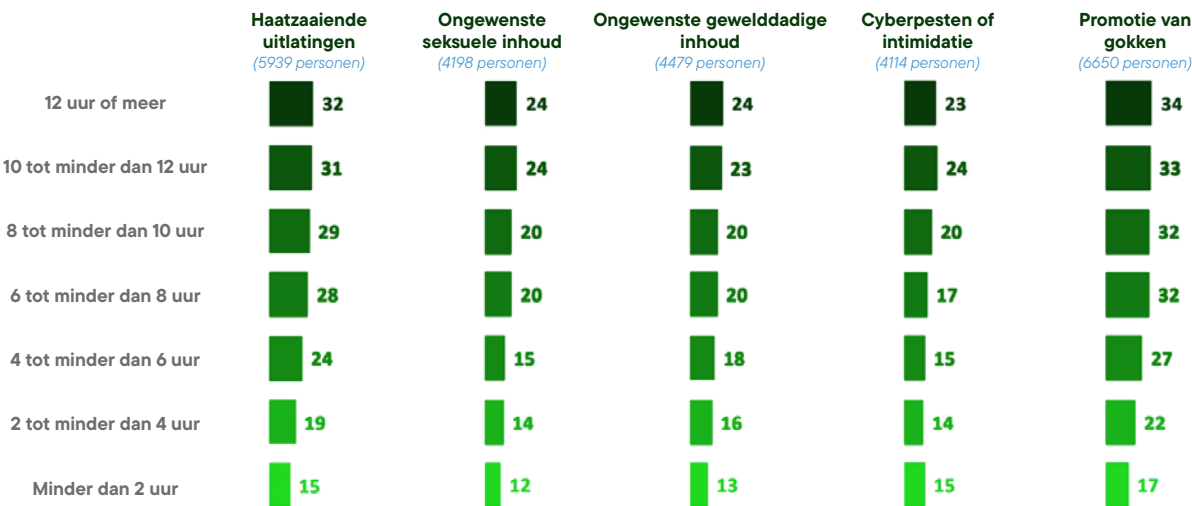
Minderjarigen die op sociale media+ aan dit materiaal worden blootgesteld of het slachtoffer worden van grooming, lopen een groter risico om zelf te worden uitgebuit of misbruikt. Herhaalde blootstelling aan

materiaal van seksueel misbruik van kinderen kan minderjarigen ongevoelig maken voor de schadelijke gevolgen ervan, wat kan leiden tot de normalisering van uitbuitend gedrag.

Kinderen en adolescenten die in het verleden seksueel misbruik hebben meegemaakt, lopen een verhoogd risico om online opnieuw slachtoffer te worden. Er zijn aanwijzingen dat een voorgeschiedenis van seksueel misbruik in de kindertijd samenhangt met een grotere kwetsbaarheid voor seksuele benadering en seksueel misbruik ondersteund door technologie. Dit onderstreept de noodzaak van gerichte maatregelen ter bescherming van deze groep²¹⁷.

Figuur 3: Hoe meer tijd adolescenten achter een scherm doorbrengen, hoe vaker zij in aanraking komen met ongewenste en illegale inhoud

Vraag: Heb je de afgelopen drie maanden tijdens het gebruik van sociale media een van de volgende zaken gezien of meegemaakt^d?

Bron: Europese Commissie (2026). De invloed van overmatige schermtijd en sociale media op de geestelijke gezondheid van adolescenten – juni 2026 – Eurobarometer-enquête.

RADICALISERING EN REKRUTERING VOOR GEWELDPLEGING

EN TERRORISME

Sociale media+ spelen een belangrijke rol bij de radicalisering en rekrutering van minderjarigen voor het plegen van terroristische daden en gewelddadig extremisme. Sociale media, versleutelde-berichten-diensten en onlinegemeenschappen worden gebruikt om propaganda te verspreiden, netwerken op te bouwen en rechtstreeks contact te leggen met minderjarigen.

Uit het in 2025 gepubliceerde EU-verslag over de stand van zaken en de tendensen in verband met het terrorisme blijkt dat bijna een derde van de verdachten die in 2024 in de EU werden aangehouden op grond van met terrorisme verband houdende strafbare feiten, minderjarig of jongvolwassen was²¹⁸. Van de 133 gemelde jonge verdachten waren er 70 jonger dan 18 jaar. De meeste jonge verdachten konden worden gelinkt aan jihadistisch terrorisme, gevolgd door rechts-terrorisme en gewelddadig extremisme.

^d. Opmerking: De cijfers geven weer welk percentage (%) van de respondenten risico's heeft gemeld, uitgesplitst naar de tijd die zij (in het weekend) achter een scherm doorbrengen.

De rekrutering kan al op zeer jonge leeftijd beginnen; er zijn gevallen bekend waarbij kinderen van slechts 8 of 9 jaar betrokken waren. Kinderen en adolescenten zijn bijzonder kwetsbaar voor onlinerekruteringsstrategieën van criminele en terroristische organisaties, die vaak spelomgevingen en onlinefora gebruiken om minderjarigen tot hun activiteiten te verleiden.

Uit gegevens blijkt dat sommige minderjarigen die in de EU voor terroristische misdrijven zijn veroordeeld, online een proces van zelfradicalisering hebben doorgemaakt, waarbij door algoritmen aangestuurde inhoud een belangrijke rol speelde in het versterken van radicale ideeën. Regelmatige blootstelling aan gewelddadige inhoud online kan leiden tot een gevaarlijke normalisering van en een algemene ongevoeligheid voor menselijk lijden en leed²¹⁹.

De zaak-White Tiger [zie onderstaand kader] illustreert hoe criminele netwerken en personen er dankzij onlineplatforms in kunnen slagen minderjarigen naar onlinemisbruiknetwerken te lokken, waarmee deze platforms uitbuiting, grooming en psychologisch misbruik faciliteren.

DE ZAAK-WHITE TIGER

De zaak-White Tiger draait om een verdachte die in de zomer van 2025 in Duitsland werd gearresteerd en naar verluidt werd geïdentificeerd als een prominente figuur binnen de gewelddadige nihilistische extremistische onlinegroepering “764”. De verdachte opereerde onder het pseudoniem “White Tiger” en werd beschuldigd van meer dan 200 strafbare feiten tegen meer dan 30 kinderen en adolescenten^e. De verdachte was tussen de 16 en 19 jaar oud toen hij de vermeende strafbare feiten pleegde.

Tot de vermoedelijke strafbare feiten behoort het aanzetten van een 13-jarige jongen uit de Verenigde Staten tot zelfdoding, die in 2022 live online werd uitgezonden. Andere feiten betreffen onder meer het groomen van 11- tot 15-jarigen om hen online voor de kijkers aan zelfbeschadiging te laten doen, en het produceren van materiaal van seksueel misbruik van kinderen. Er zijn slachtoffers geïdentificeerd in meerdere landen, met name Duitsland, de Verenigde Staten, het Verenigd Koninkrijk en Canada. De verdachte wordt ervan beschuldigd doelbewust online op zoek te zijn gegaan naar kwetsbare, sociaal geïsoleerde of emotioneel ontredderde kinderen, onder wie personen die hun lhbtq+-identiteit aan het ontdekken zijn.

Met behulp van snelle groomingtechnieken zou de verdachte intense emotionele afhankelijkheidsrelaties hebben opgebouwd en de slachtoffers geleidelijk hebben afgesneden van hun ondersteunende omgeving in de fysieke wereld. Toen zij eenmaal geïsoleerd waren, ging de grooming over in een kwaadaardige vorm van radicalisering tot gewelddadige extremistische ideologieën en psychologische foltering. Het proces tegen de verdachte ging in 2026 in Duitsland van start. De vervolging wordt bemoeilijkt door de grensoverschrijdende en virtuele dimensies van de zaak.

Het netwerk 764 maakt gebruik van ernstige vormen van afpersing, dreiging met doxing en gaslighting om het gevoel van controle van slachtoffers te ondermijnen. Digitale diensten die populair zijn bij minderjarigen werden door de daders systematisch als wapen ingezet. Tieners werden er ook toe gedwongen om steeds gevaarlijkere opdrachten uit te voeren, vernederende handelingen te filmen en de nihilistische ideologie van de groep over te nemen als een verwrongen vorm van bevestiging.

e. Dit proces loopt nog. De aangehaalde strafbare feiten zijn vermeende feiten waarmee op geen enkele wijze wordt vooruitgelopen op de uitkomst van de gerechtelijke procedure.

Een belangrijk kenmerk is dat slachtoffers vaak worden gechanteerd om zelf dader te worden. Zij worden door het netwerk gedwongen om andere minderjarigen als doelwit te kiezen, te groomen en uit te buiten. Deze dynamiek illustreert de overlap tussen slachtofferschap en daderschap bij kinderen, waarbij minderjarigen onder dwang worden ingezet om misdrijven tegen andere kinderen te plegen of hen aan te moedigen zichzelf schade toe te brengen. De ideologische fluiditeit, de vermenging van verschillende vormen van onlineschade en de geleidelijke intensivering van zelfbeschadiging en geweld, in combinatie met besloten onlineomgevingen, bemoeilijken de inspanningen om onlinenetwerken van gewelddadige extremisten op te sporen en voor de rechter te brengen.

MISBRUIK/GEBRUIK VAN GEGEVENS VAN MINDERJARIGEN

Kinderen en adolescenten lopen bij het gebruik van sociale media+ verschillende risico's die verband houden met de manier waarop hun persoonsgegevens worden verzameld en gebruikt. Een belangrijk punt van zorg is de profilering van minderjarigen. Het gedrag van gebruikers op sociale media en andere digitale diensten wordt doorgaans met cookies en soortgelijke trackingtechnologieën gevolgd voor uiteenlopende doeleinden. Van alle doeleinden van dergelijke tracking vormt "cross-site tracking" met het oog op de personalisering van advertenties de grootste inbreuk op de privacy. Veel socialemediaplatforms verzamelen persoonsgegevens niet alleen via cookies op het apparaat, maar ook via hun servers, en wel op een schaal die een inbreuk kan vormen op de privacy van minderjarigen. In bepaalde gevallen kunnen aanbieders van digitale diensten en adverteerders gegevens verzamelen uit verschillende bronnen^f.

Dergelijke praktijken stellen aanbieders in staat een volledig beeld te krijgen van het gedrag, de voorkeuren, de interesses, de verplaatsingen en de onlineactiviteiten van een minderjarige^g. Ze kunnen ook persoonlijke aspecten van de levensstijl of overtuigingen van een kind of adolescent onthullen, zelfs als de minderjarige deze informatie niet rechtstreeks heeft verstrekt. Het op grote schaal verzamelen van gegevens kan ertoe leiden dat minderjarigen minder controle hebben over hun gegevens en kan hen blootstellen aan onvoorziene risico's, zoals druk om binnen een bepaalde app aankopen te doen of aanvullende diensten te kopen.

Minderjarigen hebben een onvoorwaardelijk recht op vergetelheid krachtens de algemene verordening gegevensbescherming (AVG)²²⁰, maar kunnen dit recht pas invoeren nadat de gegevensverwerking al heeft plaatsgevonden. Uiteraard vereist dit ook dat kinderen in staat zijn dit recht te begrijpen en weten hoe zij het kunnen invoeren.

In samenhang hiermee lopen minderjarigen risico's bij het gebruik van sociale media en digitale diensten waarin mogelijk aanbevelingssystemen en -algoritmen zijn geïntegreerd. Deze systemen maken vaak gebruik van gedragsgegevens en zoekactiviteiten om gepersonaliseerde inhoud en advertenties aan te bieden. Ze kunnen minderjarigen ook naar schadelijke of ongepaste inhoud leiden met het oog op het stimuleren van langdurige betrokkenheid. Deze praktijken vergroten de blootstelling van kinderen en adolescenten aan risico's en verhogen de kans op het ontwikkelen van dwangmatig of verslavingsgedrag.

^f. Zie bijvoorbeeld Meta Platforms Inc. tegen Bundeskartellamt (C252/21).

^g. Meta Platforms Inc. tegen Bundeskartellamt (C252/21).

In beide gevallen beseffen minderjarigen mogelijk niet dat hun persoonsgegevens worden verzameld, hoe grootschalig die verzameling is en waarvoor hun gegevens worden gebruikt. Dergelijke praktijken maken het moeilijker om vast te stellen of kinderen hun toestemming “vrijelijk” hebben verleend, een kernvereiste voor geldige toestemming op grond van de AVG.

Een ander punt van zorg is het gebruik van geolocatiegegevens van minderjarigen. Deze gegevens kunnen worden geregistreerd door gangbare, alledaagse apps, zoals mobiliteits- en weerapps, en worden vaak verhandeld door wereldwijd opererende gegevensmakelaars. Als de locatie van een kind of adolescent kan worden gevolgd of vastgesteld, bestaat het risico dat zijn persoonsgegevens worden misbruikt, wat negatieve gevolgen kan hebben voor zijn fysieke veiligheid en welzijn, zowel online als offline. Hoewel voor het gebruik van geolocatiegegevens doorgaans toestemming vereist is^h, kunnen minderjarigen zonder toezicht toestemming geven, bijvoorbeeld bij het instellen van een app die zij op hun telefoon hebben gedownload, zonder dat hun toestemming geldig wordt gemaakt door hun leeftijd te verifiëren.

Ten slotte kunnen datalekken diverse nadelige gevolgen hebben voor minderjarigen en leiden tot lichamelijke, materiële of immateriële schade²²¹. Daarbij kan het onder meer gaan om verlies van controle over hun persoonsgegevens, beperking van hun rechten, discriminatie, identiteitsdiefstal of -fraude, financieel verlies en de ongeoorloofde ongedaanmaking van pseudonimisering. Ook andere aanzienlijke economische of sociale nadelen kunnen het gevolg zijn.

VIDEOGAMES

Videogames bieden kinderen en adolescenten niet alleen vermaak, maar ook een sociale omgeving waarin zij online contact kunnen leggen en met anderen kunnen communiceren. Er zijn aanwijzingen dat videogames voordelen kunnen bieden in de vorm van prosociaal gedrag²²², gemeenschapsvorming en escapisme²²³. Volgens de huidige schattingen besteedt 80 % van de minderjarigen (tussen 2 en 18 jaar) 30 % van hun entertainmenttijd aan gamen²²⁴.

Videogames kunnen zeer verschillende vormen aannemen en brengen uiteenlopende risico's voor minderjarigen met zich mee. Verschillende van de meest gespeelde games bieden platformachtige functies. Open communicatie via deze diensten kan minderjarigen blootstellen aan risico's, waaronder cyberpesten, grooming en radicalisering²²⁵, en aan schadelijke of voor hun leeftijd ongeschikte inhoud. Met zogenaamde “intermediary video games” kunnen gebruikers bijvoorbeeld niet alleen spelen, maar ook hun eigen inhoud of games maken. Door gebruikers gegenereerde inhoud vergroot het risico dat minderjarigen worden blootgesteld aan inhoud die niet geschikt is voor hun leeftijd.

h. Voor geolocatiegegevens die in het kader van traditionele telefoniediensten worden gegenereerd (de locatie van waaruit een mobiel telefoongesprek is gevoerd of een sms is verzonden), volgt dit uit artikel 9 van de e-privacyrichtlijn. Voor geolocatiegegevens die op een andere manier zijn verkregen (doorgaans via de gps-gestuurde locatiefunctie van het mobiele apparaat), geldt de AVG en kunnen verschillende rechtsgronden van toepassing zijn. Gezien het privacygevoelige karakter van geolocatiegegevens zijn de voormalige Groep gegevensbescherming artikel 29 en het Europees Comité voor gegevensbescherming (EDPB) echter van mening dat toestemming noodzakelijk is.

Bepaalde platforms distribueren ook games. Zowel videogames als dergelijke platforms kunnen commerciële praktijken toepassen, waaronder lootboxes, “pay-to-advance”, in-appaankopen en virtuele valuta. Deze kunnen manipulatief zijn, ongewenste uitgaven veroorzaken en dwangmatig of verslavingsgedrag uitlokken²²⁶. In 2018 werd gamestoornisⁱ opgenomen in de 11e versie van de Internationale Statistische Classificatie van Ziekten en met Gezondheid verband houdende Problemen (ICD-11). Gamestoornis lijkt het meest voor te komen bij adolescenten en jonge mannen tussen 12 en 20 jaar.

Uit een enquête bleek dat 12 % van de adolescenten een risico op problematisch gamen loopt²²⁷. Uit deze enquête bleek ook dat het risico op problematisch gebruik groter is bij jongens tussen 11 en 15 jaar dan bij meisjes. Bij adolescenten is een verband vastgesteld tussen gamestoornis en een verhoogd niveau van externalisering (bijvoorbeeld antisociaal gedrag en woede problemen) en internalisering (bijvoorbeeld emotionele problemen en een lager zelfbeeld). Adolescenten met een gamestoornis lopen mogelijk een groter risico op ondermaatse schoolprestaties, voortijdig schoolverlaten en psychosociale en slaapgerelateerde problemen.

In juni 2026 heeft PEGI, het pan-Europese leeftijdsclassificatiesysteem voor videogames, nieuwe categorieën aan zijn classificatiecriteria toegevoegd om rekening te houden met de risico's die verbonden zijn aan online-interacties in videogames. Nieuwe games die worden ingediend, worden nu geclassificeerd aan de hand van bredere criteria die betrekking hebben op zowel de inhoud als de functionaliteiten. Hieronder vallen de aankoop van inhoud binnen een game, betaalde willekeurige items, communicatiefuncties en functies die eindeloos doorspelen stimuleren. Sommige van deze functies zijn nu gekoppeld aan specifieke leeftijdscategorieën, aan de hand waarvan kan worden beoordeeld of een videogame een hogere leeftijdsclassificatie moet krijgen.

Volgens een vertegenwoordiger van de Duitse “Unterhaltungssoftware Selbstkontrolle” (USK) is ten minste één van de nieuwe USK-criteria toegepast op ongeveer 30 % van alle games die sinds de aanpassing van het systeem zijn ingediend. Ongeveer een derde daarvan heeft als gevolg hiervan een hogere leeftijdsclassificatie gekregen²²⁸.

GEMEENSCHAPPELIJKE KENMERKEN VAN SOCIALE MEDIA+

EN DE RISICO'S

Sociale media en andere digitale diensten verschillen sterk van elkaar, maar hebben een aantal gemeenschappelijke kenmerken. De OESO²²⁹ en onderzoekers hebben verschillende classificaties ontwikkeld van de risico's waaraan kinderen en adolescenten online kunnen worden blootgesteld. De 5-C-classificatie helpt aanbieders van sociale media en andere digitale diensten, de academische wereld en beleidsmakers om de risico's voor minderjarigen online beter te begrijpen en te beoordelen²³⁰.

- i. Gamestoornis wordt gedefinieerd als een patroon van spelgedrag dat wordt gekenmerkt door “verminderde controle over het gamen, waarbij steeds meer voorrang wordt gegeven aan het gamen dan aan andere activiteiten, in die mate dat het gamen de overhand krijgt op andere interesses en dagelijkse activiteiten en spelers blijven gamen of meer gaan gamen ondanks de negatieve gevolgen”. Zie: Wereldgezondheidsorganisatie (2020). Verslavingsgedrag: Gamestoornis.

De 5-C-classificatie omvat vijf categorieën:

- // Risico's op het gebied van gedrag: risico dat minderjarigen deelnemen aan, getuige worden van of het slachtoffer worden van schadelijk gedrag;
- // Risico's op het gebied van contacten: risico dat minderjarigen online in contact komen met of het doelwit worden van kwaadwillende personen;
- // Risico's op het gebied van inhoud: risico dat minderjarigen schadelijke inhoud tegenkomen;
- // Risico's op het gebied van contracten: risico dat minderjarigen een mogelijk schadelijke overeenkomst aangaan;
- // Horizontale risico's (in de onderstaande tabel afgekort als "HR"): risico's voor de gezondheid en privacy van minderjarigen en voor hun recht op een eerlijke behandeling (non-discriminatie).

Het Europees Centrum voor algoritmetransparantie (ECAT)²³¹ heeft in een "Online Minor Protection Matrix" veelvoorkomende functies gekoppeld aan risico's uit de 5-C-classificatie, zoals weergegeven in de onderstaande tabel. Het is belangrijk op te merken dat minderjarigen van verschillende leeftijden door deze functies aan verschillende risiconiveaus worden blootgesteld.²³²

VEELVOORKOMENDE ONLINEFUNCTIES EN BIJBEHORENDE 5-C-RISICO'S

Functies	Beschrijving	5-C-risico's
Reclame	Promotionele inhoud die aan gebruikers wordt getoond, vaak om producten of diensten te promoten.	Inhoud, Gedrag, Contract, HR-Gezondheid, HR-Privacy, HR-Discriminatie
Leeftijdscontrole/-verificatie	Methoden om de leeftijd van gebruikers te verifiëren om zeker te stellen dat zij aan de leeftijdseisen van het platform voldoen.	Inhoud, HR-Gezondheid, HR-Privacy, HR-Discriminatie
AI-chatbots	Geautomatiseerde systemen die met behulp van artificiële intelligentie gesprekken met gebruikers simuleren.	Inhoud, HR-Gezondheid
Schoonheidsfilters	Tools waarmee het uiterlijk van een gebruiker op foto's of in video's kan worden verbeterd of gewijzigd.	HR-Gezondheid
Opmerkingen / Mening	Feedback of uitingen van een mening over inhoud of berichten.	Inhoud, Gedrag, Contract, HR-Gezondheid, HR-Privacy
Handelspraktijken	Strategieën en activiteiten die door sociale media+ worden gebruikt om producten of diensten te promoten en te verkopen.	Gedrag
Aanbevelingen voor contactpersonen	Suggesties voor gebruikers om contact te leggen met andere gebruikers op sociale media+.	Contact, HR-Gezondheid, HR-Privacy
Inhoudsaanbevelingen	Suggesties voor gebruikers.	Inhoud, HR-Gezondheid, HR-Privacy, HR-Discriminatie
Standaardinstellingen	De initiële instellingen van sociale media+ bij het eerste gebruik.	Inhoud, HR-Privacy
Redactionele inhoud	Inhoud die door professionele auteurs of redacteuren voor een onlineplatform is gecreëerd.	Inhoud
GenAI	Generatieve artificiële intelligentie die nieuwe inhoud of gegevens creëert.	Gedrag, Inhoud, HR-Gezondheid, HR-Privacy
Geolokalisatie	Het gebruik van gegevens om de fysieke locatie van een gebruiker te bepalen.	HR-Gezondheid, HR-Privacy
Lootboxes	Virtuele voorwerpen die willekeurige beloningen bevatten en vaak met echt geld worden gekocht.	Gedrag, HR-Gezondheid
Marktplaatsen	Sociale media+ waar gebruikers producten of diensten kunnen kopen en verkopen.	Inhoud, Gedrag, Contract, HR-Gezondheid
Meldingen	Waarschuwingen of berichten waarmee gebruikers worden geïnformeerd over activiteiten of updates op het platform.	HR-Gezondheid
Ontwerp van de online-interface	Lay-out en functies van sociale media+.	HR-Gezondheid
Ouderlijk toezicht	Tools waarmee ouders of verzorgers de onlineactiviteiten van minderjarigen kunnen monitoren en beheren.	HR-Gezondheid, HR-Privacy
Privéberichten	Individuele communicatie tussen gebruikers die niet openbaar zichtbaar is.	Contact, Contract
Melding en verhaal	Mechanismen waarmee gebruikers schadelijke inhoud op een platform kunnen signaleren en laten aanpakken.	Gedrag, Inhoud, HR-Privacy, HR-Discriminatie
Algemene voorwaarden	-	Contract
Door gebruikers gegenereerde inhoud	Elke vorm van inhoud – zoals tekst, video's, beelden, recensies of reacties – die door gebruikers op sociale media+ wordt gemaakt en gedeeld.	Gedrag, Inhoud, HR-Gezondheid, HR-Privacy

Bron: MANOLIOS, S., *Online Minor Protection Matrix*, CHAUDRON, S., SALA, A. en GOMEZ, E. (redacteuren), Bureau voor publicaties van de Europese Unie, Luxemburg, 2026, JRC147657.

Aanbevelingen

Ondanks de uitdagingen die zich voordoen, moet beleid ter bevordering van de onlineveiligheid van kinderen worden ontworpen op een manier die is afgestemd op hun behoeften en ontwikkeling, rekening houdend met de complexe en heterogene sociale en individuele situaties en achtergronden van kinderen en adolescenten. In een steeds meer gedigitaliseerde wereld worden minderjarigen, ongeacht of zij als “actieve gebruikers” worden beschouwd, vaak al in de eerste levensdagen door hun primaire verzorgers passief aan sociale media+ blootgesteld.

De uitdaging voor beleidsmakers bestaat erin deze complexiteit tot uiting te laten komen in gericht beleid en tegelijkertijd te zorgen voor een doeltreffende uitvoering en evaluatie daarvan. Solide bewijs voor de manier waarop risico's en schade samenhangen met verschillende sociale media en andere digitale diensten is essentieel om passende maatregelen te kunnen nemen die minderjarigen online beschermen en empoweren. Specifieke functies, functionaliteiten of formats die op sociale media+ worden toegepast, kunnen in verschillende mate schadelijk zijn, afhankelijk van de sociale en persoonlijke omstandigheden van een kind of adolescent.

Minderjarigen die behoren tot raciale, etnische of religieuze minderheidsgroepen, een migratieachtergrond hebben, tot de lhbtq+-gemeenschap behoren, speciale onderwijsbehoeften of een handicap hebben of reeds bestaande psychische problemen hebben, kunnen in het bijzonder worden blootgesteld aan onlineschade. Deze blootstelling wordt nog versterkt door digitale diensten waarin schadelijke, manipulatieve of verslavende inhoud of ontwerpen zijn geïntegreerd. Het onderzoek en de verzameling van bewijs moeten mee veranderen met deze kenmerken.

Om dit onderzoek te kunnen uitvoeren, is één factor van cruciaal belang: betrouwbare gegevens die rechtstreeks afkomstig zijn van de bron – de aanbieders zelf. Alleen door toegang te krijgen tot relevante gegevens kunnen onderzoekers, opleiders en beleidsmakers systeemrisico's begrijpen, nieuwe dreigingen monitoren en passende beschermingsmaatregelen ontwerpen.

De EU heeft belangrijke stappen gezet om onderzoek te faciliteren door zinvolle, evenredige en doeltreffende toegang tot gegevens van online-platforms te waarborgen, met name op grond van de digitaledienstenverordening, die toegang tot zowel openbare als niet-openbare gegevens voor onderzoek naar systeemrisico's waaraan minderjarigen online zijn blootgesteld, faciliteert. Voortbouwend op dit bestaande kader en op de maatregelen die aanbieders moeten nemen [\[zie ook de aanbevelingen in hoofdstuk 4\]](#), kunnen de volgende aanbevelingen in overweging worden genomen:

**“Aanbevelingen
over het gebruik
van sociale media
door kinderen
en adolescenten
moeten empirisch
onderbouwd zijn en
gebaseerd zijn op de
beste beschikbare
wetenschappelijke
studies.”**

— PROF. CHRISTOPH PIEH,
HOOFD VAN DE AFDELING
PSYCHOSOMATISCHE GENEESKUNDE
EN PSYCHOTHERAPIE, UNIVERSITY FOR
CONTINUING EDUCATION KREMS

AANBEVELING 1**Verzamel meer gegevens over gebieden die te weinig zijn onderzocht om empirisch onderbouwde beleidsvorming te versterken**

Onderzoekers moeten meer gegevens verzamelen over de risico's en kansen die samenhangen met het gebruik van sociale media+ door kinderen en adolescenten in gebieden die te weinig zijn onderzocht. Belangrijke gebieden waarop de kennisbasis moet worden versterkt, zijn onder meer de uiteenlopende effecten van het gebruik van sociale media+ door minderjarigen gedurende hun ontwikkeling, het gebruik van geld door minderjarigen online (onder meer op onlinemarktplaatsen), AI-tools (waaronder AI-met-gezellen) en ethisch ontwerp van sociale media+. Gecontroleerde gebruikersstudies binnen specifieke sociale media en digitale diensten zijn belangrijk om de gevolgen van bepaalde kenmerken van een ontwerp of een groep kenmerken van een ontwerp te onderzoeken. Om de causale effecten van bepaalde functies te verduidelijken, moeten gerandomiseerde gecontroleerde onderzoeken (RCT's) worden opgezet. Aanbieders hebben een belangrijke verantwoordelijkheid om dergelijke onderzoeken te faciliteren door onafhankelijke onderzoekers toegang te geven.

De mogelijke positieve effecten van het gebruik van sociale media+, bijvoorbeeld binnen gestructureerde opvoedings- of onderwijsomgevingen, vormen ook een gebied dat nader moet worden onderzocht. Ook sociale en individuele factoren die van invloed zijn op de gevolgen van het gebruik van sociale media+ voor de ontwikkeling van minderjarigen, en de wisselwerking tussen deze factoren, moeten verder worden onderzocht. Deze inzichten zijn nodig om empirisch onderbouwde beleidsvorming ter bevordering van de veiligheid en empowerment van kinderen mogelijk te maken en te versterken.

AANBEVELING 2**Aanbieders moeten actief gebruikmaken van onafhankelijke academische expertise bij het ontwerp van strategieën en instrumenten voor risicobeperking**

Naast het naleven van de toepasselijke regels moeten aanbieders van sociale media en andere digitale diensten onafhankelijke deskundigen en minderjarigen actief betrekken bij het ontwerpen van hun strategieën en instrumenten voor risicobeperking, evenals bij de ontwikkeling van specifieke functies en diensten voor minderjarigen online. Er moet expertise uit een breed scala aan disciplines en met gebruikmaking van diverse methoden worden ingezet om te zorgen voor robuuste en goed onderbouwde inzichten.

AANBEVELING 3**Stel langetermijnfinanciering beschikbaar voor grootschalig Europees longitudinaal onderzoek en blijf steun verlenen aan gerandomiseerd gecontroleerd onderzoek**

Voorbeelden zoals de Noord-Amerikaanse Adolescent Brain Cognitive Development (ABCD) Study kunnen als inspiratie dienen voor grootschalig Europees longitudinaal onderzoek naar de onlineveiligheid van kinderen. Het is belangrijk dat er resultaten van een grootschalig Europees longitudinaal onderzoek (dat een periode van tien jaar of langer bestrijkt) beschikbaar zijn ter ondersteuning van een

ontwikkelingsbewuste en neurobiologische benadering van de onlineveiligheid van kinderen. Dit zou helpen om lacunes op te vullen in de grotendeels onderling samenhangende bevindingen in de Europese context met betrekking tot de gevolgen van het gebruik van sociale media+ voor de ontwikkeling en de lichamelijke en psychische gezondheid van minderjarigen, en met betrekking tot hun blootstelling aan onlineschade.

Gerandomiseerde gecontroleerde onderzoeken zijn eveneens essentieel om de empirische onderbouwing van het beleid te versterken. De financiering van onderzoek moet uitdrukkelijk ontwikkelingsbewuste en psychopathologische benaderingen ondersteunen waarbij wordt gekeken naar de vatbaarheid van minderjarigen voor onlineriesico's en de beïnvloeding daarvan door sociale en individuele factoren in de kindertijd en de adolescentie.

AANBEVELING 4

Investeer in beveiligde, gedeelde Europese onderzoeksinfrastructuur om veilige toegang tot gegevens van minderjarigen mogelijk te maken

De Europese Unie en haar lidstaten moeten investeren in een beveiligde, gedeelde Europese onderzoeksinfrastructuur op basis van de FAIR-principes [\[zie hieronder\]](#) die onderzoekers en beleidsmakers ook in staat stelt toegang te krijgen tot gevoelige, niet-openbare gegevens over de bescherming van minderjarigen online, met volledige inachtneming van de toepasselijke privacy- en gegevensbeschermingswetgeving.

In de gedeelde infrastructuur moeten de FAIR-principesⁱ (Findability, Accessibility, Interoperability, and Reusability (vindbaarheid, toegankelijkheid, interoperabiliteit en herbruikbaarheid)) voor het beheer van en de zorgvuldige omgang met wetenschappelijke gegevens worden geïntegreerd om de robuustheid, betrouwbaarheid en herbruikbaarheid van gegevens en onderzoek te waarborgen. Er moet worden samengewerkt met de onderzoeksgemeenschap om ervoor te zorgen dat gegevens voortdurend worden verbeterd en beschikbaar zijn en dat methodologische innovaties worden toegepast.

Aanbieders van sociale media en andere digitale diensten moeten worden aangemoedigd om bij te dragen aan de ontwikkeling van een gedeelde onderzoeksinfrastructuur teneinde de empirische basis voor maatregelen ter bescherming van minderjarigen online te versterken.

AANBEVELING 5

Versterk de handhaving van de regels over de toegang tot gegevens en de analyse ervan door onderzoekers

De gedelegeerde handeling van juli 2025 over artikel 40 van de digitaaldienstenverordening biedt erkenning aan onderzoekers in principe een nieuw traject om toegang te krijgen tot gegevens van onlineplatforms. Die gegevens kunnen worden gebruikt om onderzoek te verrichten dat bijdraagt tot het opsporen, in kaart brengen en begrijpen van systeemrisico's en tot het beoordelen van risicobeperkende maatregelen die de onlineveiligheid van kinderen bevorderen.

ⁱ De FAIR-principes voor het beheer van en de zorgvuldige omgang met wetenschappelijke gegevens werden in 2016 geïntroduceerd in een publicatie in het tijdschrift *Scientific Data*. De principes zijn bedoeld om de infrastructuur ter ondersteuning van het hergebruik van wetenschappelijke gegevens te verbeteren door ervoor te zorgen dat machines en personen gegevens gemakkelijker kunnen vinden en gebruiken. Zie: Wilkinson, M.D., et al. (2016). [The FAIR Guiding Principles for scientific data management and stewardship](#). *Scientific Data*, 3.

Of dit traject zijn belofte waarmaakt, hangt ten eerste af van de naleving door aanbieders van sociale media en andere digitale diensten en de doeltreffende handhaving door toezichthouders. Ook is het afhankelijk van de omvang van de diensten en de kwaliteit en continuïteit van de verstrekte gegevens. De Commissie moet de operationele prestaties van de vereisten voor de toegang tot en analyse van gegevens op grond van artikel 40 evalueren na de eerste ervaringen van onderzoekers in het kader van de gedelegeerde handeling. Dat is belangrijk om ervoor te zorgen dat onlineplatforms gevolg geven aan verzoeken om toegang tot gegevens voor nalevings-, risicobeoordelings- en onderzoeksdoeleinden.

Verplichtingen inzake gegevenstoegang zijn niet alleen een belangrijk onderdeel van de transparantie-toolbox van de digitaaldienstenverordening, maar maken ook deel uit van de ruimere verantwoordelijkheden van aanbieders van sociale media en andere digitale diensten op het gebied van risicobeperking. Ook kleinere platforms moeten worden aangemoedigd om onderzoekers toegang tot gegevens te verlenen, gezien de risico's die deze platforms inhouden voor minderjarigen en de rol van onafhankelijk toezicht bij het aanpakken van deze risico's. De toepassing van de FAIR-principes voor het beheer en de zorgvuldige omgang met wetenschappelijke gegevens moet de norm zijn bij de uitvoering van artikel 40.

03

Bescherming van minderjarigen in een snel veranderende omgeving op sociale media+

In het vorige hoofdstuk is ingegaan op de uiteenlopende risico's waaraan kinderen en adolescenten door hun gebruik van sociale media en andere digitale diensten worden blootgesteld voor hun geestelijke en lichamelijke gezondheid en hun welzijn, en hoe deze risico's samenhangen met sociale en individuele factoren waardoor minderjarigen meer kans lopen op schade.

In dit hoofdstuk wordt onderzocht hoe deze risico's worden aangepakt en de onlineveiligheid van kinderen wordt versterkt met bestaande wetgeving en instrumenten waarover de EU en haar lidstaten momenteel beschikken.

Deze analyse bouwt voort op de derde en vierde pijler van de zes leidende beginselen die de medevoorzitters hebben gepresenteerd als leidraad voor de inspanningen om de onlineveiligheid van kinderen te verbeteren: kindbescherming, en de verantwoordingsplicht van aanbieders van sociale media en andere digitale diensten alsmede consumentenrechten. In dit hoofdstuk wordt eerst ingegaan op de belangrijkste wetgevingsinstrumenten en middelen waarover de EU en de lidstaten beschikken, waarbij voorbeelden worden gegeven van de succesvolle handhaving daarvan tot op heden.

De belangrijkste wetgevingsinstrumenten van de EU op het gebied van de onlineveiligheid van kinderen vormden een van de belangrijkste uitgangspunten voor de beschouwingen van de medevoorzitters over de wijze waarop minderjarigen online beter kunnen worden beschermd. Ook het verwerven van inzicht in de inhoud en het toepassingsgebied van de krachtigste instrumenten op EU-niveau en het vaststellen van lacunes in de wetgeving en/of handhaving behoorden tot de belangrijkste onderwerpen die tijdens de bijeenkomsten van het speciale panel aan bod kwamen.

Algemeen wordt erkend dat de EU een krachtig wetgevingskader heeft opgezet – maar technologieën ontwikkelen zich snel, bedrijfsmodellen worden aangepast en er verschijnen nieuwe functies. Toezichthouders moeten daarop inspelen, zowel bij de handhaving van bestaande regels als bij het opvullen van lacunes. De bescherming van minderjarigen op snel veranderende sociale media+ vereist voortdurende evaluatie en aandacht om de ontwikkelingen bij te blijven.

In het deel “Onafgedane zaken” worden verschillende gebieden genoemd waarop bestaande instrumenten en middelen moeten worden versterkt. Het hoofdstuk wordt afgesloten met een reeks aanbevelingen over hoe de handhaving van deze bestaande instrumenten kan worden versterkt en hoe schadelijke praktijken, functies en functionaliteiten van sociale media en andere digitale diensten beter kunnen worden aangepakt om de bescherming van kinderen online te versterken.

De noodzaak van op de leeftijd afgestemde bescherming van kinderen online

Zoals in hoofdstuk 1 besproken, moet een doeltreffende aanpak van de onlineveiligheid van kinderen gebaseerd zijn op het inzicht dat de ontwikkeling van kinderen en adolescenten in fasen verloopt. Op verschillende momenten op weg naar volwassenheid zijn minderjarigen bijzonder blootgesteld aan specifieke risico's. De zich ontwikkelende vermogens van kinderen en adolescenten bepalen mede in hoeverre zij in staat zijn met deze risico's om te gaan.

Bij deze analyse wordt uitgegaan van de desbetreffende internationale en EU-kaders inzake de rechten van het kind^a. Maatregelen ter bevordering van de onlineveiligheid van kinderen moeten gebaseerd zijn op de erkenning van de rechten van het kind. Ook de veranderende rol van verzorgers en opleiders bij het toezicht op het gebruik van sociale media en andere digitale diensten door minderjarigen moet beter tot uiting komen in instrumenten voor kinderbescherming.

Het groeiende politieke momentum om de toegang van kinderen en adolescenten tot en hun gebruik van mogelijk schadelijke sociale media en andere digitale diensten te beperken, is een stap in de goede richting naar een aanpak van de onlineveiligheid van kinderen die beter aansluit bij hun ontwikkelingsfase. De eerste resultaten uit landen die de toegang tot sociale media onder een bepaalde leeftijd algemeen verbieden (bijvoorbeeld Australië), laten zien dat de meeste minderjarigen een manier vinden om dit verbod te omzeilen²³³.

Tegelijkertijd hebben sommige minderjarigen risicovolle sociale media+ de rug toegekeerd, waardoor zij nu meer tijd hebben voor offlineactiviteiten (zoals sport en face-to-facecontacten). Dit toont aan dat een geleidelijke verandering van de normen rond het gebruik van sociale media en andere digitale diensten door minderjarigen mogelijk is en moet worden erkend.

Er blijven echter verschillende uitdagingen bestaan voor de succesvolle invoering van leeftijdsbeperkingen om minderjarigen online beter te beschermen en hen in staat te stellen de kansen te grijpen die de digitale wereld biedt. Deze uitdagingen komen later in dit hoofdstuk aan bod in het deel “Onafgedane zaken”.

Zorg voor een veilige omgeving online

Er is steeds meer bewijs voor de mogelijk schadelijke effecten van het gebruik van sociale media en andere digitale diensten door minderjarigen, zoals besproken in hoofdstuk 2. De risico's waarmee kinderen en adolescenten op sociale media+ worden geconfronteerd, zijn niet toevallig. In veel gevallen zijn

a. Met name het VN-Verdrag inzake de rechten van het kind en de algemene opmerkingen van het VN-Comité voor de Rechten van het Kind, het Handvest van de grondrechten van de Europese Unie en de EU-strategie voor de rechten van het kind.

ze het gevolg van bewuste keuzes van aanbieders van sociale media en andere digitale diensten die erop gericht zijn de betrokkenheid van gebruikers, onder wie minderjarigen die er gemakkelijk toegang toe hebben, te maximaliseren. De voortdurende ontwikkeling van sociale media+ om gebruikers betrokken te krijgen en te houden, is bij veel aanbieders onderdeel geworden van de kern van hun bedrijfsmodel.

Er klinkt een steeds luidere roep om toezichthouders een risicogebaseerde aanpak te laten toepassen en om hen inherente risico's, zoals verslavend of dwangmatig gebruik, die bepaalde functies en functionaliteiten voor kinderen en adolescenten met zich meebrengen, te laten aanpakken teneinde ervoor te zorgen dat sociale media en andere digitale diensten "veilig door ontwerp" zijn. Ondanks talrijke voorbeelden van succesvolle handhaving om dergelijke problemen aan te pakken, lopen toezichthouders vaak achter de feiten aan.

Momenteel moeten toezichthouders doorgaans aantonen dat specifieke functies en functionaliteiten schadelijk zijn nadat deze al op de eenge maakte markt zijn geïntroduceerd en mogelijk door miljoenen kinderen en adolescenten zijn gebruikt. Aanbieders van sociale media en andere digitale diensten moeten meer verantwoordelijkheid dragen om te waarborgen en aan te tonen dat de functies in hun diensten niet schadelijk zijn voordat zij er minderjarigen toegang toe geven.

Daarom zou als regel kunnen worden ingevoerd dat aanbieders van sociale media en andere digitale diensten die diensten lanceren, exploiteren of actualiseren die mogelijk risico's voor kinderen en adolescenten inhouden, vóór de marktintroductie ervan moeten aantonen dat hun diensten of nieuwe functionaliteiten veilig door minderjarigen kunnen worden gebruikt. De bescherming van kinderen en adolescenten moet integraal deel uitmaken van de architectuur van sociale media+ en moet vanaf het allereerste begin van de ontwikkeling en het ontwerp ervan een belangrijke norm zijn.

Versterken van de handhaving en beoordeling

Tot slot, maar daarom niet minder belangrijk, moet bestaande wetgeving op nationaal en EU-niveau beter worden gehandhaafd. De EU beschikt over een van de meest geavanceerde wetgevingsinstrumentaria ter wereld, waarmee zij ervoor kan zorgen dat minderjarigen zich veilig en met vertrouwen online kunnen bewegen. De doeltreffendheid van deze regels wordt echter bepaald door de handhaving ervan. Lacunes in de bestaande wetgeving moeten worden opgevuld en toezichthouders op nationaal en EU-niveau moet nauwer samenwerken.

"Geen enkel speelgoed, geneesmiddel of voertuig komt bij kinderen terecht zonder dat er voorafgaand aan het in de handel brengen een onafhankelijke beoordeling heeft plaatsgevonden. Digitale producten vormen hierop een opvallende uitzondering: ze worden pas onder de loep genomen als de schade al zichtbaar is."

— ALEX COONEY,
CEO EN MEDEOPRICHTER VAN
CYBERSAFEKIDS

Er zijn wellicht extra middelen nodig om de handhavingscapaciteit te vergroten. Het is essentieel dat bestaande instrumenten worden geëvalueerd om ervoor te zorgen dat wetgeving en handhaving vruchten afwerpen. Het maatschappelijk middenveld en onderzoekers kunnen in dit verband een belangrijke bijdrage leveren. Hun rol moet worden versterkt om ervoor te zorgen dat wetgeving doeltreffend wordt ontworpen en toegepast, zodat kinderen en adolescenten veilig kunnen opgroeien en online kunnen gaan.

Bestaande EU-wetgeving

In het volgende deel wordt ingegaan op bestaande EU-wetgeving en -instrumenten waarover de EU en de lidstaten beschikken om minderjarigen^b online te beschermen. Deze analyse is gericht op EU-wetgeving die volgens de medevoorzitters van het speciale panel verder moet worden versterkt of beter moet worden gehandhaafd. Uiteraard zijn er veel belangrijke instrumenten die in dit hoofdstuk niet in detail worden besproken, maar wel een essentieel onderdeel van bestaand EU-beleid vormen.

Het gaat hierbij met name om het kaderbesluit van 2008 betreffende de bestrijding van racisme en vreemdelingenhaat, de richtlijn ter bestrijding van geweld tegen vrouwen en huiselijk geweld, de richtlijn betreffende procedurele waarborgen voor kinderen die verdachte of beklaagde zijn in een strafprocedure, de richtlijn slachtofferrechten en de aanbeveling van de Commissie over geïntegreerde systemen voor kinderbescherming.

In hoofdstuk 4, dat gericht is op het empoweren van kinderen en adolescenten online, wordt ingegaan op preventief beleid, zoals digitaal onderwijs, het bijbrengen van digitale geletterdheid (met inbegrip van AI-geletterdheid), welzijnseducatie en ondersteuning voor minderjarigen, verzorgers en opleiders.

DE DIGITALEDIENSTENVERORDENING EN DE RICHTSNOEREN

VOOR DE BESCHERMING VAN MINDERJARIGEN

De digitaledienstenverordening bevat volledig geharmoniseerde regels voor het aanbieden van tussenhandelsdiensten met als doel een veilige, voorspelbare en betrouwbare onlineomgeving te creëren waarin de rechten van gebruikers, in het bijzonder minderjarigen, worden gerespecteerd. De digitaledienstenverordening werd in 2022 aangenomen en werd op 25 augustus 2023 volledig van toepassing op zeer grote onlineplatforms (VLOP's) en zeer grote onlinezoekmachines (VLOSE's)^c. Op 17 februari 2024 werd de digitaledienstenverordening van toepassing op alle overige diensten binnen het toepassingsgebied ervan.

Tegen de achtergrond van de opkomst van digitale diensten, die in het digitale tijdperk een belangrijk onderdeel van ons dagelijks leven zijn geworden, bouwt de digitaledienstenverordening voort op de fundamentele beginselen die sinds 2000 in de richtlijn inzake elektronische handel zijn verankerd om nieuwe risico's en uitdagingen waarmee minderjarigen tegenwoordig online worden geconfronteerd aan te pakken en verantwoord gedrag van aanbieders van digitale diensten te bevorderen.

- b.** Opmerking: In de volgende delen van dit hoofdstuk worden de termen “kinderen” en “minderjarigen” gebruikt zoals ze in specifieke wetgevingsinstrumenten worden gehanteerd.
- c.** In de digitaledienstenverordening worden VLOP's en VLOSE's gedefinieerd als diensten met meer dan 45 miljoen maandelijkse actieve gebruikers in de EU.

Uiteindelijk heeft de digitaledienstenverordening tot doel een onlineomgeving te creëren waarin iedereen zijn grondrechten kan uitoefenen. Dit houdt onder meer in dat aan onlineplatforms verplichtingen worden opgelegd om een hoog niveau van privacy, veiligheid en beveiliging voor minderjarigen online te waarborgen²³⁴.

Toepassingsgebied

De digitaledienstenverordening reguleert met name aanbieders van tussenhandelsdiensten. Dit zijn digitale diensten die het hosten van inhoud van derden en online-interacties faciliteren. De definitie van tussenhandelsdiensten omvat diensten die alleen informatie doorgeven (bijvoorbeeld internetproviders); diensten die informatie “cachen” (informatie doorgeven met tijdelijke opslag), met inbegrip van netwerkploitanten; en diensten die op verzoek van gebruikers gegevens hosten (bijvoorbeeld cloudproviders en onlineplatforms).

Voorbeelden van tussenhandelsdiensten zijn alle onlineplatforms, zoals onlinemarktplaatsen, sociale media, onlinegames of videogames waar gebruikers kunnen spelen en hun eigen inhoud kunnen maken (tenzij deze functies slechts kleine “toevoegingen” aan een bestaand videogame zijn), appwinkels, websites voor het delen en streamen van video’s en onlineplatforms waarop gebruikers inhoud kunnen bekijken, plaatsen en delen.

De digitaledienstenverordening is niet van toepassing op diensten of functies voor private of directe (interpersoonlijke) berichtenuitwisseling, noch op digitale diensten zonder tussenhandelsfunctie^d. Om evenredigheid te waarborgen, zijn sommige verplichtingen die in de digitaledienstenverordening aan onlineplatforms worden opgelegd niet van toepassing op aanbieders van onlineplatforms die op grond van hun omzet en personeelsomvang als micro- of kleine onderneming worden aangemerkt. Deze uitzondering geldt niet indien deze diensten vanwege het aantal gebruikers ervan als VLOP worden aangemerkt.

Handhaving

De Commissie is krachtens de digitaledienstenverordening bevoegd om formele onderzoeken tegen de grootste platforms in te stellen op basis van een breed scala aan risico’s voor minderjarigen, met behoud van de flexibiliteit om in te spelen op nieuwe risico’s en technologische ontwikkelingen. Onderzoeken moeten te allen tijde voldoen aan de waarborgen voor een eerlijke rechtsgang en aan alle overige noodzakelijke wettelijke waarborgen voor ondernemingen.

Gezien de volledig geharmoniseerde regels van de digitaledienstenverordening, die een rechtstreeks toepasselijke verordening is, mogen de EU-lidstaten geen nationale wetgeving vaststellen of handhaven die de digitaledienstenverordening dupliceert of waarin verplichtingen worden opgelegd aan aanbieders van tussenhandelsdiensten. Hieronder valt ook het opleggen van leeftijdsverificatieverplichtingen aan onlineplatforms.

Dit zou afbreuk doen aan de rechtstreekse en uniforme toepassing van de regels in de eengemaakte markt. In nationale wetgeving mag echter, met inachtneming van het Unierecht, een minimumleeftijd worden voorgeschreven voor wie toegang wil krijgen tot bepaalde producten of diensten, zoals ook aangegeven in de richtsnoeren van de Commissie voor de bescherming van minderjarigen.

^d. “Tussenhandelsfunctie” verwijst naar diensten die de verspreiding van inhoud van derden tussen verschillende ontvangers van die dienst faciliteren. Voorbeelden van niet-tussenhandelsdiensten zijn onlineretailers, veel videogames zonder interactie met derden of creatie van inhoud, of individuele websites of apps.

De handhaving van de digitale dienstenverordening is gebaseerd op een systeem waarbij de toezichts- en handhavingsbevoegdheden worden gedeeld tussen het nationale en het EU-niveau. Wat VLOP's en VLOSE's betreft (zie hieronder), beschikt de Commissie over exclusieve bevoegdheden om toezicht uit te oefenen op deze aanbieders.

VLOP's en VLOSE's

Krachtens de digitale dienstenverordening gelden aanvullende verplichtingen voor zeer grote onlineplatforms (VLOP's) en zeer grote onlinezoekmachines (VLOSE's)^e, gezien hun grote bereik en invloed. Deze verplichtingen zijn bedoeld om tegemoet te komen aan de bezorgdheid over de grootschalige risico's die deze diensten kunnen veroorzaken, en gaan gepaard met de hoogste norm op het gebied van zorgvuldigheid.

Krachtens de digitale dienstenverordening²³⁵ moeten VLOP's en VLOSE's proactief reële en voorzienbare systeemrisico's die voortvloeien uit het aanbieden van hun diensten identificeren, beoordelen en beperken, met inbegrip van risico's voor minderjarigen. Voor platforms met minder dan 45 miljoen maandelijkse gebruikers zijn de nationale autoriteiten van de EU-lidstaat waar de onderneming is gevestigd verantwoordelijk voor de handhaving van de digitale dienstenverordening.

VLOP's en VLOSE's moeten redelijke, evenredige en doeltreffende maatregelen treffen om vastgestelde risico's te beperken. Dit kan onder meer inhouden dat zij het ontwerp, de functies en de werking van hun diensten aanpassen, evenals de algoritmische systemen die als onderdeel van hun diensten worden ingezet. VLOP's en VLOSE's moeten gebruikers voor elk van hun aanbevelingssystemen ten minste één optie bieden die niet op profilering is gebaseerd.

Omdat verificatie door onafhankelijke deskundigen noodzakelijk is, moeten aanbieders van VLOP's en VLOSE's via onafhankelijke audits verantwoording afleggen over de naleving van hun verplichtingen uit hoofde van de digitale dienstenverordening.

Richtsnoeren van de digitale dienstenverordening voor de bescherming van minderjarigen

De richtsnoeren van de digitale dienstenverordening voor de bescherming van minderjarigen vormen de handhavingsmaatstaf om ervoor te zorgen dat alle onlineplatforms die toegankelijk zijn voor minderjarigen een hoog niveau van privacy, veiligheid en beveiliging bieden aan minderjarigen die hun diensten gebruiken.

De belangrijkste maatregelen die in de richtsnoeren worden aanbevolen, zijn:

- // Stel accounts van minderjarigen standaard in op het hoogste niveau van privacy, veiligheid en beveiliging, bijvoorbeeld wat betreft geolocatie en aanbevelingen van andere accounts.
- // Voer leeftijdsverificatie in indien bepaalde producten of diensten een hoog risico voor minderjarigen vormen (bijvoorbeeld toegang tot pornografische inhoud) en die risico's niet met minder restrictieve maatregelen kunnen worden beperkt. Definieer duidelijk welke inhoud en welk gedrag het

e. Zie voor de volledige lijst van aangewezen VLOP's en VLOSE's: Europese Commissie (2026). [Supervision of the designated very large online platforms and search engines under DSA](#).

platform als schadelijk voor minderjarigen beschouwt. Dit omvat alle inhoud en gedragingen die op grond van nationaal of EU-recht illegaal zijn. Geef informatie door over deze normen en verwachtingen. Stel beleid en procedures vast waarin wordt beschreven hoe inhoud en gedrag worden opgespoord en gemodereerd om de blootstelling van minderjarigen daaraan te beperken.

// Voorkom dat onbekende accounts contact opnemen met minderjarigen en verberg hun persoonlijke informatie, gegevens en sociale-media-inhoud voor accounts waarmee zij geen verbinding hebben. Zo hebben twee aangewezen VLOP's de profielen van gebruikers jonger dan 16 jaar automatisch op privé gezet. Dit betekent dat de video's die zij uploaden alleen kunnen worden bekeken door personen die zij zelf toelaten.

// Verbied accounts om door minderjarigen geplaatste inhoud te downloaden of er screenshots van te maken teneinde seksuele afpersing te voorkomen.

// Pas aanbevelingssystemen aan om het risico te verkleinen dat minderjarigen worden geconfronteerd met schadelijke inhoud of verstrikt raken in zogenaamde "rabbit holes", waarbij zij langdurig worden blootgesteld aan inhoud die verband houdt met eetstoornissen, zelfbeschadiging of zelfdoding.

// Zorg voor veiligheidsmaatregelen rond AI-chatbots die in onlineplatforms zijn geïntegreerd. Waarschuw minderjarigen dat interacties met een AI-functie verschillen van menselijke interacties en dat informatie die door dergelijke functies wordt verstrekt feitelijk onjuist of misleidend kan zijn.

// Voer maatregelen in om instrumenten voor moderatie te verbeteren. Zorg ervoor dat mechanismen voor meldingen, feedback en klachten van gebruikers doeltreffend, zichtbaar, kindvriendelijk en gemakkelijk toegankelijk zijn. Zorg ervoor dat via deze mechanismen meldingen en feedback mogelijk zijn over alle relevante aspecten van de ervaringen van minderjarigen op het platform.

// Stel minimeisen voor instrumenten voor ouderlijk toezicht vast. Deze instrumenten moeten afgestemd zijn op de leeftijd en moeten gebruiksvriendelijk, gemakkelijk toegankelijk en gemakkelijk te activeren zijn. Ze moeten ook interoperabel en doeltreffend zijn en mogen de rechten van minderjarigen op privacy of toegang tot diensten niet onevenredig beperken.

// Voer instrumenten ter ondersteuning van gebruikers in. Dit omvat direct zichtbare waarschuwingen en links naar relevante hulplijnen of andere bronnen wanneer minderjarigen mogelijk illegale inhoud zoeken, uploaden, genereren, delen of ontvangen. Ook kunnen opties worden geïmplementeerd waarmee minderjarigen controle over hun ervaring behouden door interacties en contacten te beperken.

"Stel de richtsnoeren van artikel 28 van de digitaledienstenverordening verplicht voor aanbieders van digitale diensten. Dit zou doeltreffend en legitiem zijn, in overeenstemming zijn met bestaande wet- en regelgeving, en bovenal een cruciaal middel zijn om de rechten van kinderen in de digitale omgeving te waarborgen."

— SONIA LIVINGSTONE,
HOUGLERAAR AAN DE LONDON SCHOOL
OF ECONOMICS AND POLITICAL SCIENCE
EN LID VAN HET EU KIDS ONLINE-NETWERK

- // Zorg ervoor dat minderjarigen worden beschermd tegen praktijken van economische uitbuiting. Minderjarigen mogen niet worden blootgesteld aan praktijken en technieken die kunnen leiden tot buitensporige of ongewenste uitgaven of tot verslavingsgedrag (bijvoorbeeld betaalde “lootboxes”).
- // Stel governancepraktijken vast, met inbegrip van intern beleid, processen, rollen en verantwoordelijkheden, om binnen de dienst een veiligheidscultuur voor minderjarigen te bevorderen.
- // Zorg ervoor dat alle informatie, waarschuwingen en overige communicatie kindvriendelijk zijn, op de leeftijd afgestemd zijn, voor alle minderjarigen gemakkelijk te begrijpen en toegankelijk zijn en duidelijk en op het relevante gebruiksmoment worden gepresenteerd. Meer in het algemeen worden alle gebruikers, inclusief minderjarigen, op grond van de digitaledienstenverordening beschermd door minimumeisen (onlineplatforms moeten bijvoorbeeld hun algemene voorwaarden begrijpelijk maken in de lokale EU-taal, zodat gebruikers, inclusief minderjarigen, weten met welke voorwaarden zij instemmen).

Een risicogebaseerde aanpak

In de richtsnoeren van de digitaledienstenverordening wordt een risicogebaseerde aanpak gehanteerd, omdat verschillende onlineplatforms verschillende soorten of niveaus van risico's voor minderjarigen kunnen inhouden. In de richtsnoeren wordt erkend dat deze risico's kunnen variëren afhankelijk van de omvang, het bereik en het type platform, de aard ervan, het beoogde of huidige gebruik, de functies en de gebruikersgroep, de gevolgen voor kinderrechten en andere rechten en vrijheden. Platforms moeten bij de toepassing van de richtsnoeren rekening houden met deze factoren.

In overeenstemming met deze risicogebaseerde aanpak wordt in de richtsnoeren uiteengezet hoe aanbieders op evenredige en passende wijze moeten voldoen aan hun verplichtingen om minderjarigen een hoog niveau van privacy, veiligheid en beveiliging te bieden. Aanbieders moeten rekening houden met de gevolgen van de maatregelen die zij nemen om de rechten van kinderen en andere rechten en vrijheden te beschermen en moeten deze maatregelen baseren op de hoogste beschikbare normen en op het perspectief en de rechten van kinderen. In dit verband moet het voorzorgsbeginsel worden toegepast wanneer er aanwijzingen zijn dat een praktijk, functie of ontwerpkeuze risico's voor kinderen met zich meebrengt, totdat er bewijs is dat deze niet schadelijk is.

Specifieke verboden op grond van de digitaledienstenverordening

Wat reclame betreft, is het aanbieders van onlineplatforms krachtens de digitaledienstenverordening niet toegestaan om advertenties te tonen die zijn gebaseerd op profilering met behulp van de persoonsgegevens van minderjarigen indien zij met redelijke zekerheid weten dat de ontvanger van de dienst minderjarig is.

De digitaledienstenverordening verbiedt ook donkere patronen. Dit verwijst naar de wijze waarop online-interfaces zijn ontworpen om gebruikers ertoe aan te zetten of te manipuleren bepaalde keuzes te maken die tegen hun belangen ingaan. Het verbod op donkere patronen geldt in situaties die niet reeds onder het consumentenrecht (de richtlijn oneerlijke handelspraktijken (UCPD)) en de gegevensbeschermingsregels (de algemene verordening gegevensbescherming (AVG)) vallen.

Betrouwbare flaggers

De digitaaldienstenverordening maakt het voor gebruikers ook gemakkelijker om illegale inhoud (zoals illegale haatzaaiende uitlatingen en materiaal van seksueel misbruik van kinderen) en producten te melden door gebruiksvriendelijke meldingssystemen, ook voor minderjarigen, verplicht te stellen. Maatschappelijke organisaties die gespecialiseerd zijn in het opsporen van bepaalde soorten illegale online-inhoud kunnen de status van betrouwbare flagger krijgen.

Meldingen van illegale inhoud die betrouwbare flaggers bij platforms indienen, worden met voorrang behandeld. Momenteel zijn meer dan 70 organisaties door digitaaldienstencoördinatoren aangewezen als betrouwbare flaggers met deskundigheid op gebieden variërend van de bescherming van minderjarigen online, oplichting en fraude tot de strijd tegen namaakproducten.

ALGEMENE VERORDENING GEGEVENSBESCHERMING (AVG)

In de algemene verordening gegevensbescherming (AVG) wordt een risicogebaseerde aanpak voor de verwerking van persoonsgegevens gehanteerd. Hoe groter het risico dat de verwerking van persoonsgegevens met zich meebrengt voor de rechten en vrijheden van personen, hoe strenger de verplichtingen die aan verwerkingsverantwoordelijken worden opgelegd en hoe krachtiger de waarborgen die moeten worden ingebouwd.

In de AVG is uitdrukkelijk bepaald dat kinderen specifieke bescherming verdienen. Wanneer kinderen toegang hebben tot een onlinedienst, moeten er specifieke gegevensbeschermingsmaatregelen zijn geïmplementeerd om een passend niveau van bescherming te waarborgen tegen de risico's die het gebruik van de dienst inhoudt voor kinderen. In de verordening wordt erkend dat kinderen zich mogelijk niet volledig bewust zijn van de risico's en gevolgen van de wijze waarop hun persoonsgegevens zullen worden gebruikt.

Relevante beginselen inzake gegevensbescherming

Organisaties die gegevens verwerken, zijn verplicht zich te houden aan beginselen inzake gegevensbescherming die zeer relevant zijn voor de bescherming van kinderen online. Zo zijn organisaties op grond van het beginsel van minimale gegevensverwerking ertoe verplicht de door hen verzamelde en vervolgens gebruikte gegevens van kinderen tot een minimum te beperken.

Het beginsel van doelbinding houdt in dat wanneer gegevens van kinderen voor een bepaald doel worden verzameld, de organisatie deze niet voor enig ander doel mag gebruiken. Het beginsel van integriteit en vertrouwelijkheid houdt in dat organisaties passende beveiligingsmaatregelen moeten nemen om de gegevens van kinderen te beschermen tegen onrechtmatig of ongeoorloofd gebruik.

Een andere belangrijke maatregel is de verplichting voor organisaties die persoonsgegevens verzamelen en gebruiken om te voldoen aan de verplichting tot gegevensbescherming door ontwerp en door standaardinstellingen²³⁶. Dit houdt in dat gegevensbeschermingsmaatregelen vanaf het ontwerp van de dienst in de dienst moeten worden ingebouwd en dat standaard de strengste privacyinstellingen moeten worden toegepast.

Deze vereisten houden ook in dat organisaties passende technische en organisatorische maatregelen moeten nemen om minderjarigen te beschermen. Welke maatregelen nodig zijn om aan dit beginsel te voldoen, kan verschillen afhankelijk van de aangeboden dienst en het risico voor de betrokkene. Mogelijke maatregelen zijn:

- // ervoor zorgen dat persoonsgegevens van kinderen niet stelselmatig met derden worden gedeeld;
- // ervoor zorgen dat de identiteit of contactgegevens van kinderen niet zonder toestemming van de ouders aan anderen beschikbaar worden gesteld;
- // geolokalisatie standaard uitschakelen;
- // geen “nudging”-technieken toepassen die kinderen aanmoedigen of stimuleren om onnodige informatie te verstrekken.

De AVG bevat ook specifieke transparantievereisten met betrekking tot kinderen. Dit houdt in dat wanneer kinderen een product of dienst gebruiken waarbij hun persoonsgegevens worden verwerkt (bijvoorbeeld als zij bij een bepaalde dienst een account hebben), de aanbieder op een gemakkelijk toegankelijke manier en in duidelijke en begrijpelijke taal moet uitleggen hoe de persoonsgegevens van het kind zullen worden gebruikt.

Dit is met name belangrijk omdat sommige kinderen zich er niet van bewust zijn wat er precies wordt bedoeld met hun persoonsgegevens (bijvoorbeeld foto's en video's) en dat hun gegevens kunnen worden gebruikt voor doeleinden zoals het op de gebruiker afstemmen van advertenties en ervaringen binnen een app.

Rechtsgrond

Een essentieel beschermingsmechanisme van de AVG is dat de organisatie die persoonsgegevens verwerkt (de verwerkingsverantwoordelijke) daarvoor een rechtsgrond moet hebben. Zij moet zich baseren op een van de zes rechtsgronden die zijn vastgelegd in de AVG²³⁷. Er is geen hiërarchie tussen de zes genoemde rechtsgronden. Verwerkingsverantwoordelijken moeten de meest passende rechtsgrond kiezen, rekening houdend met de vereisten van elk van de verschillende rechtsgronden.

Een van deze rechtsgronden is toestemming. De toestemming moet een vrije, specifieke, geïnformeerde en ondubbelzinnige wilsuiting door middel van een ondubbelzinnige actieve handeling zijn en moet even gemakkelijk kunnen worden ingetrokken als zij is gegeven²³⁸. Van vrijelijk verleende toestemming kan geen sprake zijn als kinderen geen echte keuze hebben of zich gedwongen voelen om toestemming te geven. Om van geïnformeerde toestemming te kunnen spreken, moet de verwerkingsverantwoordelijke in voor kinderen toegankelijke, duidelijke en begrijpelijke taal uitleggen hoe hij de verzamelde gegevens wil verwerken²³⁹.

Wanneer een “dienst van de informatiemaatschappij”^f (zoals socialemediaplatforms en videogames) toestemming als rechtsgrond hanteert, kunnen kinderen vanaf 16 jaar toestemming geven voor de verwerking van hun persoonsgegevens.

f. De meeste onlinediensten worden beschouwd als een dienst van de informatiemaatschappij. Hieronder vallen onder meer apps, zoekmachines, socialemediaplatforms, onlineberichtendiensten, spraaktelefoniediensten via het internet, onlinemarktplaatsen, diensten voor het streamen van inhoud (zoals video-, muziek- of gamingdiensten), educatieve of nieuwswebsites, en alle websites waarop producten of diensten aan gebruikers worden aangeboden. Zie artikel 4, lid 25, AVG.

De AVG biedt lidstaten de mogelijkheid om deze leeftijd te verlagen tot een leeftijd tussen 13 en 16 jaar. Als het kind jonger is dan 16 jaar, is de verwerking rechtmatig indien de toestemming of machtiging tot toestemming is verleend door de persoon die de ouderlijke verantwoordelijkheid draagt.

De lidstaten hanteren verschillende minimumleeftijden wanneer diensten van de informatiemaatschappij zich op toestemming baseren. Volgens de cijfers die eind 2025 beschikbaar waren, hebben zeven lidstaten de minimumleeftijd voor toestemming vastgesteld op 13 jaar, zes lidstaten op 14 jaar, vijf lidstaten op 15 jaar en negen lidstaten op 16 jaar.

Overeenkomstig het verantwoordingsbeginsel moet een verwerkingsverantwoordelijke kunnen aantonen dat hij de AVG heeft nageleefd. Dit houdt onder meer in dat hij zich ervan moet vergewissen dat de verkregen toestemming geldig is. In de praktijk kan het voor een verwerkingsverantwoordelijke echter moeilijk zijn om zich ervan te vergewissen dat de door de persoon met ouderlijke verantwoordelijkheid verkregen toestemming, in voorkomend geval, geldig is. Het kan moeilijk zijn om na te gaan of de persoon die namens het kind toestemming geeft, daartoe wettelijk bevoegd is.

Bovendien mag een verwerkingsverantwoordelijke overeenkomstig het beginsel van minimale gegevensverwerking uitsluitend de gegevens verwerken die voor dit doel noodzakelijk zijn en moet hij vermijden gevoelige persoonsgegevens te verwerken (zoals documenten met gevoelige informatie over zorg- of voogdijregelingen) om afdoende aan te tonen dat geldige toestemming is verkregen.

De verplichting om toestemming te verkrijgen van de persoon die de ouderlijke verantwoordelijkheid draagt, geldt echter niet wanneer gegevens op basis van een andere rechtsgrond worden verwerkt, zoals een overeenkomst of een gerechtvaardigd belang (zie hieronder). Dit betekent dat indien een socialemediabedrijf zich op een van deze gronden baseert om gegevens van kinderen te verwerken (bijvoorbeeld om een account voor hen aan te maken zodat zij toegang krijgen tot de dienst en hun interacties binnen de dienst), de aanvullende waarborgen die gelden wanneer de verwerking van gegevens van kinderen op toestemming is gebaseerd, niet van toepassing zijn.

Als een organisatie persoonsgegevens verwerkt op basis van een overeenkomst, is het aan elke lidstaat om de leeftijd vast te stellen waarop een kind een overeenkomst kan aangaan.

Een andere rechtsgrond waarop onlinediensten zich baseren, is het gerechtvaardigd belang. Dit heeft betrekking op de verwerking van persoonsgegevens van een kind voor de behartiging van de gerechtvaardigde belangen van de verwerkingsverantwoordelijke of van een derde, tenzij de belangen of de grondrechten en fundamentele vrijheden van de betrokkene zwaarder wegen. Gerechtvaardigd belang is geen “standaard” rechtsgrond voor verwerking.

Wanneer verwerkingsverantwoordelijken zich overeenkomstig de AVG beroepen op een gerechtvaardigd belang om persoonsgegevens van kinderen te verwerken, moeten zij – in overeenstemming met het verantwoordingsbeginsel – ervoor zorgen dat zij aan alle vereisten van artikel 6, lid 1, punt f), van de AVG voldoen alvorens de verwerking uit te voeren⁹. Een van deze vereisten is dat de belangen of de grondrechten en fundamentele vrijheden van het kind niet zwaarder wegen dan de gerechtvaardigde belangen van de verwerkingsverantwoordelijke²⁴⁰.

⁹. Zoals bevestigd door het Hof van Justitie van de Europese Unie, worden in artikel 6, lid 1, punt f), AVG drie cumulatieve voorwaarden gesteld waaraan moet zijn voldaan wil een verwerking van persoonsgegevens rechtmatig zijn: “Ten eerste moet de verwerkingsverantwoordelijke of een derde een gerechtvaardigd belang behartigen; ten tweede moet de verwerking van persoonsgegevens noodzakelijk zijn voor de behartiging van het gerechtvaardigde belang; en ten derde mogen de belangen of de grondrechten en de fundamentele vrijheden van [de betrokkene] niet zwaarder wegen dan het gerechtvaardigde belang van de verwerkingsverantwoordelijke of van een derde.” Zie Zaak C-252/21, Meta tegen Bundeskartellamt (ECLI:EU:C:2023:537), punt 106.

Het Hof van Justitie van de Europese Unie (HvJ-EU) heeft opgemerkt dat een verwerkingsverantwoordelijke bij een dergelijke beoordeling bijzondere aandacht moet besteden aan situaties waarin de betrokkene een kind is. Overeenkomstig overweging 38 van de AVG heeft het Hof daarbij benadrukt dat kinderen specifieke bescherming verdienen. Daarnaast heeft het Hof verklaard dat deze specifieke bescherming van toepassing moet zijn op de verwerking van persoonsgegevens van kinderen voor marketingdoel-einden, het opstellen van persoonlijkheids- of gebruikersprofielen, of het aanbieden van diensten die rechtstreeks op kinderen zijn gericht²⁴¹.

Verwerkingsverantwoordelijken moeten ook rekening houden met de omvang en frequentie van de aantasting van de rechten en vrijheden van kinderen. Zij moeten kunnen aantonen dat het belang van het kind de eerste overweging vormde en dat er passende waarborgen zijn geïmplementeerd²⁴². Bij het afwegen van tegenstrijdige belangen moet het belang van het kind de eerste overweging vormen.

Verwerkingsverantwoordelijken moeten ook rekening houden met de redelijke verwachtingen van kinderen ten aanzien van de wijze waarop hun persoonsgegevens zullen worden gebruikt. Deze verwachtingen kunnen bovendien verschillen naargelang de leeftijd van het kind²⁴³. Afhankelijk van de complexiteit van de verwerking vergroot het beperkte vermogen van een kind om gegevensverwerking te begrijpen het risico op onverwachte of onevenredige gevolgen van de verwerking.

Er zij op gewezen dat het Europees Comité voor gegevensbescherming (EDPB) van oordeel is dat bepaalde soorten gegevensverwerkingsactiviteiten, zoals uitgebreide profilering en gerichte reclameactiviteiten²⁴⁴, behoudens bepaalde beperkte uitzonderingen doorgaans niet in overeenstemming zijn met de verplichting om de specifieke bescherming van kinderen te waarborgen²⁴⁵.

Wanneer de gerechtvaardigde belangen van een verwerkingsverantwoordelijke in strijd zijn met de belangen of de grondrechten en fundamentele vrijheden van een kind, moeten de belangen en rechten van het kind in het algemeen zwaarder wegen. Als dat niet mogelijk is, moet de verwerkingsverantwoordelijke zich baseren op een andere rechtsgrond voor de verwerking van de gegevens of de verwerking ervan staken.

Andere relevante bepalingen

Kinderen zijn ook beter beschermd dankzij het in de AVG opgenomen recht op gegevenswissing, waarbij er rekening mee wordt gehouden dat het kind zich mogelijk niet volledig bewust was van de risico's van de verwerking en zijn gegevens later wil laten verwijderen²⁴⁶. In de AVG is ook bepaald dat kinderen niet mogen worden onderworpen aan profilering of geautomatiseerde besluitvorming²⁴⁷. Daarnaast voorziet de AVG in specifieke bescherming voor kinderen die tot doelwit van marketingactiviteiten worden gemaakt²⁴⁸.

Het Europees Comité voor gegevensbescherming (EDPB) heeft gesteld dat “organisaties profilering van kinderen voor marketingdoeleinden in het algemeen moeten vermijden [...] en dat dergelijke profilering slechts in zeer beperkte omstandigheden mag worden toegestaan, bijvoorbeeld indien dit noodzakelijk is om het welzijn van het kind te beschermen”²⁴⁹.

In de AVG is ook bepaald onder welke omstandigheden een gegevensbeschermingseffectbeoordeling vereist is. Dit houdt in dat organisaties de risico's moeten beoordelen die verbonden zijn aan de voorgenomen verwerking van persoonsgegevens van gebruikers en dat zij, waar nodig, de risico's voor gebruikers, met inbegrip van kinderen, moeten beperken. Bij risicobeoordelingen moet rekening worden gehouden met de verschillende leeftijden en ontwikkelingsbehoeften van minderjarige gebruikers.

Bij risicobeoordelingen voor kinderen moet ook rekening worden gehouden met de aan de verwerking van hun persoonsgegevens verbonden risico's voor hun algemeen welzijn. Dit omvat eventuele lichamelijke, psychische of financiële schade waarmee zij als gevolg van de verwerking kunnen worden geconfronteerd. Het beginsel van het belang van het kind moet een van de belangrijkste uitgangspunten zijn bij het beoordelen van risico's in het kader van een gegevensbeschermingseffectbeoordeling met betrekking tot de verwerking van persoonsgegevens van kinderen.

Als het risico na invoering van de voorgestelde maatregelen nog steeds hoog is, is de organisatie verplicht om de bevoegde gegevensbeschermingsautoriteit te raadplegen. De gegevensbeschermingsautoriteit is verplicht schriftelijk advies uit te brengen en kan tevens gebruikmaken van al haar bevoegdheden, waaronder het opleggen van een verwerkingsverbod als de risico's te groot zijn en niet afdoende kunnen worden beperkt²⁵⁰.

VERORDENING ARTIFICIËLE INTELLIGENTIE (AI-VERORDENING)

Naast de digitaaldienstenverordening voorziet de verordening artificiële intelligentie (AI-verordening) in een uitgebreid rechtskader voor de regulering van artificiële intelligentie (AI) in de EU. De AI-verordening speelt een belangrijke rol bij het versterken van de bescherming van de rechten van kinderen door waarborgen op te leggen ter bescherming van de gezondheid, de veiligheid en de grondrechten bij de ontwikkeling en toepassing van AI. In de AI-verordening wordt een risicogebaseerde benadering gevolgd en zijn regels voor AI-systemen vastgesteld op basis van het mogelijke risiconiveau dat zij kunnen opleveren.

Verschillende toepassingen van AI die aanzienlijke gevolgen kunnen hebben voor de rechten van kinderen, bijvoorbeeld het gebruik van AI in het onderwijs of in een beroepsopleiding, worden in de AI-verordening aangemerkt als toepassingen met een hoog risico. AI-systemen met een hoog risico moeten aan bepaalde eisen voldoen om ervoor te zorgen dat zij veilig en betrouwbaar zijn, zoals risicobeheer, transparantie en menselijk toezicht. Met name moet in het systeem voor risicobeheer van een AI-systeem met een hoog risico rekening worden gehouden met de vraag of er een kans bestaat op nadelige gevolgen voor personen jonger dan 18 jaar.

Bij de beoordeling van de gevolgen voor de grondrechten van het specifieke gebruik van een AI-systeem met een hoog risico²⁵¹, moeten bepaalde gebruiksverantwoordelijken van dergelijke systemen rekening houden met de categorieën personen en groepen die waarschijnlijk gevolgen zullen ondervinden van het gebruik van het systeem. Daartoe kunnen ook kinderen behoren. De Europese Commissie heeft ontwerprichtsnooten voor de classificatie van AI-systemen met een hoog risico ter openbare raadpleging gepubliceerd, met voorbeelden van praktijken die wel of niet binnen het toepassingsgebied van de AI-verordening vallen²⁵¹.

Bovendien hebben de medewetgevers, vanwege de veranderende aard van AI-systemen, snel overeenstemming bereikt over de digitale omnibus inzake AI om regels die ook bijdragen aan een betere bescherming van minderjarigen verder aan te scherpen. Met de nieuwe regels wordt met name een verbod ingesteld op AI-systemen die zonder toestemming seksueel expliciete en intieme inhoud of materiaal van seksueel misbruik van kinderen genereren, zoals AI-uitkleedapps. De verplichtingen die gelden voor AI-systemen met een hoog risico, zoals overeengekomen in de digitale omnibus inzake AI, worden van toepassing in december 2027 (voor autonome AI-systemen, zoals bepaalde AI-systemen die in het

h. De verplichtingen die gelden voor AI-systemen met een hoog risico, zoals overeengekomen in de digitale omnibus inzake AI, worden van toepassing in december 2027 (voor autonome AI-systemen, zoals bepaalde AI-systemen die in het onderwijs worden gebruikt) en in augustus 2028 (voor AI-systemen die in gereguleerde producten, zoals speelgoed, zijn geïntegreerd).

onderwijs worden gebruikt) en in augustus 2028 (voor AI-systemen die in gereguleerde producten, zoals speelgoed, zijn geïntegreerd).

Verboden praktijken

De AI-verordening verbiedt AI-praktijken die kinderen manipuleren of misleiden of die misbruik maken van hun kwetsbaarheden. Deze verbodsbepalingen zijn bedoeld om te voorkomen dat AI-systemen minderjarigen manipuleren of misbruik maken van cognitieve en andere beperkingen die kinderen kunnen hebben teneinde hen beslissingen te laten nemen die zij anders niet zouden hebben genomen, en om hen te beschermen tegen schadelijke ongepaste beïnvloeding, manipulatie en uitbuiting.

Deze verbodsbepalingen werden op 2 februari 2025 van toepassing. De Commissie heeft richtsnoeren over verboden AI-praktijken gepubliceerd, met voorbeelden van praktijken die wel of niet binnen het toepassingsgebied van de AI-verordening vallen²⁵².

Een voorbeeld van een verboden AI-praktijk is een AI-toepassing die minderjarigen aanmoedigt om steeds riskantere uitdagingen aan te gaan, zoals op meubels klimmen, zich op hoge rekken begeven of scherpe voorwerpen hanteren, in ruil voor digitale beloningen en virtuele complimenten. Dergelijke systemen maken misbruik van de kwetsbaarheid van kinderen door in te spelen op hun natuurlijke nieuwsgierigheid en hun verlangen naar beloningen, en brengen het risico met zich mee dat zij aanzienlijke schade oplopen.

Een ander voorbeeld van een verboden AI-praktijk zijn games die zo zijn ontworpen dat ze zeer verslavend zijn doordat ze misbruik maken van kwetsbaarheden die eigen zijn aan kinderen en adolescenten (zoals een gebrek aan zelfbeheersing). Dergelijke games maken gebruik van AI om het individuele gedrag en de voorkeuren van kinderen te analyseren en creëren op basis daarvan gepersonaliseerde en onvoorspelbare beloningen via verslavende bekrachtigingsschema's en dopamineachtige lussen. Dit werkt overmatig spelen en dwangmatig gebruik in de hand.

Deze games zijn zo ontworpen dat ze zeer verslavend zijn (of dat effect hebben), waarbij misbruik wordt gemaakt van de kwetsbaarheden die inherent zijn aan kinderen. Daarbij gaat het onder meer om hun beperkte vermogen om langetermijngevolgen te overzien, hun gevoeligheid voor druk, hun gebrek aan zelfbeheersing en hun wens om directe voldoening te ervaren.

AI-modellen voor algemene doeleinden

De AI-verordening bevat specifieke verplichtingen inzake risicobeoordeling en risicobeperking die gelden voor de krachtigste AI-modellen voor algemene doeleinden met een systeemrisico. Om aan deze verplichtingen te voldoen, hebben de meeste toonaangevende aanbieders van AI-modellen voor algemene doeleinden de praktijkcode voor AI voor algemene doeleinden ondertekend²⁵³.

Aanbieders van AI-modellen voor algemene doeleinden moeten concrete risicoscenario's beoordelen en de risico's beperken. Daarbij kan het onder meer gaan om de verspreiding van illegale, valse, discriminerende, gewelddadige, haatzaaiende of radicaliserende inhoud. Aanbieders van AI-modellen voor algemene doeleinden moeten de resultaten van dit risicobeheerproces aan de Europese Commissie rapporteren voordat zij hun modellen op de markt brengen.

Een van de risicobeperkende maatregelen die aanbieders van AI-modellen voor algemene doeleinden moeten nemen, is het monitoren en filteren van de input en/of output van het model. Zij moeten

bijvoorbeeld voorkomen dat schadelijke inhoud wordt gegenereerd. De verplichtingen die gelden voor AI-modellen voor algemene doeleinden werden op 2 augustus 2025 van toepassing.

Transparantieverplichtingen

Om fraude, impersonatie en misleiding te helpen voorkomen, zijn in de AI-verordening transparantieverplichtingen opgelegd aan aanbieders en gebruiksverantwoordelijken van bepaalde AI-systemen²⁵⁴. Krachtens de AI-verordening moeten aanbieders ervoor zorgen dat AI-systemen die bedoeld zijn om rechtstreeks met mensen te communiceren (zoals chatbots), zodanig worden ontworpen en ontwikkeld dat de betrokken personen ervan op de hoogte worden gebracht dat zij met een AI-systeem communiceren, tenzij dit overduidelijk is. Voor chatbots die met kinderen communiceren, geldt deze verplichting in alle gevallen.

Het bekendmaken daarvan neemt de risico's van emotionele afhankelijkheid niet volledig weg. Vanwege het interactieve en vaak aantrekkelijke karakter van deze systemen is het echter essentieel dat gebruikers er uitdrukkelijk op worden gewezen dat zij te maken hebben met een AI-systeem dat is geprogrammeerd om hun betrokkenheid te vergroten, en niet met een persoon.

Generatieve AI-systemen

Aanbieders en gebruiksverantwoordelijken van generatieve AI-systemen zijn verplicht om ervoor te zorgen dat door AI gegenereerde of gemanipuleerde inhoud, zoals beelden, audio of video, als zodanig wordt aangemerkt en detecteerbaar is, en om deepfakes en bepaalde door AI gegenereerde publicaties over publieke aangelegenheden als dusdanig te labelen.

Gebruiksverantwoordelijken van een systeem voor het herkennen van emoties of een systeem voor biometrische categorisering moeten personen die aan de werking van het systeem worden blootgesteld, daarover informeren. De Europese Commissie bevordert de naleving van deze verplichtingen onder meer door de publicatie van een praktijkcode voor het aanmerken en labelen van door AI gegenereerde inhoud²⁵⁵ alsmede richtsnoeren die momenteel worden voorbereid nadat ze ter openbare raadpleging zijn gepubliceerd²⁵⁶. De transparantieverplichtingen zullen van toepassing zijn met ingang van 2 augustus 2026.

AI-metgezellen

AI-metgezellen worden steeds populairder onder kinderen, en er zijn bepaalde risico's in verband met het gebruik ervan vastgesteld. Krachtens de AI-verordening hangt de classificatie van AI-metgezellen en soortgelijke chatbots voornamelijk af van het beoogde doel, de functionaliteit en de gebruikscontext ervan.

Afhankelijk van deze factoren kan het aanbieden van een AI-metgezel een verboden praktijk vormen (bijvoorbeeld wanneer misbruik wordt gemaakt van de kwetsbaarheden van kinderen op een wijze die aanzienlijke schade veroorzaakt). Een AI-metgezel kan ook worden aangemerkt als een AI-systeem met een hoog risico (bijvoorbeeld als hij functies voor emotieherkenning bevat of bij bepaalde toepassingen in het onderwijs). Ten slotte kan een AI-metgezel onderworpen zijn aan transparantieverplichtingen op grond waarvan gebruikers ervan op de hoogte moeten worden gebracht dat zij niet met een mens communiceren.

INSTRUMENTEN TER BESCHERMING VAN DE CONSUMENT

Bij het aanpakken van de risico's waarmee kinderen in de digitale omgeving worden geconfronteerd, is het belangrijk om te kijken naar benaderingen die gebaseerd zijn op de strafrechtelijke, civielrechtelijke en productaansprakelijkheid.

Via het strafrecht kunnen specifieke schadelijke gedragingen, zoals de verspreiding van materiaal van seksueel misbruik van kinderen of online grooming, worden verboden en bestraft. Daarbij vindt vervolging door de overheid plaats en kunnen strafrechtelijke sancties worden opgelegd. Hoewel onontbeerlijk voor de zwaarste strafbare feiten, is de strafrechtelijke vervolging hoofdzakelijk reactief: zij vindt doorgaans plaats nadat schade is ontstaan en is gericht op het identificeren en aanpakken van individuele daders, in plaats van op de systemische omstandigheden die schade mogelijk maken. De strafbaarstelling van bepaalde gedragingen heeft echter ook belangrijke preventieve en anticiperende aspecten.

“Platforms moeten met het kind meegroeien. [...] Elk aanbevelingssysteem dat aan een minderjarige inhoud aanbiedt, moet worden geoptimaliseerd voor het welzijn van dat kind, niet voor een maximale betrokkenheid.”

— GABRIELE BATTIMELLI,
BIK+-AMBASSADEUR UIT ITALIË

Een benadering op basis van civielrechtelijke en productaansprakelijkheid kan daarentegen voorzien in preventieve en schadeloosstellingsmaatregelen tussen verschillende private partijen. Daarbij gaat het om de toewijzing van rechten, verplichtingen en verantwoordelijkheden tussen private partijen, waaronder de ondernemingen die sociale media en andere digitale diensten ontwerpen en exploiteren, en om het bieden van rechtsmiddelen wanneer die verplichtingen worden geschonden.

De wetgeving inzake consumentenbescherming speelt een belangrijke rol in zaken over civielrechtelijke en productaansprakelijkheid. Belangrijk is dat dit perspectief toezichthouders en particuliere procespartijen in staat stelt de ontwerpkeuzes van aanbieders van onlinediensten aan te vechten. Het is juist dit productaansprakelijkheidsperspectief dat aan de basis ligt van de meest ingrijpende recente juridische ontwikkelingen in de Verenigde Staten.

In de Verenigde Staten is een van de recente rechtszaken over verslavende ontwerpen op platforms gebaseerd op het consumentenrecht. Een

jury in New Mexico oordeelde in maart 2026 dat Meta als exploitant van zijn onlineplatforms de wetgeving inzake consumentenbescherming opzettelijk heeft overtreden, en veroordeelde het bedrijf tot betaling van 375 miljoen USD.

De zaak werd door de State Attorney General aangespannen op grond van wetgeving inzake oneerlijke handelspraktijken. Hierbij lag de nadruk op het ontwerp en de veiligheidspraktijken van platforms, waaronder aanbevelingssystemen die minderjarigen blootstelden aan kinderlokken. De jury oordeelde dat het bedrijf consumenten had misleid over de veiligheid van zijn diensten, terwijl uit interne documenten bleek dat het zich bewust was van schade.

Tegelijkertijd oordeelde een jury in Los Angeles in het eerste baanbrekende proces over “verslaving aan sociale media” in het nadeel van Meta en YouTube op grond van onder meer nalatig ontwerp en het nalaten van waarschuwingen. De zaak is gebaseerd op het privaatrecht inzake onrechtmatige daad. De rechter wees uitdrukkelijk op functies zoals eindeloos scrollen, algoritmische feeds, automatisch afspelen en mechanismen ter maximalisering van de betrokkenheid als factoren die hebben bijgedragen aan de schade die een minderjarige heeft geleden. In de uitspraak wordt gesteld dat verslavende ontwerpkenmerken strafbare productgebreken kunnen vormen, met name wanneer bedrijven zich bewust zijn van de risico’s en nalaten deze te beperken.

In de EU is de EU-wetgeving inzake consumentenbescherming via verschillende instrumenten van toepassing op kinderen als een categorie van kwetsbare consumenten. Zij fungeert als een horizontaal “vangnet” dat geldt voor alle handelaren, producten of diensten die op consumenten gericht zijn, ook in de digitale omgeving, ongeacht het bedrijfsmodel of de gebruikte technologieën.

In de bestaande EU-regels inzake consumentenbescherming, met name de richtlijn oneerlijke handelspraktijken (UCPD), worden kinderen erkend als kwetsbare consumenten die extra bescherming nodig hebben. De UCPD voorziet in een verbod op misleidende en agressieve handelspraktijken waarmee misbruik wordt gemaakt van de goedgelovigheid of onervarenheid van kinderen.

Ook mogen kinderen niet ertoe worden aangezet om geadverteerde producten te kopen of er bij hun ouders op aan te dringen die producten voor hen te kopen. Zoals uiteengezet in de richtsnoeren van de UCPD²⁵⁷, kunnen donkere patronen, functies die gericht zijn op het maximaliseren van uitgaven of aandacht (bijvoorbeeld onduidelijke in-appvaluta) of oneerlijke influencermarketing eveneens als oneerlijke handelspraktijken worden aangemerkt. Desondanks is uit de geschiktheidscontrole inzake digitale rechtvaardigheid²⁵⁸ gebleken dat consumenten in het algemeen en kinderen en tieners in het bijzonder online beter moeten worden beschermd.

In de richtlijn consumentenrechten worden precontractuele verplichtingen opgelegd, bijvoorbeeld ten aanzien van transparantie over prijzen, de identiteit van de handelaar en het herroepingsrecht. Hoewel de richtlijn niet specifiek op kinderen is gericht, is zij van toepassing op alle digitale transacties (bijvoorbeeld de aankoop van virtuele in-gamevaluta), met inbegrip van transacties waarbij minderjarigen betrokken zijn.

Daarnaast is in de richtlijn oneerlijke bedingen bepaald dat bedingen in overeenkomsten waarover niet afzonderlijk is onderhandeld oneerlijk en niet-bindend zijn indien zij het evenwicht aanzienlijk verstoren ten nadele van de consument. Dit geldt ook wanneer de consument minderjarig is.

Tot slot is in de verordening algemene productveiligheid bepaald dat alle consumentenproducten die binnen het toepassingsgebied ervan vallen, met inbegrip van verbonden producten, veilig moeten zijn. Het toepassingsgebied van deze verordening is breed, zodat zij kan fungeren als vangnet voor alle producten die in de EU in de handel worden gebracht of op de markt worden aangeboden.

Bij de beoordeling van de veiligheid van producten moeten fabrikanten rekening houden met de categorieën consumenten die het product gebruiken, door na te gaan welk risico er bestaat voor kwetsbare consumenten, zoals kinderen. Ook moeten zij dienovereenkomstig risicobeperkende maatregelen nemen. De verordening is gericht op de bescherming van zowel de lichamelijke als de geestelijke gezondheid van consumenten, wat bijvoorbeeld relevant kan zijn voor apps of chatbots die populair zijn onder minderjarigen.

RICHTLIJN PRODUCTAANSPRAKELIJKHEID

De richtlijn productaansprakelijkheid vormt een geharmoniseerd kader voor civielrechtelijke aansprakelijkheid dat ervoor zorgt dat slachtoffers van gebrekkige producten in geval van schade een schadevergoeding kunnen eisen van de producent. De nieuwe richtlijn productaansprakelijkheid trad op 8 december 2024 in werking en moet uiterlijk op 9 december 2026 door de lidstaten zijn omgezet.

In de herziene richtlijn productaansprakelijkheid blijven de grondbeginselen van de oorspronkelijke richtlijn intact. Het is aan het slachtoffer om aan te tonen dat een product gebrekkig is en dat er een causaal verband bestaat tussen het gebrek en de specifiek geleden schade. In de herziene richtlijn productaansprakelijkheid wordt verduidelijkt dat het toepassingsgebied ook software omvat, waaronder applicaties, besturingssystemen en AI-systemen, en worden aansprakelijkheidsregels gespecificeerd voor gevallen waarin producten ingrijpend worden gewijzigd en daardoor een “tweede leven” krijgen.

Ook wordt verduidelijkt dat schade die op grond van de richtlijn productaansprakelijkheid voor vergoeding in aanmerking komt, medisch erkende psychische schade kan omvatten. Daarnaast worden in de richtlijn productaansprakelijkheid aansprakelijkheidsregels aangepast aan de steeds complexere mondiale waardeketens door ervoor te zorgen dat ten minste één in de EU gevestigde aansprakelijke marktdeelnemer kan worden geïdentificeerd (waaronder mogelijk ook platforms).

De nieuwe richtlijn productaansprakelijkheid biedt de mogelijkheid een schadevergoeding te ontvangen indien gebrekkige digitale producten schade bij kinderen veroorzaken. Zo heeft een kind dat als gevolg van het verslavende ontwerp van een app een depressie ontwikkelt of aan zelfbeschadiging doet na onveilige antwoorden van een chatbot, voortaan op grond van de richtlijn productaansprakelijkheid mogelijk recht op een schadevergoeding.

RICHTLIJN AUDIOVISUELE MEDIADIENSTEN (AVMSD)

De richtlijn audiovisuele mediadiensten vormt de kern van de EU-mediawetgeving voor de regulering van audiovisuele inhoud. De richtlijn legt sectorspecifieke verplichtingen op aan audiovisuele mediadiensten en aan videoplatforms (VSP's) om minderjarigen te beschermen tegen schadelijke audiovisuele inhoud.

Krachtens de richtlijn audiovisuele mediadiensten moeten videoplatforms, ongeacht hun omvang, de EU-normen voor media-inhoud in hun algemene voorwaarden opnemen. Hieronder vallen ook normen die tot doel hebben minderjarigen te beschermen tegen inhoud die hun lichamelijke, geestelijke of morele ontwikkeling kan schaden. Ook moeten videoplatforms passende maatregelen nemen (bijvoorbeeld mechanismen om schadelijke inhoud te melden of te labelen, leeftijdsverificatie, ouderlijk toezicht en systemen voor de classificatie van inhoud) om te voorkomen dat minderjarigen schadelijke audiovisuele inhoud te zien krijgen. Voor de schadelijkste soorten inhoud, zoals pornografie of nodeloos geweld, moeten de strengste maatregelen gelden om te voorkomen dat minderjarigen dergelijke schadelijke inhoud te zien krijgen.

Bij de lopende evaluatie en de komende herziening van de richtlijn audiovisuele mediadiensten, die gepland staat voor het derde kwartaal van 2026, zal de nadruk sterk liggen op de bescherming van minderjarigen als kwetsbare kijkers online. Daarbij zal worden gekeken naar de relevantie van de huidige regels en zullen mogelijke tekortkomingen in de bestaande wetgeving worden vastgesteld. Ook zal worden beoordeeld of meer moet worden gedaan om ervoor te zorgen dat kijkers, en met name minderjarigen, voldoende worden beschermd wanneer zij online audiovisuele inhoud bekijken. Dit omvat inhoud die door influencers beschikbaar wordt gesteld, rekening houdend met ontwikkelingen op de markt en op

het gebied van regelgeving. Deze ontwikkelingen en veranderende kijkgewoonten brengen uitdagingen met zich mee waardoor kijkers, en met name minderjarigen, risico kunnen lopen.

In de onlineomgeving zijn nieuwe bedreigingen en risico's ontstaan, waardoor minderjarigen in toenemende mate worden blootgesteld aan schadelijke audiovisuele inhoud, zoals cyberpesten, inhoud over eetstoornissen en inhoud waarin kijkers tot zelfdoding of zelfbeschadiging worden aangezet. Bij de evaluatie zal worden bekeken of het begrip "schadelijke audiovisuele inhoud" nader moet worden omschreven en welke maatregelen nodig zijn om ervoor te zorgen dat minderjarigen dergelijke inhoud niet bekijken.

VERORDENING POLITIEKE RECLAME

De verordening politieke reclame bevat transparantie- en zorgvuldigheidsverplichtingen voor het verlenen van politiekereclamediensten. Zij bevat specifieke eisen voor het gebruik van targeting- en reclameaanleveringstechnieken bij politieke onlinereclame die berusten op de verwerking van persoonsgegevens. De verordening politieke reclame bevordert de bescherming van minderjarigen en zorgt tegelijkertijd voor gelijke voorwaarden voor kiezers die voor het eerst hun stem uitbrengen.

Eenzijds verbiedt de verordening het gebruik van profilering waarbij persoonsgegevens van minderjarigen van wie bekend is dat zij ten minste één jaar jonger zijn dan de nationale kiesgerechtigde leeftijd, worden verwerkt. Anderzijds zorgt de verordening ervoor dat transparante politieke reclame kiezers bereikt die voor het eerst hun stem uitbrengen, zodat zij hun democratische keuzes op geïnformeerde wijze kunnen maken.

BESCHERMING TEGEN SEKSUEEL MISBRUIK EN SEKSUELE

UITBUITING VAN KINDEREN ONLINE

Seksueel misbruik en seksuele uitbuiting van kinderen online behoren tot de schadelijkste risico's waarmee kinderen en adolescenten in de digitale wereld te maken kunnen krijgen. De daders zijn volwassenen, maar ook andere minderjarigen. Kinderen en adolescenten moeten worden geïnformeerd over de risico's, waaronder sexting en sextortion, en over de mogelijke juridische gevolgen voor daders.

Slachtoffers die door familieleden of verzorgers worden uitgebuit, hebben vaak civielrechtelijke maatregelen ter bescherming van kinderen nodig, in combinatie met maatschappelijke hulpverlening en een veilige opvangplaats. Veel slachtoffers hebben mogelijk psychotherapie nodig.

Maatregelen ter bescherming van kinderen tegen seksueel misbruik en seksuele uitbuiting online maken deel uit van de strafrechtelijke dimensie van kinderbescherming, waar de bevoegdheden van de EU en de lidstaten elkaar raken.

Door bepaalde inhoud als illegaal aan te merken omdat de inhoud op zich illegaal is of wegens het verband ervan met een bepaalde activiteit, leiden deze instrumenten ook naar de relevante zorgvuldigheidsverplichtingen uit hoofde van de digitaaldienstenverordening. Zij pakken het probleem van illegale inhoud aan en bieden een doeltreffend kader om de verspreiding van dergelijke inhoud tegen te gaan.

De Europese Commissie heeft maatregelen genomen om seksueel misbruik van kinderen online te voorkomen en te bestrijden. In 2022 presenteerde zij een voorstel voor een permanent en alomvattend EU-regelgevingskader ter voorkoming en bestrijding van seksueel misbruik van kinderen. Dit omvat verplichtingen voor aanbieders van onlinediensten om de verspreiding van materiaal van seksueel misbruik

van kinderen en het groomen van kinderen via hun diensten te voorkomen. Alleen wanneer preventieve maatregelen niet volstaan, kunnen aanbieders van onlinediensten worden verplicht om online seksueel misbruik van kinderen op te sporen, te melden, te verwijderen of te blokkeren.

Volgens het voorstel zouden de bevoegde nationale autoriteiten rechterlijke of onafhankelijke administratieve autoriteiten kunnen verzoeken om opsporings-, verwijderings- of blokkeringsbevelen uit te vaardigen. De bevelen zouden pas worden uitgevaardigd na een grondige beoordeling van de noodzaak en evenredigheid ervan.

Het voorstel voorziet ook in de oprichting van een nieuw EU-centrum ter voorkoming en bestrijding van seksueel misbruik van kinderen om aanbieders van digitale diensten en autoriteiten te helpen hun verplichtingen uit hoofde van de verordening na te komen. De onderhandelingen over de verordening zijn nog gaande. De Europese Commissie ondersteunt het Europees Parlement en de Raad bij het bereiken van een akkoord dat zorgt voor een doeltreffende bescherming van kinderen, met volledige eerbiediging van alle betrokken grondrechten, en voor samenhang met bestaande wetgeving, met name de digitaledienstenverordening.

Tegelijkertijd heeft het recente akkoord tussen de medewetgevers over de herschikking van de richtlijn ter bestrijding van seksueel misbruik van kinderen het EU-kader tegen seksueel misbruik en seksuele uitbuiting van kinderen, zowel online als offline, verder versterkt. De herziene regels actualiseren het bestaande kader om ervoor te zorgen dat nieuwe bedreigingen, zoals door AI gegenereerd materiaal van seksueel misbruik van kinderen, grooming, sextortion en het livestreamen van seksueel misbruik van kinderen, strafbaar worden gesteld en effectief worden vervolgd.

De herziene regels zullen ook het rechtskader ter voorkoming van seksueel misbruik van kinderen en ter ondersteuning van slachtoffers versterken. Dit zal worden bereikt door achtergrondcontroles verplicht te stellen voor personen die in nauw en direct contact met kinderen werken en door ervoor te zorgen dat slachtoffers gedurende een voldoende lange periode nadat het strafbare feit is gepleegd vervolging kunnen instellen.

Naast wetgevingsinitiatieven neemt de EU ook niet-wetgevende maatregelen, zoals het financieren en faciliteren van coördinatie en samenwerking. Zo brengt het netwerk voor de preventie van seksueel misbruik van kinderen 50 deskundigen bijeen om beste praktijken uit te wisselen, onderzoekers van informatie te voorzien en de ontwikkeling en uitvoering van grondig geëvalueerde maatregelen ter preventie van seksueel misbruik van kinderen, ook online, te ondersteunen.

Het strafrecht is noodzakelijk om seksueel misbruik van kinderen te bestrijden, maar kan niet het enige instrument zijn om dit afschuwelijke misdrijf doeltreffend aan te pakken. De bescherming van kinderen tegen seksueel misbruik en seksuele uitbuiting vereist een maatschappijbrede aanpak. Hierbij moeten overheidsinstanties, rechtshandavingsinstanties, gerechtelijke autoriteiten, onderwijsinstellingen, maatschappelijke organisaties, gezinnen, gemeenschappen en aanbieders van sociale media en andere digitale diensten worden betrokken. Doeltreffende preventie en bestrijding van deze misdrijven zijn niet uitsluitend afhankelijk van robuuste wetgevingsmaatregelen, maar ook van gecoördineerde inspanningen en sectoroverstijgende, meerlagige actie.

VOORKOMEN VAN RADICALISERING

De EU-verordening inzake terroristische online-inhoud beschermt kwetsbare bevolkingsgroepen, waaronder kinderen, tegen blootstelling aan radicaliserende inhoud online. Krachtens de verordening zijn aanbieders van hostingdiensten verplicht om terroristische inhoud binnen één uur na ontvangst van een verwijderingsbevel van een bevoegde nationale autoriteit te verwijderen.

Dit wordt aangevuld met diverse niet-wetgevingsinitiatieven. Een daarvan is het EU-Internetforum. Dit forum is een publiek-privaat platform waarin EU-lidstaten, rechtshandavingsinstanties, het bedrijfsleven en het maatschappelijk middenveld samenwerken om de aanpak van misbruik te coördineren. Het gaat daarbij onder meer om het misbruik van onlineplatforms door terroristen, gewelddadige extremisten en andere kwaadwillende actoren, zoals personen die kinderen groomen met het oog op seksueel misbruik, drugshandel, georganiseerde misdaad, mensenhandel of migrantensmokkel.

Kinderen in de EU lopen het risico slachtoffer te worden van misdrijven en te worden gerekruteerd voor criminaliteit, zowel online als offline. De Europese Commissie werkt momenteel aan een actieplan om kinderen te beschermen tegen criminaliteit. Dit moet bestaande instrumenten aanvullen door resterende lacunes in kaart te brengen en te voorzien in een meer samenhangende en gecoördineerde aanpak om kinderen beter tegen criminaliteit te beschermen, als slachtoffer en als dader, en zowel online als offline.

ACTIEPLAN TEGEN CYBERPESTEN

Cyberpesten vormt een groeiend probleem voor kinderen en adolescenten in de online wereld en heeft aanzienlijke gevolgen voor hun geestelijke gezondheid en welzijn, hun participatie en hun ontwikkeling.

Om de zorgwekkende omvang ervan aan te pakken, heeft de Europese Commissie in maart 2026 het actieplan tegen cyberpesten aangenomen²⁵⁹. Het actieplan heeft tot doel cyberpesten te voorkomen, het melden ervan te vergemakkelijken en doeltreffende ondersteuning van slachtoffers te waarborgen. In het kader van het actieplan worden de EU-lidstaten aangemoedigd om op nationaal niveau aanvullende maatregelen te nemen.

Dit omvat onder meer de ontwikkeling van nationale strategieën tegen pesten en de versterking van preventie en vroegtijdige opsporing op scholen en in andere omgevingen waar kinderen tijd doorbrengen. Andere belangrijke actiegebieden zijn het verbeteren van de ondersteuningsdiensten voor slachtoffers en het waarborgen dat meldsystemen gekoppeld zijn aan passende juridische, sociale, psychologische en educatieve ondersteuning.

Daarnaast worden de EU-lidstaten in de aanbeveling van de Commissie over de ontwikkeling en versterking van geïntegreerde systemen voor kinderbescherming in het belang van het kind²⁶⁰ opgeroepen alle passende wetgevende, bestuurlijke, sociale en educatieve maatregelen te nemen om pesten, ook online, te voorkomen en kinderen hiertegen te beschermen. Dit omvat de ontwikkeling van alomvattende plannen ter bestrijding van pesten.

EU-OPLOSSING VOOR LEEFTIJDVERIFICATIE

Naast de bestaande wetgeving heeft de Europese Commissie een operationeel instrumentarium voor leeftijdsverificatie ontwikkeld dat verder wordt uitgebreid om kinderen en adolescenten online te beschermen en hun blootstelling aan schadelijke inhoud te beperken. Dit instrumentarium biedt netwerken, platforms, technische oplossingen en kanalen om minderjarigen online te beschermen en te empoweren.

De Commissie heeft een robuuste, gebruiksvriendelijke en privacyvriendelijke EU-oplossing voor leeftijdverificatie ontwikkeld. Daartoe is aan de lidstaten een blauwdruk beschikbaar gesteld die zij kunnen aanpassen en implementeren. Bij de aanpassing kan rekening worden gehouden met verschillende leeftijdscategorieën. De lidstaten kunnen de oplossing als zelfstandige app aanbieden en/of als een leeftijdverificatiefunctie integreren in hun Europese portemonnees voor digitale identiteit. De oplossing is open source, zodat ook derde landen of marktspelers de oplossing kunnen overnemen en verder kunnen ontwikkelen.

De EU-oplossing voor leeftijdverificatie kan een geschikt instrument zijn om leeftijdsbeperkingen in de praktijk toe te passen, mits zij vergezeld gaat van passende mogelijkheden voor minderjarigen om hun leeftijd aan te tonen. De EU-lidstaten hanteren verschillende benaderingen voor het gebruik en de afgifte van identiteitsdocumenten of eID's, en niet iedere minderjarige beschikt over een eigen paspoort. Daarom is het voor een doeltreffende werking van leeftijdverificatie in de EU essentieel dat betrouwbare verleners van leeftijdsbewijzen worden aangewezen die voor de vereiste leeftijd een leeftijdsbewijs kunnen afgeven.

Om dit proces te versnellen, heeft de Europese Commissie een aanbeveling gedaan tot vaststelling van een gemeenschappelijk kader voor technologieën voor leeftijdverificatie in de EU. In het kader van deze aanbeveling stelt de Commissie samen met de lidstaten een EU-regeling voor leeftijdverificatie vast. In deze regeling worden de vereisten inzake het vertrouwensmodel en de governance nader uitgewerkt, evenals de vereisten waaraan verleners van leeftijdsattesteringen en oplossingen voor leeftijdverificatie moeten voldoen.

In de aanbeveling worden de EU-lidstaten aangemoedigd om gebruik te maken van de EU-blauwdruk voor leeftijdverificatie, deze aan hun nationale context aan te passen en uiterlijk op 31 december 2026 daarop gebaseerde oplossingen voor leeftijdverificatie beschikbaar te stellen.

Voorts werd de lidstaten verzocht uiterlijk op 30 juni 2026 bij de Commissie een uitvoeringsplan in te dienen waarin zij uiteenzetten hoe zij voornemens zijn een EU-oplossing voor leeftijdverificatie beschikbaar te stellen. De lidstaten worden aangemoedigd om met elkaar samen te werken en bij de uitrol van hun nationale oplossingen samen te werken met de Europese Commissie, onderzoekers en het maatschappelijk middenveld. De uitdagingen op het gebied van leeftijdverificatie, waaronder mogelijke risico's van versnippering van de regelgeving binnen de EU, worden verderop in dit hoofdstuk besproken in het deel "Onafgedane zaken".

Resultaten van de bestaande handhaving

De bestaande EU-wetgeving is slechts zo doeltreffend als de handhaving ervan. De digitaledienstenverordening heeft een fundamenteel nieuwe handavingsstructuur ingevoerd, die voor de grootste platforms bij de Commissie is gecentraliseerd en wordt gecombineerd met nationale handhaving via digitaledienstencoördinatoren. Deze structuur leidt inmiddels tot beslissingen, procedures en zichtbare veranderingen in de naleving, en er begint zich een trackrecord af te tekenen.

In de AI-verordening is gekozen voor een op vergelijkbare wijze aangepaste handavingsstructuur, waarbij de handhaving bij de Commissie is gecentraliseerd voor AI-modellen voor algemene doeleinden en de meeste AI-systemen die op dergelijke modellen zijn gebaseerd als de aanbieder van het AI-systeem dezelfde is (of tot dezelfde onderneming behoort) als de aanbieder van het AI-model. De digitale omnibus inzake AI voert nog een vernieuwing in: ook de handhaving met betrekking tot AI-systemen die overeen-

komstig de digitaaldienstenverordening als VLOP of VLOSE zijn aangewezen of in een VLOP of VLOSE zijn geïntegreerd, wordt bij de Commissie gecentraliseerd.

De AVG wordt gehandhaafd door onafhankelijke nationale gegevensbeschermingsautoriteiten. Zij blijven besluiten nemen en leggen aanzienlijke boetes en andere corrigerende maatregelen op wanneer zij vaststellen dat verwerkingsverantwoordelijken regels inzake gegevensbescherming hebben overtreden.

De naleving van de richtlijn audiovisuele mediadiensten wordt gewaarborgd door nationale regelgevende autoriteiten en instanties. Bij de richtlijn audiovisuele mediadiensten zijn vereisten ingevoerd om de institutionele en functionele onafhankelijkheid van nationale regelgevende autoriteiten en instanties te waarborgen; deze vereisten zijn verder versterkt door de Europese verordening mediavrijheid.

De handhaving van wetgeving inzake consumentenbescherming, met inbegrip van de regels die voortvloeien uit EU-richtlijnen en -verordeningen, valt in de eerste plaats onder de bevoegdheid van de autoriteiten en rechtbanken van de lidstaten. Hoewel de Commissie momenteel geen directe handhavingsbevoegdheden op het gebied van consumentenrecht heeft, coördineert en ondersteunt zij de handavingsinspanningen van de lidstaten in het kader van de verordening betreffende samenwerking met betrekking tot consumentenbescherming (SCB). Deze verordening voorziet in een kader voor grensoverschrijdende samenwerking op het gebied van handhaving tussen de SCB-autoriteiten van de lidstaten om grensoverschrijdende en EU-brede inbreuken op het consumentenrecht samen aan te pakken.

HANDHAVINGSSTRUCTUUR

VAN DE DIGITALEDIENSTENVERORDENING

De handhavingsstructuur van de digitaaldienstenverordening omvat directe en gecentraliseerde bevoegdheden van de Commissie voor VLOP's en VLOSE's, alsmede coördinatie en samenwerking met verschillende nationale autoriteiten, met name in het kader van de Europese Raad voor digitale diensten, die ook een specifieke werkgroep voor de bescherming van minderjarigen heeft.

Dit is een nieuw handhavingskader dat als voordeel heeft dat de handhaving ten aanzien van de grootste platforms, die probleemloos over landsgrenzen heen opereren, op het niveau van de Commissie wordt gecentraliseerd. Sommige van deze platforms behoren tot de grootste en meest kapitaalkrachtige ondernemingen ter wereld, met inkomsten die vaak het bbp van individuele EU-lidstaten overstijgen. Dit kader bevordert tevens een coherente toepassing van de regels in de hele EU en tot op nationaal niveau (bijvoorbeeld via de richtsnoeren inzake de bescherming van minderjarigen en via de jurisprudentie).

Het afschrikkingseffect is aanzienlijk, met een van de ruimste bevoegdheden ter wereld om boetes op te leggen en met voorlopige maatregelen die snel tot veranderingen in de praktijken van platforms kunnen leiden, zoals blijkt uit de toezeggingen van TikTok en de terugtrekking van TikTok Lite in de EU²⁶¹. In het kader van onderzoeken beschikt de Europese Commissie over robuuste handhavingsinstrumenten en onderzoeksbevoegdheden. Deze omvatten met name de mogelijkheid om gedetailleerde, gevoelige gegevens en informatie op te vragen en inspecties uit te voeren in de vestigingen van aanbieders. Hierdoor krijgt de Commissie ongekende toegang tot de systemen, het ontwerp en de beslissingen van aanbieders.

In extreme gevallen waarin een inbreuk voortduurt en ernstige en acute schade veroorzaakt, kan de Commissie de digitaaldienstencoördinator van de lidstaat waar de aanbieder is gevestigd verzoeken om de bevoegde rechterlijke autoriteit te vragen een tijdelijke beperking van de toegang tot de dienst te gelasten²⁶².

Het handhavend optreden van de Europese Commissie heeft aanzienlijke capaciteitsopbouw vereist en er wordt nu steeds sneller opgetreden. Geleidelijk verloopt de handhaving ook sneller, zoals blijkt uit de voorlopige bevindingen over het mogelijk verslavende ontwerp van TikTok en over leeftijdscontroles door Meta. De nalevingsnormen die in de richtsnoeren inzake de bescherming van minderjarigen zijn vastgelegd, hebben daartoe bijgedragen.

De eerste uiteenzetting van de verwachtingen van de Commissie ten aanzien van belangrijke kwesties in het kader van handhavend optreden, met inbegrip van voorlopige bevindingen en toezeggingen, moet aanbieders ook tot leidraad dienen en moet tot uiting komen in hun doorlopende praktijk van cyclische risicobeoordeling en risicobeperking. Dit zal er naar verwachting toe leiden dat diensten van platforms al worden aangepast nog voor formele handhavingsmaatregelen vereist zijn.

Gezien de middelen die nodig zijn om gerechtelijke stappen te ondernemen tegen bedrijven waartegen de Commissie handhavend kan optreden, moet elk handhavingskader waarborgen dat er ook tijd wordt geïnvesteerd in het waarborgen van procedurele vereisten en dat alle mogelijke voorzorgsmaatregelen worden genomen, zodat zaken elke rechterlijke toets kunnen doorstaan.

De risicogebaseerde en technologie-neutrale benadering van de digitaaldienstenverordening vormt de basis voor toekomstbestendige handhaving. Deze ontwikkelt zich verder dankzij de risicobeoordelings- en auditcycli van platforms, daarmee samenhangende toezeggingen of andere reacties op handhavingsmaatregelen, evenals de aanwijzing van nieuwe diensten. De recente opening van een onderzoek tegen X in verband met zijn AI-systeem Grok en het zonder toestemming delen van intieme beelden (waaronder door AI gegenereerde beelden) laat zien hoe handhaving op grond van de digitaaldienstenverordening snel kan worden toegepast op nieuwe problematische praktijken of functies die in onlineplatforms zijn geïntegreerd.

Evenzo laat de recente aanwijzing van WhatsApp als een VLOP zien hoe diensten binnen het toepassingsgebied van de digitaaldienstenverordening kunnen vallen wanneer zij de kenmerken en eigenschappen van onlineplatforms krijgen.

BESLUITEN EN PROCEDURES IN HET KADER

VAN DE DIGITALEDIENSTENVERORDENING

Sinds de inwerkingtreding van de digitaaldienstenverordening hebben de Europese Commissie en nationale autoriteiten een reeks handhavingsmaatregelen met betrekking tot de bescherming van minderjarigen ingeleid of voltooid. De hieronder beschreven beslissingen en procedures hebben de aanzet gegeven tot de operationele maatstaf waaraan de naleving door platforms nu wordt getoetst. Dit zal zich verder ontwikkelen naarmate het handhavend optreden vordert, bijvoorbeeld om ook andere diensten en kwesties te bestrijken, en zal worden onderbouwd door voortdurende risicobeoordeling en -beperking, evenals auditcycli.

In februari 2026 stelde de Europese Commissie voorlopige bevindingen vast waarin wordt gesteld dat het potentieel verslavende ontwerp van TikTok niet voldoet aan de beschermingsnormen van de digitaaldienstenverordening. Volgens deze bevindingen moet TikTok het basisontwerp van zijn dienst aanpassen, bijvoorbeeld door belangrijke verslavende functies, zoals eindeloos scrollen, uit te schakelen, effectieve schermtijdonderbrekingen in te voeren (ook 's nachts), en zijn aanbevelingssysteem aan te passen²⁶³.

In maart 2026 stelde de Commissie voorlopige bevindingen vast tegen vier zeer grote pornografische platforms (Pornhub, XNXX, Stripchat en XVideos) omdat zij geen adequate leeftijdsverificatie hadden ingevoerd²⁶⁴. Dit werd aangevuld met een gecoördineerde actie van de Europese Raad voor digitale diensten tegen kleinere platforms met pornografische inhoud²⁶⁵.

In april 2026 bracht de Europese Commissie een voorlopig verslag uit waarin werd vastgesteld dat Meta in gebreke is gebleven door niet te voorkomen dat minderjarigen jonger dan 13 jaar Instagram en Facebook gebruiken²⁶⁶.

Ook tegen Snapchat loopt een handhavingsonderzoek naar vermoedelijk ontoereikende leeftijdscontroles en standaardinstellingen, onvoldoende bescherming van minderjarigen tegen grooming of rekrutering voor criminele activiteiten, en ineffectieve instrumenten voor inhoudsmoderatie die de verspreiding moeten voorkomen van informatie die gebruikers naar de verkoop van illegale producten, waaronder drugs, en producten met een leeftijdsbeperking leidt²⁶⁷.

Een van de gedane toezeggingen is dat AliExpress heeft ingestemd met een standaardsysteem dat de zichtbaarheid van voor volwassenen bestemde producten beperkt, onder meer door beelden van dergelijke producten automatisch te vervagen met behulp van realtime-scanning op basis van AI²⁶⁸.

Op nationaal niveau onderzoekt de Nederlandse toezichthouder Autoriteit Consument & Markt (ACM) het videogameplatform Roblox in verband met mogelijke risico's waaraan minderjarigen op het platform worden blootgesteld²⁶⁹.

Er lopen ook nog procedures inzake verslavend ontwerp, aanbevelingssystemen, de verspreiding van illegale inhoud (waaronder materiaal van seksueel misbruik van kinderen) en waarborgen op marktplaatsen tegen Facebook, Instagram, X in verband met Grok²⁷⁰, Shein²⁷¹ en Temu²⁷². Een eerder onderzoek naar TikTok Lite heeft geleid tot het toezeggingsbesluit van de Commissie en de permanente terugtrekking van deze functie uit de EU-markt.

De effecten van toekomstige handhavingsmaatregelen met betrekking tot bovengenoemde diensten en kwesties zullen duidelijkheid verschaffen over de concrete verwachtingen van de Commissie en zullen de lat voor naleving hoog leggen. Dit zal leiden tot wijzigingen in de dienstverlening van afzonderlijke onlineplatforms waartegen een onderzoek loopt, maar ook in die van alle andere aanbieders waarop de digitale dienstenverordening van toepassing is.

Nu deze handhavingsstructuur operationeel is, kan het nodig zijn deze verder te versterken om het volledige potentieel van de digitale dienstenverordening te benutten en ervoor te zorgen dat handhavingszaken met de vereiste snelheid en urgentie kunnen worden behandeld en de digitale dienstenverordening ten volle effect kunnen laten sorteren. Daartoe moeten alle bij de handhaving betrokken autoriteiten op nationaal en EU-niveau structureel over voldoende middelen beschikken om hun taken te vervullen.

STRUCTUUR VOOR DE HANDHAVING VAN DE AI-VERORDENING

De structuur voor de handhaving van de AI-verordening omvat een directe en gecentraliseerde handhavingsbevoegdheid van de Commissie met betrekking tot AI-modellen voor algemene doeleinden (met inbegrip van AI-modellen voor algemene doeleinden met een systeemrisico) en AI-systemen die op AI-modellen voor algemene doeleinden zijn gebaseerd als het model en het systeem zijn ontwikkeld door dezelfde aanbieder of door een aanbieder die tot dezelfde onderneming behoort.

De digitale omnibus inzake AI voert nog een vernieuwing in: ook de handhaving met betrekking tot AI-systemen die overeenkomstig de digitale dienstenverordening als VLOP of VLOSE zijn aangewezen of in een VLOP of VLOSE zijn geïntegreerd, wordt bij de Commissie gecentraliseerd. De handhaving met betrekking tot andere AI-systemen die binnen het toepassingsgebied van de AI-verordening vallen, valt onder de verantwoordelijkheid van de nationale markttoezichtautoriteiten.

De handhavingsbevoegdheden van het Europees AI-bureau en de nationale markttoezichtautoriteiten worden op 2 augustus 2026 van toepassing. Met ingang van die datum zal het AI-bureau de regels handhaven met betrekking tot AI-modellen voor algemene doeleinden²⁷³, AI-systemen voor algemene doeleinden met een systeemrisico²⁷⁴ en AI-systemen die op AI-modellen voor algemene doeleinden zijn gebaseerd als het model en het systeem zijn ontwikkeld door dezelfde aanbieder of door een aanbieder die tot dezelfde onderneming behoort, alsook voor AI-systemen die in VLOP's en VLOSE's zijn geïntegreerd. De verplichtingen die gelden voor AI-systemen met een hoog risico, zoals overeengekomen in de digitale omnibus inzake AI, worden van toepassing in december 2027 (voor autonome AI-systemen, zoals bepaalde AI-systemen die in het onderwijs worden gebruikt) en in augustus 2028 (voor AI-systemen die in gereguleerde producten, zoals speelgoed, zijn geïntegreerd).

STRUCTUUR VOOR DE HANDHAVING VAN DE AVG

De AVG wordt gehandhaafd door de gegevensbeschermingsautoriteiten in elke EU-lidstaat. Zij zijn bevoegd om klachten te onderzoeken, audits uit te voeren, corrigerende maatregelen te gelasten en administratieve geldboeten op te leggen wegens overtredingen van de gegevensbeschermingswetgeving.

Als een onderneming (de verwerkingsverantwoordelijke) persoonsgegevens in meer dan één lidstaat verwerkt, is de leidende gegevensbeschermingsautoriteit, dat wil zeggen de gegevensbeschermingsautoriteit van de lidstaat waar de onderneming haar hoofdvestiging heeft – verantwoordelijk voor het toezicht op die onderneming.

De leidende toezichthoudende autoriteit werkt samen en coördineert haar acties met de toezichthoudende gegevensbeschermingsautoriteiten van de andere EU-lidstaten waar de gegevensverwerking gevolgen heeft. Dit wordt het eenloketsysteem genoemd.

Gegevensbeschermingsautoriteiten kunnen onderzoeken instellen naar aanleiding van individuele klachten, verplichte meldingen van inbreuken, berichten in de media of onderzoeken op eigen initiatief. Organisaties die de gegevensbeschermingsregels blijken te hebben overtreden, kunnen worden geconfronteerd met verwerkingsverboden, bevelen om aan de regels te voldoen of boetes van maximaal 20 miljoen euro of 4 % van hun wereldwijde jaaromzet, afhankelijk van welk bedrag het hoogst is.

Zoals vastgelegd in het Handvest van de grondrechten van de Europese Unie en herhaald in de AVG, moeten alle gegevensbeschermingsautoriteiten onafhankelijk zijn. Alle lidstaten moeten ervoor zorgen dat gegevensbeschermingsautoriteiten beschikken over de personele, technische en financiële middelen die nodig zijn om hun taken en bevoegdheden doeltreffend uit te oefenen.

Het Europees Comité voor gegevensbescherming (EDPB) brengt alle toezichthoudende autoriteiten bijeen om een consistente toepassing van de AVG te waarborgen. Het stelt richtsnoeren voor de toepassing van de AVG op. Het EDPB werkt momenteel aan richtsnoeren voor de verwerking van gegevens van kinderen. Daarnaast bevordert het EDPB de samenwerking tussen gegevensbeschermingsautoriteiten.

De AVG is technologie-neutraal en hanteert een risicogebaseerde benadering. Dit betekent dat organisaties de relevante technische en organisatorische maatregelen moeten nemen die in verhouding staan tot het risico dat hun gegevensverwerkingsactiviteiten met zich meebrengen.

Eind vorig jaar werd de AVG-procedureverordening aangenomen. Hiermee werden nieuwe regels ingevoerd om de samenwerking tussen nationale gegevensbeschermingsautoriteiten bij de handhaving van de AVG te verbeteren teneinde de afhandeling van grensoverschrijdende klachten op het gebied van gegevensbescherming te versnellen. In mei 2025 publiceerden de gegevensbeschermingsautoriteiten de Verklaring van Helsinki over meer duidelijkheid, steun en betrokkenheid. In deze verklaring kwamen zij overeen om de consistentie bij de toepassing en handhaving van de AVG te verbeteren.

EEN SELECTIE VAN HANDHAVINGSMAATREGELEN EN -PROCEDURES

IN HET KADER VAN DE AVG

De AVG is sinds 2018 van kracht. Sindsdien zijn aan organisaties boetes van in totaal meer dan 7 miljard euro opgelegd wegens overtredingen van de gegevensbeschermingsregels²⁷⁵. Gegevensbeschermingsautoriteiten kunnen hun bevoegdheden gebruiken om ondernemingen te verplichten hun verwerkingsactiviteiten in overeenstemming te brengen met de regelgeving. Hierdoor kunnen gegevensbeschermingsautoriteiten al vóór het starten van een onderzoek in gesprek gaan met verwerkingsverantwoordelijken, wat tijd en middelen bespaart.

Zo nam de Ierse Data Protection Commission in februari 2023 contact op met Meta in verband met tagging op Instagram. Als een kind een openbaar account dat het niet volgde, wilde taggen, verscheen de melding: “Account couldn’t be tagged. Make your account public to tag others who don’t follow you.”²⁷⁶ (Account kan niet worden getagd. Maak je account openbaar om anderen die je niet volgen, te taggen.)

Bij deze melding verscheen ook een knop “Go to settings” (Naar instellingen), waarmee de gebruiker naar een menu werd geleid waar hij zijn account kon wijzigen van privé naar openbaar. Hierbij werden kinderen niet gewaarschuwd voor de mogelijke gevolgen van deze wijziging en werden zij evenmin doorverwezen naar een pagina met antwoorden op veelgestelde vragen (FAQ) of naar een artikel in het helpcentrum.

Na overleg met de verwerkingsverantwoordelijke werden de meldingen voor gebruikers aangepast. De melding luidt nu: “Account couldn’t be tagged. Your account is private, so you can tag only your followers. You can manage your privacy in Settings.” (Account kan niet worden getagd. Je account is privé, dus je kunt alleen je volgers taggen. Je kunt je privacy beheren in Instellingen.)

De knop “Go to settings” (Naar Instellingen) werd vervangen door de knop “Learn more” (Meer informatie), waarmee gebruikers naar een artikel in het helpcentrum worden geleid. Daar kunnen zij lezen hoe zij hun gebruikersaccount op elk moment privé kunnen maken, wat de verschillen zijn tussen privé- en openbare accounts, hoe gebruikers hun privacy op Instagram kunnen beheren en – in de informatie voor ouders – wie de posts van hun tiener op Instagram kan zien.

Gegevensbeschermingsautoriteiten hebben meerdere besluiten genomen over inbreuken op de AVG die verband hielden met gegevens van kinderen. Ook hebben zij verwerkingsverboden opgelegd die een verwerkingsverantwoordelijke verboden persoonsgegevens van betrokkenen, waaronder gegevens van kinderen, te verwerken totdat de verwerking in overeenstemming was met de vereisten van de AVG. Hieronder wordt een selectie van dergelijke maatregelen belicht.

Verschillende gegevensbeschermingsautoriteiten hebben onderzoeken naar verwerkingsverantwoordelijke ingesteld wegens niet-naleving van het beginsel van gegevensbescherming door ontwerp en door standaardinstellingen. Zo legde de Ierse Data Protection Commission TikTok een boete van 345 miljoen euro op omdat het bedrijf meerdere bepalingen van de AVG bleek te hebben geschonden.

Het ging onder meer om het beginsel van gegevensbescherming door ontwerp en door standaardinstellingen en het beginsel van minimale gegevensverwerking. De Data Protection Commission oordeelde dat TikTok deze bepalingen had geschonden omdat accounts van kinderen standaard openbaar waren voor iedereen op of buiten TikTok.

De Ierse Data Protection Commission stelde ook vast dat TikTok gebruikmaakte van “donkere patronen” om kinderen ertoe aan te zetten standaard voor een openbare account te kiezen. Daardoor kon iedereen de inhoud van die account bekijken, wat in strijd is met het beginsel van gegevensbescherming door ontwerp en door standaardinstellingen en met het behoorlijkheidsbeginsel. Ook bleek TikTok niet te kunnen garanderen dat volwassen gebruikers die via “Gezinskoppeling” toezicht hielden op de account van een kind, daadwerkelijk als ouder of voogd van het kind waren geverifieerd²⁷⁷.

Daarnaast legde de Ierse Data Protection Commission Instagram een boete van 450 miljoen euro op omdat het bedrijf volgens haar het beginsel van gegevensbescherming door ontwerp en door standaardinstellingen had geschonden. Instagram had kinderen toegestaan bedrijfsaccounts aan te maken, waarbij publiek toegankelijke contactgegevens in hun profiel moesten worden weergegeven. De Data Protection Commission stelde vast dat Instagram dit beginsel had geschonden aangezien alle gebruikersaccounts standaard als openbaar waren ingesteld. Hierdoor kon iedereen de inhoud van de account van het kind bekijken, tenzij het kind deze instelling wijzigde²⁷⁸.

De Italiaanse gegevensbeschermingsautoriteit legde TikTok een tijdelijk verbod op zijn verwerkingsactiviteiten op vanwege bezorgdheid over de veiligheid van kinderen, met name naar aanleiding van het overlijden van een tienjarig Italiaans meisje. Het verbod hield in dat de verwerkingsactiviteiten van TikTok met onmiddellijke ingang werden beperkt voor gebruikers van wie de leeftijd niet met zekerheid kon worden vastgesteld. Dit leidde ertoe dat het platform de leeftijd van zijn Italiaanse gebruikers opnieuw controleerde en meer dan een half miljoen accounts sloot waarvan werd vermoed dat zij toebehoorden aan kinderen jonger dan 13 jaar, de minimumleeftijd die TikTok hanteert voor het gebruik van zijn dienst²⁷⁹.

Eerder dit jaar startte de Ierse Data Protection Commission een onderzoek naar X in verband met het zonder toestemming creëren van seksueel getinte beelden, waaronder beelden van kinderen, met behulp van de AI-tool Grok. De Data Protection Commission zal onderzoeken of X verschillende artikelen van de AVG naleeft, waaronder bepalingen inzake minimale gegevensverwerking en gegevensbescherming door ontwerp en door standaardinstellingen²⁸⁰.

HANDHAVING VAN DE RICHTLIJN AUDIOVISUELE MEDIADIENSTEN

EN DE BESCHERMING VAN MINDERJARIGEN ONLINE

De bescherming van minderjarigen is voor mediatoezichthouders een prioritair handhavingsgebied. In 2024 evalueerde de Europese Groep van regulerende instanties voor audiovisuele mediadiensten (ERGA) de maatregelen die mediatoezichthouders hadden genomen om minderjarigen te beschermen. De ERGA kwam tot de conclusie dat criteria voor de classificatie van voor minderjarigen schadelijke inhoud moesten worden vastgesteld en verfijnd.

Een voorbeeld van de uitvoering van de richtlijn audiovisuele mediadiensten met betrekking tot de bescherming van minderjarigen op videoplatforms situeert zich in Italië. AGCOM, de Italiaanse toezichthouder voor de communicatiesector, constateerde dat op TikTok video's over het aanbrengen van een "Frans litteken" circuleerden. Overeenkomstig de regelgeving inzake videoplatforms leidde AGCOM een interventieprocedure in, waarna TikTok, een in Ierland gevestigd videoplatform, de video's verwijderde.

De Duitse toezichthouder DLM nam maatregelen tegen pornoplatforms die in Cyprus en Tsjechië zijn gevestigd. De grensoverschrijdende procedure was gebaseerd op de richtlijn inzake elektronische handel, zoals bepaald in de richtlijn audiovisuele mediadiensten. De rechtsgrond was het Duitse interstate-lijk verdrag inzake de bescherming van minderjarigen in de media (Jugendmedienschutz-Staatsvertrag, JMStV), waarmee de richtlijn audiovisuele mediadiensten is omgezet. De relevante bepaling betrof het verbod op het verspreiden van pornografie onder minderjarigen en de regels inzake leeftijdsverificatie.

De Europese wet inzake mediavrijheid²⁸¹, die voorziet in een grensoverschrijdende procedure om te zoeken om handhaving van de verplichtingen voor videoplatforms die in een andere lidstaat zijn gevestigd, is ook toegepast met betrekking tot verschillende in Cyprus gevestigde pornoplatforms. Dit heeft de betrokken platforms ertoe aangezet de uit de richtlijn audiovisuele mediadiensten voortvloeiende verplichtingen inzake de bescherming van minderjarigen, waaronder de leeftijdsverificatieverplichting, na te leven. De Cypriotische toezichthouder beoordeelt momenteel de antwoorden van de betrokken aanbieders (Stripchat) over de wijze waarop zij in verschillende landen, bijvoorbeeld Duitsland, leeftijdsverificatie hebben ingevoerd.

SCB-NETWERK

Zoals vermeld in de consumentenagenda 2030 zal de Europese Commissie een herziening van de verordening betreffende samenwerking met betrekking tot consumentenbescherming (SCB) voorstellen om de handhaving van het consumentenrecht verder te versterken. Dit zou kunnen helpen om directe handhavingsbevoegdheden in specifieke gevallen op EU-niveau te centraliseren, wat de handhaving op grond van de SCB-verordening zou versnellen en een sterker afschrikkend effect zou creëren.

Het zou ook bijdragen tot een betere bescherming van minderjarigen, die vanwege hun grotere kwetsbaarheid en hun gebrek aan ervaring een groot risico lopen om online aan oneerlijke handelspraktijken te worden blootgesteld.

EEN SELECTIE VAN HANDHAVINGSMAATREGELEN VAN HET SCB-NETWERK

Wat de digitale sector betreft, publiceerde de Europese Commissie in maart 2025 het gemeenschappelijke standpunt van het SCB-netwerk over Star Stable Online²⁸². Het netwerk constateerde inbreuken op de richtlijn oneerlijke handelspraktijken (UCPD) en de richtlijn consumentenrechten. Zo werden kinderen rechtstreeks aangespoord om in-gamevaluta of -items te kopen of om volwassenen over te halen deze voor hen te kopen. Ook was er sprake van donkere patronen (schaarsteclaims met betrekking tot virtuele in-gamevaluta of in-game-inhoud). Verder ontbrak duidelijke en transparante, op kinderen afgestemde informatie over het kopen en gebruiken van virtuele in-gamevaluta en maakten influencers commerciële inhoud niet als zodanig bekend. De Commissie faciliteert momenteel een dialoog tussen het SCB-netwerk en het bedrijf om een einde te maken aan deze inbreuken op het EU-consumentenrecht.

In maart 2025 publiceerde de Commissie de kernbeginselen van het SCB-netwerk inzake virtuele in-gamevaluta. Deze beginselen weerspiegelen de gemeenschappelijke interpretatie door de SCB-autoriteiten van bestaande EU-wetgeving inzake consumentenbescherming (voornamelijk de UCPD en de richtlijn

consumentenrechten). De kernbeginselen zijn bedoeld om het transparante en eerlijke gebruik van tegen betaling verkrijgbare virtuele valuta in de videogame-industrie te bevorderen en ervoor te zorgen dat rekening wordt gehouden met de kwetsbaarheid van consumenten, en met name die van kinderen²⁸³.

Het SCB-netwerk is erg geïnteresseerd in het onderwerp influencermarketing, ook wanneer dergelijke praktijken op kinderen zijn gericht. In 2023 voerden nationale SCB-autoriteiten van 22 lidstaten een sweep uit op de posts van 576 influencers om na te gaan of zij hun reclameactiviteiten kenbaar maakten, zoals vereist op grond van het EU-consumentenrecht. Naar aanleiding van deze sweep werd 62 % van de gecontroleerde influencers geselecteerd voor nader onderzoek²⁸⁴. De Europese Commissie heeft ook de Influencer Legal Hub gelanceerd, waar influencers praktische informatie over de naleving van het EU-recht kunnen vinden²⁸⁵.

In februari 2022 werd een gecoördineerde actie van het SCB-netwerk tegen TikTok gestart. Deze actie had betrekking op de bezorgdheid van de SCB-autoriteiten over verborgen marketing, agressieve reclametechnieken gericht op kinderen en bepaalde contractuele bepalingen in het beleid van TikTok die als misleidend en verwarrend voor consumenten konden worden beschouwd.

In juni 2022 zegde TikTok toe zijn praktijken in overeenstemming te brengen met de EU-regels inzake reclame en consumentenbescherming²⁸⁶. De SCB-autoriteiten houden toezicht op de naleving door TikTok. Daarbij kijken zij met name of de handelspraktijken van TikTok (bijvoorbeeld reclame) voldoende transparant zijn zodat kinderen de aard ervan kunnen begrijpen.

CONSUMENTENVOORLICHTING EN VERHAALSMOGELIJKHEDEN

Sinds de recente vaststelling van Richtlijn (EU) 2025/2647, waarbij de richtlijn alternatieve geschillenbeslechting is herzien, kunnen consumenten gebruikmaken van buitengerechtelijke geschillenbeslechting voor geschillen in verband met digitale diensten en inhoud en voor geschillen in verband met precontractuele informatie wanneer een overeenkomst is gesloten.

Door de uitbreiding van het toepassingsgebied van de richtlijn is buitengerechtelijke geschillenbeslechting geschikt gemaakt voor het digitale tijdperk en kunnen meer consumentengeschillen op deze wijze worden opgelost. Hierbij kan bijvoorbeeld worden gedacht aan een geschil over een abonnement op een videogame of over de beschrijving van een product dat op minderjarigen is gericht. De richtlijn representatieve vorderingen stelt aangewezen bevoegde instanties, zoals consumentenorganisaties en overheidsinstanties, in staat rechtsvorderingen in te stellen ter bescherming van de collectieve belangen van consumenten. Hieronder vallen ook minderjarigen die het slachtoffer zijn van onrechtmatige handelspraktijken.

De rechtsvorderingen kunnen gericht zijn op de beëindiging van onrechtmatige praktijken en op collectief verhaal voor consumenten. Ze kunnen worden ingesteld om consumentenrechten te handhaven die vallen onder meer dan 70 EU-rechtshandelingen die in bijlage I bij de richtlijn zijn vermeld, zoals de richtlijn oneerlijke handelspraktijken, de algemene verordening gegevensbescherming (AVG), de digitale marktenverordening, de digitaledienstenverordening en de AI-verordening. Telkens wanneer de EU-wetgevers een nieuw EU-instrument overwegen dat relevant is voor de bescherming van de collectieve belangen van consumenten, kan dit aan de bijlage worden toegevoegd, waardoor de handhaving ervan mogelijk wordt via de EU-procedure voor collectief verhaal voor consumenten.

Onafgedane zaken

SCHADELIJK ONTWERP WORDT ONVOLDOENDE AANGEPAKT

Hoewel de handhaving van bestaande wetgeving zich in veel gevallen nog in een beginfase bevindt, wordt verwacht dat deze – mits daarvoor voldoende tijd en middelen beschikbaar zijn – veranderingen teweeg zal brengen in het bedrijfsmodel van aanbieders van sociale media en andere digitale diensten doordat ermee wordt vastgesteld welke onderdelen van dat model uiteindelijk verenigbaar zijn met de grondrechten in de EU, met inbegrip van de rechten van het kind.

Een duidelijk voorbeeld hiervan is het verbod op op minderjarigen gerichte reclame die gebaseerd is op profilering. Net als het verbod op reclame die gebaseerd is op profilering waarbij bijzondere categorieën gevoelige gegevens worden gebruikt, maakt dit verbod direct duidelijk dat een praktijk die een centrale plaats inneemt in het bedrijfsmodel van verschillende platforms, onaanvaardbaar is.

Een ander voorbeeld zijn de verplichtingen voor aanbieders van sociale media en andere digitale diensten om risico's te beoordelen en te beperken. Deze verplichtingen dwingen aanbieders om verder te investeren in het verkrijgen van inzicht in de risico's die hun diensten met zich meebrengen voor de grondrechten, met inbegrip van de rechten van het kind, en om deze risico's te voorkomen en te beperken.

Desondanks bestaan er nog verschillende tekortkomingen. Ten eerste is de bestaande EU-wetgeving vaak gebaseerd op een opsomming van praktijken (bijvoorbeeld specifieke verslavende functies). Hierdoor ontstaat een structurele achterstand. Een benadering die uitgaat van specifieke functies kan tot lacunes in de regelgeving leiden, aangezien digitale diensten zich in de loop van de tijd verder ontwikkelen dan de functies die specifiek in de wetgeving zijn opgesomd en geregeld. Deze ontwikkeling kan bewust plaatsvinden om handhaving door toezichthouders te omzeilen.

Bovendien zijn risico's vaak transversaal en vloeien ze niet voort uit één afzonderlijke functie of functionaliteit, maar uit de wisselwerking tussen meerdere functies of uit het ontwerp van een dienst in bredere zin. Denk bijvoorbeeld aan nieuwe vormen van audiovisuele inhoud. Immersieve omgevingen op basis van extended-realitytechnologie en automatisch afgespeelde korte video's hebben bijvoorbeeld risico's voor kinderen gecreëerd die niet waren voorzien toen de desbetreffende wetgeving tot stand kwam.

Wetgeving kan tijdens de uitvoering ervan worden aangepast, zoals blijkt uit het onderzoek naar X/Grok in het kader van de digitale dienstenverordening en de aanwijzing van WhatsApp als VLOP. Deze aanpassing vindt echter functie per functie plaats nadat de schade is vastgesteld en in het tempo van formele handavingsprocedures.

“Ons doel is niet kinderen buiten te sluiten, maar ervoor te zorgen dat de digitale wereld op hen is afgestemd naarmate zij opgroeien. Als technologieaanbieders toegang tot onze kinderen willen, zullen zij moeten aantonen dat zij aan de gestelde eisen voldoen.”

— LEANDA BARRINGTON-LEACH,
EXECUTIVE DIRECTOR, 5 RIGHTS FOUNDATION

Bovendien worden met de bestaande EU-wetgeving de kernactiviteiten van platforms slechts indirect aangepakt, door een op grondrechten gebaseerd kader te bieden waarbinnen elk bedrijfsmodel moet functioneren. Zo moeten aanbieders van VLOP's en VLOSE's voldoen aan specifieke transparantie- en ontwerpvereisten met betrekking tot aanbevelingssystemen²⁸⁷ en moeten aanbieders van VLOP's voor elk van hun aanbevelingssystemen ten minste één optie aanbieden die niet op profilering is gebaseerd²⁸⁸, maar hoe zij hun aanbevelingssystemen concreet wel of niet mogen ontwerpen, kan echter pas in het kader van handhavingsmaatregelen worden bepaald.

Op dit moment lopen toezichthouders vaak achter de feiten aan wanneer zij in een snel veranderende sociale media+-omgeving wetgeving proberen te handhaven waarin mogelijk expliciete functies en functionaliteiten worden omschreven die na de marktlancering van de betreffende digitale diensten verder zijn ontwikkeld. Hierdoor lopen mogelijk miljoenen gebruikers, waaronder kinderen en adolescenten, het risico schade op te lopen. In sommige gevallen doen risico's zich pas voor nadat diensten op de markt zijn gebracht of worden zij dan pas duidelijk, bijvoorbeeld door de manier waarop functies of functionaliteiten in de praktijk worden gebruikt of afhankelijk van de context. Wanneer de EU en nationale handhavingsinstanties betwisten dat aanbieders hun zorgvuldigheidsverplichtingen zijn nagekomen, rust de bewijslast momenteel vaak bij de EU en de nationale handhavingsinstanties. Zij moeten dan via langdurige en dure juridische procedures tegen zeer goed toegeruste grote ondernemingen aantonen dat sociale media en andere digitale diensten schadelijk zijn.

Daarom zou als regel kunnen worden ingevoerd dat aanbieders van sociale media en andere digitale diensten die diensten lanceren, exploiteren of actualiseren die mogelijk risico's voor kinderen en adolescenten inhouden, vóór de marktintroductie ervan moeten aantonen dat hun diensten of nieuwe functionaliteiten veilig door minderjarigen kunnen worden gebruikt.

UITEENLOPENDE NATIONALE BENADERINGEN

VAN LEEFTIJDSEPERKINGEN EN DE TOESTEMMING VAN KINDEREN

De leeftijds kwestie is de meest in het oog springende beleidslacune in de bestaande wetgeving. Hierbij moeten twee aspecten worden onderscheiden. Ten eerste is in de AVG algemeen vastgesteld dat kinderen 16 jaar moeten zijn om een “dienst van de informatiemaatschappij” toestemming te kunnen geven voor de verwerking van hun persoonsgegevens. De AVG biedt lidstaten de mogelijkheid om deze leeftijd te verlagen tot een leeftijd tussen 13 en 16 jaar. Als het kind jonger is dan 16 jaar (of een andere door een lidstaat vastgestelde leeftijd), is de verwerking alleen rechtmatig als de toestemming of machtiging tot toestemming is verleend door de persoon die de ouderlijke verantwoordelijkheid draagt.

Ten tweede stellen verschillende EU-lidstaten inmiddels wetgeving vast, of overwegen zij dat te doen, inzake leeftijdsbeperkingen voor de toegang van minderjarigen tot sociale media en andere digitale diensten. Sommige lidstaten hanteren daarbij zelfs een andere benadering dan de EU en andere lidstaten ten aanzien van de leeftijdsgrenzen voor toestemming. De benaderingen van de lidstaten ten aanzien van minimumleeftijden verschillen wat betreft de reikwijdte, de leeftijdsgrens, de diensten waarop zij betrekking hebben en de vraag of met ouderlijke toestemming kan worden afgeweken van de leeftijdsgrens.

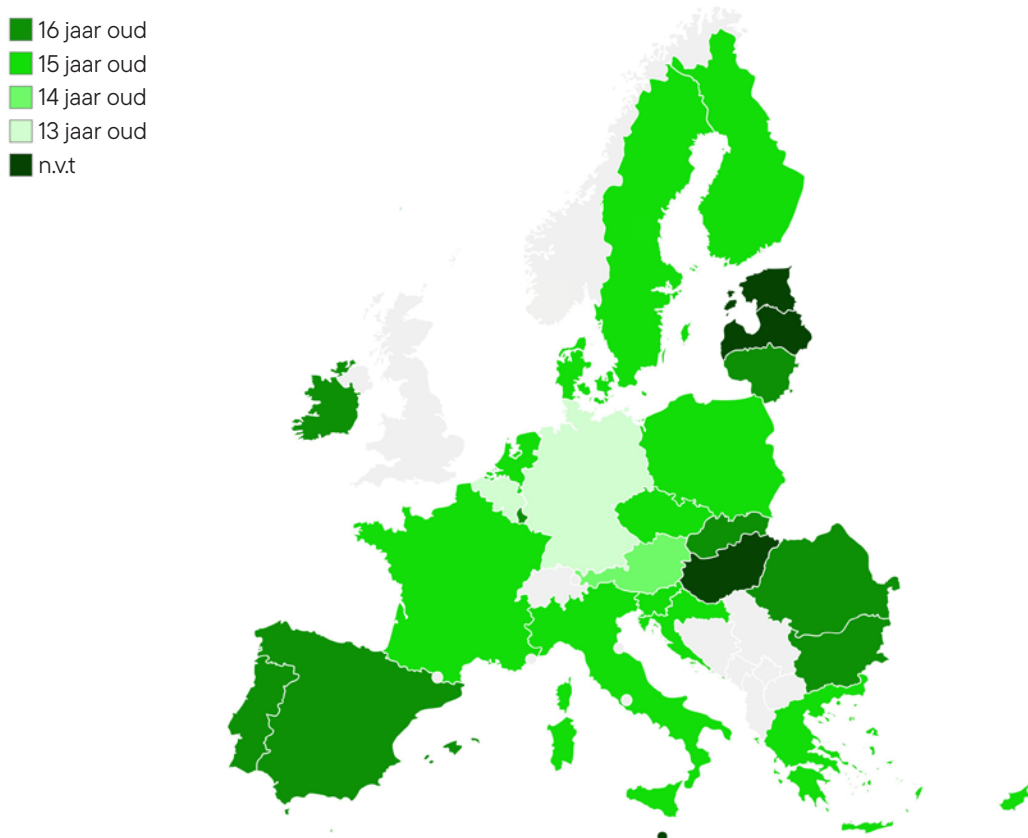
De toename van het aantal nationale initiatieven waarbij leeftijdsbeperkingen worden ingesteld voor de toegang tot sociale media en andere digitale diensten brengt het risico met zich mee dat de interne markt versnipperd raakt en dat minderjarigen niet in de hele EU hetzelfde beschermingsniveau genieten. Verschillende lidstaten, waaronder Oostenrijk, Cyprus, Denemarken, Frankrijk, Luxemburg, Griekenland, Spanje en Slovenië, pleiten voor een EU-brede aanpak van leeftijdsbeperkingen voor de toegang tot sociale media+.

In de Verklaring van Jutland, die in oktober 2025 op initiatief van het Deense voorzitterschap van de Raad door 25 lidstaten werd ondertekend, werd opgeroepen tot een veiligere digitale omgeving voor minderjarigen, onder meer door middel van leeftijdsverificatie en beoordelingen van de leeftijd waarop minderjarigen toegang zouden mogen krijgen tot sociale media en andere digitale diensten. In de conclusies van de Europese Raad van 23 oktober 2025 en de conclusies van de Europese Raad van 19 maart 2026 wordt het belang van de bescherming van minderjarigen online benadrukt.

In alle lidstaten wordt momenteel gedebatteerd – in nationale parlementen, binnen regeringen of in het maatschappelijk middenveld – over de invoering van leeftijdsbeperkingen op verschillende niveaus. De voorgestelde leeftijdsgrenzen lopen uiteen van 13 tot 16 jaar. Soms worden verschillende leeftijdsniveaus voorgesteld, al dan niet in combinatie met ouderlijke toestemming. Italië, Frankrijk en Griekenland hebben de Commissie via het informatiesysteem betreffende technische voorschriften (TRIS) formeel in kennis gesteld van hun wetsontwerpen.

Frankrijk, Italië en Denemarken overwegen beperkingen voor kinderen jonger dan 15 jaar. Cyprus en Roemenië stellen een leeftijdsgrens van 16 jaar voor en Duitsland een grens van 13 jaar. Griekenland en Denemarken stellen twee niveaus voor: beperkte toegang voor kinderen jonger dan 15 jaar en toegang alleen met ouderlijke toestemming voor kinderen van 12 tot 15 jaar (13 tot 15 jaar in Denemarken).

Figuur 1: EU-lidstaten die leeftijdsbeperkingen voor sociale media en andere digitale diensten voorstellen of overwegen

Aangezien veel lidstaten overwegen een minimumleeftijd voor sociale media+ vast te stellen maar daarbij uiteenlopende toepassingsgebieden en bijbehorende verplichtingen hanteren, is een geharmoniseerde aanpak op EU-niveau van belang om ervoor te zorgen dat minderjarigen in de hele EU online hetzelfde beschermingsniveau genieten. Om een gelijk beschermingsniveau te waarborgen, is het ook essentieel om na te gaan hoe eventuele leeftijdsbeperkingen zich verhouden tot veiligheidsmaatregelen, met name die welke door EU-wetgeving, waaronder de digitale dienstenverordening, worden opgelegd.

De door de lidstaten voorgestelde leeftijdsbeperkingen kunnen betrekking hebben op specifieke risico's die bepaalde soorten sociale media en andere digitale diensten met zich meebrengen, of erop gericht zijn deze aan te pakken. Om minderjarigen een gelijk beschermingsniveau te bieden, moet een geharmoniseerde aanpak van leeftijdsverificatie hand in hand gaan met veiligheidsmaatregelen die door toezichthouders doeltreffend worden gehandhaafd en met veiligheidsfuncties die door aanbieders van sociale media en andere digitale diensten worden ingevoerd (via een benadering gebaseerd op veiligheid door ontwerp of door standaardinstellingen).

“Een duidelijke EU-brede minimumleeftijd zou ouders op korte termijn ondersteunen, de druk van leeftijdsgenoten en de maatschappij op kinderen verminderen en een sterke stimulans vormen voor platforms om hun diensten aan te passen met het oog op de veiligheid en het welzijn van kinderen.”

— LIES CRAEYNEST,
OPRICHTER, KIDSUNPLUGGED

BENADERINGEN VAN LEEFTIJDSEPERKINGEN EN TOESTEMMING

Lidstaat	Stand van zaken met betrekking tot nationale discussies en mogelijke maatregelen inzake leeftijdsbeperkingen voor digitale diensten	Voorgestelde of overwogen minimumleeftijd	Leeftijd waarop kinderen online toestemming kunnen geven voor gegevensverwerking
België	In april 2026 keurde de Vlaamse regering een voorontwerp van decreet goed waarin een wettelijke leeftijdsgrens van 13 jaar wordt ingevoerd voor bepaalde onlineplatforms die schadelijk kunnen zijn voor minderjarigen.	13	13
Bulgarije	In mei 2026 stelde een niet-regeringspartij wijzigingen in de wet op de kinderbescherming voor om kinderen jonger dan 16 jaar de toegang tot sociale media te ontzeggen. Vanaf 13 jaar zou toegang mogelijk zijn met toestemming van de ouders.	16	14
Tsjechië	Er is nog geen voorstel. De regeringspartij ANO (PřE) wil dit jaar een wetsvoorstel indienen om kinderen jonger dan 15 jaar de toegang te ontzeggen.	15	15
Denemarken	Wetgevingsvoorstel in voorbereiding. In november 2025 maakte de regering bekend dat er een politiek akkoord was bereikt om kinderen jonger dan 15 jaar de toegang tot sociale media te ontzeggen, al zou toegang vanaf 13 jaar met toestemming van de ouders wel worden toegestaan.	15	15
Estland	Algemene weerstand tegen het idee om leeftijdsbeperkingen voor sociale media in te voeren.	n.v.t.	13
Duitsland	Tot nu toe is er nog geen wetgevingsvoorstel ingediend. In november 2025 sprak de regering haar principiële steun uit voor mogelijke regelgeving en richtte zij een commissie van deskundigen op, die op 24 juni haar verslag publiceerde. Daarin werd een minimumleeftijd van 13 jaar voorgesteld, werd gepleit voor beperkingen op de markttoegang voor onveilige diensten en werd opgeroepen tot een EU-brede aanpak. Politieke partijen en ngo's hebben diverse voorstellen gedaan.	13	16
Ierland	Er is nog geen wetgevingsinitiatief. Tánaiste (vicepremier) sprak zijn steun uit voor het beperken van de toegang tot sociale media voor kinderen jonger dan 16 jaar. Het Joint Committee on Arts, Media, Communications, Culture and Sport was in mei 2026 geen voorstander van een dergelijk verbod.	16	16
Griekenland	De wet zal naar verwachting in de zomer van 2026 worden aangenomen en vanaf januari 2027 van kracht worden.	15	15
Spanje	In april 2025 stelde de Spaanse regering wetgeving voor om de leeftijd waarop kinderen toestemming kunnen geven voor de verwerking van hun persoonsgegevens te verhogen. In februari 2026 kondigde de premier aan dat Spanje de toegang tot digitale platforms voor kinderen jonger dan 16 jaar zal verbieden.	16	14
Frankrijk	In 2025 werd een wetgevingsvoorstel ingediend (beide kamers van het parlement hebben hun standpunt vastgesteld, maar moeten nog overeenstemming bereiken over een compromistekst). De wet treedt naar verwachting in september 2026 in werking. Frankrijk stelt een gedifferentieerde regeling voor: een verbod voor kinderen jonger dan 15 jaar op bepaalde sociale-mediadiensten die als schadelijk zijn aangemerkt, en toestemming van de ouders voor toegang tot andere sociale-mediadiensten.	15	15

Lidstaat	Stand van zaken met betrekking tot nationale discussies en mogelijke maatregelen inzake leeftijdsbeperkingen voor digitale diensten	Voorgestelde of overwogen minimumleeftijd	Leeftijd waarop kinderen online toestemming kunnen geven voor gegevensverwerking
Kroatië	In 2025 werd een wetgevingsvoorstel ingediend, maar dat werd in maart 2026 verworpen.	15	16
Italië	De regering bereidt een wetgevingsinitiatief voor om kinderen jonger dan 15 jaar de toegang tot sociale media te ontzeggen. Tegelijkertijd werden in 2024 en 2026 twee afzonderlijke parlementaire initiatieven ingediend, maar deze boeken momenteel geen vooruitgang aangezien de premier heeft verklaard dat een verbod wellicht niet de voorkeur verdient.	15	14
Cyprus	De regering kondigde in 2026 een wetgevingsinitiatief aan.	15	14
Letland	Er is nog geen wetgevingsvoorstel. In maart 2026 kwam de regeringscoalitie overeen om regelgeving op te stellen die de toegang tot sociale media voor personen onder een bepaalde leeftijd moet beperken.	n.v.t	13
Litouwen	In 2026 werd een wetgevingsvoorstel ingediend.	16	14
Luxemburg	Parlementaire resolutie (januari 2026) waarin wordt opgeroepen tot het opzetten van een EU-kader of het coördineren van maatregelen met België, Duitsland en Frankrijk.	16	16
Hongarije	Er is nog geen voorstel.	n.v.t	16
Malta	In februari 2026 werd een openbare raadpleging gehouden over een hervorming van sociale media. Momenteel bevindt het proces zich in de fase na de raadpleging.	n.v.t	13
Nederland	In de plannen van de coalitie (januari 2026) wordt ervoor gepleit om op EU-niveau een minimumleeftijd voor toegang tot sociale media vast te stellen.	15	16
Oostenrijk	Aankondiging van de federale regering: wetgevingsvoorstel verwacht in de zomer van 2026.	14	14
Polen	Aankondigingen van bepaalde leden van de Tweede Kamer (Sejm) en het ministerie van Digitale Zaken.	15	16
Portugal	Vorbereiding van een parlementair wetgevingsinitiatief in 2026 (hoorzittingsfase).	16	13
Roemenië	In 2025 werd een wetgevingsvoorstel over de leeftijd van digitale meerderjarigheid gepubliceerd. Ook andere wetgevingsvoorstellen worden momenteel in verschillende procedurele fasen besproken.	15-16	16
Slovenië	In februari 2026 kondigde de regering voorbereidingen aan om het gebruik van sociale media door kinderen jonger dan 15 jaar te reguleren.	15	15
Slowakije	Het ministerie van Investerings, Regionale Ontwikkeling en Informatisering kondigde in 2026 een wetgevingsvoorstel aan.	16	16
Finland	De premier en zijn partij publiceerden in november 2025 een standpuntnota ter ondersteuning van een verbod op toegang tot sociale media voor kinderen jonger dan 15 jaar. In nationale aanbevelingen wordt het gebruik van sociale media afgeraden voor kinderen jonger dan 13 jaar.	15	13
Zweden	De regering heeft een commissie ingesteld om een mogelijk verbod op toegang tot sociale media voor kinderen onder een bepaalde leeftijd te onderzoeken. De commissie stelde voor om voor toegang tot sociale media een minimumleeftijd van 15 jaar in te voeren.	15	13

GEBRUIK VAN DE EU-OPLOSSING VOOR LEEFTIJDVERIFICATIE DOOR DE LIDSTATEN

De EU-oplossing voor leeftijdsverificatie is technisch geavanceerd en de blauwdruk ervan kan door de lidstaten en marktspelers worden aangepast. De doeltreffendheid van deze instrumenten bij het versterken van de onlinebescherming van kinderen zal uiteindelijk echter worden bepaald door het daadwerkelijke gebruik ervan door de lidstaten, marktspelers en aanbieders van sociale media en andere digitale diensten.

Ook de aanwijzing van betrouwbare verleners van leeftijdsbewijzen is essentieel voor de doeltreffende werking van de EU-oplossing voor leeftijdsverificatie. Ondanks herhaalde oproepen van de Europese Commissie hebben veel lidstaten nog geen stappen ondernomen om betrouwbare verleners van leeftijdsbewijzen aan te wijzen.

Een geharmoniseerde EU-brede leeftijdsgrens voor de toegang tot sociale media en andere digitale diensten kan niet worden gehandhaafd zonder een leeftijdsverificatiesysteem waarmee de leeftijd van minderjarigen kan worden aangetoond. De huidige EU-oplossing voor leeftijdsverificatie kan technisch worden uitgebreid van 18 jaar en ouder naar andere leeftijden, bijvoorbeeld voor adolescenten, in overeenstemming met de nationale wetgeving.

Zonder betrouwbare verleners die leeftijdsbewijzen kunnen afgeven aan minderjarigen, bestaat echter het risico dat aanbieders van sociale media en andere digitale diensten terugvallen op andere, minder robuuste methoden (zoals een eigen verklaring) en/of methoden die de privacy minder goed beschermen, en kan het voor de lidstaten moeilijk zijn om een doeltreffende leeftijdsverificatie te waarborgen.

VEREISTEN VOOR HANDHAVING: CAPACITEIT, SNELHEID EN COÖRDINATIE TUSSEN TOEZICHTHOUDERS

De handhaving tot nu toe laat zien dat bestaande wetgevingsinstrumenten kunnen leiden tot besluiten en zichtbare verbeteringen in de naleving, maar brengt ook een aantal uitdagingen aan het licht.

Doeltreffende handhaving is cruciaal om de onlineveiligheid van kinderen te waarborgen. Hiervoor zijn voldoende bevoegdheden en goed toegeruste autoriteiten nodig. In de praktijk kunnen tegenstrijdige handavingsstructuren tot diverse problemen leiden, zoals een verdere versnippering van de beperkte middelen, tijdverlies bij het opzetten van structuren, een grotere complexiteit en mogelijk concurrerende of overlappende bevoegdheden. Deze problemen kunnen de bereidheid tot naleving doen afnemen of kunnen voor aanbieders van sociale media en andere digitale diensten zelfs redenen zijn om naleving te omzeilen of uit te stellen.

Een belangrijke uitdaging voor toezichthouders bestaat erin voldoende personeel met de nodige deskundigheid in dienst te houden. Nu de activiteiten van aanbieders steeds complexer worden, moeten toezichthouders ervoor zorgen dat zij over voldoende medewerkers met de juiste competenties beschikken om doeltreffend te kunnen beoordelen of sociale media en andere digitale diensten aan de wetgeving voldoen. Dit geldt zowel op EU-niveau als op nationaal niveau.

Meer in het algemeen vormt ook de beschikbaarheid en coördinatie van de personele en financiële middelen die aan systemen voor kinderbescherming worden toegewezen (waaronder middelen ter ondersteuning van de publieke handhaving) een uitdaging²⁸⁹. Een omkering van de bewijslast bij de handhaving, zoals hierboven besproken, kan de handavingscapaciteit vergroten en tot betere resultaten leiden zonder de beperkte middelen van toezichthouders op EU- en nationaal niveau verder te belasten.

LEEMTE IN DE BESCHERMING VAN KINDEREN:

SEKSUEEL MISBRUIK EN SEKSUELE UITBUITING ONLINE

De tijdelijke verordening, die van 2021 tot en met 3 april 2026 van toepassing was, bevatte tijdelijke regels die afweken van bepaalde verplichtingen uit de e-privacyrichtlijn. Daardoor konden aanbieders van bepaalde diensten voor interpersoonlijke communicatie technologieën voor de verwerking van persoonsgegevens en andere gegevens inzetten om materiaal van seksueel misbruik van kinderen en grooming op te sporen en te melden, en dit materiaal uit hun diensten te verwijderen.

In december 2025 stelde de Europese Commissie voor de tijdelijke verordening tot 2028 te verlengen, als tijdelijke oplossing in afwachting van de vaststelling van de langetermijnverordening ter voorkoming en bestrijding van seksueel misbruik van kinderen. Het Europees Parlement en de Raad bereikten echter geen overeenstemming over het voorstel. Als gevolg daarvan is de tijdelijke verordening met ingang van 3 april 2026 niet langer van toepassing, wat op EU-niveau tot rechtsonzekerheid heeft geleid.

In de langetermijnverordening moet zo snel mogelijk een oplossing worden gevonden voor het opsporen van seksueel misbruik van kinderen in privécommunicatie, waar de meeste van deze misdrijven plaatsvinden. De proactieve opsporing door aanbieders van deze diensten vormt al meer dan 15 jaar de belangrijkste bron van onderzoeken naar seksueel misbruik van kinderen.

De opsporing moet niet alleen betrekking hebben op bekend materiaal van seksueel misbruik van kinderen om revictimisatie te voorkomen, maar ook op nieuw materiaal, dat er vaak op wijst dat het misbruik nog voortduurt, met inbegrip van door AI gegenereerd materiaal van seksueel misbruik van kinderen. Het aantal meldingen van laatstgenoemde vorm van misbruik is de afgelopen jaren exponentieel gestegen: van 5 000 in 2023 naar 1,3 miljoen in 2025. Ook grooming moet worden opgespoord om dreigend misbruik te voorkomen en voortdurend misbruik te beëindigen. Het aantal gevallen van grooming is eveneens exponentieel gestegen (vertwaalfvoudigd in de afgelopen drie jaar).

Andere leemten in de huidige wetgeving houden verband met nieuwe vormen van seksueel misbruik en seksuele uitbuiting van kinderen die samenhangen met technologische ontwikkelingen, zoals door AI gegenereerd materiaal van seksueel misbruik van kinderenⁱ, online grooming, het livestreamen van misbruik, het verspreiden van instructies voor het plegen van strafbare feiten en het exploiteren van een onlinedienst met het oog op seksueel misbruik van kinderen. Deze kwesties komen aan bod in de voorgestelde herziening van het strafrechtelijk kader (Richtlijn 2011/93/EU).

Aanbevelingen

AANBEVELING 1

Een geharmoniseerde EU-brede beperking van de toegang tot sociale media en andere digitale diensten voor kinderen jonger dan 13 jaar voorstellen

Een geharmoniseerde EU-brede beperking van de toegang tot sociale media en andere digitale diensten, waaronder AI-chatbots, voor kinderen jonger dan 13 jaar is noodzakelijk. Een geharmoniseerde toegangsbeperking zou het makkelijker maken om evenredige leeftijdscontroles uit te voeren die de rechten

- i. Om de rechten van kinderen beter te beschermen, zijn het Europees Parlement en de Raad in het kader van de AI-omnibus overeengekomen om een verbod in te voeren op AI-systemen die zonder toestemming intieme inhoud of materiaal van seksueel misbruik van kinderen genereren. Dit verbod is van toepassing met ingang van 2 december 2026.

eerbiedigen. Ook kan de beperking stimuleren dat er vereisten op het gebied van veiligheid door ontwerp worden vastgesteld voor aanbieders van sociale media en andere digitale diensten. Kinderen jonger dan 13 jaar moeten — met een tijdslimiet — toegang hebben tot sociale media+ die passen bij hun leeftijd en uitsluitend met toestemming en toezicht van de ouders of in een onderwijscontext kunnen worden gebruikt. Vanaf de leeftijd van 13 jaar moeten adolescenten steeds autonoom gebruik kunnen maken van veilige sociale media en andere digitale diensten die geschikt zijn voor hun leeftijd.

Geharmoniseerde regels voor een EU-brede minimumleeftijd van 13 jaar zouden bijdragen tot de goede werking van de eengemaakte markt doordat er één enkel nalevingskader voor aanbieders zou zijn. Dergelijke regels zouden de handhaving en het toezicht door toezichthouders op zowel nationaal als EU-niveau vergemakkelijken. Ze zouden ook zorgen voor een gelijk niveau van onlinebescherming voor alle minderjarigen in de hele EU, ongeacht de sociaal-economische, culturele en nationale context.

AANBEVELING 2

Voer doeltreffende systemen voor leeftijdsbevestiging in om leeftijden te kunnen controleren en veiligheid door ontwerp en op de leeftijd afgestemde benaderingen te kunnen ondersteunen voor de onlinebescherming en -empowerment van minderjarigen

Methoden voor leeftijdsbevestiging – zowel leeftijdsverificatie als leeftijdsschatting – moeten evenredig zijn en aan minimeisen voldoen, met name wat betreft de grondrechten van gebruikers, met inbegrip van de rechten van kinderen en de daarmee samenhangende waarborgen. Elke methode die wordt gebruikt om de leeftijd te controleren, moet voldoen aan de hoogste normen op het gebied van privacy en gegevensbescherming en mag niet leiden tot de verwerking van identiteitsdocumenten en biometrische gegevens om de leeftijd te schatten. Er moeten technische normen zoals zero-knowledge proof worden gebruikt om ervoor te zorgen dat zowel het platform dat nodig is om de leeftijd te beoordelen als de aanbieder van leeftijdsverificatie geen informatie ontvangt die kan leiden tot het volgen of identificeren van de gebruiker.

Leeftijdsbevestigingsmethoden moeten nauwkeurig zijn bij het bepalen van de leeftijd of leeftijdsgroep en moeten in reële omstandigheden gemakkelijk en betrouwbaar zijn in gebruik. De methoden moeten robuust zijn om omzeiling en cyberdreigingen te voorkomen, inclusief (en niet-discriminerend) zijn en in gelijke mate beschikbaar zijn voor iedereen die ze moet gebruiken. Aanbieders van sociale media en andere digitale diensten moeten voldoen aan de verplichting om te voorkomen dat minderjarigen in aanraking komen met risicovolle diensten of gebruikers die zich voordoen als kinderen en adolescenten.

Om een op EU-niveau geharmoniseerde leeftijdsbeperking in de praktijk te kunnen handhaven, moeten aanbieders kunnen vertrouwen op duidelijke richtsnoeren en criteria voor het gebruik van technologieën ter controle van de leeftijd met het oog op de toepassing van leeftijdsbeperkingen. Daarnaast moeten gebruikers en aanbieders toegang hebben tot doeltreffende, privacyvriendelijke, veilige, inclusieve en gebruiksvriendelijke technologieën voor leeftijdsverificatie waarmee de leeftijdsbeperking in de praktijk kan worden gehandhaafd. In dit verband zouden EU-oplossingen voor leeftijdsverificatie die voortbouwen op de EU-blauwdruk voor leeftijdsverificatie een geharmoniseerd, privacyvriendelijk, geavanceerd en interoperabel instrument kunnen bieden om dergelijke verplichtingen op EU-niveau te handhaven.

Om dit kader verder te versterken, moeten zowel de lidstaten als marktspelers operationele instrumenten voor leeftijdsverificatie beschikbaar stellen die aansluiten bij of voortbouwen op de EU-blauwdruk voor

leeftijdsverificatie en die in overeenstemming zijn met de aanbeveling van de Commissie tot vaststelling van een gemeenschappelijk kader voor EU-brede technologieën voor leeftijdsverificatie. In deze aanbeveling wordt een regeling uiteengezet waarin de vereisten voor het vertrouwensmodel en de governance worden vastgesteld, evenals de verplichtingen voor aanbieders van oplossingen voor leeftijdsverificatie en voor verleners van leeftijdsattesteringen.

De lidstaten moeten snel betrouwbare verleners van leeftijdsbewijzen aanwijzen. Voor een doeltreffende leeftijdsverificatie van minderjarigen moeten zij er ook voor zorgen dat leeftijdsbewijzen voor personen jonger dan 18 jaar worden verstrekt en/of erkend. Dit houdt onder meer in dat ervoor moet worden gezorgd dat alle minderjarigen toegang hebben tot bepaalde middelen om hun leeftijd aan te tonen, ook als zij geen nationale identiteitskaart hebben.

Het is belangrijk dat de EU een duidelijke rechtsgrond voor de implementatie van oplossingen voor leeftijdsverificatie vaststelt om ervoor te zorgen dat aanbieders van sociale media en andere digitale diensten betrouwbare verleners van leeftijdsattesteringen accepteren. Leeftijdscontroles zijn essentieel voor goed functionerende klachtsystemen die kinderen en adolescenten in staat stellen hun rechten uit te oefenen en zich veilig online te bewegen.

AANBEVELING 3

Breid de regels inzake belangrijke veiligheidskenmerken bij het ontwerp van sociale media en andere digitale diensten uit en harmoniseer deze regels

Er moeten veiligheidskenmerken en op de leeftijd afgestemde waarborgen worden ingebouwd in de ontwerpen van sociale media en andere digitale diensten (bijvoorbeeld potentiële beperkingen op eindeloos scrollen, automatisch afspelen, pushmeldingen en bedenkelijke gepersonaliseerde aanbevelingsfuncties). Om verslavende ontwerpen, donkere patronen, ongevraagde contacten en konijnenholen te vermijden, moeten beschermende standaardinstellingen integraal deel gaan uitmaken van sociale media en andere digitale diensten. Het uitbreiden en harmoniseren van de regels inzake belangrijke veiligheidskenmerken zou zorgen voor zekerheid en uniformiteit op sociale media+. Vanwege de snelle ontwikkeling van de technologie moeten alle regels inzake belangrijke veiligheidskenmerken aanpasbaar zijn, zodat nieuwe schadelijke kenmerken structureel kunnen worden aangepakt.

AANBEVELING 4

Verschuif de bewijslast naar aanbieders van sociale media en andere digitale diensten: zij moeten aantonen dat hun producten en diensten veilig zijn voor minderjarigen

Er moeten specifieke leeftijdsgrenzen gelden totdat aanbieders van sociale media en andere digitale diensten belangrijke kenmerken van een veilig ontwerp invoeren. Aanbieders mogen minderjarigen geen toegang geven tot hun diensten totdat zij hebben aangetoond dat hun diensten veilig en leeftijdsgepast zijn en dus voldoen aan de EU- en nationale maatregelen. Wanneer er een standaard veilige versie is, mogen functies die ongeschikt zijn voor bepaalde leeftijden (functies voor volwassenen) alleen worden geactiveerd na een doeltreffende leeftijdsbevestiging.

AANBEVELING 5**Versterk de handhavings- en beoordelingscapaciteit**

Gezien de vele regels die nu van toepassing zijn op de onlineveiligheid van kinderen (de digitale dienstenverordening, de AVG, de AI-verordening enz.) moeten de toezichthoudende autoriteiten de samenwerking en de uitwisseling van informatie tussen verschillende rechtskaders intensiveren. Dit is van cruciaal belang om inconsistenties te voorkomen en te zorgen voor een samenhangende, voorspelbare en doeltreffende juridische omgeving die geworteld is in de bescherming van de grondrechten. De Europese Commissie moet mechanismen onderzoeken die naadloze samenwerking tussen toezichthoudende autoriteiten mogelijk maken om bestaande handhavingsstructuren ten volle te benutten. Bovendien moet worden beoordeeld of er extra middelen en herstructureringen nodig zijn voor toezichthouders die verantwoordelijk zijn voor handhaving en evaluatie. Er moeten maatregelen worden overwogen om het maatschappelijk middenveld een grotere rol te geven bij de handhaving en zijn bijdrage aan de handhavingscapaciteit te vergroten, onder meer via bestaande structuren. De handhavingsacties moeten elkaar aanvullen en niet met elkaar in strijd zijn.

AANBEVELING 6

Neem snel maatregelen om ervoor te zorgen dat aanbieders van sociale media en andere digitale diensten de duidelijke verplichting hebben om online seksueel misbruik van kinderen, ook in interpersoonlijke communicatie, te voorkomen, op te sporen, te melden en te blokkeren

De lacune die momenteel bestaat op het gebied van de veiligheid van kinderen door het verstrijken van de tijdelijke verordening tot vaststelling van regels ter voorkoming en bestrijding van seksueel misbruik van kinderen, moet snel worden verholpen. De medewetgevers van de EU moeten de voorgestelde langetermijnverordening ter voorkoming en bestrijding van seksueel misbruik van kinderen snel vaststellen. Meer dan 80 % van de onderzoeken naar seksueel misbruik van kinderen begint met meldingen van aanbieders van sociale media en andere digitale diensten. Kinderen zijn vaak te bang om misbruik te melden. Het opsporen van materiaal van seksueel misbruik van kinderen, ook in interpersoonlijke communicatie, is vaak de enige manier om het een halt toe te roepen.

Samen met de herschikking van de richtlijn ter bestrijding van seksueel misbruik van kinderen, waarover de medewetgevers onlangs overeenstemming hebben bereikt, zullen deze instrumenten het EU-kader ter bestrijding van seksueel misbruik en seksuele uitbuiting van kinderen, zowel online als offline, versterken. Ze zullen de preventie, het onderzoek en de ondersteuning van slachtoffers verbeteren. Daarnaast moeten onlineplatforms de samenwerking binnen de sector bij ernstige onlinemisdrijven waarvan kinderen het slachtoffer zijn versterken door signalen met betrekking tot schadelijke inhoud en kwaadwillende actoren te delen. Aanbieders van sociale media en andere digitale diensten moeten nauwer samenwerken met het EU-Internetforum om informatie over nieuwe dreigingen en misbruikpatronen uit te wisselen. Dit zal bijdragen aan de vroegtijdige opsporing en melding van vermoedelijke strafbare feiten. Ook is intensievere handhaving van rechtskaders ter bescherming van kinderen nodig, zoals de richtlijn slachtofferrechten of de richtlijn ter bestrijding van geweld tegen vrouwen en huiselijk geweld.

AANBEVELING 7**De lidstaten kunnen voor gebruikers vanaf 13 jaar uit voorzorg aanvullende toegangsbeperkingen voor sociale media en andere digitale diensten invoeren**

Deze extra toegangsbeperkingen uit voorzorg moeten een aanvulling vormen op de EU-brede toegangsbeperking voor sociale media en andere digitale diensten voor kinderen onder de 13 jaar. Adolescenten kunnen alleen toegang krijgen tot sociale media+ die veilig zijn wat betreft inhoud en ontwerp, geschikt zijn voor hun leeftijd en ontworpen zijn met oog voor hun rechten en behoeften. De lidstaten hebben uiteenlopende historische en nationale contexten en kunnen de voorkeur geven aan een leeftijdsdrempel die hoger ligt dan 13 jaar. Alle aanvullende nationale toegangsbeperkingen uit voorzorg moeten voortdurend worden geëvalueerd en mogelijk opnieuw worden beoordeeld wanneer sociale media en andere digitale diensten standaard veilig zijn gemaakt voor kinderen en adolescenten.

AANBEVELING 8**Versterk het beleid inzake consumentenbescherming om kinderen te beschermen**

Het consumentenrecht speelt een belangrijke rol als instrument voor kindbescherming en is van toepassing op alle soorten handelaren: webwinkels voor e-commerce, streamingdiensten op abonnementsbasis en aanbieders van digitale inhoud, digitale diensten, videogames en apps. Daardoor valt geen enkele handelaar die met kinderen in contact komt buiten het bereik van afdwingbare verplichtingen op het gebied van consumentenbescherming. De bescherming van kinderen tegen misleidende, agressieve en schadelijke onlinemarketingpraktijken, ook door online-influencers, moet worden versterkt.

Het vangnet en de regels voor de handhaving daarvan moeten worden versterkt, zodat ieder kind dat in de Europese Unie een commerciële digitale dienst gebruikt een basisniveau van consumentenbescherming geniet, ongeacht het soort dienst, het soort handelaar of de lidstaat waarin de handelaar is gevestigd.

De komende wetgevingshandeling inzake digitale rechtvaardigheid en de herziening van de verordening betreffende samenwerking met betrekking tot consumentenbescherming (SCB) zijn een uitgelezen kans om de bescherming van kinderen en adolescenten een centrale plaats in het EU-consumentenrecht te geven.

AANBEVELING 9**Monitor en evalueer het effect van de uitgevoerde maatregelen voortdurend**

Alle nieuwe instrumenten die naar aanleiding van de aanbevelingen in dit hoofdstuk worden voorgesteld, moeten datagestuurde mechanismen en benaderingen bevatten waarmee het effect en de doeltreffendheid ervan voortdurend kunnen worden geëvalueerd. De Commissie moet ook de coördinatie van de handavingsinspanningen en de stroomlijning van evaluatie- en monitoringprocessen verbeteren, met name met betrekking tot de onlineveiligheid van kinderen.

Naar het voorbeeld van het model dat wordt toegepast om de uitvoering van de Australische socialemediawet te volgen (met inbegrip van de voortdurende integratie van kennis en inzichten van deskundigen), moet de vaststelling van een EU-brede toegangsbeperking gepaard gaan met een uitgebreide evaluatie. Deze moet gericht zijn op de doeltreffendheid, de effecten en de aanpassingen van de regeling inzake de minimumleeftijd, waarbij prioriteit moet worden gegeven aan de inspraak van kinderen. Dit kan worden bereikt door gebruik te maken van bestaande mechanismen, zoals de EU-site voor jongereninspraak en het Better Internet for Kids-platform (BIK+), en door het onderzoek op dit gebied in de hele EU en binnen verschillende studiegebieden te stroomlijnen, onder meer in de gestructureerde onderzoeksprogramma's.

Deze evaluaties kunnen gebaseerd zijn op lopende werkzaamheden in het kader van de digitale dienstenverordening en door het Europees Centrum voor algoritmetransparantie (ECAT). Het Centrum monitort voortdurend hoe het landschap van de onlineveiligheid van kinderen zich ontwikkelt in termen van nieuwe trends, mogelijkheden en de toepassing van nieuwe en opkomende technologieën. Dit kan als basis dienen voor het opzetten van een systeem voor gestructureerde en regelmatige gegevensverzameling uit representatieve steekproeven onder minderjarigen uit relevante leeftijdscohorten in de hele EU.

Bij de evaluatie moet het welzijn van minderjarigen centraal staan. Evaluatiekaders moeten ontwikkelingsresultaten, indicatoren voor de geestelijke gezondheid, welzijnsmaatstaven en uitkomsten op het gebied van weerbaarheid omvatten, in plaats van uitsluitend gericht te zijn op indicatoren voor naleving, blootstelling of gebruik. Beleid inzake de veiligheid van kinderen moet uiteindelijk worden beoordeeld op de bijdrage die het levert aan een gezonde ontwikkeling.

AANBEVELING 10

Bij de verwerking van gegevens van kinderen in het kader van de AVG moeten sociale media en andere digitale diensten ervoor zorgen dat de belangen van kinderen vooropstaan

Wanneer sociale media en andere digitale diensten in hun hoedanigheid van verwerkingsverantwoordelijke of verwerker persoonsgegevens van kinderen verwerken, moeten zij ervoor zorgen dat zij zich op de meest geschikte rechtsgrond uit de AVG baseren. Gegevensbeschermingsautoriteiten beoordelen of verwerkingsverantwoordelijken gegevens van kinderen op basis van een geschikte rechtsgrond verwerken en of aan de toepasselijke voorwaarden is voldaan.

Als een verwerkingsverantwoordelijke ervoor kiest om de persoonsgegevens van een kind op basis van toestemming te verwerken, moet hij ervoor zorgen dat hij geldige toestemming van het kind heeft verkregen en, indien nodig, ook toestemming van de persoon die de ouderlijke verantwoordelijkheid draagt.

Als een verwerkingsverantwoordelijke ervoor kiest om gerechtvaardigd belang als rechtsgrond voor de verwerking van persoonsgegevens van kinderen te hanteren, moet hij voorafgaand aan de verwerking ervoor zorgen dat aan alle vereisten van artikel 6, lid 1, punt f), is voldaan. Een van deze vereisten is dat de belangen of de grondrechten en fundamentele vrijheden van de betrokkene niet zwaarder wegen dan de gerechtvaardigde belangen van de verwerkingsverantwoordelijke. In dit verband moet bijzondere aandacht worden besteed aan situaties waarin de betrokkene een kind is.

Zoals vermeld in de richtsnoeren van het Europees Comité voor gegevensbescherming (EDPB) inzake gerechtvaardigd belang, moeten verwerkingsverantwoordelijken bij deze beoordeling rekening houden met de omvang en de ernst van eventuele inbreuken op de rechten en vrijheden van het kind. Ook moeten

zij rekening houden met de redelijke verwachtingen van het kind ten aanzien van de wijze waarop zijn persoonsgegevens zullen worden gebruikt. Verder moeten zij aantonen dat de belangen van het kind de eerste overweging vormen en dat er passende waarborgen zijn geïmplementeerd. Bij het afwegen van tegenstrijdige belangen moeten de belangen van het kind de eerste overweging vormen.

Wanneer de gerechtvaardigde belangen van een verwerkingsverantwoordelijke in strijd zijn met de belangen of de grondrechten en fundamentele vrijheden van een kind, moeten de belangen en rechten van het kind in het algemeen zwaarder wegen. Als dit niet kan worden gewaarborgd, moet de verwerkingsverantwoordelijke ofwel een geschiktere rechtsgrond zoeken, ofwel de persoonsgegevens van het kind niet verwerken.

AANBEVELING 11

Zorg voor een doeltreffende uitvoering van de richtlijn productaansprakelijkheid

De richtlijn, die oorspronkelijk in 1985 werd vastgesteld, werd tijdens de vorige ambtstermijn van de Europese Commissie aangepast om rekening te houden met belangrijke ontwikkelingen op technologisch en economisch gebied en in de jurisprudentie. Het doel was het garanderen van een eerlijk, gelijk speelveld met rechtszekerheid voor ondernemingen en met doeltreffende verhaalsmogelijkheden voor slachtoffers. De herziene richtlijn trad op 8 december 2024 in werking en moet uiterlijk op 9 december 2026 door de lidstaten zijn omgezet.

Gezien het toenemende aantal productaansprakelijkheidszaken tegen digitale diensten wereldwijd, is het cruciaal dat de richtlijn productaansprakelijkheid tijdig en doeltreffend wordt omgezet en uitgevoerd. Bovendien moeten toezichthouders burgers actief informeren over de rechten die uit de richtlijn voortvloeien (bijvoorbeeld door bekendheid te geven aan de geactualiseerde verhaalmechanismen voor personen die een rechtsvordering willen instellen wegens het gebruik van een gebrekkig product, met name software).

04

Minderjarigen goed hun weg laten vinden in de digitale wereld

In het vorige hoofdstuk werd ingegaan op bestaande wetgeving en instrumenten waarover de EU en de lidstaten beschikken om kinderen online te beschermen, werden de resultaten van lopende handhavingsmaatregelen gepresenteerd en werd aangegeven op welke gebieden de wetgeving en instrumenten moeten worden versterkt en aangevuld om de onlineveiligheid van kinderen te verbeteren.

De wereld van sociale media+ kan echter niet worden gereduceerd tot alleen maar risico's. Het is ook een ruimte die kansen biedt. Een ruimte voor creativiteit en participatie. In dit hoofdstuk wordt ingegaan op het in vergelijking weliswaar beperkte bewijs voor de kansen die het gebruik van sociale media en andere digitale diensten door minderjarigen biedt. Daarbij wordt rekening gehouden met de bijdragen van jongerenvertegenwoordiger Marta Gonçalves, die deelnam aan de bijeenkomsten van het speciale panel en aan de besprekingen die tot de formulering van de aanbevelingen door de medevoorzitters hebben geleid.

Vervolgens worden in dit hoofdstuk enkele beleidsmaatregelen en instrumenten van de EU besproken die de empowerment en participatie van minderjarigen online bevorderen. Het hoofdstuk wordt afgesloten met een reeks aanbevelingen over de wijze waarop kinderen en de mensen in hun ondersteunende omgeving (ouders, verzorgers, leerkrachten en opleiders) kunnen worden geholpen om de kansen die de onlinewereld biedt, te benutten.

Dit hoofdstuk is gebaseerd op de vijfde en zesde pijler van de zes leidende beginselen die de medevoorzitters hebben gepresenteerd als leidraad voor de inspanningen om de onlineveiligheid van kinderen te verbeteren: empowerment en media-educatie, en de rechten en participatie van kinderen. Bij deze analyse wordt uitgegaan van de desbetreffende internationale en EU-kaders inzake de rechten van het kind^a.

Maatregelen ter bescherming van kinderen online kunnen alleen doeltreffend zijn als zij gepaard gaan met maatregelen die de empowerment en participatie van minderjarigen bevorderen. De maatregelen moeten zijn afgestemd op de leeftijd en de zich ontwikkelende vaardigheden van kinderen en adolescenten, en op de veranderende rol van verzorgers en opleiders op de weg van minderjarigen naar volwassenheid.

a. Met name het VN-Verdrag inzake de rechten van het kind en de algemene opmerkingen van het VN-Comité voor de Rechten van het Kind, het Handvest van de grondrechten van de Europese Unie en de EU-strategie voor de rechten van het kind.

Er moet worden erkend dat de digitale wereld niet alleen risico's met zich meebrengt, maar kinderen en adolescenten ook veel kansen biedt. Als minderjarigen leren om veilig online te communiceren en over solide digitale vaardigheden beschikken, kan het gebruik van sociale media en andere digitale diensten hun welzijn en sociale verbondenheid ten goede komen en naast ondersteunende netwerken van leeftijdsgenoten ook mogelijkheden tot zelfexpressie, maatschappelijke betrokkenheid en zelfstandig leren bieden.

In het volgende deel wordt ingegaan op de mogelijke kansen die het gebruik van sociale media+ door kinderen en adolescenten biedt. Maar eerst krijgt in dit hoofdstuk een jongerenvertegenwoordiger het woord.

Bouwen aan een betere digitale wereld

EEN OPROEP TOT ACTIE DOOR MARTA GONÇALVES,

BETTER INTERNET FOR KIDS+-AMBASSADEUR UIT PORTUGAL

Ik ben opgegroeid in een wereld waarin het internet nooit losstond van het dagelijks leven. Voor mijn generatie is online zijn geen occasionele activiteit. De digitale ruimte is de plek waar wij leren, creatief bezig zijn, communiceren, vriendschappen sluiten, kansen ontdekken en onze identiteit ontwikkelen. Kinderen en jongeren in staat stellen sociale media en andere digitale technologieën veilig te gebruiken, houdt daarom meer in dan alleen hen tegen schade beschermen. Het gaat erom hen in staat te stellen ten volle deel te nemen aan de wereld waarin zij opgroeien.

Maar al te vaak vinden discussies over het digitale leven van kinderen plaats zonder kinderen zelf daarbij te betrekken. Overheden, bedrijven, opleiders en volwassenen nemen beslissingen namens jongeren, maar vragen degenen die daarvan de meeste gevolgen ondervinden zelden wat zij werkelijk nodig hebben. Dat is niet alleen oneerlijk, maar ook contraproductief. We kunnen geen betere digitale omgevingen tot stand brengen door te gissen naar de ervaringen van kinderen.

Door mijn eigen werk op het gebied van peer counseling en jongerenvertegenwoordiging heb ik gezien welk ongelooflijk potentieel jongeren hebben wanneer zij vertrouwen en verantwoordelijkheid krijgen. Kinderen en tieners kunnen opmerkelijke dingen bereiken dankzij hun creativiteit, empathie, vastberadenheid en bereidheid om elkaar te helpen. Wanneer jongeren samenkomen, consumeren zij niet alleen technologie. Zij gebruiken technologie om te leren, te creëren, problemen op te lossen en gemeenschappen op te bouwen. Zij worden rolmodellen voor hun leeftijdsgenoten op manieren waarop volwassenen dat niet kunnen.

Jongeren zijn deskundigen op het gebied van hun eigen werkelijkheid. Zij weten welke kansen zij belangrijk vinden, met welke uitdagingen zij worden geconfronteerd en welke oplossingen echt een verschil zouden maken. Betekenisvolle jongerenparticipatie mag niet worden gezien als een symbolische oefening, maar moet worden erkend als een essentieel onderdeel van het ontwerpen van digitaal beleid, digitale platforms en digitale diensten die echt werken.

Het speciale panel was een krachtig voorbeeld van hoe betekenisvolle jongerenparticipatie eruit kan zien. Tijdens de drie bijeenkomsten werden kinderen en jongerenvertegenwoordigers volledig bij de besprekingen betrokken. Zij namen samen met andere deskundigen deel, brachten hun eigen perspectieven naar voren en vertelden wat zij het belangrijkste vinden en wat hen het meeste zorgen baart.

Daarnaast werd ik betrokken bij het opstellen van het verslag zelf. Ik kreeg de gelegenheid om delen ervan te schrijven en om input te geven tijdens het uitwerken van de aanbevelingen. Ik werd niet alleen geraadpleegd, maar ook op een zinvolle manier bij het proces betrokken. Ik heb mijn kennis en ervaring ingebracht, zoals uit dit hoofdstuk blijkt (zie bijvoorbeeld het deel over peer counseling). Door deel te nemen aan de besprekingen waarin beslissingen vorm kregen, argumenten uit te wisselen, naar verschillende standpunten te luisteren en nieuwe inzichten op te doen, werd voor mij nog duidelijker hoe waardevol het is om jongeren bij het hele proces te betrekken en hun ervaringskennis als expertise te erkennen.

Hoewel de speciale werkgroep zich vooral richtte op het ontwikkelen van een aanpak om de onlineveiligheid van kinderen te waarborgen, vond ik het net zo belangrijk om de kansen die de digitale wereld biedt onder de aandacht te helpen brengen.

De onlinewereld heeft mogelijkheden gecreëerd die vorige generaties zich nauwelijks konden voorstellen. Kinderen kunnen er nieuwe talen leren, muziekinstrumenten leren bespelen, wetenschappelijke onderwerpen ontdekken, artistieke vaardigheden ontwikkelen, andere culturen verkennen en in contact komen met mensen die hun passies delen, ongeacht waar zij wonen. Voor veel jongeren, met name jongeren die zich binnen hun lokale gemeenschap geïsoleerd voelen, worden digitale ruimten plekken waar zij verbondenheid, inspiratie en zelfvertrouwen vinden. Het internet kan kansen bieden die levens kunnen veranderen, maar alleen als kinderen de kennis en ondersteuning krijgen om er veilig mee om te gaan.

De ervaring heeft mij ook geleerd dat goed geïnformeerde kinderen weerbare kinderen zijn. Als jongeren begrijpen hoe digitale platforms werken, hoe zij hun privacy kunnen beschermen en hoe zij manipulatie, misinformatie of schadelijk gedrag kunnen herkennen, hebben zij meer vertrouwen in hun vermogen om te herkennen wanneer iets niet klopt. Zij zijn beter toegerust om hulp te zoeken, vrienden te steunen en bij te dragen aan veiligere onlinegemeenschappen. Digitale geletterdheid houdt niet in dat kinderen wordt geleerd bang te zijn voor technologie. Het gaat erom hun het vertrouwen en de kennis te geven om er kritisch, verantwoord en positief mee om te gaan.

Kennis is een van de krachtigste instrumenten die we een kind kunnen meegeven. Informatie maakt weloverwogen beslissingen mogelijk, vergroot de weerbaarheid en bevordert de zelfstandigheid. Elk kind verdient toegang tot duidelijke, op de leeftijd afgestemde informatie die helpt om zowel de kansen als de risico's van de digitale wereld te begrijpen. Hoe meer wij investeren in onderwijs, participatie en digitale geletterdheid, hoe beter wij jongeren in staat stellen zichzelf en anderen online te beschermen.

De toekomst van de digitale wereld krijgt vorm door de kinderen van nu. Zij zijn niet alleen de burgers van de toekomst, maar ook nu al actieve deelnemers wier stem, ideeën en ervaring ertoe doen. Door hen nu te empoweren, zullen zij niet alleen hun weg vinden in de digitale wereld maar die ook opnieuw vormgeven en verbeteren.

Marta Gonçalves

*Better Internet for Kids+
ambassadeur, Portugal*

Marta Gonçalves

Kansen voor minderjarigen in de digitale wereld

VERBINDING EN ZELFEXPRESSIE

Zoals in hoofdstuk 2 aangestipt, gebruiken veel kinderen en adolescenten sociale media+ om online contact te leggen, met anderen te communiceren en hun interesses te delen – wat door beschikbare gegevens wordt bevestigd²⁹⁰.

Sociale media+ kunnen adolescenten ook in staat stellen hun interesses online met leeftijdsgenoten te delen, offline ontstane vriendschappen te onderhouden en contact te houden met goede vrienden en familieleden die ver weg wonen²⁹¹.

“Er is dringend behoefte aan een benadering van jongeren die uitgaat van hun autonomie. Kinderen krijgen van alle kanten beperkingen opgelegd door bezorgde ouders, en sociale media bieden een uitweg daaruit. Jongeren moeten worden betrokken bij beslissingen en discussies over onlineruimten, want alleen dan zullen zij zich aan de regels houden en, dankzij hun weerbaarheid, in staat zijn om kritisch om te gaan met informatie en zichzelf te sturen in de onvoorspelbare digitale toekomst.”

— ZUZANNA,
17-JARIGE VERTEGENWOORDIGSTER VAN
DE EU-SITE VOOR JONGERENINSpraak

Meer in het algemeen kan het gebruik van sociale media en andere digitale diensten adolescenten in staat stellen samen van entertainment te genieten en online gedeelde ervaringen te bespreken. Onderzoek wijst erop dat dit een gunstig effect kan hebben op hun gemoedstoestand en welzijn²⁹².

Sociale media+ kunnen adolescenten ook ruimten bieden waarin zij zichzelf kunnen uiten en hun identiteit kunnen verkennen²⁹³. Uit onderzoek blijkt dat online ruimten een omgeving kunnen bieden waarin men selectief informatie over zichzelf kan geven met minder grote gevolgen dan in de echte wereld²⁹⁴. Daarnaast gebruiken sommige minderjarigen afgeschermd accounts op sociale media op een manier die vergelijkbaar is met het bijhouden van een offlinedagboek²⁹⁵.

Adolescenten gebruiken met name sociale media+ steeds vaker als creatieve uitlaatklep. Uit een enquête uit 2022 onder 1 316 Amerikaanse tieners bleek dat 71 % sociale media zag als een plek om uiting te geven aan hun creativiteit²⁹⁶. Een dergelijk gebruik kan adolescenten echter ook aan schadelijke gevolgen blootstellen.

Kortom, de mogelijke voordelen van het gebruik van sociale media en andere digitale diensten door minderjarigen om contacten te leggen en zich te uiten, moeten door de mensen in hun ondersteunende omgeving worden afgewogen tegen de risico's voor de veiligheid, de gezondheid en het welzijn van kinderen en adolescenten. Dit omvat het risico van ongewenst contact en het risico online te worden blootgesteld aan inhoud die niet geschikt is voor hun leeftijd, met name grooming en seksueel misbruik van kinderen.

Het is essentieel om met minderjarigen open gesprekken te blijven voeren over hun ervaringen online, zodat kinderen en adolescenten met name ongewenste contacten of ervaringen zonder schroom aan hun ouders of verzorgers durven te melden. Daarnaast moeten verzorgers en opleiders over de nodige vaardigheden beschikken om toezicht te houden op het gebruik van sociale media+ door minderjarigen (en dit gebruik zo nodig beperken). Ook moeten zij weten waar zij indien nodig terecht kunnen voor professionele hulp.

ONDERSTEUNING EN INFORMATIE

Veel adolescenten gebruiken sociale media en andere digitale diensten om hulp te zoeken bij problemen waarmee zij online te maken krijgen. Uit sommige onderzoeken blijkt dat het gebruik van sociale media+ door adolescenten open gesprekken kan bevorderen en hen in staat kan stellen online hulp te vinden²⁹⁷.

Een veelgehoorde opvatting onder minderjarigen is dat onlineruimten “veilige” alternatieven voor zelfexpressie bieden of toegankelijke bronnen van steun zijn dan “traditionele” opties, zoals praten met ouders of hulpverleners²⁹⁸.

Zoals in hoofdstuk 2 besproken, kunnen adolescenten met een gezond zelfbeeld en vriendschappen in de fysieke wereld erin slagen hun offlinereelaties te versterken en online steun te vinden. Adolescenten met een lager zelfbeeld en zwakkere sociale netwerken in de fysieke wereld kunnen door sociale media+ echter sterker blootgesteld worden aan ongewenst contact en aan inhoud die niet geschikt is voor hun leeftijd.

Kwetsbare minderjarigen, onder wie minderjarigen die tot de lhbtq+-gemeenschap behoren, speciale onderwijsbehoeften hebben, kampen met psychische problemen of eetstoornissen, of aan zelfbeschadiging doen, zijn mogelijk extra geneigd sociale media en andere digitale diensten te gebruiken om in contact te komen met anderen die soortgelijke ervaringen hebben of om steun te zoeken.

Uit beperkt onderzoek blijkt dat sommige adolescenten die met problemen kampen niet alleen troost putten uit directe interactie online, maar ook uit de wetenschap dat anderen soortgelijke ervaringen hebben²⁹⁹.

Wanneer minderjarigen sociale media+ gebruiken om steun te zoeken, kunnen toch al kwetsbare personen echter worden blootgesteld aan schadelijke praktijken zoals cyberpesten en sociale uitsluiting, met mogelijk negatieve gevolgen voor hun gezondheid en welzijn.

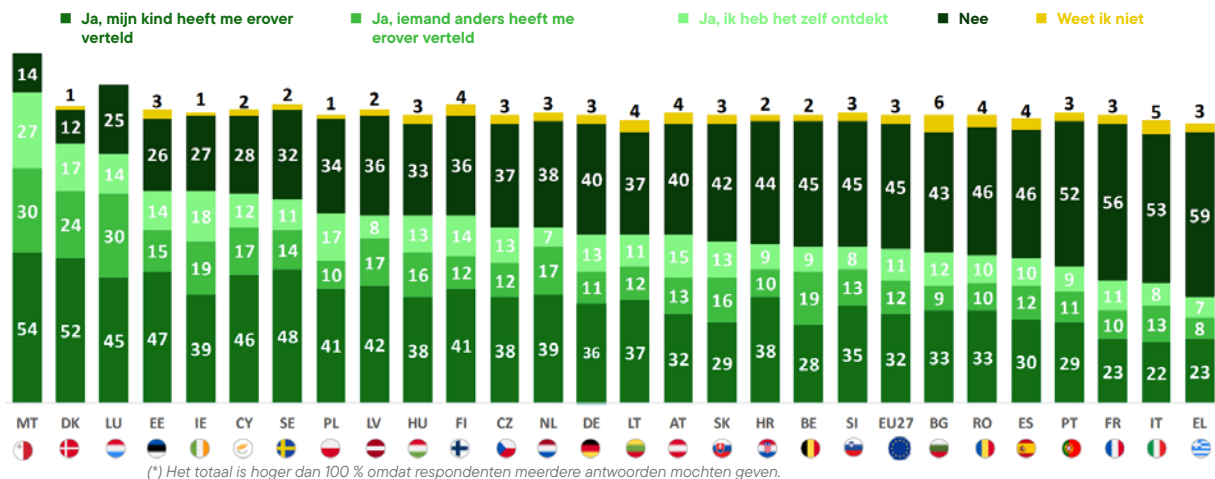
Als de juiste waarborgen zijn ingebouwd, kunnen sociale media steun bieden aan minderjarigen. Beheerde onlinediscussiefora die door zorgprofessionals worden gemodereerd, zouden bijvoorbeeld een alternatief kunnen zijn voor mensen die op sociale media+ hulp of informatie zoeken.

Er zijn aanwijzingen dat deelname aan dit soort fora adolescenten kan helpen hun terughoudendheid te overwinnen om “traditionele” professionele hulp te zoeken³⁰⁰. Dit kan ook bijdragen aan het aanpakken van problemen die verband houden met de onlineverspreiding van desinformatie en misinformatie, bijvoorbeeld over medische onderwerpen.

Verzorgers, opleiders en openbare diensten (waaronder zorgverleners op het gebied van geestelijke en seksuele gezondheid) moeten nagaan hoe zij minderjarigen het beste kunnen informeren over en ondersteunen bij het veilige gebruik van sociale media en andere digitale diensten als bron van informatie of steun.

Figuur 1: Bewustzijn binnen het gezin van negatieve online-ervaringen van minderjarigen

Vraag: Heeft uw kind u ooit verteld over een negatieve online-ervaring, of hebt u die zelf ontdekt?

Bron: Europese Commissie (2026). De invloed van overmatige schermtijd en sociale media op de geestelijke gezondheid van adolescenten – juni 2026 – Eurobarometer-enquête.

LEREN EN ONTWIKKELING VAN VAARDIGHEDEN

Onderzoek naar het gebruik van digitale leerhulpmiddelen wijst erop dat het gebruik van digitale hulpmiddelen en diensten een klein tot matig positief effect kan hebben op de leerresultaten van kinderen in het secundair onderwijs³⁰¹.

Digitale technologieën bieden leerkrachten en leerlingen extra mogelijkheden om les te geven respectievelijk te leren, en lijken het doeltreffendst te zijn wanneer ze worden ingezet als aanvulling op, in plaats van als vervanging van, traditioneel onderwijs³⁰².

Bij vakken als natuurwetenschappen, wiskunde en talen kunnen digitale technologieën het leerproces verrijken met interactieve ervaringen. Het kan daarbij gaan om simulaties, modellering, animaties, digitale spelletjes, multimediatechnologieën en geluidseffecten. Deze benaderingen kunnen de betrokkenheid van leerlingen vergroten en abstracte of complexe concepten toegankelijker en begrijpelijker maken³⁰³.

Digitale hulpmiddelen en diensten kunnen ook gepersonaliseerd leren ondersteunen. Door leerlingen in staat te stellen in hun eigen tempo vooruitgang te boeken en onderwerpen vanuit verschillende invalshoeken te verkennen, zorgen deze hulpmiddelen en diensten voor meer flexibiliteit in het leerproces. Dit kan de motivatie vergroten, met name bij leerlingen die baat hebben bij herhaald oefenen of zelfstandig onderzoek³⁰⁴.

Op AI gebaseerde technologieën vormen een extra hulpmiddel dat geïndividualiseerd onderwijs kan ondersteunen. Deze hulpmiddelen bieden leerkrachten de mogelijkheid om hun methoden aan te passen aan de prestaties van leerlingen, tijdig feedback te geven en bij te sturen, en individuele ondersteuning op maat te bieden³⁰⁵.

Uit onderzoek blijkt dat het gebruik van generatieve AI deel is gaan uitmaken van de studieroutine van veel leerlingen³⁰⁶. Hoewel leerlingen zich bewust zijn van de risico's voor hun leerproces en cognitieve ontwikkeling, richten zij zich doorgaans op de potentiële voordelen³⁰⁷, zoals de tijd die zij met een AI-tool besparen.

Het gebruik van leerplatforms op scholen kan leerlingen in het basis- en secundair onderwijs toegang bieden tot een grotere verscheidenheid aan hoogwaardige leermiddelen waarmee zij zelfstandig kunnen leren en hun eigen werk en dat van medeleerlingen kunnen beoordelen³⁰⁸.

Deze kansen moeten worden afgewogen tegen de risico's, waaronder het risico dat digitale apparaten kinderen en adolescenten kunnen afleiden van het leren, fysieke risico's (bijvoorbeeld voor het gezichtsvermogen van minderjarigen) en "overdigitalisering" van het onderwijs.

Zoals in hoofdstuk 2 besproken, moet uitgebreider worden onderzocht welke gevolgen AI-tools hebben voor het onderwijs en de ontwikkeling van vaardigheden van kinderen en adolescenten om inzicht te krijgen in de mogelijke voordelen en risico's. Ook is er meer bewijs nodig met betrekking tot de mogelijke positieve effecten van het gebruik van sociale media+ in onderwijsomgevingen.

Digitaal onderwijs, met inbegrip van media- en AI-geletterdheid, is van vitaal belang om kinderen en adolescenten in staat te stellen zich veilig in de onlinewereld te bewegen. De belangrijkste vraag is hoe het bijbrengen van digitale vaardigheden en digitale geletterdheid in de praktijk zodanig in onderwijsprogramma's kan worden opgenomen dat het de algehele leerprestaties en ontwikkeling van minderjarigen ten goede komt.

De cultuur en opvattingen met betrekking tot het gebruik van digitale apparaten en hulpmiddelen in leeromgevingen lopen sterk uiteen tussen de EU-lidstaten. Er wordt echter algemeen erkend dat het belangrijk is om de competenties van minderjarigen, verzorgers en opleiders te versterken en veilige, op de leeftijd afgestemde leerinstrumenten aan te bieden, en dat het noodzakelijk is het concept digitaal welzijn gangbaar te maken op scholen.

"Jongeren hebben behoefte aan duidelijke rechten, begrijpelijke informatie, effectieve meldingsmogelijkheden en een echte stem bij het vormgeven van de digitale ruimten die zij dagelijks gebruiken. Het internet is niet alleen een plek vol risico's. Voor veel jongeren is het ook een plek waar zij kunnen leren, contacten kunnen leggen, creatief bezig kunnen zijn en steun kunnen vinden. Maak er dus, in plaats van het te verbieden of te beperken, een plek van inspiratie van die voor iedereen veilig is. Mijn boodschap is dan ook eenvoudig: bouw aan het internet samen met ons, niet alleen voor ons."

— AYATA,
15-JARIGE VERTEGENWOORDIGSTER VAN
DE EU-SITE VOOR JONGERENINSPRAAK

BEPERKINGEN OP HET GEBRUIK VAN SMARTPHONES OP SCHOLEN

Mobiele telefoons zijn niet meer weg te denken uit het leven van kinderen en adolescenten in Europa. Zoals in hoofdstuk 1 besproken, kan het gebruik van smartphones op school minderjarigen afleiden van het leren, hun schoolprestaties schaden en de sociale interactie verminderen. Tegelijkertijd kan dit gebruik het risico op schadelijke ervaringen, zoals cyberpesten en sociale uitsluiting, vergroten.

Bij adolescenten kan smartphonegebruik het risico op psychische problemen, zoals angst en depressie, vergroten. Meer in het algemeen kan het gebruik van smartphones door minderjarigen in de klas bij leraren leiden tot angst om te worden gefilmd en tot extra stress doordat zij moeten toezien op het gebruik van smartphones.

Deze vastgestelde risico's hebben in de EU-lidstaten en daarbuiten discussies op gang gebracht over de vraag of het gebruik van smartphones door kinderen en adolescenten op school moet worden verboden. De voorgestelde maatregelen variëren van een totaalverbod tijdens schooluren tot genuanceerdere beperkingen, waarbij smartphones onder bepaalde voorwaarden of onder toezicht mogen worden gebruikt.

Eind 2025 hadden de meeste EU-lidstaten een of andere vorm van beperking van mobiele telefoons op scholen ingevoerd of waren zij van plan dat te doen. De maatregelen variëren van een totaalverbod tijdens de schooluren (Oostenrijk, België, Cyprus, Frankrijk, Hongarije, Portugal en Slovenië), waarbij smartphones vaak verplicht moeten worden ingeleverd, tot beperkingen die alleen in de klas gelden en waarbij scholen zelf kunnen beslissen over verdergaande maatregelen (Nederland, Roemenië en Slowakije). Sommige landen (Bulgarije en Zweden) stappen momenteel over van adviserende kaders naar wettelijk bindende voorschriften.

Verboden die de hele dag gelden, zijn de meest voorkomende oplossing, maar de handhaving varieert (in Zweden bijvoorbeeld reageerde 80 % positief, terwijl 20 % moeite had met het uitvoeren van de verboden)³⁰⁹.

Vastgestelde uitdagingen en onbedoelde gevolgen van beperkende maatregelen zijn onder meer de extra belasting voor niet-onderwijzend personeel dat de smartphones moet inzamelen, substitutie-effecten (waarbij minderjarigen smartphones vervangen door bijvoorbeeld tablets of laptops), de verschuiving van cyberpesten naar de buitenschoolse uren en overcompensatie van het smartphonegebruik 's avonds.

EU-beleid en -instrumenten

Na de mogelijkheden te hebben onderzocht die het gebruik van sociale media en andere digitale diensten kinderen en adolescenten biedt en deze te hebben afgewogen tegen de risico's van deze activiteiten voor de gezondheid en het welzijn van minderjarigen, worden in het volgende deel enkele EU-beleidsmaatregelen en -instrumenten besproken die de empowerment en participatie van minderjarigen online bevorderen.

De analyse is gericht op beleidsmaatregelen en instrumenten die volgens de medevoorzitters met verdere maatregelen kunnen worden aangevuld of vervolledigd.

EU-STRATEGIE VOOR DE RECHTEN VAN HET KIND

De Europese Commissie stelde in 2021 de EU-strategie voor de rechten van het kind vast als een alomvattend beleidskader om de rechten van kinderen in alle beleidsterreinen van de EU te waarborgen en ervoor te zorgen dat kwetsbare kinderen veilige toegang tot basisdiensten hebben.

De strategie is opgebouwd rond zes pijlers:

1. Deelname van kinderen aan het politieke en democratische leven, met inbegrip van de EU-site voor jongereninspraak;
2. Sociaal-economische inclusie, gezondheid en onderwijs, met inbegrip van de Europese kindergarantie;
3. Bestrijding van geweld tegen kinderen en waarborging van de bescherming van kinderen;
4. Kindvriendelijke justitie;
5. Digitale omgeving;
6. Mondiale dimensie.

De digitale pijler, waarin is toegezegd de centra voor een veiliger internet en het Better Internet for Kids-platform te blijven ondersteunen, moet ervoor zorgen dat kinderen gebruik kunnen maken van veilige digitale omgevingen en dat zij gelijke toegang tot digitale hulpmiddelen hebben.

In de strategie wordt de EU-lidstaten verzocht effectieve gelijke toegang tot digitale hulpmiddelen te waarborgen, via het onderwijs initiatieven op het gebied van mediageletterdheid te ondersteunen, en kinderen te leren online-inhoud kritisch te beoordelen en desinformatie en schadelijke inhoud te herkennen.

Daarnaast worden de lidstaten opgeroepen om de door de EU medegefinancierde centra voor een veiliger internet, kindhulplijnen en meldpunten te bevorderen en te ondersteunen. Tot slot wordt de EU-lidstaten in de strategie verzocht de deelname van kinderen (met name meisjes) aan onderwijs in wetenschap, technologie, engineering en wiskunde (STEM) te stimuleren.

In de EU-strategie voor de rechten van het kind roept de Europese Commissie ICT-bedrijven ertoe op:

- // te waarborgen dat digitale producten en diensten door ontwerp en door standaardinstellingen rekening houden met de rechten van het kind, waaronder het recht op privacy, gegevensbescherming en toegang tot op de leeftijd afgestemde inhoud, ook waar het gaat om kinderen met een handicap;
- // kinderen en ouders passende instrumenten voor het controleren van hun schermtijd en -gedrag aan te reiken en hen te beschermen tegen de gevolgen van overmatig gebruik van en verslaving aan onlineproducten;
- // de maatregelen te versterken die bijdragen tot de aanpak van schadelijke inhoud en ongepaste commerciële communicatie, bijvoorbeeld door middel van gebruiksvriendelijke meldings- en blokkeringsmogelijkheden of doeltreffende instrumenten voor leeftijdsverificatie;

// zich te blijven inspannen om illegale online-inhoud, waaronder inhoud betreffende seksueel misbruik van kinderen, op te sporen, te melden en van hun platforms en diensten te verwijderen, voor zover die handelwijze rechtmatig is.

STRATEGIE VOOR EEN BETER INTERNET VOOR KINDEREN

De Europese Commissie werkt rechtstreeks samen met kinderen, deskundigen, ouders, verzorgers, leerkrachten en andere relevante belanghebbenden om ervoor te zorgen dat bij de ontwikkeling en uitvoering van beleid met betrekking tot de digitale omgeving rekening wordt gehouden met uiteenlopende standpunten.

De strategie voor een beter internet voor kinderen (BIK+) biedt een alomvattend kader dat tot doel heeft minderjarigen, met inbegrip van de meest kwetsbaren, online te beschermen, te empoweren en te respecteren. De strategie ondersteunt de uitvoering van de wetgevingsinstrumenten van de EU op dit gebied door de verplichtingen aan te vullen met maatregelen gericht op bewustmaking, capaciteitsopbouw en ondersteuning.

Het Better Internet for Kids-platform biedt een uitgebreide verzameling educatieve hulpmiddelen om kinderen en jongeren te helpen de digitale vaardigheden te ontwikkelen die zij nodig hebben om veilig, verantwoord en met vertrouwen deel te nemen aan onlineomgevingen.

Het portaal hanteert een multistakeholderbenadering en biedt speciale leerhoeken voor kinderen en jongeren, ouders en verzorgers, en leerkrachten en opleiders. Dit weerspiegelt de rol die verzorgers en opleiders, die deel uitmaken van de mensen in de ondersteunende omgeving van kinderen en adolescenten, spelen bij het toezicht op en de begeleiding van het gebruik van sociale media+ door minderjarigen.

Kinderhoek (Children's Corner)

De kinderhoek van het Better Internet for Kids-platform is bedoeld om kinderen en jongeren in staat te stellen hun weg te vinden in de digitale wereld door hun allerlei boeiend en interactief leermateriaal aan te reiken. Dit zijn onder meer educatieve games die de kennis over en het bewustzijn van onlineveiligheid van kinderen, verantwoord onlinegedrag en het voorkomen van overmatig internetgebruik en misbruik van het internet vergroten.

De kinderhoek biedt ook leermateriaal waarmee kinderen kennis kunnen maken met het werk van de EU en met mogelijkheden voor maatschappelijke betrokkenheid via initiatieven zoals de EU-site voor jongereninspraak (die verderop in dit hoofdstuk wordt besproken).

Ouderhoek (Parent Corner)

De ouderhoek van het Better Internet for Kids-platform ondersteunt ouders, verzorgers en volwassenen die verantwoordelijkheid dragen voor kinderen door praktische adviezen en empirisch onderbouwd educatief materiaal aan te bieden over uiteenlopende onderwerpen die verband houden met online-ervaringen van kinderen.

In afzonderlijke rubrieken komen onderwerpen aan bod zoals instrumenten voor ouderlijk toezicht, onlinegames en het beheren van de schermtijd. Daarnaast biedt het platform een reeks leermodules en

diepgravende sessies die ouders meer inzicht moeten geven in de risico's die sociale media en digitale technologieën met zich meebrengen en in de mogelijkheden die zij bieden.

In de belangrijkste opleidingsmodules wordt ingegaan op onderwerpen als cyberbeveiliging, de aanpak van gendergerelateerd geweld online, onlinespellen, manipulatieve marketingpraktijken in games, inzicht in misinformatie en desinformatie, sexting, cyberpesten en de rol van ouders bij het ondersteunen en opvoeden van kinderen in de digitale wereld.

Elke module bevat uitleg, voorgestelde activiteiten en aanvullend materiaal, zodat deelnemers in hun eigen tempo kunnen leren.

Lerarenhoek (Teacher Corner)

Tot slot biedt de lerarenhoek leerkrachten, opleiders en andere professionals die met kinderen en jongeren werken een scala aan educatief materiaal dat hen beter in staat moet stellen om in een onderwijsomgeving aandacht te besteden aan de onlineveiligheid van kinderen en aan digitaal burgerschap.

De inleidende leermodules zijn gericht op de fundamentele aspecten van onlineveiligheid van kinderen en op de verantwoordelijkheden van opleiders bij het ondersteunen van kinderen en jongeren. Aan bod komen onder meer de belangrijkste onlineveiligheidsrisico's, het bijbrengen van mediageletterdheid en digitaal burgerschap in het basis- en secundair onderwijs, de implementatie van schoolbrede benaderingen van de onlineveiligheid van kinderen en de rechten van kinderen in de digitale wereld.

CENTRA VOOR EEN VEILIGER INTERNET

De kern van de strategie voor een beter internet voor kinderen (BIK+) wordt gevormd door een netwerk van centra voor een veiliger internet, die door de EU worden medegefinancierd.

Alleen al in 2025 bereikten de centra voor een veiliger internet meer dan 46,4 miljoen Europeanen, organiseerden zij 448 000 schoolbezoeken en trainingen en handelden zij via de Insafe-hulplijnen meer dan 57 000 meldingen af³¹⁰.

Samen met de Europese Commissie promoot het netwerk ook de jaarlijkse Dag van een veiliger internet, de wereldwijde campagne die elk jaar in februari wordt gevoerd om mensen meer bewust te maken van onlineveiligheid.

De centra voor een veiliger internet bieden allerlei diensten op het gebied van zowel preventie als ondersteuning. Zij bieden gezinnen en scholen opleidingen aan alsook toegankelijk materiaal om de digitale geletterdheid en verantwoord onlinegedrag te bevorderen.

Veel centra voor een veiliger internet over heel Europa zijn inmiddels in het kader van de digitaaldienstenverordening als "betrouwbare flaggers" aangewezen, wat de bescherming van minderjarigen online versterkt omdat deze centra illegale inhoud die gevolgen heeft voor kinderen en jongeren met voorrang kunnen melden. De centra spelen een cruciale rol bij het informeren van digitaaldienstencoördinatoren over risico's voor kinderen en jongeren, en ondersteunen daarmee de handhaving van de digitaaldienstenverordening³¹¹.

De centra beheren ook hulplijnen die rechtstreeks ondersteuning bieden aan kinderen en gezinnen die te maken krijgen met onlineriesico's, zoals cyberpesten. Daarnaast beheren zij meldpunten waar vermoedelijk materiaal van seksueel misbruik van kinderen anoniem kan worden gemeld.

De centra voor een veiliger internet voeren op nationaal en Europees niveau bewustmakingscampagnes om de veiligheid en empowerment van kinderen online te bevorderen. Dit omvat gerichte initiatieven zoals "DSA for YOUth", waarin de digitaaldienstenverordening van de EU en de bijbehorende richtsnoeren voor de bescherming van minderjarigen op een voor jongeren toegankelijke manier worden uitgelegd.

Meer in het algemeen dragen bewustmakingscampagnes ertoe bij dat kinderen, verzorgers en opleiders worden geïnformeerd over onlineriesico's voor minderjarigen en veilige praktijken. Dit gebeurt onder meer via voorlichting over de blootstelling aan digitale apparaten tijdens de vroege kindertijd.

DIGITAAL ONDERWIJS EN DIGITALE GELETTERDHEID

De EU-lidstaten zijn verantwoordelijk voor de organisatie van nationale onderwijs- en opleidingsstelsels, leerplannen en het aanbod van onderwijs en opleidingen. De EU ondersteunt de samenwerking en de uitwisseling van goede praktijken tussen de lidstaten en verstrekt via EU-programma's, waaronder Erasmus+, financiële steun voor onderwijs- en opleidingsinitiatieven.

"Maak de lerarenopleiding tot een niet-wetgevende pijler voor de onlineveiligheid van kinderen [...] Integreer digitaal onderwijs in alle lerarenopleidingen en stel leraren in staat om effectief met ouders samen te werken."

— LOUISE HEERAN FLYNN,
ASSISTENT-HOOGLERAAR LERARENOPLEIDING,
TRINITY COLLEGE DUBLIN

In maart 2025 stelde de Europese Commissie de strategie voor een vaardigheidsunie vast. De vaardigheidsunie heeft tot doel de verwerving van basis- en geavanceerde vaardigheden, waaronder digitale vaardigheden, in de hele EU te bevorderen door een leven lang leren te stimuleren. Een hoeksteen van de strategie is het actieplan voor basisvaardigheden, dat gericht is op het aanpakken van tekortkomingen in de verwerving van basisvaardigheden, waaronder digitale en burgerschapsvaardigheden^b.

Uit de resultaten van de International Computer and Information Literacy Study (ICILS) van 2023 blijkt dat 42,5 % van de 13- tot 14-jarigen niet over basisvaardigheden op het gebied van computer- en informatiegeletterdheid beschikt³¹². De sociaal-economische achtergrond is een sterke voorspeller van computer- en informatiegeletterdheid. Het percentage leerlingen dat ondermaats presteert, ligt bij leerlingen van wie ten minste één ouder een universitaire opleiding heeft afgerond 16 procentpunten lager dan bij kinderen van ouders met een lager opleidingsniveau (respectievelijk 32,4 % en 48,6 %)³¹³.

- b.** Burgerschapsvaardigheden hebben betrekking op het vermogen om verantwoordelijk te handelen en volwaardig aan het maatschappelijk leven deel te nemen, en op vaardigheden zoals kritisch denken (wat van belang is om constructief met artificiële intelligentie om te gaan) en mediageletterdheid.

Bovendien blijkt uit de meest recente gegevens van de Teaching and Learning International Survey (TALIS) van de OESO dat slechts 45,9 % van de leerkrachten in de EU-lidstaten zich klaar voelt om digitale leermiddelen en -instrumenten te gebruiken³¹⁴. Deze gegevens onderstrepen dat het niet alleen nodig is om de digitale vaardigheden en digitale geletterdheid van leerlingen te versterken, maar ook die van leerkrachten en opleiders door middel van betere initiële en voortgezette lerarenopleidingen om kinderen en adolescenten online te helpen beschermen en empoweren.

Op EU-niveau bevordert de Europese onderwijsruimte de ontwikkeling van een “systeem- en schoolbrede aanpak” om geestelijke gezondheid en welzijn op scholen aan te pakken en een positief leerklimaat te creëren. De EU-lidstaten hebben erkend hoe belangrijk het is om ouders, scholen en leerkrachten te ondersteunen bij het bevorderen van de geestelijke gezondheid en het welzijn van kinderen³¹⁵.

Uit raadplegingen van ouders en verzorgers blijkt dat ouders zich vaak overweldigd voelen en dat zij “voortdurend achter de feiten aanlopen” wat betreft de nieuwste technologische ontwikkelingen op het gebied van sociale media+. Tegelijkertijd is vaak maar weinig bekend over hoe kinderen kunnen worden ondersteund wanneer zij met schadelijke of illegale inhoud worden geconfronteerd³¹⁶.

De lidstaten hebben ook benadrukt dat aanbieders van sociale media en andere digitale diensten geen opzettelijk verslavende ontwerppraktijken mogen toepassen die op kinderen zijn gericht, en dat zij een op de leeftijd afgestemd ontwerp van sociale media en andere digitale diensten moeten bevorderen³¹⁷.

ACTIEPLAN VOOR DIGITAAL ONDERWIJS

Digitaal onderwijs en digitale geletterdheid zijn van fundamenteel belang om kinderen en adolescenten de vaardigheden bij te brengen die zij nodig hebben om zich veilig in de onlinewereld te bewegen. De digitale vaardigheden en digitale geletterdheid van kinderen en adolescenten houden echter geen gelijke tred met de technologische veranderingen in de wereld van sociale media+, wat in tegenspraak is met de opvatting dat minderjarigen tegenwoordig “digital natives” zijn.

Het is cruciaal dat digitale vaardigheden en digitale geletterdheid in de nationale onderwijsstelsels worden geïntegreerd. Volgens een Eurobarometer-enquête uit 2025 vindt 92 % van de Europeanen dat digitale vaardigheden aan iedereen op alle onderwijsniveaus moeten worden onderwezen en dat scholen leerlingen moeten leren omgaan met de gevolgen van digitale technologieën (waaronder sociale media) voor hun geestelijke en lichamelijke gezondheid³¹⁸.

Om de EU-lidstaten te ondersteunen bij het aanbieden van hoogwaardig, inclusief en toegankelijk digitaal onderwijs, voert de Europese Commissie het actieplan voor digitaal onderwijs (2021-2027) uit. Dit plan stelt de EU-lidstaten in staat hun onderwijsstelsels aan te passen aan de snelle technologische veranderingen en het toenemende belang van digitale vaardigheden.

De twee belangrijkste strategische prioriteiten van het actieplan voor digitaal onderwijs zijn het opbouwen van een sterk Europees digitaal onderwijsecosysteem en het versterken van digitale vaardigheden en competenties. Concreet ondersteunt het plan de verbetering van de infrastructuur en omgevingen voor digitaal leren, de internetconnectiviteit en de digitale apparatuur op scholen, de beschikbaarstelling van hoogwaardige digitale leerinhoud en -platforms, en de opleiding van leerkrachten in het gebruik van digitale hulpmiddelen en pedagogische methoden.

In het kader van het actieplan voor digitaal onderwijs publiceerde de Commissie in maart 2026 vier reeksen richtsnoeren³¹⁹ ter ondersteuning van leerkrachten en opleiders bij onder meer het bestrijden van

desinformatie en het bevorderen van digitale geletterdheid, het ethische gebruik van AI en data in het onderwijs, hoogwaardige digitale onderwijsinhoud en informaticaonderwijs.

De richtsnoeren voor leerkrachten en opleiders over het bestrijden van desinformatie en het bevorderen van digitale geletterdheid via onderwijs en opleiding bevatten informatie over geïnformeerd en veilig gebruik van sociale media, generatieve AI en prebunking³²⁰, en bevatten lesplannen waarmee leerkrachten cyberpesten aan de orde kunnen stellen, naast onderwerpen als genderstereotypen en deepfakes³²⁰.

In het kader van het actieplan voor digitaal onderwijs biedt de Europese hub voor digitaal onderwijs een onlinegemeenschap waarin opleiders, beleidsmakers, onderzoekers en andere belanghebbenden samenkomen. Via de hub delen zij kennis en goede praktijken en ontwikkelen zij gezamenlijk oplossingen voor digitaal onderwijs. De hub ondersteunt leerkrachten en opleiders ook bij het leggen van contacten en het deelnemen aan activiteiten, zoals intercollegiaal leren, op het gebied van digitaal onderwijs.

Daarnaast bieden de programma's Erasmus+ en het Europees Solidariteitskorps, het Europees platform voor schoolonderwijs en de eTwinning-gemeenschap extra ondersteuning om minderjarigen en opleiders online te empoweren. Dit omvat mogelijkheden voor niet-formeel leren en betrokkenheid, en ondersteuning voor ruimten waar schoolgemeenschappen met elkaar in contact kunnen komen, kunnen groeien en hun vaardigheden kunnen ontwikkelen.

Eind 2026 lanceert de Europese Commissie een onderwijspakket. Dit pakket zal helpen om nationale onderwijsecosystemen toekomstbestendig te maken door structurele uitdagingen aan te pakken, waaronder de behoefte aan veilige, soevereine en betrouwbare Europese infrastructuur voor digitaal onderwijs. Het pakket zal ertoe bijdragen dat kinderen en adolescenten de essentiële vaardigheden verwerven die zij nodig hebben om constructief met AI en digitale technologieën om te gaan door ernaar te streven digitaal welzijn, digitale geletterdheid en onlineveiligheid in nationale onderwijsstelsels te integreren.

CAMPAGNE “AI ≠ HUMAN – TALK TO A PERSON”

Bewustmakingsinitiatieven op nationaal niveau, waaronder de campagne “AI ≠ Human – Talk to a person”, laten zien hoe belangrijk het is kinderen en adolescenten te helpen de aard en beperkingen van AI-instrumenten, zoals chatbots, te begrijpen en deze instrumenten kritisch en verantwoord te gebruiken.

Dergelijke initiatieven geven kinderen en adolescenten een duidelijke boodschap mee: artificiële intelligentie kan weliswaar een nuttig hulpmiddel zijn wanneer het met de juiste waarborgen wordt gebruikt, maar kan menselijke relaties niet vervangen.

De campagne vond plaats in het voorjaar van 2026 en werd opgezet door het Luxemburgse ministerie van Onderwijs, Kinderen en Jeugd, in samenwerking met het centrum voor een veiliger internet “BEE SECURE”, het Centre psycho-social et d'accompagnement scolaires (CePAS) en de Conférence Nationale des Élèves du Luxembourg (CNEL).

De campagne vestigde de aandacht op een aantal mogelijke risico's van onkritisch of overmatig gebruik van AI, zoals meer sociaal isolement, het gebruik van AI als vervanging voor menselijke interactie en minder echte gesprekken en face-to-facecommunicatie.

- c. Prebunking is een preventieve maatregel die tot doel heeft mensen voor te bereiden op het herkennen van informatierisico's, waaronder misinformatie en desinformatie, en er weerstand aan te bieden.

Daarnaast wijst de campagne op de bezorgdheid over “cognitieve ontlasting”, waarmee situaties worden bedoeld waarin gebruikers steeds meer op AI-systemen vertrouwen om hun gedachten te ordenen, antwoorden te formuleren of beslissingen te nemen. Hierdoor krijgen zij mogelijk minder gelegenheid om zelfstandig na te denken en zich actief cognitief in te spannen. De campagne onderstreept ook problemen op het gebied van gegevensbescherming en privacy die het gebruik van AI met zich meebrengt.

KADER VOOR AI-GELETTERDHEID

In juni 2026 presenteerden de OESO en de Europese Commissie een kader voor AI-geletterdheid voor het basis- en secundair onderwijs³²¹. Het initiatief bevordert gemeenschappelijke benaderingen voor de ontwikkeling van AI-geletterdheid in nationale onderwijsstelsels.

Het kader ondersteunt leerkrachten, onderwijsstelsels en scholen bij het bijbrengen van de competenties die kinderen nodig hebben om AI te begrijpen en er kritisch mee om te gaan. Het heeft tot doel kinderen in staat te stellen veilig met AI om te gaan, de ontwikkeling ervan te beheren en vorm te geven, en de aan AI-tools verbonden kansen en risico's kritisch te beoordelen.

PARTICIPATIE VAN KINDEREN

Kinderen en adolescenten moeten zinvolle kansen krijgen om aan het democratische leven deel te nemen en moeten stelselmatig worden betrokken bij beslissingen die van invloed zijn op hun dagelijks leven. Dit omvat het opstellen en uitvoeren van beleid ter bevordering van de bescherming en empowerment van minderjarigen online.

Zinvolle participatie van kinderen berust op wederzijds respect, transparantie en het vrijwillige karakter van de participatie. Bij elke participatie waarbij kinderen betrokken zijn, moet duidelijke en op hun leeftijd afgestemde informatie worden verstrekt over de doelstellingen en het verloop van hun participatie, en moeten passende waarborgen worden uiteengezet. Minderjarigen moeten duidelijk worden geïnformeerd over de manier waarop hun inbreng zal worden gebruikt.

Ervoor zorgen dat minderjarigen worden erkend als belanghebbenden bij beslissingen die hun leven vormgeven, is van fundamenteel belang om hun rechten zowel offline als online te waarborgen. In de eerste pijler van de EU-strategie voor de rechten van het kind wordt het belang van participatie van kinderen erkend. Deze participatie wordt bijvoorbeeld via de EU-site voor jongereninspraak bevorderd.

Initiatieven ter bevordering van de participatie van jongeren, waaronder de jongerentoets, de jongerenbeleidsdialogen, de jongerenadviesraad van de voorzitter en de EU-jeugddialog, spelen eveneens een belangrijke rol bij het vergroten van de betrokkenheid van jongeren bij de beleidsvorming op EU-niveau.

Door kinderen en adolescenten actief te betrekken bij besprekingen over onlineveiligheid, voldoen beleidsmakers niet alleen aan wettelijke en ethische verplichtingen, maar maken zij ook gebruik van de unieke perspectieven van minderjarigen bij het beschermen en handhaven van hun rechten online. Er moeten maatregelen worden genomen om ervoor te zorgen dat kinderen en adolescenten met uiteenlopende achtergronden en uit verschillende geografische gebieden bij kinderparticipatie worden

“Inspanningen om de onlineveiligheid van kinderen te verbeteren, moeten gericht zijn op het creëren van veilige en ondersteunende digitale omgevingen, zonder kinderen de mogelijkheid te ontnemen om te leren, te spelen, deel te nemen, te communiceren en toegang te krijgen tot informatie.”

— ALEXANDRA WEILENMANN,
HOOGLERAAR INTERACTIEONTWERP,
UNIVERSITEIT VAN GÖTEBORG

betrokken teneinde te waarborgen dat maatregelen om minderjarigen online te beschermen en te empoweren inclusief en doeltreffend zijn.

Daarnaast is het cruciaal dat kinderen en adolescenten in staat worden gesteld deel te nemen aan het veilig maken van sociale media+. In de procedures voor inhoudsmoderatie van aanbieders van sociale media en andere digitale diensten moet vastgelegd zijn dat klachten van minderjarigen prioritair moeten worden behandeld.

In haar aanbeveling over de ontwikkeling en versterking van geïntegreerde systemen voor kindbescherming in het belang van het kind roept de Europese Commissie de EU-lidstaten op de participatie van kinderen te waarborgen en te zorgen voor een samenhangend rechts- en beleidskader voor kindbescherming, veilige, vertrouwelijke en kindvriendelijke klachten- en meldingsmechanismen, en hoogwaardige gezins- en gemeenschapsgerichte diensten en zorg³²².

EU-SITE VOOR JONGERENINSpraak

Kinderen hebben het recht om vrijelijk hun mening te uiten en het recht dat met die mening rekening wordt gehouden bij aangelegenheden die hen betreffen³²³. Om deze rechten in de praktijk te brengen, heeft de Europese Commissie de EU-site voor jongereninspraak opgericht.

Deze site biedt een speciale ruimte waar kinderen onder de 18 jaar rechtstreeks in contact kunnen komen met beleidsmakers en besluitvormers. De site biedt kinderen en adolescenten een veilige plek om hun mening te geven en onderwerpen te bespreken die hen aangaan. De site organiseert activiteiten, waaronder bijeenkomsten, workshops, opleidingen en zowel online-enquêtes als enquêtes op locatie om de mening van kinderen te peilen.

Via de EU-site voor jongereninspraak heeft de Europese Commissie duizenden kinderen geraadpleegd, onder meer over cyberpesten, onlineveiligheid, digitaal welzijn en de aankomende wetgevingshandeling inzake digitale rechtvaardigheid. Dit proces heeft ertoe geleid dat een oproep tot actie werd gericht aan EU-besluitvormers³²⁴ waarin onderwerpen aan de orde komen die voor kinderen het belangrijkste zijn.

In het kader van deze raadplegingen benadrukten kinderen dat zij actief betrokken willen worden bij het vormgeven van de regels die van invloed zijn op hun onlineactiviteiten. Velen maakten ook duidelijk dat volwassenen – en niet kinderen – verantwoordelijk zijn voor de manier waarop de onlinewereld en sociale media+ zijn ontworpen en vandaag de dag functioneren, en dat kinderen niet mogen worden “gestraft” voor de tekortkomingen daarvan.

De boodschap van kinderen is duidelijk: zij willen dat de onlinewereld veiliger, eerlijker en begrijpelijker wordt, met strengere regels voor gevallen waarin onlinediensten mogelijk oneerlijk, schadelijk of verslavend zijn. Zij pleitten ook voor alternatieven voor sociale media+, zoals naschoolse activiteiten en sport, en riepen besluitvormers op om problemen op het gebied van welzijn en geestelijke gezondheid die verband houden met het gebruik van sociale media door kinderen aan te pakken.

AANBEVELINGEN VAN KINDEREN

Van 16 tot en met 18 april 2026 kwamen 20 kinderen en jongeren uit verschillende EU-lidstaten in Berlijn bijeen voor het door de EU-site voor jongereninspraak georganiseerde studiebezoek over welzijn en geestelijke gezondheid.

Gedurende twee dagen wisselden zij ervaringen uit, leerden zij van elkaar en stelden zij samen aanbevelingen op over hoe kinderen zich bij geestelijke gezondheidsproblemen veilig, gesteund, gerespecteerd en gehoord kunnen voelen, en hoe volwassenen, scholen, gezinnen en diensten het welzijn van kinderen beter kunnen ondersteunen.

In het kader van het studiebezoek hebben de kinderen een aantal aanbevelingen gedaan over wat zij nodig hebben om hun welzijn te verbeteren:

- // Wij moeten de vrijheid hebben om in een gesprek te blijven of het te verlaten, een veilige ruimte hebben waar wij ons kunnen uitspreken en weten met wie wij moeten praten;
- // We hebben behoefte aan stabiele en betrouwbare ondersteuningssystemen, structuren waarbinnen naar ons wordt geluisterd en een gemeenschap waarop wij kunnen terugvallen;
- // We moeten toegang hebben tot “emotionele uitlaatkleppen”: lichaamsbeweging, sport, hobby’s, een dagboek bijhouden, ontspanning en veilige plekken om te spelen en actief te zijn;
- // Scholen moeten gesprekken over geestelijke gezondheid normaliseren en regelmatig dagen organiseren waarop aandacht wordt besteed aan geestelijk welzijn. Er moeten veilige omgevingen worden gecreëerd waarin wij ons op ons gemak voelen om over onze geestelijke gezondheid te praten, en leerkrachten moeten worden opgeleid om ondersteuning op het gebied van geestelijke gezondheid te bieden, net zoals zij een EHBO-opleiding krijgen. Elke school moet een opgeleide psycholoog of begeleider hebben die daadwerkelijk toegankelijk is en het vertrouwen van de leerlingen geniet;
- // Wij hebben behoefte aan duidelijke, open en effectieve communicatie met volwassenen;
- // Wij moeten duidelijk weten bij welke volwassenen wij in verschillende situaties en voor verschillende problemen terecht kunnen voor hulp;
- // Gezondheidsthema’s moeten op school voldoende aan bod komen, zodat wij geen onlineomgevingen nodig hebben om informatiehiaten op te vullen^d.

d. In Bulgarije bijvoorbeeld gaven kinderen aan dat zij informatie over gezondheidsonderwerpen voornamelijk via AI-tools ontvangen.

Peer counseling

Peer counseling kan een belangrijke rol spelen bij het bevorderen van het welzijn van kinderen en adolescenten, zowel online als offline, door een ondersteunende omgeving te bieden waarin zij problemen kunnen bespreken met daarvoor opgeleide leeftijdsgenoten. Omdat kinderen het vaak gemakkelijker vinden iemand van ongeveer hun eigen leeftijd in vertrouwen te nemen, kan peer counseling hen aanmoedigen om in een vroeg stadium hulp te zoeken en kan het helpen voorkomen dat problemen escaleren. Daarnaast biedt peer counseling hun offline een veilige omgeving om contact te leggen en betekenisvolle banden op te bouwen op basis van gedeelde ervaringen.

“Echte onlineveiligheid vereist niet alleen regelgeving, maar ook digitale geletterdheid, toegankelijke ondersteuning en investeringen in offlineruimten.”

— MARTINA TÓTHOVÁ,
JONGERENADVIESRAAD VAN
DE VOORZITTER, JONGERENRAAD
VAN SLOWAKIJE

In het kader van de onlineveiligheid van kinderen kunnen peer counsellors helpen om hen bewuster te maken van risico's zoals cyberpesten en om hen te informeren over onderwerpen zoals gezond gebruik van schermen en sociale media+, misinformatie en desinformatie, artificiële intelligentie en het belang van de bescherming van persoonsgegevens. Peer counsellors kunnen positief digitaal gedrag stimuleren, zoals respectvolle communicatie, empathie, kritisch denken en verantwoorde participatie online.

Omdat de ondersteuning wordt geboden door leeftijdsgenoten met vergelijkbare ervaringen, wordt peer counseling vaak als herkenbaarder, geloofwaardiger, minder formeel en laagdrempeliger ervaren door kinderen en adolescenten. Het kan binnen scholen of gemeenschappen een gevoel van verbondenheid, inclusie en wederzijdse steun bevorderen en minderjarigen in staat stellen elkaar actief te ondersteunen om online veilig te blijven.

VOORBEELDEN VAN BESTE PRAKTIJKEN OP HET GEBIED VAN PEER COUNSELING

Het Reference Centre for Psychosocial Support (referentiecentrum voor psychosociale ondersteuning) van de Internationale Federatie van Rode Kruis- en Rode Halve Maan-verenigingen (IFRC) heeft de toolkit **“Psychological First Aid for Young Peers”** ontwikkeld om jongeren te helpen hun leeftijdsgenoten in moeilijke tijden te ondersteunen³²⁵.

Deze toolkit stelt jongeren in staat om hun leeftijdsgenoten te helpen door hen de vaardigheden en kennis bij te brengen die daarvoor nodig zijn, en maakt hen tegelijkertijd bewust van het belang van zelfzorg³²⁶. Het overkoepelende doel van de toolkit is om jongeren weerbaarder te maken wanneer zij met tegenspoed en crisissituaties worden geconfronteerd en om hun kennis en vaardigheden op het gebied van psychologische eerste hulp bij te brengen³²⁷. De toolkit bevat een handboek waarin het concept van psychologische eerste hulp wordt toegelicht en waarin praktische voorbeelden worden gegeven van hoe jongeren dit kunnen toepassen om hun leeftijdsgenoten te helpen³²⁸.

De toolkit bevat ook een opleidingspakket voor scholen, jeugd- en sportverenigingen en scoutingorganisaties. De deelnemers leren met welke uitdagingen mensen van hun leeftijd kunnen worden geconfronteerd, welke crisissituaties zich kunnen voordoen en hoe men daarop reageert, hoe zij de basisbeginselen van psychologische eerste hulp kunnen toepassen en hoe men goed voor zichzelf kan zorgen³²⁹. Ook leren zij in te schatten wanneer iemand wellicht meer hulp nodig heeft dan zij kunnen bieden³³⁰.

Een ander voorbeeld van een goede praktijk is het Portugese initiatief **“Líderes Digitais”** (digitale leiders), dat is ontwikkeld door het bewustmakingscentrum SeguraNet³³¹. Via een peer-to-peer-aanpak stelt het initiatief leerlingen in staat om binnen hun school als digitale ambassadeur op te treden.

De deelnemende leerlingen krijgen opleiding over onderwerpen als digitaal burgerschap, onlineveiligheid, cyberpesten, privacy, gegevensbescherming, desinformatie, mediageletterdheid en het verantwoorde gebruik van opkomende technologieën, waaronder artificiële intelligentie. Vervolgens delen zij deze kennis met hun leeftijdsgenoten via bewustmakingsactiviteiten, workshops, klassikale besprekingen en informele ondersteuning. Zo dragen zij bij aan een veiligere en positievere digitale cultuur binnen de schoolgemeenschap.

Door leeftijdsgenoten geleide initiatieven zoals “Líderes Digitais” laten zien hoe kinderen een actieve rol kunnen spelen bij het bevorderen van onlinewelzijn en digitale weerbaarheid. Door de dialoog tussen leeftijdsgenoten te stimuleren, bevorderen deze initiatieven positief digitaal gedrag, zoals respectvolle onlinecommunicatie, kritisch denken, empathie en verantwoorde deelname aan digitale omgevingen. Tegelijkertijd versterken zij het gevoel van verbondenheid en wederzijdse steun bij kinderen.

Het succes op lange termijn en de schaalbaarheid van initiatieven op het gebied van peer counseling hangen echter af van duurzame financiering en institutionele steun om de continuïteit te waarborgen en ervoor te zorgen dat meer scholen en kinderen van deze initiatieven kunnen profiteren. Het is dan ook absoluut noodzakelijk om de waarde van dergelijke initiatieven te erkennen en in de verdere ontwikkeling ervan te investeren, gezien de belangrijke bijdrage ervan aan de onlineveiligheid en het welzijn van kinderen.

Aanbevelingen

AANBEVELING 1

Bied kinderen meer veilige mogelijkheden om actief deel te nemen aan het vormgeven van de sociale media+-omgeving

Kinderen en adolescenten moeten zinvolle mogelijkheden krijgen om actief vorm te geven aan wetgeving, beleid en onderwijsinitiatieven die de veiligheid en empowerment van kinderen online bevorderen. Het gebruik van de instrumenten voor kinder- en jongerenparticipatie moet hiervoor worden uitgebreid. Meer in het bijzonder moeten kinderen worden betrokken bij het gezamenlijk ontwerp van veiligheidsbeleid, opleidingsprogramma's, evaluaties en richtsnoeren. De maatregelen moeten voortdurend worden gemonitord en geëvalueerd om het effect ervan op de veiligheid en de rechten van kinderen te beoordelen.

Participatieprocessen moeten ervoor zorgen dat kinderen duidelijke informatie krijgen, begrijpen hoe hun bijdragen zullen worden gebruikt en feedback ontvangen over de resultaten. Er moeten bijzondere inspanningen worden geleverd om kinderen uit kansarme, gemarginaliseerde en kwetsbare groepen bij deze processen te betrekken. Alle participatieactiviteiten waarbij kinderen betrokken zijn, moeten gepaard gaan met passende beschermingsmaatregelen.

AANBEVELING 2

Versterk de klachten- en rapportagemechanismen en consumentenrechten voor kinderen en adolescenten

Aanbieders van sociale media en andere digitale diensten moeten meldingen en klachten van kinderen en adolescenten met prioriteit behandelen bij procedures voor inhoudsmoderatie. De verplichtingen van aanbieders uit hoofde van bestaande kaders moeten worden aangescherpt zodat er voldoende middelen worden uitgetrokken voor hulplijnen en klachtenmechanismen. Deze mechanismen moeten leeftijdsgeschikt, gebruiksvriendelijk, toegankelijk, privacyvriendelijk en doeltreffend zijn.

AANBEVELING 3

Financier en bevorder de oprichting en het gebruik van op de EU-waarden gebaseerde sociale media en andere digitale diensten waar minderjarigen veilig met elkaar kunnen communiceren

Het ontwikkelen en gangbaar maken van op de EU-waarden gebaseerde, leeftijdsgeschikte sociale media en andere digitale diensten die volgens het beginsel van veiligheid door ontwerp zijn ontworpen, moeten met overheidsinvesteringen worden ondersteund. Dergelijke diensten moeten betrouwbare informatie beschikbaar stellen en kinderen en adolescenten – maar ook volwassenen – in staat stellen veilig online met anderen om te gaan zonder aan schadelijke functionaliteiten te worden blootgesteld.

AANBEVELING 4**Maak acties op het gebied van digitaal onderwijs en digitale geletterdheid gangbaar voor minderjarigen, ouders en verzorgers, leerkrachten en opleiders**

Digitaal onderwijs en digitale geletterdheid moeten op elk onderwijsniveau worden behandeld, als essentiële basisvaardigheden voor minderjarigen, ouders en leerkrachten. In het digitaal onderwijs moet ook digitaal welzijn worden geïntegreerd voor iedereen.

Onderwijs moet kinderen en adolescenten leren om online-informatie en -bronnen kritisch te beoordelen en manipulatietechnieken zoals desinformatie, deepfakes en gerichte reclame te herkennen. Het moet er ook voor zorgen dat minderjarigen, ouders en leerkrachten begrijpen hoe digitale inhoud wordt gemaakt en gedeeld en hoe algoritmen bepalen wat gebruikers te zien krijgen en ervaren op sociale media+.

Gestructureerd onderwijs over onlineveiligheid moet leiden tot de ontwikkeling van praktische vaardigheden op het gebied van het beschermen van persoonsgegevens, het beheren van privacyinstellingen, het veilig houden van digitale identiteiten en het herkennen van risico's, met name op sociale media+, in berichtenapps en in spelomgevingen. Die vaardigheden moeten geleidelijk worden ontwikkeld: eerst worden basisgewoonten op het gebied van veiligheid aangeleerd, vervolgens wordt er toegewerkt naar een diepgaander inzicht in digitale voetafdrukken, toestemming en platformrisico's. Gezond schermgebruik moet worden aangepakt door middel van richtsnoeren over balans, aandachtsbeheer en het herkennen van buitensporig of schadelijk gebruik.

Centra voor een veiliger internet moeten een sleutelrol blijven spelen bij het aanbieden van opleidingen, bewustmakingsactiviteiten, hulpmiddelen en ondersteuning voor kinderen, ouders, verzorgers en leerkrachten. De ontwikkeling van gemakkelijk toegankelijke onlinecursussen voor ouders, leerkrachten en jonge gebruikers moet worden gefinancierd.

Naast veiligheid moet in het onderwijs de nadruk worden gelegd op kansen en empowerment: hoe leerlingen digitale hulpmiddelen kunnen gebruiken om te leren, creatief bezig te zijn, samen te werken en maatschappelijk te participeren.

AANBEVELING 5**Breng meer mogelijkheden en adequate infrastructuur tot stand om offlineactiviteiten te ondersteunen**

De lidstaten en lokale overheden moeten ervoor zorgen dat betaalbare sport, kunst, jeugdclubs, bibliotheken en gemeenschapsruimten beschikbaar blijven en toegankelijker worden om gezonde offline-interactie aan te moedigen en aantrekkelijke alternatieven voor overmatig schermgebruik bij minderjarigen te creëren. Dit betekent onder meer dat er moet worden geïnvesteerd in veilige, inclusieve omgevingen die passend zijn voor de leeftijdsgroep en waarin minderjarigen contacten kunnen leggen, kunnen leren, kunnen spelen en goede banden kunnen opbouwen binnen hun gemeenschap.

AANBEVELING 6**Bevorder de cocreatie van richtsnoeren voor ouders**

De EU en de lidstaten moeten samen met ouderverenigingen de ontwikkeling van richtsnoeren voor ouders bevorderen. De richtsnoeren zouden duidelijk en toegankelijk advies kunnen bevatten, zodat ouders en verzorgers minderjarigen beter kunnen helpen om veilig, verantwoordelijk en positief met sociale media+ om te gaan. De richtsnoeren moeten praktisch advies verstrekken over belangrijke gebieden, waaronder onlineveiligheid en -privacy, digitaal welzijn, ethisch en verantwoord gebruik en toegang tot ondersteuning.

AANBEVELING 7**Zorg ervoor dat ouders en verzorgers voortdurend worden ondersteund met geavanceerde en actuele controle- en toezichttools**

Inspanningen om minderjarigen te empoweren, moeten worden aangevuld met voortdurende ondersteuning van ouders en verzorgers, niet alleen op het gebied van digitale vaardigheden en digitale geletterdheid, maar ook met hulpmiddelen waarmee verzorgers het gebruik van sociale media en andere digitale diensten door minderjarigen kunnen begeleiden, zonder de rechten van kinderen onevenredig te beperken. Dit omvat het beschikbaar stellen en onder de aandacht brengen van praktische instrumenten voor ouderlijk toezicht, aangevuld met betrouwbare informatie over risico's, veilige praktijken en manieren om met kinderen in gesprek te gaan. De bewustmaking van ouders moet via persoonlijk contact plaatsvinden (bijvoorbeeld tijdens bijeenkomsten met leerkrachten op school, tijdens bezoeken aan de kinderarts, tijdens de zwangerschap of tijdens het ouderschapsverlof).

Instrumenten voor ouderlijk toezicht moeten doeltreffend, gebruiksvriendelijk, interoperabel en leeftijds geschikt zijn en moeten aansluiten bij de zich ontwikkelende vermogens van minderjarigen. Zij moeten bovendien zo zijn ontworpen dat zij communicatie, leren en empowerment bevorderen en niet op controle gericht zijn. Dit is essentieel om minderjarigen geleidelijk toe te laten groeien naar zelfstandig gebruik van sociale media+. Deze instrumenten moeten ervoor zorgen dat wijzigingen alleen kunnen worden aangebracht met dezelfde bevoegdheidsgraad die vereist is voor de activering ervan, moeten van toepassing zijn ongeacht het apparaat of het besturingssysteem, en moeten waarborgen bevatten die minderjarigen waarschuwen voor mogelijk misbruik door ouders (bijvoorbeeld een duidelijke melding voor minderjarigen wanneer toezichtsinstrumenten zijn geactiveerd).

AANBEVELING 8**Zorg voor voldoende overheidsfinanciering en gemeenschappelijke normen voor maatschappelijke organisaties en collegiaal advies**

De EU en de lidstaten moeten ervoor zorgen dat de centra voor een veiliger internet en vergelijkbare maatschappelijke organisaties voldoende financiële middelen blijven ontvangen en dat hun werkzaamheden gebaseerd worden op gemeenschappelijke normen die door deskundigen zijn ontwikkeld. Dat is van vitaal belang voor de voortzetting en de verdere ontwikkeling van hun activiteiten, waaronder voorlichtingen, opleidingen en ondersteunende diensten.

Overheidsfinanciering is cruciaal om onafhankelijkheid en cohesie te waarborgen. De financiering moet ook de verdere ontwikkeling van collegiaal advies, hulplijnen, meldpunten, onderwijsmiddelen, voorlichtingscampagnes en activiteiten voor capaciteitsopbouw ondersteunen. Er moeten extra investeringen worden gedaan om de zichtbaarheid, de toegankelijkheid en het bereik van die faciliteiten te vergroten, ook onder kwetsbare minderjarigen, en om initiatieven ter bevordering van veiligere sociale media+ te ondersteunen.

AANBEVELING 9

Zorg ervoor dat verslavingen en andere psychische aandoeningen in verband met het gebruik van sociale media en andere digitale diensten in het gezondheidstelsel kunnen worden gediagnosticeerd en behandeld

Gezondheidstelsels moeten de diagnostische normen van de ICD-11 voor gedragsverslavingen toepassen, waaronder gamestoornis en dwangmatig gebruik van sociale media+. Binnen het gezondheidstelsel moet een empirisch onderbouwde behandeling van deze stoornissen toegankelijk worden gemaakt. Medische professionals en psychotherapeuten moeten zich bewust zijn van de mogelijke gevolgen van schade die wordt veroorzaakt door “digitale verwaarlozing” en onvrijwillige blootstelling aan inhoud die niet geschikt is voor de leeftijd, cyberpesten, onlinegrooming, sextortion en andere vormen van schade.

Gezondheidstelsels moeten empirisch onderbouwde behandelingen voor posttraumatische stressstoornis en andere psychopathologische gevolgen aanbieden. Daarnaast zouden zij beoordelingen van digitale risico's kunnen opnemen in pediatrische screenings en zouden zij selectieve preventiemethoden kunnen toepassen voor kwetsbare minderjarigen. Preventie en gedragsuitdagingen, zoals “online vasten” of “digitale detox”, kunnen offline-ervaringen stimuleren en bijdragen aan een cultuuromslag wat betreft het onlinegebruik van minderjarigen.

AANBEVELING 10

Zorg ervoor dat digitale en mediageletterdheid worden opgenomen in lerarenopleidingen en ouders bij die geletterdheid worden betrokken

De EU en de lidstaten moeten ervoor zorgen dat digitale vaardigheden, digitale geletterdheid – waaronder AI-geletterdheid – en digitaal welzijn systematisch worden geïntegreerd in de initiële opleiding en in bijscholing van leerkrachten. Leerkrachten moeten in staat worden gesteld om kinderen en adolescenten naast digitale vaardigheden ook kritische vaardigheden en mediageletterdheid aan te leren, zodat zij sociale media+ veilig kunnen gebruiken.

Leerkrachten moeten bewust worden gemaakt van het risico van “overdigitalisering” op scholen. Nieuwe digitale hulpmiddelen, zoals AI, moeten waar passend voor specifieke pedagogische doeleinden worden gebruikt. In de lerarenopleiding moet ook aandacht worden besteed aan nauwe samenwerking met ouders om het gezonde en evenwichtige schermgebruik van minderjarigen beter te ondersteunen, inzicht te krijgen in de manier waarop kinderen en adolescenten omgaan met sociale media en andere digitale diensten en leeftijdsgeschiedte strategieën te ontwikkelen voor het bespreken van onlinerisico's en online-ervaringen in de klas en thuis.

AANBEVELING 11**Bevorder AI-geletterdheid als integraal onderdeel van digitaal onderwijs**

AI-geletterdheid moet worden opgenomen in het digitale onderwijs in scholen en andere onderwijs- en opleidingsinstellingen. Minderjarigen moeten inzicht hebben in de mogelijkheden, beperkingen en risico's van AI-technologieën (bijv. AI-chatbots/-metgezellen, aanbevelingssystemen en generatieve AI), zoals de mogelijkheid van onjuiste informatie, manipulatie en synthetische inhoud.

Bij het bevorderen van AI-geletterdheid kan inspiratie worden geput uit het door de Europese Commissie en de OESO ontwikkelde kader voor AI-geletterdheid voor het basis- en secundair onderwijs. Minderjarigen mogen niet zonder toezicht worden blootgesteld aan antropomorfe AI-metgezellen die de indruk wekken dat er sprake is van een menselijke relatie.

AANBEVELING 12**Scholen moeten gestructureerde mogelijkheden bieden om de geestelijke gezondheid en het digitale welzijn te verbeteren**

Scholen moeten een proactieve rol spelen bij het beperken van de risico's van sociale media+ en moeten de geestelijke gezondheid en het welzijn van kinderen en adolescenten ondersteunen. Scholen moeten voorlichtings- en opleidingsmogelijkheden organiseren voor ouders, en met minderjarigen en hun ouders, om hen te informeren over onlineveiligheid, geestelijke gezondheid en welzijn.

Vanuit de school georganiseerde counseling en andere vormen van ondersteuning op het gebied van geestelijke gezondheid bij problemen die verband houden met het gebruik van sociale media+ door minderjarigen, moeten toegankelijker worden gemaakt. Er moeten veilige, stigmavrije fysieke en onlineruimten beschikbaar zijn waar leerlingen zich vrij voelen om te praten over problemen (bijvoorbeeld problemen rond geestelijke gezondheid en welzijn) die voortkomen uit hun online-ervaringen op sociale media+. Scholen moeten toegang hebben tot gekwalificeerde professionals op het gebied van gezondheidszorg en sociale zorg, waaronder professionals die getrapte geestelijke gezondheidszorg kunnen bieden. Professionals in de geestelijke gezondheidszorg moeten een gespecialiseerde opleiding krijgen op het gebied van digitaal welzijn en schade door onlineactiviteiten.

Scholen moeten ook toegankelijke, vertrouwelijke en kindvriendelijke meldingsmechanismen invoeren voor minderjarigen die online problemen ondervinden. Om de bescherming verder te versterken, moeten scholen beschikken over procedures voor doorverwijzing naar externe diensten voor kinderbescherming, geestelijke gezondheidszorg en gespecialiseerde ondersteuning.

AANBEVELING 13**Bij onderwijsmaatregelen moet bijzondere aandacht worden besteed aan kwetsbare groepen**

Minderjarigen die uit een sociaal-economisch kansarm milieu komen, specifieke onderwijsbehoeften hebben, negatieve ervaringen hebben gehad in de kindertijd, het slachtoffer van discriminatie zijn of met psychische problemen kampen, kunnen worden blootgesteld aan verhoogde risico's van sociale media+. Onderwijs- en ondersteuningsmaatregelen moeten inclusief en waar nodig gericht zijn, en moeten zo

worden ontworpen dat zij ongelijkheid op het gebied van participatie op sociale media, digitale participatie en welzijn verminderen.

Op scholen zouden proactieve, gerichte maatregelen kunnen worden genomen om de onevenredige gevolgen van onlineschade voor kwetsbare en gemarginaliseerde minderjarigen aan te pakken teneinde kwetsbare groepen te beschermen en te ondersteunen. De gelijke toegang tot digitale apparaten, connectiviteit en ondersteunende technologieën moet worden uitgebreid, ook voor kinderen met een handicap.

AANBEVELING 14

Investeer in veilige, preventieve, robuuste en betrouwbare digitale onderwijsinfrastructuur

Scholen hebben veilige, robuuste en betrouwbare digitale infrastructuur en instrumenten nodig om de digitale vaardigheden van minderjarigen te versterken en de digitale soevereiniteit van Europa te waarborgen. Europese scholen zijn sterk afhankelijk van apps uit derde landen, en de invoering van in de EU ontwikkelde oplossingen blijft op problemen stuiten. De EU moet prioriteit geven en steun verlenen aan de ontwikkeling en uitrol van veilige en interoperabele digitale infrastructuur en instrumenten voor het onderwijs en moet strategische afhankelijkheden verminderen.

Dankbetuigingen

Onze taak als medevoorzitters en speciale adviseurs bestond erin het meerlagige proces te begeleiden en te sturen: kennis vergaren door tijdens de bijeenkomsten van het speciale panel met deskundigen in gesprek te gaan, bewijsmateriaal van deskundigen te verzamelen en contacten te onderhouden met talrijke belanghebbenden.

Dit verslag is tot stand gekomen dankzij een groot aantal mensen die zich inzetten om ervoor te zorgen dat kinderen en adolescenten zich veilig in de wereld van sociale media+ kunnen bewegen. Hoewel de verantwoordelijkheid voor de aanbevelingen volledig bij ons ligt, hebben wij veel te danken aan de inbreng van andere gerenommeerde deskundigen en van ouder- en jongerenvertegenwoordigers, en aan de Europese Commissie.

Allereerst willen wij de voorzitter van de Europese Commissie, **Ursula von der Leyen**, bedanken voor haar voortdurende belangstelling voor en steun aan ons werk. Haar aanwezigheid en betrokkenheid bij de bijeenkomsten van het speciale panel onderstrepen haar inzet voor de onlineveiligheid van kinderen. Zowel wij als alle deelnemers hebben dit bijzonder gewaardeerd. Wij danken de voorzitter voor haar jarenlange belangstelling voor en toewijding aan de veiligheid van kinderen, wat het mogelijk heeft gemaakt dit werk uit te voeren en concrete aanbevelingen voor het welzijn van kinderen en adolescenten in Europa te formuleren. Ook willen wij **Björn Seibert**, kabinetschef van de voorzitter, bedanken. Hij heeft het gehele proces vanaf het prille begin begeleid. Daarnaast gaat onze dank uit naar **Patricia Reilly**, lid van het kabinet van de voorzitter, voor haar voortdurende steun.

Verder willen wij alle deelnemers aan de bijeenkomsten van het speciale panel bedanken. Wij zijn iedereen dankbaar die zijn of haar buitengewone kennis, ervaring en toewijding met ons heeft gedeeld ten behoeve van de Europese jeugd. Wij willen onze bijzondere dank betuigen aan **Julie Inman Grant**, de eSafety-commissaris van Australië, en **Lucas Borges**, hoofd regelgeving bij de Braziliaanse gegevensbeschermingsautoriteit, voor het delen van inzichten op het gebied van onlineveiligheid voor kinderen in hun land en de lessen die zij daaruit hebben getrokken.

We hebben aandachtig naar iedereen geluisterd, maar zijn zelf verantwoordelijk voor de conclusies van dit verslag.

WIJ BEDANKEN DE DEELNEMERS AAN HET SPECIALE PANEL*:

**niet-uitputtende lijst*

// **Ayata**, 15-jarige vertegenwoordiger van de EU-site voor jongereninspraak

// **Zuzanna**, 17-jarige vertegenwoordiger van de EU-site voor jongereninspraak

- // **Kimmo Alho**, psycholoog en emeritus hoogleraar, Universiteit van Helsinki
- // **Mehdi Arfaoui**, socioloog, Commission nationale de l'informatique
- // **Leanda Barrington-Leach**, uitvoerend directeur, 5Rights Foundation
- // **Gabriele Battimelli**, Better Internet for Kids+-ambassadeur, Italië
- // **Owen Bennett**, onafhankelijk deskundige op het gebied van de regulering van digitale technologieën
- // **Elena Bozzola**, kinderarts en nationaal bestuurslid van de Italiaanse Vereniging voor Kindergeneeskunde
- // **Matthias Brand**, hoogleraar en afdelingshoofd psychologie, Universiteit van Duisburg
- // **Urs Buscke**, senior juridisch medewerker, Europees Bureau van Consumentenverenigingen
- // **Ana Caballero**, voorzitter, deskundigengroep ter verbetering van de bescherming van minderjarigen in het digitale domein, Spanje
- // **Alex Cooney**, CEO en medeoprichter, CyberSafeKids
- // **Lies Craeynest**, oprichter, KidsUnplugged
- // **Jutta Croll**, voorzitter, Stiftung Digitale Chancen
- // **María del Mar España Martí**, directeur Plataforma Control Z
- // **Sigge Eriksson**, voorzitter, Nationale raad van Zweedse kinder- en jongerenorganisaties
- // **Marina Fernández**, voorzitter, Adolescència Lliure de Mòbils
- // **Louise Flynn**, assistent-hoogleraar, Trinity College Dublin
- // **Tobiáš Bruno Galia**, Tsjechische kinder- en jongerenraad
- // **Catalina Goanta**, universitair hoofddocent privaatrecht en technologie, Universiteit Utrecht
- // **Konstantinos Karachalios**, adviseur van de uitvoerend directeur, IEEE en bestuurslid, 5Rights Foundation
- // **Maija Katkovska**, hoofd van het Letse centrum voor een veiliger internet
- // **Rasmus Kjedahl**, directeur, Børns Vilkår
- // **Petra Kogelnig**, secretaris-generaal, Europese Oudervereniging
- // **Pavel Kordik**, universitair hoofddocent, Tsjechische Technische Universiteit
- // **Marta Gonçalves**, Marta Gonçalves, Better Internet for Kids+-ambassadeur, Portugal
- // **Beckett LeClair**, hoofd technologie, 5Rights Foundation

- // **Sonia Livingstone**, hoogleraar sociale psychologie, London School of Economics
- // **Aisling Maloney**, nationale jeugdraad van Ierland
- // **Giovanna Mascheroni**, hoogleraar, Katholieke Universiteit Milaan
- // **Helen Mason**, uitvoerend directeur, Child Helpline International
- // **Elvira Mentzelioti**, voorzitter, Griekse nationale jeugdraad
- // **Eva Möhler**, voorzitter en klinisch arts kinder- en jeugdpsychiatrie, Universiteit van Saarland
- // **Alberto Monge Roffarello**, assistent-hoogleraar, Politecnico di Torino
- // **Théo Mouhoud**, kinderpsychiater, Hopitaux de Paris
- // **Servane Mouton**, arts, neuroloog en neuropsycholoog
- // **Mie Oehlenschläger**, onafhankelijk onderzoeker en adviseur AI, ethiek en overheidsbeleid
- // **James O'Higgins Norman**, hoogleraar onderwijs en samenleving, Dublin City University
- // **Maja Olszewska**, Better Internet for Kids+-ambassadeur, Polen
- // **Brian O'Neill**, emeritus hoogleraar, Technological University of Dublin
- // **Kerstin Paschke**, medisch specialist kinder- en jeugdpsychiatrie en psychotherapie, Universitätsklinikum Hamburg-Eppendorf
- // **Leo Pekkala**, adjunct-directeur, Fins Audiovisueel Instituut
- // **María Soledad Pera**, universitair hoofddocent, TU Delft
- // **Tanja Petelin**, universitair hoofddocent, Université de Poitiers
- // **Christoph Pieh**, afdelingshoofd psychosomatische geneeskunde en psychotherapie, Universität für Weiterbildung Krems
- // **Jessica Piotrowski**, hoogleraar, Universiteit van Amsterdam
- // **Declan Qualter**, stagebegeleider en promovendus, University College Dublin
- // **Kai Rannenberg**, hoogleraar en voorzitter Mobile Business and Multilateral Security, Goethe-Universiteit Frankfurt
- // **Anna Schwabegger**, voorzitter van de Oostenrijkse nationale jeugdraad
- // **Judith Simon**, hoogleraar ethiek en informatietechnologie, Universiteit Hamburg
- // **Lore Sleenckx**, EU-jongerenvertegenwoordiger, Vlaamse Jeugdraad
- // **Petr Slovak**, universitair hoofddocent Human Computer Interaction, King's College London

- // **Elisabeth Staksrud**, hoogleraar, vakgroep media en communicatie, Universiteit van Oslo
- // **Sophie Stalla-Bourdillon**, onderzoeksleider, Law, Science, Technology & Society Research Group, VUB
- // **Argyris Stringaris**, klinisch wetenschapper en voorzitter, kinder- en jeugdpsychiatrie, University College London
- // **Lisa Thorell**, hoogleraar, departement klinische neurowetenschappen, Karolinska Institutet
- // **Hanne-Mari Schiøtz Thorud**, fysioloog en hoogleraar, University of South-Eastern Norway
- // **Piotr Toczyski**, universitair hoofddocent, APS Maria Grzegorzewska University
- // **Antonia Torrens**, voorzitter, COFACE – Families Europe.
- // **Martina Tóthová**, senior afgevaardigde, jongerenraad van Slowakije
- // **Dimitris Tsalavos**, Better Internet for Kids-jeugdambassadeur, Cyprus
- // **Laura Vandenbosch**, universitair hoofddocent en directeur van het Media Psychology Lab, KU Leuven
- // **Sørine Vesth Rasmussen**, adviseur kinderrechten en techbeleid, Børns Vilkår
- // **Mieke Visser-Schuurman**, directeur Kinderrechten & Capaciteitsopbouw, Eurochild
- // **Rareș Voicu**, voorzitter, Europees Jeugdforum
- // **Alexandra Weilenmann**, hoogleraar, departement Toegepaste informatietechnologie, Universiteit van Göteborg
- // **Niels Zagema**, Nederlandse jongerenvertegenwoordiger, Nationale Jeugdraad

Voor ons was het van cruciaal belang om ervoor te zorgen dat jongeren niet alleen als deelnemers vertegenwoordigd waren tijdens de bijeenkomsten van het speciale panel, maar ook werden betrokken bij de gezamenlijke totstandkoming van dit verslag. Daarom willen wij **Marta Gonçalves** bedanken. Zij nam niet alleen als Portugese Better Internet for Kids+-ambassadeur deel aan het panel, maar werkte ook mee aan het opstellen van dit verslag.

Dit verslag had niet tot stand kunnen komen zonder de steun van talrijke medewerkers van de Europese Commissie.

Allereerst willen wij IDEA en waarnemend hoofd **David Müller** bedanken voor hun gastvrijheid en de uitstekende werkomstandigheden die zij ons hebben geboden.

Bij ons werk hebben we enorm veel baat gehad bij de ondersteuning door een toegewijd team binnen IDEA. Wij willen **Undine Ruge** bedanken voor het toezicht op en de ondersteuning van het proces. Wij zijn veel dank verschuldigd aan **Asen Dimitrov**, die als hoofdcoördinator voor de medevoorzitters van het speciale panel voor de onlineveiligheid van kinderen ons buitengewone aanspreekpunt was. Hij bood hulp, advies en ondersteuning op het gebied van zowel het proces als de inhoud, bevorderde de

uitvoering van onze plannen, begeleidde alle bijeenkomsten en gedachtewisselingen en coördineerde binnen IDEA en – samen met collega's van het secretariaat-generaal – ook binnen de Commissie het werk aan het verslag.

Zonder de verdere steun van IDEA zou dit verslag geen vorm hebben gekregen: Wij willen **Thomas Hopkins** bedanken die de Engelse versie van het verslag uitstekend heeft geredigeerd, **Anna Magdalena Comptoi** die haar expertise en onderzoek heeft ingebracht en op alle organisatorische fronten heeft geholpen, en **Quinlan Rijks** die betrokken was bij de ontwikkeling van het beeldmateriaal. Ook willen wij **Alexander Hempfing** bedanken voor zijn analyse en **Yee-Sol Chang** en **Konrad Rose** voor hun medewerking.

Samen met IDEA hebben collega's van het Secretariaat-Generaal de werkzaamheden binnen de Commissie gecoördineerd en waardevolle inzichten geleverd, zowel wat het proces als de inhoud betreft. Wij danken dan ook adjunct-secretaris-generaal **Nils Behrndt** voor zijn tijd en inzet, evenals **Nacira Boulehouat**, **Ioana-Maria Gligor**, **Alessandra Falcinelli**, **Tarik Draidj**, **Louis Dancourt** en **Armande Lorentz**.

Wij zijn begonnen met het verkrijgen van een beter inzicht in de bestaande wetgeving en instrumenten waarover de EU en de lidstaten beschikken om kinderen en jongeren online te beschermen, en in de handhaving daarvan tot op heden. Deze context vormde de basis voor onze gesprekken met deskundigen over de huidige lacunes en de te volgen koers. Hiervoor bedanken wij de leiding van DG CNECT en zijn directeur-generaal **Roberto Viola** en adjunct-directeur-generaal **Renate Nikolay**, evenals de leiding van DG JUST en zijn directeur-generaal **Ana Gallego Torres** en adjunct-directeur-generaal **Hubert Gambis**.

Wij bedanken de deskundigen van DG CNECT voor hun waardevolle expertise en inzichten: **Prabhat Agarwal**, **Julia Van Best**, **Martin Harris Hess**, **Andrea Tognoni**, **Manon Baert**, **Emma O'Mahony** en **Irene Roche Laguna**.

Ook bedanken wij de deskundigen van DG JUST voor hun waardevolle expertise en inzichten: **Maria-Myrto Kanellopoulou**, **Benedicte Van Ormelingen**, **Denisa Alexandroaiei**, **Caoimhe Sheridan**, **Marie-Cécile Rouillon** en **Marta Kuljon**.

Dit verslag is onder meer gebaseerd op onderzoek en bijdragen van deskundigen uit verschillende diensten van de Europese Commissie (waaronder JRC, DG SANTE, DG EAC, DG HOME, DG RTD, DG GROW, en SJ): **Andrea Ceglia**, **Yves Punie**, **Marianne Takki**, **Martine Ingvorsen**, **Francesca Maltauro**, **Marta Touykova**, **Chiara Colella**, **Marta Markowska**, **Leonie Wahlmann**, **Katarzyna Janicka-Pawlowska**, **Veronica Travisani**, **Alessia Donna**, **Eva Gerhards**, **María del Pilar González Pantaleón**, **Amaryllis Verhoeven**, **Philipp Runge**, **Lorna Armati** en **Paul-John Loewenthal**.

Wij bedanken iedereen voor de deskundigheid, het geduld bij het beantwoorden van onze talloze vragen en het vermogen om complexe juridische en technische kwesties samen te vatten en begrijpelijk te maken.

Onze dank gaat ook uit naar de deskundigen van DG COMM en SD voor hun uitstekende ondersteuning op communicatiegebied: **Chloe Lahousse Juarez**, **Anguel Konstantinov Beremliysky**, **Emma Kristina Kvennberg** en anderen. Daarnaast bedanken wij de bijzonder creatieve en geduldige grafisch ontwerpers en vertaalexperts: **Laurie Janssen**, **Camille Palandjian**, **Benedetta Benedetto** en anderen.

Ons werk was niet mogelijk geweest zonder de organisatorische ondersteuning van talrijke collega's binnen de Commissie bij de bijeenkomsten van het speciale panel, de reizen en andere bijeenkomsten met

belanghebbenden: **Carmen Tresguerres, Rozaliya Petkova, Martina Gunda, Nuria Paredes, Alexandre Verin, Mariola De Las Heras Ojeda, Anne Catherine Louppe, Margarita Biacho Varela, Hafize Balci** en **Vaia Tsiampazi**.

Wij als medevoorzitters hebben ook veel gehad aan de ondersteuning door onze eigen instellingen en onze naaste samenwerkingspartners in het veld:

Het team van prof. dr. Fegert van het Universitair Ziekenhuis Ulm – **PD dr. Franziska Köhler-Dauner, assistent-hoogleraar dr. Ann-Christin Haag, Emily Sitarski, Lena Peter, Karen Schlaegel, Claudia Rau, Annette Claus** en **Ariane Saccarello**.

Het team van dr. Maria Melchior aan het Institut Sorbonne de Santé Publique, in samenwerking met Sorbonne Université en het Institut National de la Santé et de la Recherche Médicale (INSERM; Frans Nationaal Instituut voor gezondheid en medisch onderzoek): **Fabienne El Khoury, Camille Davisse-Paturet, Hamid Massoumi, Bertrand Redonnet** en **Mays Kabakibi**.

Eindnoten

- 01.** Aries, P. (1962). Centuries of childhood: A social history of family life. Knopf Doubleday Publishing Group.
- 02.** Berk, L.E. (1994). Infants and Children Prenatal Through Early Childhood.
- 03.** Kessler, R. C., Magee, W. J. (1993). Childhood adversities and adult depression: basic patterns of association in a US national survey. *Psychological Medicine*, 23(3), 679–690.
- 04.** Taylor, G., Sala, G., Kolak, J., Gerhardstein, P., Lingwood, J. (2024). Does adult-child co-use during digital media use improve children's learning aged 0–6 years? A systematic review with meta-analysis. *Educational Research Review*, 44, 100614.
- 05.** Rideout, V. (2020). The Common Sense Census: Media Use by Kids Age Zero to Eight.
- 06.** Taylor, G., Sala, G., Kolak, J., Gerhardstein, P., Lingwood, J. (2024). Does adult-child co-use during digital media use improve children's learning aged 0–6 years? A systematic review with meta-analysis. *Educational Research Review*, 44, 100614.
Uhls, Y. T., Ellison, N. B., Subrahmanyam, K. (2017). Benefits and costs of social media in adolescence. *Pediatrics*, 140 (Supplement 2), S67–S70.
- 07.** Odgers, C. L., Jensen, M. R. (2020). Annual research review: Adolescent mental health in the digital age: Facts, fears, and future directions. *Journal of Child Psychology and Psychiatry*, 61(3), 336–348.
Nesi, J., Telzer, E. H., Prinstein, M. J. (2020). Adolescent Development in the Digital Media Context. *Psychological Inquiry*, 31(3), 229–234.
- 08.** Montag, C., Lachmann, B., Herrlich, M., Zweig, K. (2019). Addictive features of social media/messenger platforms and freemium games against the background of psychological and economic theories. *International journal of environmental research and public health*, 16(14), 2612.
- 09.** Steinberg, L. D. (2014). Age of opportunity: Lessons from the new science of adolescence. Houghton Mifflin Harcourt.
Casey, B. J., Getz, S., Galvan, A. (2008). The adolescent brain. *Developmental review*, 28(1), 62–77.
- 10.** Li, C., Cheng, G., Sha, T., Cheng, W., Yan, Y. (2020). The relationships between screen use and health indicators among infants, toddlers, and preschoolers: A meta-analysis and systematic review. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 17(19), 7324.
Teague, S., Somoray, K., Shatte, A. Miller, D., Moss, K., Crawford, A. et al. (2026). Digital Media Use and Child Health and Development. Deakin University. Journal contribution.
- Jing, X., et al. (2023). Effects of foreground screen media use on vocabulary development in young children: A meta-analysis. *Child Development*, 94(5), 1398–1415.
- 11.** Johnston MV. Neurotransmitters and vulnerability of the developing brain. *Brain Dev.* 1995 Sep-Oct;17(5):301-6.
- 12.** Ahmer, A., Raza, M., Azhar, M., Rahman, A., Das, J. K., Jafri, S. K. (2025). A systematic review and meta-analysis on the impact of screen-time on the social-emotional development of children under five years. *Journal of the College of Physicians and Surgeons Pakistan*, 35(3), 351–358.
Vasconcellos, R. P., Sanders, T., Lonsdale, C., Parker, P., Conigrave, J., Tang, S., Noetel, M. (2025). Electronic screen use and children's socioemotional problems: A systematic review and meta-analysis of longitudinal studies. *Psychological Bulletin*, 151(5), 513–543.
- 13.** Boxer, P., Groves, C. L., Docherty, M. (2015). Video games do indeed influence children and adolescents' aggression, prosocial behavior, and academic performance: A clearer reading of Ferguson (2015). *Perspectives on psychological science*, 10(5), 671–673.
Coyne, S. M., Radesky, J., Collier, K. M., Gentile, D. A., Linder, J. R., Nathanson, A. I., Rogers, J. (2017). Parenting and digital media. *Pediatrics*, 140(Supplement 2), S112–S116.
- 14.** Calvert, S. L. (2017). Parasocial relationships with media characters: Imaginary companions for young children's social and cognitive development. In *Cognitive development in digital contexts* (pp. 93–117). Academic Press. Mallawaarachchi S., Burley J., Mavilidi M., et al (2024). Early Childhood Screen Use Contexts and Cognitive and Psychosocial Outcomes: A Systematic Review and Meta-analysis. *JAMA Pediatr.* 2024;178(10):1017–1026.
- 15.** Mallawaarachchi S., Burley J., Mavilidi M., et al (2024). Early Childhood Screen Use Contexts and Cognitive and Psychosocial Outcomes: A Systematic Review and Meta-analysis. *JAMA Pediatr.* 2024;178(10):1017–1026.
- 16.** Calvert, S. L. (2017). Parasocial relationships with media characters: Imaginary companions for young children's social and cognitive development. In *Cognitive development in digital contexts* (pp. 93–117). Academic Press. Mallawaarachchi S., Burley J., Mavilidi M., et al (2024). Early Childhood Screen Use Contexts and Cognitive and Psychosocial Outcomes: A Systematic Review and Meta-analysis. *JAMA Pediatr.* 2024;178(10):1017–1026.
- 17.** Taylor, G., Sala, G., Kolak, J., Gerhardstein, P., Lingwood, J. (2024). Does adult-child co-use during digital media use improve children's learning aged

- 0–6 years? A systematic review with meta-analysis. *Educational Research Review*, 44, 100614.
18. American Academy of Pediatrics (2024). Screen time guidelines. Center of Excellence on Social Media and Youth Mental Health.
19. Qian, H., Wang, C., Li, H. (2024). Parental risk factors and moderators of prolonged digital use in preschoolers: a meta-analysis. *Education and Information Technologies*, 29(13), 17601-17619. Jackson, D. B., Testa, A., Fox, B. (2021). Adverse childhood experiences and digital media use among US children. *American journal of preventive medicine*, 60(4), 462-470.
20. Li, C., Cheng, G., Sha, T., Cheng, W., Yan, Y. (2020). The relationships between screen use and health indicators among infants, toddlers, and preschoolers: A meta-analysis and systematic review. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 17(19), 7324. Ahmer, A., Raza, M., Azhar, M., Rahman, A., Das, J. K., Jafri, S. K. (2025). A systematic review and meta-analysis on the impact of screen-time on the social-emotional development of children under five years. *Journal of the College of Physicians and Surgeons Pakistan*, 35(3), 351-358.
21. Bochicchio, V., Keith, K., Montero, I., Scandurra, C., Winsler, A. (2022). Digital media inhibit self-regulatory private speech use in preschool children: The “digital bubble effect”. *Cognitive development*, 62, 101180.
22. Yang, C. C., Holden, S. M., Ariati, J. (2021). Social media and psychological well-being among youth: The multidimensional model of social media use. *Clinical child and family psychology review*, 24(3), 631-650. Vasconcellos, R. P., Sanders, T., Lonsdale, C., Parker, P., Conigrave, J., Tang, S., Noetel, M. (2025). Electronic screen use and children’s socioemotional problems: A systematic review and meta-analysis of longitudinal studies. *Psychological Bulletin*, 151(5), 513-543.
23. Qian, H., Wang, C., Li, H. (2024). Parental risk factors and moderators of prolonged digital use in preschoolers: a meta-analysis. *Education and Information Technologies*, 29(13), 17601-17619. Jackson, D. B., Testa, A., Fox, B. (2021). Adverse childhood experiences and digital media use among US children. *American journal of preventive medicine*, 60(4), 462-470.
24. Madigan, S., Browne, D., Racine, N., Mori, C., Tough, S. (2019). Association between screen time and children’s performance on a developmental screening test. *JAMA pediatrics*, 173(3), 244-250. Teague, S., Somoray, K., Shatte, A. Miller, D., Moss, K., Crawford, A. et al. (2026). *Digital Media Use and Child Health and Development*. Deakin University. Journal contribution.
25. Calvert, S. L. (2017). Parasocial relationships with media characters: Imaginary companions for young children’s social and cognitive development. In *Cognitive development in digital contexts* (pp. 93-117). Academic Press. Marshall, S. J., Biddle, S. J., Gorely, T., Cameron, N., Murdey, I. (2004). Relationships between media use, body fatness and physical activity in children and youth: a meta-analysis. *International journal of obesity*, 28(10), 1238-1246.
26. Madigan, S., Browne, D., Racine, N., Mori, C., Tough, S. (2019). Association between screen time and children’s performance on a developmental screening test. *JAMA pediatrics*, 173(3), 244-250. Mallawaarachchi S., Burley J., Mavilidi, M., et al (2024). Early Childhood Screen Use Contexts and Cognitive and Psychosocial Outcomes: A Systematic Review and Meta-analysis. *JAMA Pediatr*. 2024;178(10):1017-1026.
27. Korat, O., Shamir, A., Heibal, S. (2013). Expanding the boundaries of shared book reading: E-books and printed books in parent-child reading as support for children’s language. *First language*, 33(5), 504-523. Taylor, G., Sala, G., Kolak, J., Gerhardstein, P., Lingwood, J. (2024). Does adult-child co-use during digital media use improve children’s learning aged 0–6 years? A systematic review with meta-analysis. *Educational Research Review*, 44, 100614.
28. Kidron, B., Evans, A., Afia, J., Adler, J. R., Bowden-Jones, H., Hackett, L., Jui, A., Przybylski, A. K., Rudkin, A., Young Scot. (2018). Disrupted childhood: The cost of persuasive design. 5Rights Foundation. Stoilova, M., Bulger, M., Livingstone, S. (2024). Do parental control tools fulfil family expectations for child protection? A rapid evidence review of the contexts and outcomes of use. *Journal of Children and Media*. Chao, M., Lei, J., He, R., Jiang, Y., Yang, H. (2023). TikTok use and psychosocial factors among adolescents: Comparisons of non-users, moderate users, and addictive users. *Psychiatry Research*, 325, 115247.
29. Taylor, G., Sala, G., Kolak, J., Gerhardstein, P., Lingwood, J. (2024). Does adult-child co-use during digital media use improve children’s learning aged 0–6 years? A systematic review with meta-analysis. *Educational Research Review*, 44, 100614. Zgambo, M., Anyango, E., Arabiat, D. H., Ngune, I., Mörelus, E., Zhang, M., Whitehead, L. C. (2025). Effect of Digital Safety Interventions on Parental Practices in Safeguarding Children’s Digital Activities: Systematic Review and Meta-Analysis. *JMIR Pediatrics and Parenting*, 8(1), e70745.
30. Qian, H., Wang, C., Li, H. (2024). Parental risk factors and moderators of prolonged digital use in preschoolers: a meta-analysis. *Education and Information Technologies*, 29(13), 17601-17619. Jackson, D. B., Testa, A., Fox, B. (2021). Adverse childhood experiences and digital media use among US children. *American journal of preventive medicine*, 60(4), 462-470.
31. Yang, C. C., Holden, S. M., Ariati, J. (2021). Social media and psychological well-being among youth: The multidimensional model of social media use. *Clinical*

- child and family psychology review, 24(3), 631-650. Uhls, Y. T., Ellison, N. B., Subrahmanyam, K. (2017). Benefits and costs of social media in adolescence. *Pediatrics*, 140 (Supplement 2), S67-S70.
32. Teague, S., Somoray, K., Shatte, A. Miller, D., Moss, K., Crawford, A. et al. (2026). Digital Media Use and Child Health and Development. Deakin University. Journal contribution.
33. Vasconcellos, R. P., Sanders, T., Lonsdale, C., Parker, P., Conigrave, J., Tang, S., Noetel, M. (2025). Electronic screen use and children's socioemotional problems: A systematic review and meta-analysis of longitudinal studies. *Psychological Bulletin*, 151(5), 513-543.
34. Qian, H., Wang, C., Li, H. (2024). Parental risk factors and moderators of prolonged digital use in preschoolers: a meta-analysis. *Education and Information Technologies*, 29(13), 17601-17619. Jackson, D. B., Testa, A., Fox, B. (2021). Adverse childhood experiences and digital media use among US children. *American journal of preventive medicine*, 60(4), 462-470.
35. Qian, H., Wang, C., Li, H. (2024). Parental risk factors and moderators of prolonged digital use in preschoolers: a meta-analysis. *Education and Information Technologies*, 29(13), 17601-17619. Zgambo, M., Anyango, E., Arabiat, D. H., Ngune, I., Mörelius, E., Zhang, M., Whitehead, L. C. (2025). Effect of Digital Safety Interventions on Parental Practices in Safeguarding Children's Digital Activities: Systematic Review and Meta-Analysis. *JMIR Pediatrics and Parenting*, 8(1), e70745.
36. Calvert, S. L. (2017). Parasocial relationships with media characters: Imaginary companions for young children's social and cognitive development. In *Cognitive development in digital contexts* (pp. 93-117). Academic Press. Marshall, S. J., Biddle, S. J., Gorely, T., Cameron, N., Murdey, I. (2004). Relationships between media use, body fatness and physical activity in children and youth: a meta-analysis. *International journal of obesity*, 28(10), 1238-1246.
37. Böttger, T., Zierer, K. (2024). To ban or not to ban? A rapid review on the impact of smartphone bans in schools on social well-being and academic performance. *Education Sciences*, 14(8), 906.
38. Boztas, S. (2025, July 4). Smartphone bans in Dutch schools have improved learning, study finds. The Guardian.
39. Wedekind, K. (2026, March 11). So abgelenkt sind Schüler, wenn es kein Handyverbot gibt. n-tv.
40. Korat, O., Shamir, A., Heibal, S. (2013). Expanding the boundaries of shared book reading: E-books and printed books in parent-child reading as support for children's language. *First language*, 33(5), 504-523.
41. Calvert, S. L. (2017). Parasocial relationships with media characters: Imaginary companions for young children's social and cognitive development. In *Cognitive development in digital contexts* (pp. 93-117). Academic Press. Marshall, S. J., Biddle, S. J., Gorely, T., Cameron, N., Murdey, I. (2004). Relationships between media use, body fatness and physical activity in children and youth: a meta-analysis. *International journal of obesity*, 28(10), 1238-1246.
42. Purba, A. K., Thomson, R. M., Henery, P. M., Pearce, A., Henderson, M., Katikireddi, S. V. (2023). Social media use and health risk behaviours in young people: systematic review and meta-analysis. *bmj*, 383.
43. Nesi, J., Telzer, E. H., Prinstein, M. J. (2020). Adolescent Development in the Digital Media Context. *Psychological Inquiry*, 31(3), 229-234. Uhls, Y. T., Ellison, N. B., Subrahmanyam, K. (2017). Benefits and costs of social media in adolescence. *Pediatrics*, 140 (Supplement 2), S67-S70.
44. Schwartz, D., Zhang, M., Troop-Gordon, W., Taylor, L. M., Chung, J. (2025). Are social media use and popularity in the peer group linked during adolescence? A meta-analytic review. *Journal of Adolescence*, 97(3), 575-592.
45. Madigan, S., Browne, D., Racine, N., Mori, C., Tough, S. (2019). Association between screen time and children's performance on a developmental screening test. *JAMA pediatrics*, 173(3), 244-250. Teague, S., Somoray, K., Shatte, A. Miller, D., Moss, K., Crawford, A. et al. (2026). Digital Media Use and Child Health and Development. Deakin University. Journal contribution.
46. Children's Hospital of Philadelphia (2026). Age Limits Alone Won't Fix Smartphone Risks, Suggests Children's Hospital of Philadelphia Study. Accessed on 12 July 2026.
47. Vasconcellos, R. P., Sanders, T., Lonsdale, C., Parker, P., Conigrave, J., Tang, S., Noetel, M. (2025). Electronic screen use and children's socioemotional problems: A systematic review and meta-analysis of longitudinal studies. *Psychological Bulletin*, 151(5), 513-543. Teague, S., Somoray, K., Shatte, A. Miller, D., Moss, K., Crawford, A. et al. (2026). Digital Media Use and Child Health and Development. Deakin University. Journal contribution.
48. Nesi, J., Choukas-Bradley, S., Prinstein, M. J. (2018). Transformation of adolescent peer relations in the social media context: Part 1 – A theoretical framework and application to dyadic peer relationships. *Clinical child and family psychology review*, 21(3), 267-294. Uhls, Y. T., Ellison, N. B., Subrahmanyam, K. (2017). Benefits and costs of social media in adolescence. *Pediatrics*, 140 (Supplement 2), S67-S70.
49. Werling, A. M., Kuzhippallil, S., Emery, S., Walitza, S., Drechsler, R. (2022). Problematic use of digital media in children and adolescents with attention-deficit/hyperactivity disorder compared to controls: A meta-analysis. *Journal of Behavioral Addictions*, 11(2), 305-325.
50. Nesi, J., Telzer, E. H., Prinstein, M. J. (2020). Adolescent Development in the Digital Media Context. *Psychological Inquiry*, 31(3), 229-234.

- Uhls, Y. T., Ellison, N. B., Subrahmanyam, K. (2017). Benefits and costs of social media in adolescence. *Pediatrics*, 140 (Supplement 2), S67-S70.
- 51.** Orben, A., Przybylski, A. K. (2019). The association between adolescent well-being and digital technology use. *Nature Human Behaviour*, 3, 173–182.
- 52.** Orben, A., Meier, A., Dalgleish, T., Blakemore, S. J. (2024). Mechanisms linking social media use to adolescent mental health vulnerability. *Nature Reviews Psychology*, 3(6), 407–423.
- 53.** Vasconcellos, R. P., Sanders, T., Lonsdale, C., Parker, P., Conigrave, J., Tang, S., Noetel, M. (2025). Electronic screen use and children's socioemotional problems: A systematic review and meta-analysis of longitudinal studies. *Psychological Bulletin*, 151(5), 513–543.
- 54.** Keles, B., McCrae, N., Grealish, A. (2020). A systematic review: The influence of social media on depression, anxiety and psychological distress in adolescents. *International Journal of Adolescence and Youth*, 25(1), 79–93. Liu, M., Kamper-DeMarco, K. E., Zhang, J., Xiao, J., Dong, D., Xue, P. (2022). Time spent on social media and risk of depression in adolescents: A dose-response metaanalysis. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 19.
- 55.** Orben, A., Meier, A., Dalgleish, T., Blakemore, S. J. (2024). Mechanisms linking social media use to adolescent mental health vulnerability. *Nature Reviews Psychology*, 3(6), 407–423.
- 56.** Vasconcellos, R. P., Sanders, T., Lonsdale, C., Parker, P., Conigrave, J., Tang, S., Noetel, M. (2025). Electronic screen use and children's socioemotional problems: A systematic review and meta-analysis of longitudinal studies. *Psychological Bulletin*, 151(5), 513–543. Qian, H., Wang, C., Li, H. (2024). Parental risk factors and moderators of prolonged digital use in preschoolers: a meta-analysis. *Education and Information Technologies*, 29(13), 17601-17619.
- 57.** Yang, C. C., Holden, S. M., Ariati, J. (2021). Social media and psychological well-being among youth: The multidimensional model of social media use. *Clinical child and family psychology review*, 24(3), 631–650.
- 58.** Vasconcellos, R. P., Sanders, T., Lonsdale, C., Parker, P., Conigrave, J., Tang, S., Noetel, M. (2025). Electronic screen use and children's socioemotional problems: A systematic review and meta-analysis of longitudinal studies. *Psychological Bulletin*, 151(5), 513–543.
- 59.** Pagano, M., Bacaro, V., Crocetti, E. (2023). "Using digital media or sleeping... that is the question". A meta-analysis on digital media use and unhealthy sleep in adolescence. *Computers in Human Behavior*, 146, 107813. Orben, A., Przybylski, A. K. (2019). The association between adolescent well-being and digital technology use. *Nature Human Behaviour*, 3, 173–182.
- 60.** Orben, A., Meier, A., Dalgleish, T., Blakemore, S. J. (2024). Mechanisms linking social media use to adolescent mental health vulnerability. *Nature Reviews Psychology*, 3(6), 407–423.
- 61.** Uhls, Y. T., Ellison, N. B., Subrahmanyam, K. (2017). Benefits and costs of social media in adolescence. *Pediatrics*, 140 (Supplement 2), S67-S70.
- 62.** Orben, A., Meier, A., Dalgleish, T., Blakemore, S. J. (2024). Mechanisms linking social media use to adolescent mental health vulnerability. *Nature Reviews Psychology*, 3(6), 407–423.
- 63.** Vasconcellos, R. P., Sanders, T., Lonsdale, C., Parker, P., Conigrave, J., Tang, S., Noetel, M. (2025). Electronic screen use and children's socioemotional problems: A systematic review and meta-analysis of longitudinal studies. *Psychological Bulletin*, 151(5), 513–543. Teague, S., Somoray, K., Shatte, A. Miller, D., Moss, K., Crawford, A. et al. (2026). Digital Media Use and Child Health and Development. Deakin University. Journal contribution.
- 64.** Vasconcellos, R. P., Sanders, T., Lonsdale, C., Parker, P., Conigrave, J., Tang, S., Noetel, M. (2025). Electronic screen use and children's socioemotional problems: A systematic review and meta-analysis of longitudinal studies. *Psychological Bulletin*, 151(5), 513–543.
- 65.** Madigan, S., Browne, D., Racine, N., Mori, C., Tough, S. (2019). Association between screen time and children's performance on a developmental screening test. *JAMA pediatrics*, 173(3), 244–250. Teague, S., Somoray, K., Shatte, A. Miller, D., Moss, K., Crawford, A. et al. (2026). Digital Media Use and Child Health and Development. Deakin University. Journal contribution.
- 66.** Qian, H., Wang, C., Li, H. (2024). Parental risk factors and moderators of prolonged digital use in preschoolers: a meta-. *Education and Information Technologies*, 29(13), 17601-17619.
- 67.** Pagano, M., Bacaro, V., Crocetti, E. (2023). "Using digital media or sleeping... that is the question". A meta-analysis on digital media use and unhealthy sleep in adolescence. *Computers in Human Behavior*, 146, 107813.
- 68.** Odgers, C. L., Jensen, M. R. (2020). Annual research review: Adolescent mental health in the digital age: Facts, fears, and future directions. *Journal of Child Psychology and Psychiatry*, 61(3), 336–348. Sala, A., Porcaro, L., Gómez, E. (2024). Social Media Use and adolescents' mental health and well-being: An umbrella review. *Computers in Human Behaviours Report*, volume 14.
- 69.** Sala, A., Porcaro, L., Gómez, E. (2024). Social Media Use and adolescents' mental health and well-being: An umbrella review. *Computers in Human Behaviours Report*, volume 14.
- 70.** Staksrud, E., Livingstone, S. (2009). Children and online risk. *Information, Communication and Society*, 12 (3).

71. Fegert, J.M. (2026). European child and adolescent psychiatry in a digital world. *European Child and Adolescent Psychiatry*, 35, 309–315.
72. WeProtect (2021). Estimates of childhood exposure to online sexual harms and their risk factors, p.5.
73. European Commission (2026). Action Plan against Cyberbullying.
74. Hamm, M. P., Newton, A. S., Chisholm, A., Shulhan, J., Milne, A., Sundar, P., Ennis, H., Scott, S. D., Hartling, L. (2015). Prevalence and effect of cyberbullying on children and young people: A scoping review of social media studies. *Journal of the American Medical Association Southeast Asia. Supplement. Pediatrics*, 169, 770–777. Ronis, S., Slaunwhite, A. (2017). Gender and Geographic Predictors of Cyberbullying Victimization, Perpetration, and Coping Modalities Among Youth. *Canadian Journal of Psychology*, 34 (1).
75. European Commission (2021). Study to support the preparation of the European Commission's initiative to extend the list of EU crimes in Article 83 of the Treaty on the Functioning of the EU to hate speech and hate crime. Final report.
76. European Institute for Gender Equality (EIGE). 2026. Growing up online: how violence follows girls across platforms. Accessed on 29 June 2026.
77. Abendroth Dias, K., Arias Cabarcos, P., Bacco, F.M., Bassani, E., Bertoletti, A., et al. (2025). Generative AI Outlook Report – Exploring the Intersection of Technology, Society and Policy. Navajas Cawood, E., Vespe, M., Kotsev, A., van Bavel, R. (editors). Publications Office of the European Union, Luxembourg, JRC142598.
78. Ofcom. (2024). A deep dive into deepfakes that demean, defraud and disinform. Accessed on 29 June 2026.
79. Rousay, V. (2023). Sexual Deepfakes and Image-Based Sexual Abuse: Victim-Survivor Experiences and Embodied Harms. Master's thesis, Harvard University Division of Continuing Education.
80. Cataldo, I., Lepri, B., Neoh, M. J. Y., Esposito, G. (2021). Social Media Usage and Development of Psychiatric Disorders in Childhood and Adolescence: A Review. *Frontiers in Psychiatry*, 11.
81. McCrae, N., Gettings, S., Pursell, E. (2017). Social media and depressive symptoms in childhood and adolescence: A systematic review. *Adolescent Research Review*, Vol. 2, pp. 315–330.
82. Cataldo, I., Lepri, B., Neoh, M. J. Y., Esposito, G. (2021). Social Media Usage and Development of Psychiatric Disorders in Childhood and Adolescence: A Review. *Frontiers in Psychiatry*, 11.
83. Svensson, R., Johnson, B. Olsson, A. (2022). Does gender matter? The association between different digital media activities and adolescent well-being. *MC Public Health*, 10 (22), 273.
84. Svensson, R., Johnson, B. Olsson, A. (2022). Does gender matter? The association between different digital media activities and adolescent well-being. *MC Public Health*, 10 (22), 273.
85. Twenge J.M., Martin G.N. (2020). Gender differences in associations between digital media use and psychological well-being: Evidence from three large datasets. *Journal of Adolescence*, 79, 91-102.
86. Svensson, R., Johnson, B. Olsson, A. (2022). Does gender matter? The association between different digital media activities and adolescent well-being. *MC Public Health*, 10 (22), 273.
87. Dreßing, H., Hoell, A., Scharmann, L., Simon, A. M., Haag, A. C., Dölling, D., Meyer-Lindenberg, A., Fegert, J. M. (2025). Sexual Violence Against Children and Adolescents: A German Nationwide Representative Survey on Its Prevalence, Situational Context, and Consequences. *Deutsches Ärzteblatt International*, 122(11), 285.
88. Ronis, S., Slaunwhite, A. (2017). Gender and Geographic Predictors of Cyberbullying Victimization, Perpetration, and Coping Modalities Among Youth. *Canadian Journal of Psychology*, 34 (1).
89. Sala, A., Porcaro, L., and Gómez, E. (2024). Social Media Use and adolescents' mental health and well-being: An umbrella review. *Computers in Human Behaviours Report*, 14.
90. eSafety Commissioner (2025). How common are experiences of seeing online hate among children in Australia? Accessed 16 June 2026.
91. Kowalski, R.M., Limber, S.P., McCord, A. (2019). A developmental approach to cyberbullying: Prevalence and protective factors. *Aggression and Violent Behavior*, 45.
92. 5Rights Foundation (2020). Why digital platforms must be designed with LGBTQ children in mind. Accessed on 29 June 2026.
93. 5Rights Foundation (2020). Why digital platforms must be designed with LGBTQ children in mind. Accessed on 29 June 2026.
94. FRA (2024). LGBTIQ equality at a crossroads: Progress and challenges, p.72.
95. 5Rights Foundation (2020). Why digital platforms must be designed with LGBTQ children in mind. Accessed on 29 June 2026.
96. Ybarra, M.L., Mitchell, K.J., Palmer, N.A., Reisner, S.L. (2015). Online social support as a buffer against online and offline peer and sexual victimization among U.S. LGBT and non-LGBT youth. *Child Abuse Neglect*, 39.
97. Ronis, S., Slaunwhite, A. (2017). Gender and Geographic Predictors of Cyberbullying Victimization, Perpetration, and Coping Modalities Among Youth. *Canadian Journal of Psychology*, 34 (1).

98. Koch, T., Laaber, F., Florack, A. (2024). Socioeconomic status and young people's digital maturity: The role of parental mediation. *Computers in Human Behaviour*, 154.
Li, H., Luo, M., Duan, B., Kawulia, A., Su, M., Di, H. (2024). Family socioeconomic status and young children digital addiction: a moderated mediation model. *Frontiers in Psychology*, 27 (5).
99. Lu, Z. (2026). Mapping adolescent problematic social media use patterns across 41 countries/ regions: A multilevel latent class analysis with social determinants. *Addictive Behaviors*, 172.
Gracia, P., Fernandez-Urbano, R., Rubio-Cabañez, M., Celik, S., Cineli, B. (2026). World Happiness Report 2026. Chapter 7: Problematic social media use and adolescent wellbeing: the role of family socioeconomic status across 43 countries. Helliwell, J.F., Layard, R., Sachs, J. D., De Neve, J.-E., Aknin, L. B., Wang, S. (editors). Wellbeing Research Centre, University of Oxford.
100. Prkno, D., Grafe, N., Schulz, M.S., Kiess, W., Poulain, T. (2025). Children's and adolescents' negative internet experiences and the association with quality of life and behavioural difficulties: a cross-sectional study. *BMJ Paediatrics Open*, 17:9 (1).
101. Ofcom. (2022). Research into risk factors that may lead children to harm online.
102. Koch, T., Laaber, F., Florack, A. (2024). Socioeconomic status and young people's digital maturity: The role of parental mediation. *Computers in Human Behaviour*, 154.
103. World Happiness Report (2026). Chapter 7: Problematic social media use and adolescent wellbeing: the role of family socioeconomic status across 43 countries.
Lu, Z. (2026). Mapping adolescent problematic social media use patterns across 41 countries/ regions: A multilevel latent class analysis with social determinants. *Addictive Behaviors*, 172.
104. Ronis, S., Slaunwhite, A. (2017). Gender and Geographic Predictors of Cyberbullying Victimization, Perpetration, and Coping Modalities Among Youth. *Canadian Journal of Psychology*, 34 (1).
105. Hong, J.S., et al. (2016). Understanding the correlates of face-to-face and cyberbullying victimization among U.S. adolescents: A social-ecological analysis. *Violence and Victims*, 31(4), 638–663.
Thomas, A., Yeqing, L. (2025). Helping teens navigate online racism – study shows which parenting strategy works best.
106. FRA (2023). Online content moderation – Current challenges in detecting hate speech.
107. Bermudez-Villalva, A., Mehrnezhad, M., Toreini, E. (2025). Measuring Online Hate on 4chan using Pre-trained Deep Learning Models. *IEEE Transactions on Technology and Society*, 6 (2), June 2025.
108. FRA (2024). Being Muslim in the EU – Experiences of Muslims.
109. FRA (2023). Being Black in the EU – Experiences of people of African descent.
110. Council of Europe (2026). Hate speech levels across Europe alarming, stronger action needed. Accessed on 25 June 2026.
111. United Nations (2021). Report of the Special Rapporteur on minority issues, Fernand de Varennes. Human Rights Council, Forty-sixth session, 22 February–19 March 2021.
112. FRA (2022). Bias in Algorithms – Artificial Intelligence and Discrimination.
113. Ofcom. (2022). Research into risk factors that may lead children to harm online. p. 27.
114. eSafety Commissioner, 2023. A new playground: The digital lives of young people with disability. Childlight Global Safety Institute (2023). The nature of online CSEA among children living with disabilities.
115. WeProtect (2025). How do we protect disabled young people from abuse and exploitation in digital spaces?
116. Childlight Global Safety Institute (2023). The nature of online CSEA among children living with disabilities.
117. eSafety Commissioner (2023). Young people with disability more likely to express themselves online despite higher rates of abuse.
118. eSafety Commissioner (2023). A new playground: The digital lives of young people with disability.
119. Werling, A.M., Kuzhippallil, S., Emery, S., Walitza, S., Drechsler, R. (2022). Problematic use of digital media in children and adolescents with a diagnosis of attention-deficit/hyperactivity disorder compared to controls. A meta-analysis. *Journal of Behavioral Addictions*, 11 (2).
120. Villar Onrubia, D., Barreda Angeles, M., Cachia, R., Economou, A., Lopez Cobo, M., (2025). Cyberbullying: Insights from science, policy and legislation. Publications Office of the European Union, Luxembourg, JRC144335.
121. Shou, Q., Yamashita, M., Mizuno, Y. (2025). Association of screen time with attention-deficit/hyperactivity disorder symptoms and their development: the mediating role of brain structure. *Translational Psychiatry*, 15:447.
122. eSafety Commissioner (2023). A new playground: The digital lives of young people with disability.
123. World Health Organization (2025). Mental health of adolescents. Accessed on 29 June 2026.
124. European Commission (2023). Flash Eurobarometer 530: Mental health.

125. World Health Organization (2025). Mental health of adolescents. Accessed on 29 June 2026.
126. World Health Organization (2025). Over a billion people living with mental health conditions – services require urgent scale-up. Accessed on 29 June 2026.
127. World Health Organization (2025). Suicide. Accessed on 16 June 2026:
128. OECD (2021). *Fitter Minds, Fitter Jobs: From Awareness to Change in Integrated Mental Health, Skills and Work Policies*. OECD Publishing, Paris.
129. Bertoni, E., Centeno, C., Cachia, R. (2025). Social media usage and adolescents' mental health in the EU. European Commission, Joint Research Centre (JRC), Ispra.
130. Bertoni, E., Centeno, C., Cachia, R. (2025). Social media usage and adolescents' mental health in the EU. European Commission, Joint Research Centre (JRC), Ispra.
131. Beullens, K., Bozzola, E., Cataldo, I., Hale, L., Kent, M., Montag, C., Nivins, S., O'reilly, M., Rubæk, L., Schiøtz Thorud, H.-M., Sterpenich, V., Vandenbosch, L. (2025). Minors' health and social media: an interdisciplinary scientific perspective. Manolios, S., Sala, A., Sundorph, E., Chaudron, S., Gomez, E. (editors), Publications Office of the European Union, Luxembourg. P.8.
132. Vidal, C., Lhaksampa, T., Miller, L., Platt, R. (2020). Social media use and depression in adolescents: A scoping review. *International Review of Psychiatry* (Abingdon, England), 32(3), 235-253.
133. Prkno, D., Grafe, N., Schulz, M.S., Kiess, W., Poulain, T. (2025). Children's and adolescents' negative internet experiences and the association with quality of life and behavioural difficulties: a cross-sectional study. *BMJ Paediatrics Open*, 17;9 (1).
134. Sarmiento, I., Olson, C., Yeo, G., Chen, Y., Toma, C., Brown, B., Bellmore, A., Mares, M. L. (2020). How does social media use relate to adolescents' internalizing symptoms? Conclusions from a systematic narrative review. *Adolescent Research Review*, 5, 381-404.
135. Sala, A., Porcaro, L., Gómez, E. (2024). Social Media Use and adolescents' mental health and well-being: An umbrella review. *Computers in Human Behavior Reports*, Vol 14. McCrae, N., Gettings, S., Pursell, E. (2017). Social media and depressive symptoms in childhood and adolescence: A systematic review. *Adolescent Research Review*, Vol 2, 315-330.
136. Li, H., Zhang, R., Lee, Y.C., et al. (2023). Systematic review and meta-analysis of AI-based conversational agents for promoting mental health and well-being. *NPJ Digital Medicine*, 6, 236.
137. Kooli, C., Chakraoui, R. (2025). AI-driven assistive technologies in inclusive education: benefits, challenges, and policy recommendations. *Sustainable Futures*, 10.
138. Unicef (2025). Guidance on AI and Children. Accessed on 29 June 2026.
139. Hudon, A., Stip, E. (2025) Delusional Experiences Emerging From AI Chatbot Interactions or "AI Psychosis". *JMIR Mental Health*, 3 (12). European Parliament (2026). The spread of AI companions and the challenges they generate. European Parliamentary Research Service (EPRS). Nature (2025). Can AI chatbots trigger psychosis? What the science says. Accessed on 16 June 2026.
140. Vice (2023). 'He Would Still Be Here': Man Dies by Suicide After Talking with AI Chatbot, Widow Says. Accessed on 16 June 2026.
141. Kurian, N. (2024). 'No, Alexa, no!': designing child-safe AI and protecting children from the risks of the 'empathy gap' in large language models. *Learning, Media and Technology*, 50.
142. Kurian, N. (2023). AI's empathy gap: the risks of conversational artificial intelligence for young children's well-being and key ethical considerations for early childhood education and care. *Contemporary Issues in Early Childhood*, 26(1), 132-139.
143. Commission nationale de l'informatique et des libertés (CNIL) (2026). L'impact des usages de l'AI sur la santé mentale des jeunes européens.
144. Ganapini, M., Panai, E. (2023). An Audit Framework for Adopting AI-Nudging on Children. Tech Ethics Lab.
145. Kurian, N. (2024). 'No, Alexa, no!': designing child-safe AI and protecting children from the risks of the 'empathy gap' in large language models. *Learning, Media and Technology*, 50.
146. Fegert, J. M. (2026). European child and adolescent psychiatry in a digital world. *European Child and Adolescent Psychiatry*, 35, 309-315.
147. Sala, A., Porcaro, L., Gómez, E. (2024). Social Media Use and adolescents' mental health and well-being: An umbrella review. *Computers in Human Behavior Reports*, Vol. 14.
148. Cataldo, I., Lepri, B., Neoh, M. J. Y., Esposito, G. (2021). Social Media Usage and Development of Psychiatric Disorders in Childhood and Adolescence: A Review. *Frontiers in Psychiatry*, 11.
149. Liu, L. (2024). Research on the relationship between virtual social interaction and the degree of loneliness based on algorithm matching technologies: A quantitative analysis on the SOUL APP-A virtual social software for strangers. *PLoS One*, 3:19.
150. eSafety Commissioner (2025). Online risks for children in your community. Accessed on 17 June 2026.
151. 5Rights Foundation (2021). Pathways: How digital design puts children at risk. p.5.

152. Cataldo, I., Lepri, B., Neoh, M. J. Y., Esposito, G. (2021). Social Media Usage and Development of Psychiatric Disorders in Childhood and Adolescence: A Review. *Frontiers in Psychiatry*, 11.
Bottaro, R., Faraci, P. (2022). The use of social networking sites and its impact on adolescents' emotional well-being: A scoping review. *Current Addiction Reports*, 9, 518–539.
153. Keles, B., McCrae, N., Grealish, A. (2020). A systematic review: The influence of social media on depression, anxiety and psychological distress in adolescents. *International Journal of Adolescence and Youth*, 25 (1), 79–93. Ivie, E. J., Pettitt, A., Moses, L. J., Allen, N. B. (2020). A meta-analysis of the association between adolescent social media use and depressive symptoms. *Journal of Affective Disorders*, 275, 165–174.
154. Cataldo, I., Lepri, B., Neoh, M. J. Y., Esposito, G. (2021). Social Media Usage and Development of Psychiatric Disorders in Childhood and Adolescence: A Review. *Frontiers in Psychiatry*, 11.
155. Bozzola, E., Spina, G., Agostiniani, R., Barni, S., Russo, R., Scarpato, E., Di Mauro, A., Di Stefano, A. V., Caruso, C., Corsello, G., Staiano, A. (2022). The use of social media in children and adolescents: Scoping review on the potential risks. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 19.
156. Course-Choi, J., Hammond, L. (2021). Social media use and adolescent well-being: A narrative review of longitudinal studies. *Cyberpsychology, Behavior, and Social Networking*, 24, 223–236.
157. Consumer Science and Analytics (2022). Les adolescents et l'info. Research by Milan Presse and YouTube. Notley, T., Zhong, H.F., Dezuanni, M., et al. (2023) Comparing children's and teens' news engagement practices and affective news experiences. *Journal of Youth Studies*, 26 (7): 878–893.
158. University of Southern Denmark (2025). Children and misinformation on social media. Accessed on 25 June 2026.
159. University of Southern Denmark (2025). Children and misinformation on social media. Accessed on 17 June 2026.
160. Calvin, A., Lenhart, A., Mann, S., and Robb, M. (2025). Teens, Trust, and Technology in the Age of AI: Navigating Trust in Online Content. *Common Sense Media*.
161. European Parliament (2025). Youth survey 2024.
162. Ali, S., DiPaola, D., Lee, I., et al. (2021). Children as creators, thinkers and citizens in an AI-driven future. *Computers and Education: Artificial Intelligence*, 2.
163. Howard, P.N., et al. (2021). Digital Misinformation / disinformation and children. UNICEF.
Melchior, C., Oliveira, M. (2024) A systematic literature review of the motivations to share fake news on social media platforms and how to fight them. *New Media and Society*, 26 (2): 1127–1150.
164. Howard, P.N., et al. (2021). Digital Misinformation / disinformation and children. UNICEF.
165. Ma, I., Mubashir, S., Kozyreva, A., van den Bos, W. (2025). Understanding the impact of misinformation on adolescents. *Nature Human Behaviour*, 10, 18–28.
166. NewsGuard (2021). Toxic TikTok: Popular social-media video app feeds vaccine misinformation to kids within minutes after they sign up. Accessed on 17 June 2026.
167. Ludwig-Walz, H., Bujard, M., Fegert, J.M., et al. (2025). Integrating European contexts and needs into WHO guiding principles on online mental health content for young people: Five recommendations. *European Child and Adolescent Psychiatry*, Vol. 34, 1221–1224.
168. Moss, C., Wibberley, C., Witham, G. (2023). Assessing the impact of Instagram use and deliberate self-harm in adolescents: A scoping review. *International Journal of Mental Health Nursing*, 32, 14–29.
169. World Health Organization (2025). Suicide worldwide in 2021: Global health estimates.
170. Arendt, F., Scherr, S., Romer, D. (2019). Effects of exposure to self-harm on social media: Evidence from a two-wave panel study among young adults. *New Media and Society*, Vol. 21 (11-12).
Nesi, J., et al. (2022). Social Media Use and Self-Injurious Thoughts and Behaviors: A Systematic Review and Meta-Analysis. *Clinical Psychology Review*, 8;87.
171. Nesi, J., et al. (2022). Social Media Use and Self-Injurious Thoughts and Behaviors: A Systematic Review and Meta-Analysis. *Clinical Psychology Review*, 8;87.
172. Memon, A. M., Sharma, S. G., Mohite, S. S., Jain, S. (2018). The role of online social networking on deliberate self-harm and suicidality in adolescents: A systematized review of literature. *Indian Journal of Psychiatry*, 60 (4).
173. Nesi, J., et al. (2022). Social Media Use and Self-Injurious Thoughts and Behaviors: A Systematic Review and Meta-Analysis. *Clinical Psychology Review*, 8;87.
174. Beullens, K., Bozzola, E., Cataldo, I., Hale, L., Kent, M., Montag, C., Nivins, S., O'reilly, M., Rubæk, L., Schiøtz Thorud, H.-M., Sterpenich, V., Vandenbosch, L. (2025). Minors' health and social media: an interdisciplinary scientific perspective. Manolios, S., Sala, A., Sundorph, E., Chaudron, S., Gomez, E. (editors), Publications Office of the European Union, Luxembourg.
175. Yue, C., Wenyaoy, G., Xudong, Y., Shuang, S., Zhuying, S., Yizheng, Z., Linlin, Z., Jinxin, C., Xingqi, W., Yujia, L. (2023). Dose-response relationship between daily screen time and the risk of low back pain among children and adolescents: A meta-analysis of 57831

participants. *Environmental Health and Preventive Medicine*, 28, 64–64.

176. American Optometric Association. (Undated). Computer vision syndrome (Digital eye strain). American Optometric Association. Accessed 29 June 2026.
Thorud, H.-M. S., Aurjord, R., Falkenberg, H. K. (2021). Headache and musculoskeletal pain in school children are associated with uncorrected vision problems and need for glasses: A case-control study. *Scientific Reports*, 11(1).
Thorud, H.-M. S., Mork, R., Bjørset, C. O., Gilson, S. J., Hagen, L. A., Langaas, T., Pedersen, H. R., Svarverud, E., Vikesdal, G. H., Baraas, R. C. (2022). Labouring reading and musculoskeletal pain in school children – the role of lifestyle behaviour and eye wear: A cross-sectional study. *BMC Pediatrics*, 22(1).
Thorud, H.-M. S., Mudvari, P. R., Falkenberg, H. K. (2024). Academic performance and musculoskeletal pain in adolescents with uncorrected vision problems. *BMC Pediatrics*, 24(1).
177. Bozzola, E., Irrera, M., Hellmann, R., Crugliano, S., Fortunato, M. (2024). Media Device Use and Vision Disorders in the Pediatric Age: The State of the Art. *Children (Basel, Switzerland)*, 11(11).
178. Morningstar, B., Clayborne, Z., Wong, S.L., Roberts, K.C., Prince, S.A., Gariépy, G., Goldfield, G.S., Janssen, I., Lang, J.J. (2023). The association between social media use and physical activity among Canadian adolescents: a Health Behaviour in School-aged Children (HBSC) study. *Canadian Journal of Public Health*, 114(4): 642–650.
Foreman, J., Salim, A.T., Praveen, A., Fonseka, D., Ting, D.S.W., Guang He, M., Bourne, R.R.A., Crowston, J., Wong, T.Y., Dirani, M. (2021). Association between digital smart device use and myopia: a systematic review and meta-analysis. *Lancet Digit Health*, 3(12).
Ahmed, O., Walsh, E.I., Dawel, A., Alateeq, K., Espinoza Oyarce, D.A., Cherubin, N. (2024) Social media use, mental health and sleep: A systematic review with meta-analyses. *Journal of Affective Disorders*, 15;367: 701–712.
Purba, A.K., Thomson, R.M., Henery, P.M., Pearce, A., Henderson, M., Katikireddi, S.V. (2023) Social media use and health risk behaviours in young people: systematic review and meta-analysis. *BMJ*, 383.
179. Czeisler, C. A. (2015). Duration, timing and quality of sleep are each vital for health, performance and safety. *Sleep Health*, 1(1), 5–8.
Matricciani, L., Paquet, C., Galland, B., Short, M., Olds, T. (2019). Children's sleep and health: A meta-review. *Sleep Medicine Reviews*, 46, 136–150.
Short, M. A., Blunden, S., Rigney, G., Matricciani, L., Coussens, S., M Reynolds, C., Galland, B. (2018). Cognition and objectively measured sleep duration in children: A systematic review and meta-analysis. *Sleep Health*, 4(3), 292–300.
180. Wheaton, A. G., Claussen, A. H. (2021). Short Sleep Duration Among Infants, Children, and Adolescents Aged 4 Months–17 Years – United States, 2016–2018. *MMWR. Morbidity and Mortality Weekly Report*, 70(38).
- Gariépy, G., et al. (2020). How Are Adolescents Sleeping? Adolescent Sleep Patterns and Sociodemographic Differences in 24 European and North American Countries. *Journal of Adolescent Health*, 66 (6) Supplement.
181. Chang, A.M., Aeschbach, D., Duffy, J. F., Czeisler, C. A. (2015). Evening use of light-emitting eReaders negatively affects sleep, circadian timing, and next-morning alertness. *Proceedings of the National Academy of Sciences*, 112(4), 1232–1237.
Hale, L., Guan, S. (2015). Screen time and sleep among school-aged children and adolescents: A systematic literature review. *Sleep Medicine Reviews*, 21, 50–58.
182. Tähkämö, L., Partonen, T., Pesonen, A.K. (2019). Systematic review of light exposure impact on human circadian rhythm. *Chronobiology International*, 36(2): 151–170.
183. Lund, L., Sølvhøj, I. N., Danielsen, D., Andersen, S. (2021). Electronic media use and sleep in children and adolescents in western countries: A systematic review. *BMC Public Health*, 21(1), 1598.
184. Mammeri, K., Riontino, L., Schwartz, S., Sterpenich, V. (2025). Influence of parental rules about screen electronic device use in the evening on sleep in adolescents. *Discover Public Health*, 22:517
185. Perrault, A. A., Bayer, L., Peuvrier, M., Afyouni, A., Ghisletta, P., Brockmann, C., Spiridon, M., Hulo Vesely, S., Haller, D. M., Pichon, S., Perrig, S., Schwartz, S., Sterpenich, V. (2019). Reducing the use of screen electronic devices in the evening is associated with improved sleep and daytime vigilance in adolescents. *Sleep*, 42(9).
Bartel, K., Scheeren, R., Gradisar, M. (2019). Altering Adolescents' Pre-Bedtime Phone Use to Achieve Better Sleep Health. *Health Communication*, 34(4), 456–462.
186. World Health Organization. Regional Office for Europe (2024) A focus on adolescent social media use and gaming in Europe, central Asia and Canada: Health Behaviour in School-aged Children international report from the 2021/2022 survey.
187. Digital Services Act.
188. European Commission (2023). Consumer protection: manipulative online practices found on 148 out of 399 online shops screened.
189. Flayelle, M., et al. (2023). A taxonomy of technology design features that promote potentially addictive online behaviours. *Nature Reviews Psychology*, 2: 136–150.
Perales, J.C., et al. (2020). Learning to lose control: A process-based account of behavioral addiction. *Neuroscience and biobehavioural reviews*, 108: 771–780.
190. van der Wal, A., Beyens, I., Janssen, L.H.C., Valkenburg, P.M. (2025). Diverse platforms, diverse effects: Evidence from a 100-day study on social media and

- adolescent mental health. *Current Psychology*, 45 (36).
- 191.** Owenz, M., Freed, R. (2021). The ethics of persuasive design in technology used by children and adolescents. *Ethical Human Psychology Psychiatry*, 23, 89–99.
- 192.** Andreassen, C.S., et al. (2016). The Relationship between Addictive Use of Social Media and Video Games and Symptoms of Psychiatric Disorders: A Large-Scale Cross-Sectional Study. *Psychology of Addictive Behaviors*. 30(2): 252–62.
- 193.** European Commission (2024). Commission Staff Working Document Fitness Check on EU consumer law on digital fairness.
- 194.** Saura, J.R., Palacios-Marqués, D., Iturricha-Fernández, A. (2021). Ethical design in social media: Assessing the main performance measurements of user online behavior modification. *Journal of Business Research*, 129.
- 195.** United Nations (2021). General comment No. 25 (2021) on children's rights in relation to the digital environment. Committee on the Rights of the Child. European Commission (2025). Guidelines on measures to ensure a high level of privacy, safety and security for minors online, pursuant to Article 28(4) of Regulation (EU) 2022/2065.
- 196.** Curtis, B. L., Lookatch, S. J., Ramo, D. E., McKay, J. R., Feinn, R. S., Kranzler, H. R. (2018). Meta-Analysis of the Association of Alcohol-Related Social Media Use with Alcohol Consumption and Alcohol-Related Problems in Adolescents and Young Adults. *Alcoholism: Clinical and Experimental Research*, 42(6), 978–986. Vannucci, A., Simpson, E. G., Gagnon, S., Ohannessian, C. M. (2020). Social media use and risky behaviors in adolescents: A meta-analysis. *Journal of Adolescence*, 79(1), 258–274.
- 197.** Beullens, K., Schepers, A. (2013). Display of alcohol use on Facebook: A content analysis. *Cyberpsychology, Behavior and Social Networking*, 16(7), 497–503. Vanherle, R., Hendriks, H., Beullens, K. (2023). Only for Friends, Definitely Not for Parents: Adolescents' Sharing of Alcohol References on Social Media Features. *Mass Communication and Society*, 26(1), 47–73. Vranken, S., Kurten, S., Beullens, K. (2024). Time to 'Wine': A Content Analysis Investigating How Social Media Influencers Refer to Alcohol Use in Instagram's Feed Posts and Stories. *Mass Communication and Society*, 27(6), 1468–1494.
- 198.** Geusens, F., Beullens, K. (2018). The Association Between Social Networking Sites and Alcohol Abuse Among Belgian Adolescents: The Role of Attitudes and Social Norms. *Journal of Media Psychology*, 30(4), 207–216. Geusens, F., Beullens, K. (2021). Triple spirals? A three-wave panel study on the longitudinal associations between social media use and young individuals' alcohol consumption. *Media Psychology*, 24(6), 766–791. Vanherle, R., Hendriks, H., Beullens, K. (2023). Only for Friends, Definitely Not for Parents: Adolescents' Sharing of Alcohol References on Social Media Features. *Mass Communication and Society*, 26(1), 47–73.
- 199.** Geusens, F., Beullens, K. (2018). The Association Between Social Networking Sites and Alcohol Abuse Among Belgian Adolescents: The Role of Attitudes and Social Norms. *Journal of Media Psychology*, 30(4), 207–216. Geusens, F., Beullens, K. (2019). A Longitudinal Examination of the Moderating Influence of Peer and Parental Socialization on Alcohol-Related Social Media Self-Effects Among Late Adolescents. *Media Psychology*, 22(2), 273–297. Geusens, F., Beullens, K. (2021). Triple spirals? A three-wave panel study on the longitudinal associations between social media use and young individuals' alcohol consumption. *Media Psychology*, 24(6), 766–791. Vanherle, R., Hendriks, H., Beullens, K. (2023). Only for Friends, Definitely Not for Parents: Adolescents' Sharing of Alcohol References on Social Media Features. *Mass Communication and Society*, 26(1), 47–73.
- 200.** Geusens, F., Beullens, K. (2019). A Longitudinal Examination of the Moderating Influence of Peer and Parental Socialization on Alcohol-Related Social Media Self-Effects Among Late Adolescents. *Media Psychology*, 22(2), 273–297.
- 201.** Rutherford, B.N., et al. (2025). #TurntTrending: a systematic review of substance use portrayals on social media platforms. *Addiction*, 8,118 (2).
- 202.** Liu, J., Charmaraman, L., Bickham, D. (2024). Association between social media use and substance use among middle and high school-aged youth. *Substance Use and Misuse*, 59 (7).
- 203.** Europol (2025). Europol coordinates operation against terrorist content online targeting minors. Accessed on 29 June 2026.
- 204.** Europol (2026). 2025 Serious and Organised Crime Threat Assessment (SOCTA): The changing DNA of serious and organised crime.
- 205.** Smahel, D., Machackova, H., Mascheroni, G., Dedkova, L., Staksrud, E., Ólafsson, K., Livingstone, S., Hasebrink, U. (2020). EU Kids Online 2020: Survey results from 19 countries. *EU Kids Online*. Dreßing, H., Hoell, A., Scharmann, L., Simon, A. M., Haag, A. C., Dölling, D., Meyer-Lindenberg, A., Fegert, J. M. (2025). Sexual Violence Against Children and Adolescents: A German Nationwide Representative Survey on Its Prevalence, Situational Context, and Consequences. *Deutsches Ärzteblatt International*, 122(11), 285.
- 206.** Chauviré-Geib, K., et al. (2025). The increase in online child sexual solicitation and abuse: Indicator 16.2.3 of the UN Sustainable Development Goals (SDG) documents a hidden and growing pandemic. *Population-based surveys fail to capture the full picture*. *Child Abuse and Neglect*, 164.

- Dreßing, H., Hoell, A., Scharmann, L., Simon, A. M., Haag, A. C., Dölling, D., Meyer-Lindenberg, A., Fegert, J. M. (2025). Sexual Violence Against Children and Adolescents: A German Nationwide Representative Survey on Its Prevalence, Situational Context, and Consequences. *Deutsches Ärzteblatt International*, 122(11), 285.
- 207.** Internet Watch Foundation (2026). 2025 Internet Watch Foundation Annual Data and Insights Report.
- 208.** Insoll, T., Ovaska, A., Vaaranen-Valkonen, N. (2024). CSAM Users in the Dark Web: Protecting Children Through Prevention. *Protect Children*.
- 209.** Internet Watch Foundation (2026). 2025 Internet Watch Foundation Annual Data and Insights Report.
- 210.** Our Voice (2025) Survey for survivors of sexual violence in childhood – voices of the Nordic survivors.
- 211.** Haag, A. C., Bonanno, G. A., Chen, S., Herd, T., Strong-Jones, S., S. S., Noll, J. G. (2023). Understanding posttraumatic stress trajectories in adolescent females: A strength-based machine learning approach examining risk and protective factors including online behaviors. *Development and Psychopathology*, 35 (4).
- 212.** Chauviré-Geib, K., Fegert, J. M. (2023). Victims of Technology-Assisted Child Sexual Abuse: A Scoping Review. *Trauma, Violence, & Abuse*, 25(2).
- 213.** Haag, A. C., Bonanno, G. A., Chen, S., Herd, T., Strong-Jones, S., S. S., Noll, J. G. (2023). Understanding posttraumatic stress trajectories in adolescent females: A strength-based machine learning approach examining risk and protective factors including online behaviors. *Development and Psychopathology*, 35 (4).
- 214.** Chauviré-Geib, K., Fegert, J. M. (2023). Victims of Technology-Assisted Child Sexual Abuse: A Scoping Review. *Trauma, Violence, & Abuse*, 25(2).
- 215.** Haag, A. C., Bonanno, G. A., Chen, S., Herd, T., Strong-Jones, S., S. S., Noll, J. G. (2023). Understanding posttraumatic stress trajectories in adolescent females: A strength-based machine learning approach examining risk and protective factors including online behaviors. *Development and Psychopathology*, 35 (4).
Chauviré-Geib, K., Fegert, J. M. (2023). Victims of Technology-Assisted Child Sexual Abuse: A Scoping Review. *Trauma, Violence, & Abuse*, 25(2).
- 216.** Haag, A. C., Bonanno, G. A., Chen, S., Herd, T., Strong-Jones, S., S. S., Noll, J. G. (2023). Understanding posttraumatic stress trajectories in adolescent females: A strength-based machine learning approach examining risk and protective factors including online behaviors. *Development and Psychopathology*, 35 (4).
Chauviré-Geib, K., Fegert, J. M. (2023). Victims of Technology-Assisted Child Sexual Abuse: A Scoping Review. *Trauma, Violence, & Abuse*, 25(2).
- 217.** Chauviré-Geib, K., Gerke, J., Haag, A. C., Sachser, C., Finkelhor, D., Rassenhofer, M., Fegert, J. M. (2025). The increase in online child sexual solicitation and abuse: Indicator 16.2.3 of the UN Sustainable Development Goals (SDG) documents a hidden and growing pandemic. *Child Abuse Neglect*, 164.
- 218.** Eurostat (2025). EU Terrorism Situation and Trend Report.
- 219.** Krahé, B., Möller, I., Huesmann, L.R., Kirwil, L., Felber, J., Berger, A. (2011). Desensitization to Media Violence: Links With Habitual Media Violence Exposure, Aggressive Cognitions, and Aggressive Behavior. *Journal of Personality and Social Psychology*, 100(4).
- 220.** Article 17 GDPR.
- 221.** European Data Protection Board (2022). Guidelines 9/2022 on personal data breach notification under GDPR. Version 2.
- 222.** Schlegel, L., (2022). Playing Against Radicalization: Why extremists are gaming and how P/CVE can leverage the positive effects of video games to prevent radicalization.
- 223.** European Commission (2023). Understanding the value of a European video games society – Final report. Directorate-General for Communications Networks, Content and Technology (DG CNECT), ECORYS and KEA, section. 5.1.2.
Kowert, R., et al. (2026). Editorial: Extremism in games. *Frontiers in Psychology*, Vol. 16, p. 12.
- 224.** European Commission (2025). The European media industry outlook – September 2025. Directorate-General for Communications Networks, Content and Technology (DG CNECT), p. 99.
- 225.** Radicalisation Awareness Network (2021). Digital Grooming Tactics on Video Gaming & Video Gaming Adjacent Platforms: Threats and Opportunities – Conclusion paper.
- 226.** Brooks, G.A., Clark, L. (2019). Associations between loot box use, problematic gaming and gambling, and gambling-related cognitions. *Addictive Behaviors*, 96.
- 227.** Boniel-Nissim, M., Marino, C., Galeotti, T., Blinka, L., Ozoliņa, K., Craig, W., et al. (2024). A focus on adolescent social media use and gaming in Europe, central Asia and Canada. Health Behaviour in School-aged Children international report from the 2021/2022 survey. Volume 6. WHO Regional Office for Europe.
- 228.** PEGI (2026). PEGI expands age rating criteria with interactive risk categories. Accessed on 17 June 2026.
- 229.** OECD (2021). Children in the digital environment – Revised typology of risks.

230. Livingstone, S., Stoilova, M. (2021). The 4Cs: Classifying Online Risk to Children (1.0.0). [\(AI\) practices, as defined by the AI Act](#). Accessed on 2 July 2026.
231. European Commission, Joint Research Centre
232. Beullens, K., Bozzola, E., Cataldo, I., Hale, L., Kent, M., Montag, C., Nivins, S., O'reilly, M., Rubæk, L., Schiøtz Thorud, H.-M., Sterpenich, V., Vandenbosch, L. (2025). Minors' health and social media: an interdisciplinary scientific perspective. Manolios, S., Sala, A., Sundorph, E., Chaudron, S., Gomez, E. (editors), Publications Office of the European Union, Luxembourg.
233. Burszty, L., Duckworth, A., JiménezDurán, R., Leonard, A., Milojević, F., Roth, C., Sunstein, C. R. (2026). Why bans fail: Tipping points and Australia's socialmedia ban. (BFI Working Paper No. 202657). Becker Friedman Institute for Economics.
234. Article 28 DSA.
235. Articles 34 and 35 DSA.
236. Article 25 GDPR.
237. Article 6(1) GDPR.
238. Article 4(11) GDPR.
239. [EDPB Guidelines 05/2020 on consent under Regulation 2016/679](#), pp. 62.
240. Case C-252/21, Meta v. Bundeskartellamt (ECLI:EU:C:2023:537), paragraph 106.
241. CJEU C-252/21 Bundeskartellamt, paragraph 111.
242. [EDPB guidelines on legitimate interest](#), para 96.
243. [EDPB Guidelines 1/2024 on processing of personal data based on Article 6\(1\)\(f\) GDPR](#), §54. Case C-252/21, Meta v. Bundeskartellamt (ECLI:EU:C:2023:537), paragraph 111.
244. [EDPB Guidelines 8/2020 on the targeting of social media users](#), paragraph 16.
245. [EDPB guidelines on legitimate interest](#), paragraph 95.
246. Article 17 and recital 65 GDPR.
247. Article 22 and recital 71 GDPR.
248. Recital 38 GDPR.
249. [Article 29 Data Protection Working Party Guidelines on Automated individual decision-making and Profiling for the purposes of Regulation 2016/679](#).
250. Article 35 and 36 GDPR.
251. European Commission (2026). [Draft Commission guidelines on the classification of high-risk AI systems](#).
252. European Commission (2025). [Commission publishes the Guidelines on prohibited artificial intelligence](#)
253. European Commission (2026). [The General-Purpose AI Code of Practice](#).
254. Article 50 AI Act.
255. European Commission (2026). [Code of Practice on marking and labelling of AI-generated content](#).
256. European Commission (2026). [Draft of the guidelines on the implementation of the transparency obligations for certain AI systems under Article 50 of the AI Act](#).
257. European Commission (2021). [UCPD Guidelines](#).
258. [Digital Fairness Fitness Check](#)
259. European Commission (2026). [Action Plan against Cyberbullying](#).
260. European Commission (2024). [Commission Recommendation on developing and strengthening integrated child protection systems in the best interests of the child](#).
261. European Commission (2024). [TikTok commits to permanently withdraw TikTok Lite Rewards programme from the EU to comply with the Digital Services Act](#). Accessed on 2 July 2026.
262. Article 82 DSA.
263. European Commission (2026). [Commission preliminarily finds TikTok's addictive design in breach of the Digital Services Act](#). Accessed on 2 July 2026.
264. European Commission (2026). [Commission preliminarily finds Pornhub, Stripchat, XNXX and XVideos in breach of the Digital Services Act for allowing minors to access their services](#). Accessed on 2 July 2026.
265. European Commission (2025). [The European Board for Digital Services launches a coordinated action to reinforce the protection of minors as regards pornographic platforms](#). Accessed on 2 July 2026.
266. European Commission (2026). [Commission preliminarily finds Meta in breach of Digital Services Act for failing to prevent minors under 13 from using Instagram and Facebook](#). Accessed on 2 July 2026.
267. European Commission (2026). [Commission investigates Snapchat's compliance with child protection rules under the Digital Services](#). Accessed on 2 July 2026.
268. European Commission (2025). [Commission accepts commitments offered by AliExpress under the DSA and takes further action](#). Accessed on 2 July 2026. European Commission (2026).

- Commission launches investigation into Shein under the Digital Services Act. Accessed on 2 July 2026. European Commission (2025). Commission preliminarily finds Temu in breach of the Digital Services Act. Accessed on 2 July 2026.
- 269.** Authority for Consumers and Markets (2026). ACM launches investigation into Roblox in connection with risks that minors are facing. Accessed on 2 July 2026.
- 270.** European Commission (2026). Commission investigates Grok and X's recommender systems under the Digital Services Act. Accessed on 2 July 2026.
- 271.** European Commission (2026). Commission launches investigation into Shein under the Digital Services Act. Accessed on 2 July 2026.
- 272.** European Commission (2024). Commission opens formal proceedings against Temu under the Digital Services Act. Accessed on 2 July 2026.
- 273.** Article 53 AI Act.
- 274.** Article 55 AI Act.
- 275.** DLA Piper (2026). DLA Piper GDPR Fines and Data Breach Survey: January 2026.
- 276.** Data Protection Commission (2023). Annual Report 2023.
- 277.** Data Protection Commission (2023). Irish Data Protection Commission announces €345 million fine of TikTok. Accessed on 2 July 2026.
- 278.** Data Protection Commission (2022). Data Protection Commission announces decision in Instagram Inquiry. Accessed on 2 July 2026.
- 279.** Garante per la Protezione dei Dati Personali (2021). Provvedimento del 22 gennaio 2021.
- 280.** Data Protection Commission (2026). Data Protection Commission opens investigation into X (XIUC). Accessed on 2 July 2026.
- 281.** Art 15 EMFA.
- 282.** European Commission (undated). Social media, online games and search engines. Accessed on 24 June 2026.
- 283.** European Commission (undated). Social media, online games and search engines. Accessed on 24 June 2026.
- 284.** European Commission (undated). Sweeps. Accessed on 24 June 2026.
- 285.** European Commission (undated). Influencer Legal Hub. Accessed on 24 June 2026.
- 286.** European Commission (undated). Social media, online games and search engines. Accessed on 24 June 2026.
- 287.** Article 37 DSA.
- 288.** Article 38 DSA.
- 289.** FRA (2025). Towards Integrated Child Protection Systems – Challenges, promising practices and ways forward, p.79.
- 290.** Popat, A., Tarrant, C. (2023). Exploring adolescents' perspectives on social media and mental health and well-being – A qualitative literature review. Special Issue: Social Media and Mental Health, 28 (1), p. 329.
- 291.** Singleton, A., Abeles, P., Smith, I.C. (2016). Online social networking and psychological experiences: The perceptions of young people with mental health difficulties. Computers in Human Behavior, vol. 61.
- 292.** Sala, A., Porcaro, L., and Gómez, E. (2024). Social Media Use and adolescents' mental health and well-being: An umbrella review. Computers in Human Behavior Reports, vol. 14, p. 8.
- 293.** Sala, A., Porcaro, L., and Gómez, E. (2024). Social Media Use and adolescents' mental health and well-being: An umbrella review. Computers in Human Behavior Reports, vol. 14, p. 8.
- 294.** Sala, A., Porcaro, L., and Gómez, E. (2024). Social Media Use and adolescents' mental health and well-being: An umbrella review. Computers in Human Behavior Reports, vol. 14, p. 8.
- 295.** Sala, A., Porcaro, L., and Gómez, E. (2024). Social Media Use and adolescents' mental health and well-being: An umbrella review. Computers in Human Behavior Reports, vol. 14, p. 8.
- 296.** Anderson, M., Vogels, E.A., Perrin, A., Lee, R. (2022). Connection, Creativity and Drama: Teen Life on Social Media in 2022. Pew Research Center. As cited in: Manolios, S., Chaudron, S., Fortuna, P., Sala, A., Gomez, E. (2026). Opportunities for young users on social media. European Commission, Joint Research Centre (JRC), Seville, JRC147510.
- 297.** Sala, A., Porcaro, L., and Gómez, E. (2024). Social Media Use and adolescents' mental health and well-being: An umbrella review. Computers in Human Behavior Reports, vol. 14, p. 8.
- 298.** Shankleman, M., Hammond, L., Jones, F.W. (2021). Adolescent Social Media Use and Well-Being: A Systematic Review and Thematic Meta-synthesis. Adolescent Research Review, vol. 6.
- 299.** Shankleman, M., Hammond, L., Jones, F.W. (2021). Adolescent Social Media Use and Well-Being: A Systematic Review and Thematic Meta-synthesis. Adolescent Research Review, vol. 6.
- 300.** Popat, A., Tarrant, C. (2023). Exploring adolescents' perspectives on social media and mental health and well-being – A qualitative literature review, 28 (1), p. 329.

301. Hillmayr, D., Ziernwald, L., Reinhold, F., Hofer, S.I., Reiss, K.M. (2020). The potential of digital tools to enhance mathematics and science learning in secondary schools: A context-specific meta-analysis. Computers & Education, vol. 153.
302. Timotheou, S., Miliou, O., Dimitriadis, Y., Villagrà Sobrino, S., Giannoutsou, N., Cachia, R., Martínez Monés, A., Ioannou, A. (2022). Impacts of digital technologies on education and factors influencing schools' digital capacity and transformation: A literature review. Education and Information Technologies, vol. 28.
303. Forsström, S., Njå, M., Munthe, E., Houldsworth, L., Álvarez-Galván, J.-L. (2025). Key findings and integration strategies on the impact of digital technologies on students' learning: Results from a literature review. OECD Education Working Paper No. 336.
Barrot, J.S. (2022). Social media as a language learning environment: A systematic review of the literature (2008-2019). Computer Assisted Language Learning, 35 (9).
Zachos, G., Paraskevopoulou-Kollia, E.-A., Anagnostopoulos, I. (2018). Social Media Use in Higher Education: A Review. Education Sciences, 8 (4), Article 4.
304. Forsström, S., Njå, M., Munthe, E., Houldsworth, L., Álvarez-Galván, J.-L. (2025). Key findings and integration strategies on the impact of digital technologies on students' learning: Results from a literature review. OECD Education Working Paper No. 336.
305. Villar Onrubia, D., Cachia, R., Rietz, C., Feltrero, R., Niemi, H. et al. (2025). Generative Artificial Intelligence in secondary education – Uses and perceptions from the perspective of early adopters across five EU Member States. Luxembourg, JRC144345.
Forsström, S., Njå, M., Munthe, E., Houldsworth, L., Álvarez-Galván, J.-L. (2025). Key findings and integration strategies on the impact of digital technologies on students' learning: Results from a literature review. OECD Education Working Paper No. 336.
306. Villar Onrubia, D., Cachia, R., Rietz, C., Feltrero, R., Niemi, H. et al. (2025). Generative Artificial Intelligence in secondary education – Uses and perceptions from the perspective of early adopters across five EU Member States. Luxembourg, JRC144345.
307. Villar Onrubia, D., Cachia, R., Rietz, C., Feltrero, R., Niemi, H. et al., (2025). Generative Artificial Intelligence in secondary education – Uses and perceptions from the perspective of early adopters across five EU Member States. Luxembourg, JRC144345.
308. Timotheou, S., Miliou, O., Dimitriadis, Y., Villagrà Sobrino, S., Giannoutsou, N., Cachia, R., Martínez Monés, A., Ioannou, A. (2022). Impacts of digital technologies on education and factors influencing schools' digital capacity and transformation: A literature review. Education and Information Technologies, vol. 28.
309. Crêteur, S., Dunajeva, J., Frydman, B., Berg Mulvik, I., Del Cogliano, D., Nada, C., Siarova, H., Sankalaite, S. (2026). Mobile phone bans in schools across the EU: ENESET analytical report. European Commission, Directorate-General for Education, Youth, Sport and Culture (DG EAC).
310. European Commission (2026). Better Internet for Kids: Review of the year 2025. Accessed on 2 July 2026.
311. European Commission (2026). Better Internet for Kids: Review of the year 2025. Accessed on 2 July 2026.
312. European Commission (2024). International Computer and Information Literacy Study (ICILS) in Europe, 2023: Main findings and educational policy implications. Directorate-General for Education, Youth, Sport and Culture (DG EAC).
313. European Commission (2025). Education and Training Monitor: Comparative Report. Chapter 2 – Young people's basic skills.
314. European Commission (2026). The teaching profession in the EU – A comparative analysis building upon the TALIS 2024 results. Directorate-General for Education, Youth, Sport and Culture (DG EAC).
315. Council conclusions on promoting and protecting the mental health of children and adolescents in the digital era.
316. COFACE Families Europe (2026). Towards digital safety and well-being for children and their families: Moving beyond social media age restrictions as the sole solution.
317. Council conclusions on promoting and protecting the mental health of children and adolescents in the digital era.
318. European Commission (2025). Flash Eurobarometer survey: Future needs in digital education.
319. European Commission (2026). New guidelines to help teachers lead Europe's digital education. Accessed on 1 July 2026.
320. European Commission (2026). Guidelines for teachers and educators on tackling disinformation and promoting digital literacy through education and training. Directorate-General for Education, Youth, Sport and Culture (DG EAC).

- 321.** OECD / European Union (2026). Empowering Learners for the Age of AI: An AI Literacy Framework for Primary and Secondary Education. OECD Publishing, Paris.
- 322.** Commission Recommendation (EU) 2024/1238 of 23 April 2024 on developing and strengthening integrated child protection systems in the best interests of the child.
- 323.** Article 24 Charter of Fundamental Rights of the European Union.
- 324.** European Commission (2025). Call to Action: from children to EU decision-makers. Accessed on 1 July 2026.
- 325.** O'Connell, R. (2021). Psychological first aid for Young Peers. Training manual. IFRC Reference Centre for Psychosocial Support, Copenhagen.
- 326.** O'Connell, R. (2021). Psychological first aid for Young Peers. Training manual. IFRC Reference Centre for Psychosocial Support, Copenhagen.
- 327.** O'Connell, R. (2021). Psychological first aid for Young Peers. Training manual. IFRC Reference Centre for Psychosocial Support, Copenhagen.
- 328.** O'Connell, R. (2021). Psychological first aid for Young Peers. Training manual. IFRC Reference Centre for Psychosocial Support, Copenhagen.
- 329.** European Commission (Undated). Promising practices – Summary. Denmark – Psychological First Aid for Young Peers.
- 330.** European Commission (2024). Best Practices Portal – Psychological First Aid for Young Peers. Accessed on 1 July 2026.
- 331.** Seguranet (2026) Digital Leaders | SeguraNet. Accessed on 7 July 2026.

